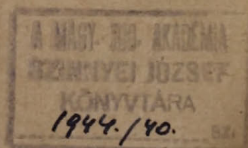

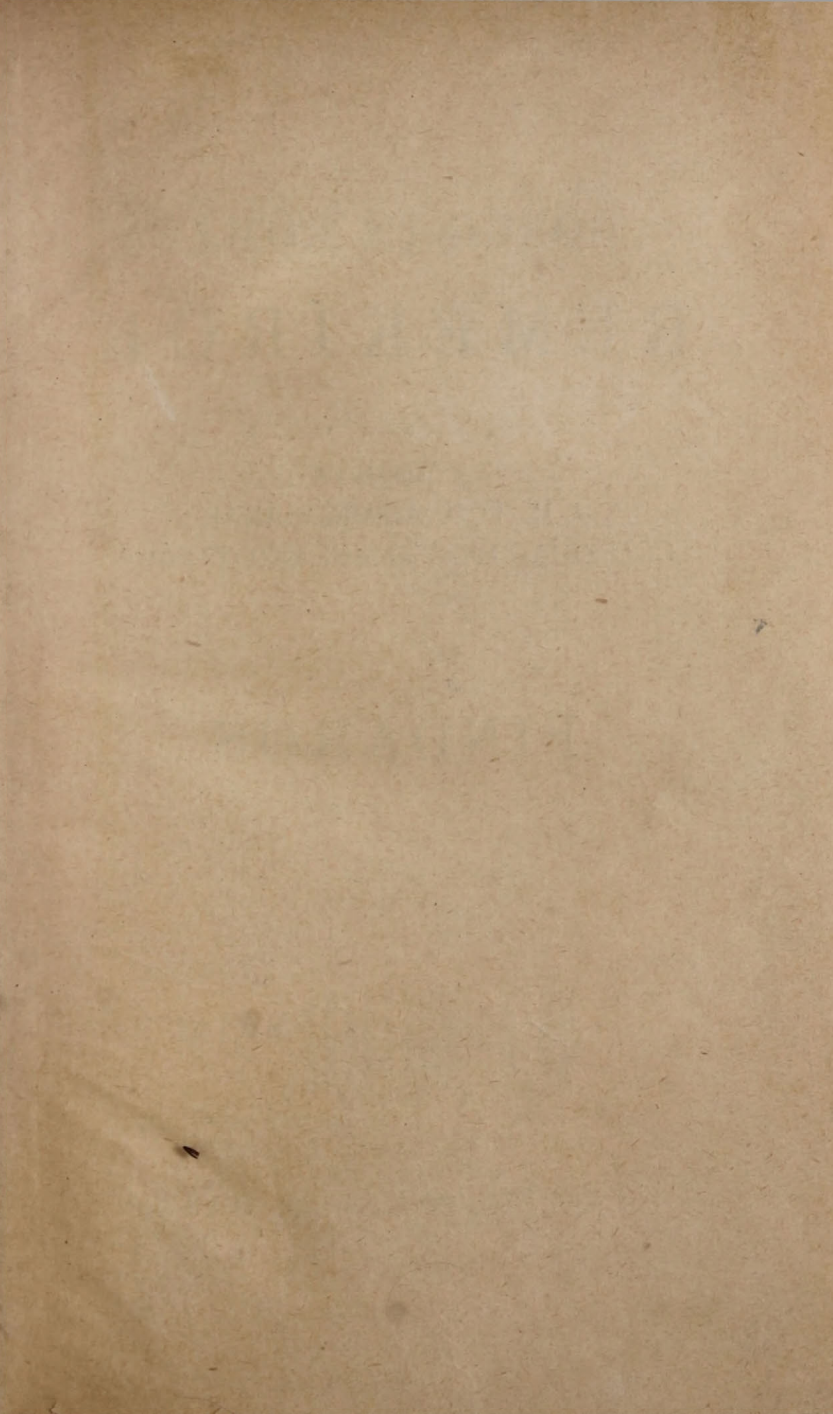
GÖRÖG ÉS RÓMAI
REMEKÍRÓK

KIADJA

A M. TUD. AKADEMIÁNAK
CLASSICA-PHILOLOGIAI BIZOTTSÁGA

PINDAROS

294350

PINDAROS

MAGYARUL TOLMÁCSOLTA
CSENGERY JÁNOS

MTAK

BUDAPEST,
GLOBUS NYOMDAI MŰINTÉZET R-T
1929

270883

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Multa *Dircaeum* levat aura *cygnum*.

Horatius.

Novem lyricorum longe princeps.

Quintilianus.

PINDAROS ÉLETE ÉS KÖLTÉSZETE

A görög lantos költészet rommezejéből zengő kolosszusként emelkedik ki Pindarosnak negyvennégy győzelmi ódából épült trófeuma. Az egyiptomi Thebe síkján emelkedő két Memnon-szobor csak napkeltekor hallatja zengő szavát a figyelő füleknek: a pindarosi kolosszus zengése mindig hallható, de megértő élvezéséhez és méltánylásához szintén szükséges az idealizmus napjának felragyogása, az örök szellemi értékek iránt való lelkes érdeklődés. E nap felragyogásának, ez érdeklődés fölébredésének nem lehet s nem szabad sokáig késnie...

A görög lantosok fejedelmének, a „dirkei hatyúnak“ kedvezett az annyi értéket könyörtelenül elsöprő sors abban a tekintetben, hogy műveinek mintegy negyedrésztét fenntartotta, úgy-hogy a nemes fát nemes gyümölcseről elég jól megismerhetjük; de egyben mostoha is volt ehhez a ritka értékű egyéniséghez, mert a róla írt régi életrajzoknak¹ oly sovány kivonatait tartotta fenn számunkra, hogy belőlük ennek a 80 évre terjedő, gazdag tartalmú életnek halvány vázlatát is alig tudjuk megrajzolni. Életéről nagyon keveset tudunk, s az a kevés is sokszor kétes és bizonytalan. Kiváló egyéniségét, nemes, férfias jellemét annál hívebben tükrözteti ránk maradt öröksége. Bizonyosnak tekinthetjük,

¹ Ezeknek szerzői Istros, Khamaïleon, Plutarkhos voltak.

hogy a boiotiai Thebaihoz közel eső *Kynoskephalai* nevű demosban született, hol szüleinek nyilván falusi birtokuk volt, bár ő maga Thebait vallja „szülőanyjának” s annak jó és balsorsában osztozó hű fia maradt. Születése ideje már bizonytalan s a Kr. előtti 522. és 518. év között ingadozik. Azt tudjuk, hogy születése a Delphi-ben ünnepelt pythói versenyjátékok idejére esett, mintha csak jelezni akarták volna a moirák e versenyjátékok szerepét a győzteseket megénekelő, költő életében. Szüleinek neve ismét bizonytalan: a fennmaradt apró életrajzi jegyzetek különféle neveket adnak nekik. Elégedjünk meg azzal a nem sokat jelentő valószínűséggel, hogy atyját *Daiphantos*-nak, anyját *Kleidiké*-nek vagy *Kleodiké*-nek hívták. Fontosabb ennél az a kétségtelen adat, melyet maga megerősít, hogy az *Aigidák* híres, ősrégi nemzetségéből származott, s ez a származás döntő hatással volt büszke egyéniségének s arisztokratikus érzületének kialakulására. Az *Aigidák* nemzetségének egyik ága a dór vándorlás idejében Spártába költözött, s onnan előbb Thera szigetére vándorolt, majd a libyai Kyrénét gyarmatosította. Egy másik ága Sziciliába került s ebből származott Theron, az akragasi tyrannus. A harmadik Thebaiban maradt mint Pindaros családjának törzse. Így a büszke Aigida nemcsak későbbi költői hírneve, hanem származása alapján is egyenlő rangúnak tarthatta magát azokkal a fejedelmekkel, akiknek versenygyőzelmét ódáiban megörökítette.

A világ forgalmától elzárt Boiotia, a Phoiniakiából kivándorolt Kadmos alapította Thebai, Dionysos isten és a hős Herakles születése helye, a dicső hajdankor emlékei nagyon alkalmasak voltak arra, hogy Pindarosban a szűklátókörű helyi hazafiságot s a zene és a költészet iránt való hajlamot és tehetséget kifejlesszék. Erre való hivatottságát példázza az a legenda, mely sze-

rint a gyermek egyszer elbolyongott a Helikon múzsák-lakta hegyén s fáradtan elaludt. Az alvó gyermeknek a méhek mézet hordtak ajakára s ezzel felavatták a múzsák mézesajkú tolmácsává. A Helikon bércein még a régi trák lakók megalapították a múzsák kultuszát, melyet a boiótok is átvettek s melyet a Thebaiba bevándorolt első európai költőnek, Hesiodosznak lantja is terjesztett. Boiotiában régóta virágzott a *zene*, melynek elválhatatlan testvére volt a *költészet*. A Kephisos vizének sekélyein termett az a nád, melyből a legjobb sípokot, fuvolákat (aulos) csinálták. Így lett Boiotia a fuvolazene klasszikus hazája. S a lant (líra) sem volt ismeretlen. Hiszen a mítosz szerint a kövek Amphion lantjának hangjaira maguktól rakódtak Thebai faláivá.

Mondják, hogy Pindaros családja régóta kiváló művelője volt a fuvolazenének. Nem csoda tehát, ha az öröklött tehetség nyomai már a gyermek Pindarosban mutatkoztak. E tehetség kifejlesztésében nagy része lehetett bizonyos Skopelinosnak, akit az egyik kis életrajz egyenesen Pindaros atyjának mond, de aki inkább nagybátyja lehetett. A görög nevelésben különben is a *zene* foglalta magában a gyermek szellemi táplálékát, míg a *gymnastika* teste fejlesztéséről gondoskodott. Így a gyermek már a semmivel sem pótolható szülői házban a múzsák szolgálatát kezdte a nagyratörékvéshez legmélőbb foglalkozásnak tekinteni, míg, ha családja a boiotiai nemesség főfoglalkozásának, a sportnak lett volna fényes multa visszatekintő híve, valószínű, hogy Pindaros is nem megéneklője, hanem részvevője lett volna a testi derékség nagy próbáinak. Az általa választott szellemi irányban nem hiányzott a családon kívül álló hatás sem. Akkoriban, két nő aratott Thebaiban költői babérokat: *Myrtis* és *Korinna*. Mondják,

hogy az előbbi Pindaros legyőzte egy költői versenyben, ellenben a tanagrai gymnasionban — Pausanias szerint — a Pindaroson győzelmet arató Korinnának állítottak szobrot. Korinnát némileg Pindaros mesterének tünteti fel a hagyomány. Korinna t. i. kifogásolta Pindaros első költői kísérleteit, mivel hiányzott belőlük a hagyományos mítikus elem. Pindaros azzal honorálta Korinna kritikáját, hogy egyik himnuszát így kezdte:

Ismenos legyen tárgya dalomnak, avagy
Aranyorsós Melia? Kadmos? A föld ivadéki?
Thebai, a sötét diadémú?
Herakles mindenre merész ereje?
Dionysosnak ünnepi víg örömrja,
Vagy tán hókaru Harmoniának a násza?

(29. töredék.)

Erre a másik túlságra Korinna nem késett újabb kritikájával, mely szerint: „csak marokkal kell vetni, nem zsákszámra“. Később Korinna még ötször legyőzte Pindarost, ami arra mutat, hogy kezdetben költőnknek is rögzös volt Helikon útja, melyet csak kitarító munkával egyengethetett el. Mondják, hogy Pindarost annyira elkésérítette a kudarc, hogy a közmondásszerű „boiotiai koca“ elnevezéssel tisztelte meg Korinnát. Ez némelyek szerint megmagyarázza Korinna győzelmeit. Ő t. i. azzal nyerte meg a pályabírákat, hogy költeményeiben tisztán a boiotiai nyelvjárást használta; Pindaros ellenben dór, aeol és epikus nyelvelemekből teremtetten meg az ő saját szerű dialektusát, jelezve, hogy szava túl fog terjedni a boiotiai határokon és egész Görögországhoz fog szólani: dicsősége nem lesz kisebb, mint a versenygyőzteseké, sőt éppen ő lesz hivatva arra, hogy a múzsák adományából a győztesnek hírnevét elterjessze és megörökítse.

Pindaroson már betelt, hogy: „az embert vágyai vezérlik“. Őt is ellenállhatatlan vágy ragadta a magasabb kiképzés és művelés útjára, mely akkor a lüktető életű Athénen vitt keresztül, ahol a kelettel érintkező, mozgékony, tevékeny ión szellem már megkezdte volt a művészi alkotások fényes sorát. Az eltökélt ifjú elhatározásán megtört az újszülött athéni demokráciától idegenkedő szülők ellenállása. Csakhamar ott találjuk a szellemi törekvések metropolisában, mely megnyitja a nagyvilágot a zárkózott kisvárosi ifjú előtt. A költészet és zene athéni mesterei közt, kiket Pindaros tanítóiként említ a hagyomány, ott volt a hermionei *Lusos*, akit a dithyrambos és a karzene feltalálójának, vagy fejlesztőjének mondanak. Másik tanítójaként *Apollodorost* említik, kinek vezetése alatt azzal tüntette ki magát, hogy a kyklikus kart bizonyos alkalommal önállóan és sikeresen betanította. A híres keosi *Simonidest*, ki vándorénekesként már nagy hírnévre jutott, szintén tanítójául említik, de ebben nem sok a valószínűség. A pénzkereső ión vándorénekes és a thebai Aigida közt később sem volt közeledés vagy megértés. Nagyobb hatással volt reá *Homeros* olvasása, a nem rég divatba jött színi versenyek, a képzőművészet alkotásai s a testgyakorló intézetek. Látóköre tágult, ismeretei gyarapodtak, ízlése finomult, anélkül, hogy jellemének thebai alapvonásai lényegükben változtak volna. Az athéni felvilágosodás szelleje s a demokrácia ifjú heve az ión skepsis nem tudta eltántorítani a megszentelt ősi hagyományokhoz ragaszkodó ifjút a delphihéli Apollón szentesítette vallási és erkölcsi elvektől. „Így — mondja *Wilamowitz-Moellendorff* — saját módja szerint cselekedve lépett pályájára, koraéretten és értékének erős tudatában. Meg kell vallanunk, hogy az istennek egy

pár súlyos tapasztalattal még nevelnie kellett őt a megérésre. És ez az ő javára osztályrészül is jutott.“ (Pindar 114. l.).

A húszéves ifjú, Athénből hazatérve, megkezdí magas ívelésű költői pályáját, megírja a 10. pythói ódát, megénekelve a thessaliai Aleuadák megbízásából a fejedelmi ház ifjú rokonának, Hippoklesnek a delphii futóversenyben nyert győzelmét. A költeményen felismerhetők a kezdetlegesség és tapogatódzás némely nyomai, de egyúttal már tükröződik benne az ifjú költő önbizalma, értékének teljes tudata s hivatásának nagyrabecsülése. És megvan benne a delphii Apollón-vallás hamisítatlan szelleme: ebből indul ki az ifjú s hű marad hozzá élete végéig. Ennek immanens monotheismusát vallva hangoztatja, hogy az ember minden jót az istennek köszönhet és nem szabad szem elöl tévesztene az emberi sorsnak istenszabta korlátait. A szellemi szálak, melyek Delphivel összekötötték, sohasem szakadnak meg hosszú életpályája alatt s Delphi hálásan ismerte el szellemi gyermekének, a múzsák prófétájának érdemeit: Pindarost proxenosának² nevezte ki, az áldozati oltárhoz közel külön vas-széket állított számára s az évenként ünnepelt isteni vendégségre, a theoxeniára nagy fennszóval hívta meg Pindarost a delphibéli főpap nemcsak életében, hanem, mint egy héroszt, holta után is.

Ifjúkorában kezdődik Aigina szigetével való összeköttetése is. A mítosz szerint Aigina, a nimfa, testvére volt Thebainak (mindketten Asopos folyamisten leányai) s mindkettejüket Zeus méltatta szerelmére. Meg is volt Aigina és Thebai közt az Athén ellen irányuló politikai

² *Proxeniával*, állami vendégbarátsággal olyan idegeneket tiszteltek meg a görög államok, akik irányukban kiváló érdemeket szereztek. (V. ö. a mai díszpolgársággal).

barátság, s arisztokratikus kormányformájuk is ellentétben állott az athéni demokráciával.

A költőnek mindig nagyon rokonszenves volt Aigina, mely Athén föllendülése előtt valóságos tengeri hatalommá fejlődött. Tizenhárom ódája aiginai győztesek s régi aiginai hőroszok dicsőítését foglalja magában. Az Aiginával való barátságot azonban mindjárt kezdetben megzavarta, sőt kérdésessé tette az ifjú költő szókimondása. Erre a dologra csak a legújabb időben vetett világot a paianok, nev. a 6. paian fölfedezése. E paian, melyet Delphiben énekeltek hálából Apollonnak, ki az éhínséget megszüntette, lelkes szavakkal magasztalta épen Aigina szigetét, de egyúttal érzékenyen megsértette a hőroszaira büszke aiginai népet azzal, hogy egyik hőroszoknak, Neoptolemosnak halálát az agg Priamos kegyetlen megöléséért való bűnhődésnek tüntette föl. A megzavart baráti viszony azonban nemsokára helyre állt: a 7. nemeai óda vezeklő palinódiája kibékítette a költő iránt Aigina vezető köreit.

Pindaros férfikorában világdöntő események játszódtak le a görög kontinensen és vizeken. Ekkor mentek végbe a perzsa háborúk nagy eseményei, Athén diadalai, másfelől a perzsákkal tartó Thebai árulása és a plataiai győzelem után bekövetkezett szégyenletes bűnhődése. Azon nincs mit csodálkoznunk, legfeljebb sajnálatosnak tarthatjuk, hogy a görög particularismus egységbontó hatása alatt felnőtt s hazája hagyományaihoz meggyőződésből ragaszkodó telivér arisztokrata nem tagadta meg thebai-voltát, s ez a csökönyös thebai sovinizmus nem engedte, hogy a szívvel-lélekkel békére sóvárgó költő levesse magáról az elfogultság béklyóit. Az arisztokratikus Thebai sokkal kisebb bajnak vélt olyan perzsa fennhatóságot, mely alatt saját politikai multjához hű maradhatott, mint Athénnek

s vele együtt a demokráciának partikuláris hagyományokat eltörlő vagy nivelláló győzelmét. Pindaros félt a perzsa szövetségtől, de mint Thebainak hű fia, a demokrácia győzelmétől is. Békére vágyva óvta polgártársait a polgárháborútól és semlegességet javasolt. Ő maga semleges is maradt és a legkritikusabb időt hazájától távol, Aigina szigetén töltötte, remegve hazája sorsa miatt, mely nemcsak háromszáz nemest volt kénytelen kiszolgáltatni Athén büntetésének, hanem kevésbe mult, hogy maga is végképp el nem pusztult a föld színéről. Az athéniek kemény határozata nem valósult meg, Thebai elkerülte a megsemmisülést s a tantalosi kő lehengeredett a költő szívéről (8. isthm. 1. str.). A semlegességben azonban nem szokott sok köszönet lenni; nem csoda, ha Polybios, a kiváló görög történetíró nemcsak a thebaiakat rójja meg árulásukért, hanem Pindarost is, amiért honfitársainak igazat adott. Az alól a vád alól, hogy honfitársainak kicsinyes, önző, maradi felfogásában osztozott, mi sem akarjuk tisztára mosni a költőt, de az elítélésre még sincs jogunk azért, hogy az egykorú eseményekkel szemben nem tudott szélesebb látókörű, históriai perspektíváig emelkedni. Meg kell őt értenünk, s akkor a bocsánat önként következik; s ha a megtérők üdvözlnek, akkor Pindarost is az üdvözültek közé kell soroznunk s nem szabad felrónunk szűklátókörű thebaizmusát annak az embernek, ki nemsokára jobb belátásra tért, kinek szíven Athén csodás diadalai után megolvadt a bizalmatlanság jégkérge annyira, hogy őszinte lelkesedéssel magasztalja s *Hellas bástyájának* nevezi *Athén tündöklő, csodás, megzengeni méltó, ibolyakoszorús városát*. A thebaiak meg is botránkoztak ezen a magasztaláson s 1000 drakhma bírságot róttak a költőre. Athén azzal felelt, hogy proxeniával tisztelte meg Pindarost s 10.000

drakhma jutalomban részesítette, sőt halála után az agorán felállított ércszoborral tisztelte meg a thebai költőt.

Pindarost műveiből olyan jellemnek ismerjük, hogy Athén iránt való elismerését és magasztalását egy percre sem származtathatjuk önzésből, egyéni érdekből, csak meggyőződésből, igazságszeretetből, mely arra ösztönözte, hogy honfitársaival szembe helyezkedve, elismerje a való érdemet, nem törődve a „*civium ardor*“-ral. Ekkor már érezte jó thebai-létére is, hogy kinőtt Thebai falai közül s lantjának szava egész Görögországban visszhangra talál. Közel és távol héroszok alapította városok és szigetek örvendenek s dicsőségük fokozódásának tartják, ha a nagy nemzeti játékokon győztes fiaik ünneplésének Pindaros lantja adja meg a magasztosság jellegét. Mint maguk a nagy nemzeti játékok, legalább ideig-óráig, egyesítették a szétforgácsolt nemzeti erőt és szétágazó nemzeti érdekeket, úgy Pindaros lantjának zengésében is a nemzeti egység próféta-költőjének szavát kezdik figyelni, aki az ünnepies alkalmiság szűk köréből minden versenytársánál magasabbra emelkedve, mint Zeus sasa, az olymposi trónusig szárnyal, mint ha a föld felosztásakor lenn nem kapott volna helyet. Ő is, mint nagy kortársa, az athéni Aiskhylos, az istenek vatese, népének tanítója, az istenesség és emberi derékség nagy prédikátora lesz, aki büszkén, de a kegyes istenek iránt alázattal követel magának helyet azon a magaslaton, melyen fejedelmek trónolnak a népek fölött. Nagyságát azok is meglátják és emelni kívánják vele a magukét. Nemcsak költemények írására kap megbízásokat fejedelmi udvaroktól, hanem meghívásokat is az udvaroknál való tartózkodásra. Nem szívesen fogadja el ezeket, mert „inkább magának akar élni, mint másnak“ (mint egyik életrajza mondja); de mégis tölt rövidebb-

hosszabb időt az akkoriban tyrannusoknak nevezett fejedelmek udvaránál, a syrakusai *Hieron*-nál (egy időben Aiskhylosszal), az akragasi *Theron*-nál s talán még más fejedelmeknél is. Megírja számukra, valamint a kyrenei Arkesilaos, Theron testvére, Xenokrates, a makedóni Alexandros és sok más előkelő család számára ünnepi ódáját, ha győzelmet arattak a görög nép versenyein; elfogadja — mint a szobrász, vagy az építőművész — a díjat (hiszen a költészet életének alapja és főfoglalkozása), de meggyőződését nem tagadja meg, hízeltgővé nem válik soha s inkább kockáztatja a fejedelmi kegyet, mintsem lemondjon a nyíltzavú őszinteségről, melyet a görög a gyönyörű *parrhesia* szóval jelöl.

Hasonlóképen megfordul a nagy nemzeti játékokon, főkép Olympiában és Delphiben (régí nevén: Pythóban), hogy saját szemével lássa a férifiderékség megnyilvánulásait, s többször megjelenik a boldog győztesek városában is, hogy győzelmi ódáját az ott betanított ünnepi karral előadassa. S nemcsak az emberek győzelmét, hanem az istenek ünnepeit is gyakran ékesítik az ő lantjának virágai. Azt a himnuszát, melyet Zeus Ammon tiszteletére Libyába küldött, később is oly nagy tiszteletben tartották, hogy Ptolemaios Lagu az isten oltára mellett felállított háromszegletű oszlopra vésette.

Életviszonyairól, családi életéről alig tudunk valamit mondani. Tudjuk, hogy családot alapított, nőül vette a kétségkívül jó családból származó *Megakleiat*, kitől két leánya, *Protomache* és *Eumetis* és egy fia, a nagyatyja nevét viselő *Daiphantos* született, akit ő maga vezetett be a zenei művészetbe. Kivívott és kiérdemelt nagy hírneve természetessé teszi, hogy versenytársai (Simonides, Bakchylides), irigyei és ellenségei is voltak, akik pl. Hieron előtt kişebbítették és

rágalmazták. Nemesen védekezik e vádak ellen s körvonalozza álláspontját irígyeivel szemben a 2. pythói ódában. Önbizalmát, művészetének értékébe vetett hitét is szépen jellemzi a 4. nemeai óda (5., 6. str.). A derék családapára és nemes ambíciójára nézve pedig alig idézhetnénk szebb és jellemzőbb passzust ennél:

„Járjam az élet

Egyszerű útját és ne maradjon rossz hír örökül
Gyermekeimnek, csak dicsőség! Más aranyért

[könyörög, nagy birtokokért:

Testemre akép boruljon a föld,

Hogy tessem a földieimnek,

Megdicsérve az érdemest

S gáncsot vetve a gonosznak.“

(8. nem. 3. str.)

Halálának éve nem bizonyos. Fennmaradt utolsó győzelmi ódáját (8. pyth.) valószínűleg 446-ban írta s talán már a rákövetkező évben meghalt. Egyik életrajza 80-ra kerekíti ki éveinek számát, s akik ezt elfogadják, azok az 522. és 442-ik éveket tekintik élete határainak. Nemcsak hosszú életet nyert az istenektől, kiket egész életében tisztelt és szolgált (Kybele isten-asszonynak és Pannak Thebaiban saját költéségén szentélyt emelt), hanem mindvégig lakadatlan testi és lelki erőt. Ezt nyilvánvalóvá teszik költeményei, melyek az elsőtől az utolsóig ugyanannak a szellemnek és tehetségnek bélélyegét hordják magukon s alig tüntetnek föl lényeges változást vagy szembeszökő fejlődést.

Pindarost szülővárosától távol, Argosban érte utól a halál. Mondják, hogy kedvelt, szép ifjának, a 123. töredékben magasztalt *Theoxenos*-nak kanjai közt hunyt el az argosi színházban. Hamvait leányai vitték el Thebaiba, hol örök nyugvóhelyet talált. A thebai hippodromosban szobrot állítottak neki, melyet Pausanias még látott. Láttá Thebaiban Pindaros házának roin

jait is, melyet a költő emlékét tisztelő *N. Sándor* Thebai feldúlásakor az istenek templomaival együtt megkímélt volt a tüztől és rombolástól.

*

Hogy pindarosi örökségünket értéke szerint méltathassuk, nem lesz céltalan egy tekintetet vetnünk annak a költői műfajnak eredetére és fejlődésére, amelynek ő legkiválóbb képviselője. A *kardal*-költészet ez, a görög szellem egyik leg-sajátosabb terméke, mely ősrégi, népies csirák-ból fejlődve a görög életnek s az élet legfőbb mozzanatainak elmaradhatatlan kísérője, a köz-érület leghívebb tolmácsa lett. Közös munka, közös élvezetek, isteneket, hőroszokat vagy meghalt embereket ünneplő közösség a lírának azt a formáját fejlesztette mindig tetszetősebb alakú ünnepi költeménnyé, mely nem arravaló volt, hogy a költő egyéni érzelmeit és véleményét, hanem az ünnepi alkalmakhoz fűződő közös érzelmeiket és gondolatokat fejezze ki a közvára-kozást kielégítő módon, szokatlanabb, a rendes-nél ékeesebb, imponálóbb formában. Míg az *aeol* szenvedélynek és érvényesülni vágyó egyéni-ségnek a *melos* (dal) felelt meg (*Alkaios*, *Sappho*, *Anakreon*), addig a közös érzelmeiket kifejező *kardal* az egyéniséget a közbe olvasztó *dór* törzsnél talált legjobb talajra. Így a *kardal*-költészet főszékhelye a *dór* Spárta lett. Maguk a spártaiak voltaképen se zenéhez, se költészet-hez nem értettek, de azért szerették katonásan fegyelmezett életüket velük megédesíteni. Ami-lyen szívesen hallgatták már a hozzájuk jött lel-kes *Tyrtaios* harcra bűzdítő dalait, olyan szí-vesen befogadták a lesbosi *Terpandrost*, a hét-húrú lant feltalálóját, aki a spártai *Karneia*-ünnepen *Apollon* tiszteletére rendezett zenei versenyt megalapította s mint költő is nagy ha-tással működött. A spártaiak tanulékonyaknak

bizonyultak. Egy-egy isten szolgálatában főleg nőkből álló testületek alakultak, melyek bizonyos ünnepi alkalmakkor zenés énekkel és táncal szolgálták az istent és gyönyörködtették az áhítatos hívőket.

De nemcsak Spártában, hanem sok más helyen is alakultak férfiakból, fiúkból, asszonyokból vagy lányokból álló, lant- vagy fuvola-kísérettel éneklő és táncoló ünnepi, úgy nev. kyklikus karok. Az 50—50 dalosból álló karok közt, melyeket a költő vagy más alkalmas egyén tanított be, versenyek is voltak. A kar vagy egyszerre énekelt, vagy munkafelosztás, váltakozás volt az egyes csoportok (esetleg a **karvezetők**) között. Az alkalmiság, az ünnepelt **istennek** vagy **hérosznak** személye hozta magával, **hogy a kardalnak** főtartalma a *mítosz*, a *hősmonda*, melyet a régiek nem választottak el a történelemtől, csak mellesleg nyilatkozik meg az elbeszélés kapcsán felszínre jutott közös, ritkábban egyéni érzelem. A cselekvény és érzelem ilyen összeolvadásának szempontjából sok rokon vonást tüntet fel az újkori ballada, melynek görög formája már Bakkhylidesnél jelentkezik.

Míg tehát az egyéni líra nem kíván egyebet, mint a költői egyéniség szívéből fakadó érzelmeknek és indulatoknak mentől mélyebb és közvetetlenebb s épen ezért mesterkéletlen, egyszerű kifejezését, a kardal, mint időhöz és alkalomhoz kötött szociális életnyilvánulás, olyan költemény, melyben a költő nem a maga, hanem a köz nevében beszél, azt mondja, amit mindnyájan éreznek és gondolnak s épen ezért e kiváló helyzetében alkalmazkodik az ünnepi pompához, annak megfelelő módon díszíti, ékesíti a mondanivalóját, hogy ostentatív képviselője lehessen az ünnepi örömnak, gyásznak vagy istenes áhítatnak. Kialakult irodalmi formájában a kardal — időhöz és alkalomhoz kötött

volta miatt — rövidéletű műfaj, de annál hívebb tolmácsa az egykorú görög életnek s egyik legjellemzőbb terméke a görög anyaföldnek.

Terünk nem engedi, hogy részletesen ismer-tessük a kardal művelőit, irodalmi fejlesztőit, így pl. a Lydiából Spártába került *Alkmant*, ki-nek 1855-ben igen érdekes partheneiona került napvilágra Egyiptom homokja alól: Artemishez intézet hálaének, melyben Herakles és a Dios-kurok mítoszához pajzán enyelgés hangján fűződik a két karvezető leány szépségének dic-sérete; vagy a sziciliai *Stesikhorost*, ki a hős-mondát már etikailag mélyítette s nagyszabású kardalaival a tragédiának is tápláló forrásává lett. A Schiller balladájából ismert *Ibykos*-ról és a delfin által a tengerből csodásan kimentett *Arion*-ról sem szólunk bővebben, csak Pindaros idősebb kortársáról, a keosi *Simonides*-ről (556 —468) és öccséről *Bakkhylides*-ről emlékezünk meg. Ők a Pindaros által túlszárnyalt és lenézett vetélytársak. *Simonides*, a pénzszerző vándor énekes, a megbízásokat válogatás nélkül elfo-gadó élelmes ión, mint Athén és a Thermopylai-nál hősi halált halt spártaiak dicsőségének hirde-tője, méltó hírnévre jutott a görög világban. Formás, gyöngéd, sőt néha megható költemé-nyeiben az illúzió nélkül való józanságnak, a gyakorlati életbölcsességnek szinte bántóan ügyes prédikátora. A kardal sok faján kívül első művelője és formába öntője a győzelmi dalnak (epinikos vagy epinikion). A verseny magasz-talásával összeköti a győztes túlzott dicséretét, bölcs oktatásokat ad és hasonlatokat merít a hősmondából. Erkölcsi követelményei szerények: tökéletességet embertől nem kíván, elég neki a jóra való iparkodás.

Simonides nőtestvérének fia *Bakkhylides*, ki 20 költeményével (köztük 14 győzelmi dal) 1896-ban támadt új életre egy egyiptomi sír ho-

mályából. Ezek között három olyan van, melynek tárgya és alkalmisága megegyezik három pindarosi ódáéval. Az összehasonlítás természetesen Pindaros javára üt ki, de tagadhatatlan, hogy Bakchylides kedves mesemondó s eléggé vonzó megtestesülése az ión szellemnek: a Parthenon mellett a Nike apteros.

A sasként fennszárnyaló Pindaros fitymáló kisinyléssel nézett le a két károgó hollóra, de Hieron jobban szerette a hízélgésre hajló Bakchylidest; valószínű, hogy könnyebb is volt megértenie.

A kardal betetőző, de egyúttal utolsó mestere, minden fájának művelője, e műfaj hagyományainak összefoglalója és megnemesítője: *Pindaros*.

*

Pindarost már életében a görög lant fejedelmének ismerték el, s az iránta való tisztelet és elismerés nem csökkent halála után sem. A kifejlődött demokrácia nem kedvelte ugyan a thebai arisztokrácia hagyományainak letéteményesét, de a hellenisztikus korban a görög lantosok kanonjának élére állították s műveit összegyűjtötték, kritikailag rendezték (pl. *Zenodotos*), kiadták, magyarázták s az iskolákban olvasták. Valószínű, hogy összes műveit a byzantioni *Aristophanes* adta ki 17 könyvbe foglalva. Az egyik életrajz tudtunkra adja e könyvek tartalmát, t. i.:

hymnosok	}	1—1 könyv,
paianok		
enkomionok		
threnosok	}	2—2 k.
dithyrambosok		
proshodionok		
partheneionok		3 k.
hyporkhemák		2 k.
epinikosok		4 k.

Ezek közül a hymnosok, paianok, dithyrambosok, proshodionok, partheneionok az istenek dicsőítésére szolgáltak; az enkomionok, threnosok, epinikosok héroszokat és érdemes embereket magasztaltak. A hyporkhemák (táncdalok) mindkét célt szolgálhatták. A 17 könyvből apró töredékeken kívül teljesen csak az epinikosok vagy epinikionok (győzelmi ódák) maradtak reánk, melyeknek négy könyve az *olympiai*, *pythói* (=delphii), *nemeai* és *isthmosi* versenyjátékok győzteseinek szól, de soroztak közéjük egy pár olyan költeményt is, amely voltaképen nem győzelmi óda. E hagyaték, mely Pindaros összes műveinek mintegy negyedét teszi ki, újabb időben jelentős gyarapodást nyert egy napvilágra került papyrus által, mely a paianok könyvének jó részét, kilenc kisebb-nagyobb paian-töredéket juttatott birtokunkba s új oldaláról értékelteni velünk a győzelmi ódák költőjét.

A győzelmi ódák legnagyobbbrészt megrendelt és megfizetett, a szó szoros értelmében *alkalmi* költemények, s e körülmény már eleve bizalmatlanokká tehetne bennünket a költő őszintesége s ihletének igaz-volta iránt. Bármilyen magasra hág mai napság a sportpályák és rekordjavító atletizmus vagy aëroplanizmus iránt való érdeklődés és az elért sikerek ujjongó elismerése, nem tartanók igazi költőhöz méltó feladatnak versenyző paripák, győztes ügető-versenyzők, bírkózó vagy öklöző atlétáknak költeményben való dicsőítését, noha azon már nem ütköznének meg, ha egy repülő-bajnokot példátlanul nagy sikere után valamely kiváló költő lantjára venne. Azonban a pindarosi győzelmi ódát csak a Pindaros világával ismeretlen laikus nézheti ilyen bizalmatlanul. A hellén nemzeti játékoknak olyan nagy volt a jelentősége, hogy azzal a mai sport-élet legünnepelebb és legzajosabb eseményei sem mérkőzhetnek.

Ezeknek a versenyeknek, melyek a görögség színe-java előtt mentek végbe, melyeknek folyama alatt még a fegyverek zajának is el kellett némulnia, a görög törzsek elszigetelt és szétforgácsolt-volta miatt nagy, nemzetegységesítő jelentőségük volt s talán még ennél is fontosabb, hogy ezek a versenyek nem pusztá erőpróbák voltak, hanem olyan próbái a testi és lelki derékségnek, melynek menetére, kifogástalan-voltára az arra hivatott embereken kívül maguk az istenek ügyeltek, mint a versenyek főintézői és bírái, mert hiszen az ő védelmük alatt, az ő tiszteletükre voltak rendelve ez elsősorban vallásos eredetű mérkőzések. A győztes, kit az istenek kegye és saját testi-lelki deréksége (egyedül a testi nem szerezte volna meg számára az istenek kegyét) diadalra juttatva a földi boldogság csúcsára emelt, nemcsak magának szerzett örök dicsőséget, hanem egész családjának és egész városának, mely diadalának szintén részesevé lett. Természetes, hogy a város azt a fiát, aki neki dicső hírnevet szerzett, örömujjongással fogadta, diadalmenettel, istentisztelő hálaadásokkal, fényes lakomával ünnepelte, melyből a győztes vagy rokonai által megrendelt, a költő vagy más karmester által betanított, lanttal, fuvolával, tánccal kísért ünnepi kardal sem hiányozhatott.

A győzelmi óda tehát eminens-módon alkalmi költemény, melynek fő motívuma és tárgya, kiinduló és végpontja, tehát kerete a győztesnek dicsérete. E keretet már a Pindaros előtti epinikion is részint valamely mítosszal, részint bölcs mondásokkal töltötte ki s ezzel mintegy kötelezőleg megszabta az óda tartalmát és menetét. Ezen Pindaros nem változtathatott, a költemény alkalmiságának jellegét el nem törölhette, sőt a megrendelőnek olyatén kívánsága elől sem térhetett ki, hogy a győztesnek vagy

családja tagjainak egyéb győzelmeiről is megemlékezzék s így minket igen kevésbé érdeklő s prózaiaknak mondható lajstromokat illesszen bele a költeménybe. Olyan ez, mint mikor a magát életnagyságban festető, díszmagyaros megrendelő kiköti, hogy egy rendjel se maradjon el a melléről. A keret tehát, sőt a keret tartalma is adva volt s adva volt az előadás módja, a mindennapiságtól eltérő, szokatlanul ékesített, ünnepies stílus. Ezeket az adottságokat Pindaros géniusza nagyszabású módon tudja variálni, megnemesíteni, idealizálni. A sablonhoz sokszor csak látszólag ragaszkodik, rendesen szét-töri vagy legalább tágítja a nyűgöző korlátokat. S főképen ebben áll nagysága. Nem marad az alkalmiság múlóbecsű körében, hanem az egyestől és esetlegestől az általánosozóhoz, a marandó becsűhöz emelkedik. Magát a testi erőt és derékséget nem önmagáért becsüli, hanem mert Isten adománya, mint maga a győzelem s lelki derékség nélkül elképzelhetetlen. E testi és lelki derékséget Istentől nyerte a hőroszoktól vagy éppen istenektől származó ősnemes család, mely talán azok közé tartozott, akik fegyverrel hont szereztek törzsüknek, népüknek, birtokot, vagyont a honfoglaló ősök ivadékaiknak. E nemes családoknak földjük művelésén vagy műveltetésén kívül béke idején legkedvesebb, legfőbb foglalkozása a sport: ló- vagy kocsiverseny, birkózás, öklözés stb., mert hiszen a ló- és versenyistállótartás vagy az atlétává való kiképzés költséges mulatság, melyet nem mindenki engedhet meg magának. Már a homerosi költemények tanúsítják, mennyire ki volt fejlődve a görög emberben a nemes vetélkedés, a versengés. A harcosok főtörekvése: kitűnni, mások fölé emelkedni. A vetélkedés, az istenek között sem hiányzik. A nagy ősök utódaihoz, istenek ivadékaikhoz Pindaros korában is a legméltóbb, ha a köznapi-

ságból kiemelkedve elnyerik a versenyek győzelmi koszorúját.

Pindaros ódái tehát a felső réteg győzelmeit éneklik meg az ünnepi alkalomnak és a műfaj hagyományainak megfelelő dísszel és pompával. De Pindaros az igaznak hirdetője, meggyőződésből beszél és nem válik hízelgővé még fejedelmekkel szemben sem. A győztes különben sem magának, hanem családjának és őseinek, szülő- és nevelő-városának s mindenekfölött az isteneknek, minden jó forrásainak, köszönheti győzelmét. Hálaának kell tehát érte lennie s tovább is méltónak az isteni kegyelemre. A nemesség már Pindaros szerint sokra kötelez. S ha fejedelem a győztes, akit az istenek hatalom és gazdagság dolgában mások fölé emeltek, s most a versenypályán is diadalra juttattak, az csak még nagyobb hálával tartozik az isteneknek, s ha a jót elfogadta tőlük, megadással kell fogadnia a rosszat is; hiszen az istenséget nem lehet felelősségre vonni, bár egy jó után rendesen két rosszat is küld az emberre. A fejedelem azonkívül alattvalóival szemben is sokra van kötelezve. S akármilyen hatalmas, ő is ember, az isteni hatalomhoz képest erőtlén, gyámoltalan, „árnyéknak az álma“, de isten kegyelméből testileg erős, lelkileg derék, sikerekben gazdag lehet. Csak az öröklött nemesség és bölcsesség igazán becses, amelyeket könyvekből megtanulni nem lehet. A testi és lelki derékséggel kivívott dicső tettek pedig hivatott hirdetője az isten ihlette költő, a múzsák prófétája, ki a múltot örökéletűvé teszi.

Pindaros nem tartja feladatának, hogy magát a győztest sok szóval ünnepelje, fennen magasztalja. Inkább mérsékletre inti, kötelességeire figyelmezteti s óvja az elbizakodástól. A győztes személyétől csakhamar áttér győztes elődeinek vagy városának magasztalására (néha

épen ezzel kezdi), kivált ha a szóban levő város az istenesség és bölcs törvényszerűség alapján áll. Így a költőnek bő alkalma van arra, hogy meggyőződését, bölcs tanácsait, életelveit másoknak is szívére kösse, s meg kell vallanunk, hogy Pindaros tanításai és erkölcsi elvei ma is megérdemlik a tiszteletet és megbecsülést, nem ritkán ma is tanulságosak és irányadók. Mindenesetre jellemző és tartalmas képben tárul elő bennük a görög középkor istenes, derék nemesemberének ideálja. S a nemes hagyományok kultusza mindenkor tiszteletre méltó, még akkor is, ha hívük maradinak tűnik fel a minden áron újítani akarók szemében.

A legtöbb epinikionnak magva, az alkalmi keretnek foglalata nem a győzelem dicsérete (hiszen a győzelem és verseny részletei kevésbbé érdeklik a költőt), hanem inkább a hagyományosan beleszótt hőstörténet, a mítosz. Ebben némelyek az epikai költészet maradványát látják, míg mások az éposz virágzását megelőző ősi kardalköltészet fontos elemét. Mindenesetre olyan hagyomány volt, melyet általában Pindaros sem mellőzhetett, noha van egy néhány darabja, melyekből a mítosz teljesen hiányzik.

A Pindarossal foglalkozó tudósok — főleg a kiváló érdemű *Boeckh* óta — arra törekedtek, hogy a beszótt mítoszoknak az óda tárgyával való eszmei kapcsolatát kimutassák s az eddig meg nem értett „allúziókat“ földerítsék. *Boeckh* nyomán *Dissen* alapította meg azt az irányt, mely mindig szerves összefüggést keres és talál az óda tárgya és a beleszótt mítosz között és kimutatja az őket összekötő közös *alapeszmét*, hogy az eddig lazának látszott összefüggést szervesnek, a heterogén elemeket közös egységbe olvadóknak hirdethesse. Ma a magyarázatnak ezt az irányát jórészt meghaladottnak tekinthetjük, valamint általában hitelét

vesztette az a hermeneutika, mely a „pindarosi homály“ földerítésére nem sejtett titkokról igyekezett a fátylat föllebbenteni. A pindarosi ódákbba befoglalt mítoszok többnyire nem egyebek, mint fényes példák az istenek és hősök dicső világából, hová a költő az alkalmiság szűk köréből fölemelkedik s hallgatóit is magával akarja ragadni. Az ünnepi alkalom bizonyítja, hogy az ősök, a héroszok deréksége, az *ἀρετή* nem halt ki az utódokból, s a maiak méltók akarnak lenni a nagy példaadókhoz. Épen ezért azoktól folyvást tanulnunk kell, emlékezetünket föl kell újítanunk. A költő tehát él az ünnepi alkalommal s valamely lokális vagy genealogikus kapcsolatot útján, valamely hasonló eszme kapcsán, vagy olykor váratlanul is, minden észrevehető kapcsolat nélkül egy hőskori eseményt, valamely ismert és csodált, példaadó hősnek dicsőt tettét varázsolja az ünneplők szeme elé. De nem epikus nyugalommal, nem széles, egyenletes mederben halad, mert nem a mesemondásban van az ereje, hanem Horatius szavai szerint „*monte decurrens velut amnis*.“ A mítoszt nem elbeszéli, (az elbeszélés szálait nem ritkán össze is kuszálja,) hanem hatalmas fantáziával újra alkotva, egy pár hatásos képben, drámailag megjelenítve, de egyúttal lendületes lírai pátozzsal állítja a hallgató, mondhatnók: a néző elé. Milyen felejthetetlen drámai jelenet pl. a 4. pythói ódában Iason megjelenése Pelias előtt, vagy a Dioskurosok bajtársi szeretete és önfeláldozása a 10. nemeaiban. S hány példáját említhetnők még a ragyogó mítoszi jeleneteknek! Pindaros nem magára a mítoszi eseményre helyezi a súlyt, hanem a magasztos eszmére, amelyet belőle kiolvas, vagy amelyet bele visz. A mítoszban az etikai momentum érdekli leginkább, az istenek és hősök etikai világába akar emelkedni, kikben rendületlenül

hisz és föltétlenül bízik. Az istenek, kiket ő már csaknem monotheisztikus egységben gondol, nemcsak mindenhatók és mindentudók, hanem kifogástalanok, hibátlanok is. Amit ők tesznek, azt ember nem rosszalhatja. Balga bölcsesség az istenekről rosszat mondani. Ezért Pindaros, ha a mítoszi hagyományban olyan vonást talál, mely az istenséghez nem méltó, nem fogadja el, eltörli vagy kijavítja. Az istenekről pl. nem lehet elhinni, hogy a nekik föltálalt Pelopsot föllakmározták volna. Pelops nem árulással nyerte győzelmét és országát. Herakles fiai harcban estek el, nem apjuk nyilazta le őket. Apollonnak nem a holló adta tudtára Korónis hűtlenségét, hanem saját mindenható esze, stb. Esetleg nem beszéli el azt, ami az illető hősré árnyékot vetne pl. Herakles harcát az istenek ellen vagy Telamonnak és Peleusnak Phókoson elkövetett gyilkosságát stb.

Pindaros költői dictióját a kifejezésnek minden köznapit megvető komoly fensége, bonyolult, művészi, nem ritkán homályos periódusalkotás, merész képekben dúskáló gazdagság jellemzi. Nem törkesszik síma, jó hangzásra. A boiotiai nehézkességet vagy súlyosságot nem tudja, s nem is akarja levetkőzni. Nyelve nem beszélt nyelv: aeol és epikus elemekkel átszőtt, erősen dór színezetű, maga-alkotta pánhellén műnyelv. Szokatlan, a maga közönségének is idegenszerű. Épen ezt akarja. Olcsó népszerűsége nem törekszik. Új stílust, egyéni dictiót teremtet, melynek rapszódikus menetét nem a köznap logika, hanem az exaltált fantázia szabja meg. Mindig van mondanivalója, s amit mond, az sohasem sekélyes, az hasonló Delphi orákulumához. A kicsinyesség, az enyelgő, játszi hang ismeretlen előtte.

A pindarosi költészet méltó párja, sőt testvére a korabeli görög művészeteknek. Nemes

dór templom kissé merev szobrászati dísszel, még nem a Parthenon frizével vagy oromcsoportjaival, hanem az aiginai Aphaia-templom szoborcsoportjával, amely templomnak felavatására épen ő irt ünnepi költeményt. De Pindarostól és ódáitól ne kívánjunk egyebet és többet, mint amit és amennyit nyujthatnak. Az ő költészete nem az egyén lelki életét, nem az emberi szív mélységeit, égis-ujjongását, holtra-kesergését örökíti meg, mint az egyéni líra nagy képviselőinek költészete, (kik között már a görög Sappho is kiváló helyet foglal el), hanem a korabeli őr társadalom életét, gondolat- és érzésvilágát tükrözteti a költő értékes személyiségének prizmáján keresztül. Az adott kereteken lényeges változtatást nem tehetett. Saját földjéhez, népéhez és hagyományaihoz ragaszkodva nem vihetett beléjük ion könnyűséget, könnyed eleganciát s olyan új eszméket, mikről delphii istenessége visszariadt. A könnyed, olykor könnyelmű ion szellemmel nem rokonszenvezett s a homerosi Odysseust nem szerette. De bele tudta vinni saját nemes egyéniségét, olyanét, aki hű családja és városa hagyományaihoz, hű az istenséghez és embertársaihoz; kiről sirverse is méltó dicsérettel mondja, hogy a múzsák szolgája volt s idegenek és honfitársak előtt egyaránt kedves; aki ifjúkorától nemes ambícióval arra törekedett, hogy az istent szolgálja s élete végén leg-hőbb vágya az volt, hogy szeplőtlen hírnevet hagyjon gyermekeire.

*

Pindaros oly magasra emelte a kardalköltészetet, hogy annak tovább-fejlődése lehetetlenné vált. Folytatója nem akadt sem akkor, sem későbbi századokban, sem Görögországban, sem más nemzeteknél. Minden utánzás kudarcot vallott. Egyetlen a maga nemében, mint *Dante*, ki-

vel nem egy rokon tulajdonsága van. Nagyságát minden kor elismerte. De inkább bámulták, mint szerették. Hogy utánozhatatlan és utólérhetetlen, azt nagy elismeréssel vallja már Horatius, mikor elhárítja magától azt a feladatot, hogy pindarosi ódát írjon.

Ime a költemény első fele:

Pindarossal aki versenyezni készül,
Viasszal összerótt szárnyak emelik,
Mint Icarust, égbe, ahonnan leszédül,
És a kristály tengert róla nevezik.

Mint a folyamár, mely törtetve a bércről,
Dagasztva esőtől, medréből kiönt,
Pindarosnak ajka, végtelen bőségtől
Buzogva, úgy áraszt fenséges özönt.

Apollo babérját érdemli fejére,
Ha harsog az ajkán merész ditiramb,
Új szavakat görget s törvényt nem ösmérve,
Szabad ritmusokban ömledez a hang.

Vagy ha istenekről zeng kobzán az ének,
S istenfiakról, kik harcra szálltanak,
S nem egy tűzokádó szörnyet leverének,
Leverék a bűnös Centaurus-hadat.

Vagy ha a paripát s bajnokot dicséri,
Kit honába Elis pálmája vezet,
Olyan ajándékot adván vele néki,
Mely minden szobornál dicsőbb, remekebb.

Siratja az ifjat, akit bús arája
Elveszte; hírét az égig emeli,
Arany jellemét és hős erejét áldva,
A sötét Orcustól elirígyeli.

Hatalmas fuvalmak ragadják az égnek
 Dirke hattyuját, ha szárnyat bontogat;
 Antonius, én a matinuszi méhnek
 Követve szokását, fáradok sokat...

S ezzel Horatius áttér magára, s szerény tehetségére hivatkozva, Antoniusra hárítja Augustus méltó dicsőítésének feladatát. Horatius ódája talpraesetten jellemzi a dithyrambosok, himnuszok és paianok, az epinikionok és threnosok utólérhetetlen költőjét. De egy mondása egy kissé elvéti a dolgot, vagy legalább alkalmat adhat és adott is a félreértésre: „Törvényt nem ösmérve, szabad ritmusokban ömledez a hang“ („numerisque fertur lege solutis“). Hiszen Pindarosnál a verses forma a lehető legkimértebb, legszabályosabb! Igaz, hogy nem szűkkörű, nem sablonos; a legváltozatosabb ritmusokat alkalmazza s nincs két költeménye, melynek metruma azonos volna. De egy-egy költeményén belül a legszabályosabb egyenletesség uralkodik. A strophe és antistrophe teljesen azonos mértéket tüntet fel, valamint az epódosok közt is teljes responsio van. Elég ok volt erre az, hogy az egymásnak megfelelő strófákat ugyanarra a dallamra énekeltek. Milyen pótolhatatlan kár, hogy az ódáknak és előadásuknak ez a nagyon fontos alkotóeleme: az ódák zenéje, dallama ránk nézve nyilván örökre elveszett! — Azonban e ritmikus szabályosságot egészen a XIX. század elejéig (Boeckh-ig) nem figyelték meg s nem törekedtek Pindarost mint kora gyermekét megérteni. Szándékos homályt és féktelen lelkesedést kerestek benne a „pindarizáló“ utánczók is, mint pl. *Trissino*, *Ronsard*, *Klopstock*, *Platen* és ebben iparkodtak őt utánozni, nem félve Horatius jóslatától. Nem csoda, ha a meg nem értett, sőt félreértett Pindaros iránt a józan észszerűség

emberei, a XVIII. század franciái sem lehettek igazságosak. *Voltaire*, aki valószínűleg latin fordításban olvasott valamit belőle s egy akkori francia fordítótól várta az „érthetetlen és dagályos thebai“-nak érthetővé tételét, ily sorokkal jellemezte Pindarost:

. . . toi qui possèdes le talent
de parler beaucoup sans rien dire,
toi qui modulas savamment
des vers que personne n'entend
et qu'il faut toujours qu'on admire.“

S nem maradt mögötte *Malherbe* sem, ki a győzelmi dalokat *galimatias*-nak nyilvánította. Ezt a meg nem értő kicsinylést csak korunkban tette jóvá egy *Villemain*, egy *Alfred Croiset*, egy *Jules Girard*.¹

Igaz, hogy *Voltaire* korában másutt sem igen részesült Pindaros megértésben vagy épen méltánylásban. Németországban leginkább *Goethe* ismerte föl nagyságát ép úgy, mint az Euripidesét. Alig több ideje egy századnál, hogy a német classica philológiának, főkép a nagy *Boeckh*-nek szakavatott, tudós munkája, alapvető kiadása és magyarázata (Leipzig 1811—21.) úgyszólván új életre keltette Thebai nagy szülöttjét, valóra váltva *Voltaire* irónikus szavait: „Sors du tombeau, divin Pindare“ . . .

Boeckh munkáját nagy buzgalommal folytatta kivált a régi mulasztást helyrehozni törekvő német philologia. Ennek egyik legújabb és legimpozánsabb terméke az a monográfia, mely-

¹ *Villemain* könyve magyarul is olvasható *Csiky Ger-
gely* fordításában: Pindar szelleme és a lantos költészet
(Budapest, Akadémia.). *A. Croiset* nagy könyvet írt P.
költészetről: *Pindare et les lois du lyrisme grec* (Paris,
1880). *Girard* ezt alapos tanulmányban ismertette a
Revue des deux Mondes-ban (1881).

ben Wilamowitz—Möllendorff foglalta össze Pindaros-tanulmányait (Pindar. Berlin 1922.) s melynek magam is sokat köszönhetek.

A nagy „thebai“ örökséghez azonban, mely első tekintetre egy rég lezárult s elfeledett kornak divatja-múlt emléke, de lényegét tekintve általános emberi s eszmei tartalma örökbecsű, nekünk is jogunk van. Ennek a most már mindenütt megértett és megbecsült nagy értéknek a mi irodalmunkból sem szabad hiányoznia, csakúgy nem, mint a görög tragikusoknak, Danténak vagy Shakespeare-nek. Érezte ezt már *Fábchich József*, aki más görög költőkkel együtt az egész „Pindarus“-t metrikus formában tolmácsolta, sajnos, olyan magyar nyelven, melyet megérteni nemcsak ma, hanem valószínűleg megjelenése idejében (1804) is lehetetlen volt. A magasabb igényű műfordítás *Kazinczy* Ferencel kezdődik, ki a *Hebe* 1826-iki évfolyamában tette közzé a 6. olympiai ódának bár nem megfelelő, de már irodalmi színvonalon álló, választékos nyelvű fordítását. Ezután sokáig nem akadunk figyelemreméltó kísérletre egészen *Radó* Antalig, ki *Görög költők c. antológiájában* három pindarosi óda modern alakú fordítását közli. Nemes ambícióval *Hegedüs István* is fáradozott Pindarosnak alakhű átültetésében, s fordításának egy pár darabja az Egy. Philologiai Közönyben (VI. X. évf.) olvasható. Megemlítem itt a Pindarosról nálunk megjelent jelentősebb tanulmányokat:

Ring Mihály: Adalékok Pindár tropikájához (Buda 1871).

Dr. *Hóman Ottó*: Pindár életrajza (Phil. Közl. 1871).

Maywald József: Pindaros győzelmi dalairól (Bpesti Kegyes Tanítórend Értesítője 1883).

Fináczy Ernő: Pindaros élete és költészete (E. Phil. Közl. 1884).

Hornyánszky Gyula: Pindaros. Tanulmány (Budapest 1891).

Nem hagyhatom említetlenül azt sem, hogy Magyarországon már 1779-ben kiadta Pindaros olympiai ódáit *Pupikoffer* (Buda). Sokkal jelentősebb *Hóman Ottó* teljes Pindaros-kiadása (Pindar versezetei I. köt. Lipcse, Teubner 1876), melynek egy lectióját ma a Schroeder-féle kiadás is elfogadja. A Pindarossal foglalkozóknak s a philologiai tudománynak *Ábel Jenő* tette a legszámottevőbb szolgálatot, aki gondos kritikai kiadásban tette közzé a pindarosi skholionokat, azaz a Pindaros költeményeihez való régi görög kommentárokat, melyek a pindarosi hermeneutikának ma is alapvető segédeszközei. A nemeai és isthmosi ódákhöz való skholionok 1884-ben jelentek meg Berlinben (Calvary) s kivált a német szakférfiaknak osztatlan elismerésében része sültek. Az olympiai és két pythói ódához való skholionokat a m. tud. Akadémia adta ki 1890-ben a korán elhunyt tudós posthumus munkájaként. Ugyanő a pindarosi kéziratokról is alapos tanulmányt írt volt a Wiener Studien-be (1882).

*

Régóta foglalkoztat az a kérdés, érdeklődésre számíthatna-e olyan vállalkozás, mely Pindarosnak a magyar költői irodalomban polgárjogot iparkodnék szerezni? Már *Lessing* megmondta, hogy sokkal könnyebb Pindarosról tudós kommentárt írni, mint egyetlenegy ódáját szépen lefordítani. S *Herder* azt mondja a pindarosi ódáról: „Wie Tantalus steht man in ihrem Strome: der klingende Strom fleucht und die goldenen Früchte entziehen sich jeder Berührung“. Valóban, a műfordítás világirodalmi nyelvének, a németnek sem sikerült eddig az egész Pindarost közmegelegedésre tolmácsolni. Inkább csak egyes darabok sikerültek egyesek-

nek, így *Wilhelm von Humboldt*-nak, *Hölderlin*-nek, újabban *Wilamowitz—Möllerndorff*-nak, kinek darabjai a legnagyobb hivatottságról tesznek bizonyítást.

Sokáig hánytam-vetettem magamban a kérdést s nem bántam meg, mert azóta, hogy Pindarossal társalogva életem alkonyát fel-fel-derítettem, mindig világosabbá vált előttem, hogy a görög tragikusok kardalainak átültetése előtt ezzel a feladattal a magam megelégedésére megbirkóznom lehetetlen lett volna. Most sem merem hinni, hogy a *classicus philologus* poétára nézve legnagyobb feladatot, nekem, mint csaknem első próbálkozóknak, sikerült megoldanom, de hiszem, hogy törekvésem egyengetője lehet a teljesebb sikernek.

Meg voltam és meg vagyok győződve arról, hogy Pindarost, talán még inkább, mint a görög tragikusokat, csak az ő sajátos versalakjaiban lehet és szabad tolmácsolni. Nem érdemtelen a jó prózai fordítás sem: a franciák és angolok kénytelenek ilyennel beérni s a németeknél legújabban (1921) *Franz Dornseiff*, Pindaros kitünő ismerője, annyi „alakhű“ fordítás után sem találta feleslegesnek, hogy alapos magyarázatokkal, prózában, mentől hívebben tolmácsolja Pindarost. Azonban jól mondja *Wilamowitz*: „*die strenge Bindung ist Voraussetzung für diesen Stil*“. Én ezt a „*strenge Bindung*“-ot nem általában a verses alakban, vagy a Pindaroséhoz némileg hasonló kötött alakban, hanem az elérhető legnagyobb hűségben látom. Arra komolyan gondolni természetesen egyáltalában nem lehet, hogy Pindaros változatos mértékű, dithyrambikus sorait egyenletes, modern ritmusú strófákba szorítsuk (mint pl. a német *Stowasser*, ki nagy lelkiismeretességgel zárójelbe teszi a maga kénytelen betoldásait) s ezzel a hangot, a színt, az előadás

ünnepies pompáját, hömpölygő menetét megváltoztassuk. Mit szólanánk ahhoz, ha valaki kimért strófákban fordítaná idegen nyelvre Petőfi Örültjét? Nemde, egészen más jellemű és hatású költemény válnék belőle? Elvileg és gyakorlatilag is helyeslem, ha a műfordító a régi kor költőjét alakilag is közelebb hozza a mai ízléshez, a mai fülhöz. Magam is ezt tettem egyebek közt magyar Horatiusomban, akinél a görög versformák nem lényeges járuléka a római és általános emberi tartalomnak. Másképp áll a dolog a görög tragikusok kardalaira és Pindaros ódáira nézve. Meghamisítanók ezeket, ha a szokatlant megszokottnak tüntetnők fel. („Bárki szokottat imád, nekem az kecses, ami szokatlan“, mondja Kazinczy).

Azonban az alaki hűségnek Pindaros átültetésében nem szabad kicsinyesnek, iskolásnak, pedánsnak lenni. „Költői műben — mondja Arany — nem a pusztá értelem a fő dolog, hanem a benyomás, melyet tesz az olvasóra. Ez utóbbit olykor némi hűtlenséggel lehet elérni.“ Ezt az elvet bátran alkalmazhatjuk a formára is és az egyes taktusok mértékénél fontosabbnak kell tartanunk az egész sor ritmikus lüktetését. S ha, ismét Arany szavait követve: „úgy kell bánni tudnunk nyelvünkkel, mint a klasszikusok a magukéval“, miért ne volna nekünk is megengedve, hogy egyenlő értékű taktusokat, lábakat fölcseréljünk s pl. a spondeus helyébe daktylust tegyünk? Hiszen az a hűség, mellyel az eredeti gondolatnak és saját költői dictionk természetességének tartozunk, sokkal fontosabb, mint egy-két láb metruma. Pindaros tolmácsolójának a pedantériát kell kerülnie leginkább. Azok a német Pindaros-fordítók, akik a szótagok számához és mértékéhez való hűséget elengedhetetlen kötelességüknek tartották, elijesztő példát nyújtanak nekünk, mikor a

mérték szolgálai követéséért nemcsak a németiséget, hanem az érthetőséget is feláldozzák. Ezért mondja Wilamowitz a pedánsul gondos Thiersch-féle fordításról: „Einen verdeutschen, aber wahrlich nicht deutschen Pindar brachte Fr. Thiersch...“

De remélhetem-e, hogy amin annyi komoly törekvés hajótörést szenvedett, az egész Pindaros meghódítása nekem sikerülni fog, azaz mind a philologiai, mind költői követelményeknek eleget teszek? Lelkes törekvésemen és a görög szellemmel való hosszas foglalkozásomon kívül van egy nagy erősségem, mely a siker reményével biztat, s ez a mi édes, bájos, erővel teljes, színekben gazdag, zengzetes nyelvünk, melytől talán a görög Kharisok sem idegenkednének. Én mindig a görög nyelv méltó versenytársának tapasztaltam. Hiszen egy nyugat-európai nyelv sem képes olyan kongeniális módon használni a görög költészet változatos versformáit anélkül, hogy a mai nyelv költői dictiója csorbát szenvedne. Vörösmarty nyelvművészete azt bizonyítja, hogy éppen ezek a rómaiaktól átvett görög formák voltak legnagyobb hatással költői nyelvünk változatosságának kifejlődésére.

S bizakodom abban a kitüntető elismerésben, melyben akkor részesültem, mikor a m. tud. Akadémia első osztályának 1927 május 9-iki ülésén három pindarosi darabomat bemutattam. Dr. Némethy Géza osztályelnök, a külföldön is ismert kiváló philologus és érdemes magyar költő, felolvasásom után lelkes szavakkal üdvözölt abból az alkalomból, hogy „műfordítói munkásságomra a magyar Pindarossal föltettem a koronát“. Ez a legilletékeesebb elismerés megnyugtató rám nézve, hogy a nekem nagy lelki gyönyörűséget szerzett munka nem volt hiábavaló. Mert jöhet s jöjjön is még az idealizmus újabb hajnalhasadásával magyar tolmácsa

a hálhatatlan görögöknek s közelítse meg jobban a dirkei hattyu fennkölt énekét: ennek a magyar Pindarosnak is megmarad az az érdeme, hogy a nagy thebainak helyet szerzett ezen a kis csonka földön, s *urbi et orbi* bizonyosságot tett kulturánk mélyítésére irányuló törekvésünkről.

Fordításom főleg e kiadásokon alapszik:

Pindari Carmina Prolegomenis et commentariis instructa edidit W. Christ. (Lipsiae 1896.)

Pindari Carmina recensuit Otto Schroeder. (Lipsiae 1900.)

Supplementum Lyricum von Dr. Ernst Diehl. Bonn 1917. (Ez közli — az Oxyrhynchos Papyri nyomán — az újonnan napvilágra került paianokat.)

I.

OLYMPIAI ÓDÁK

1. OLYMPIAI ÓDA

A SYRAKUSAI HIERONNAK, A LÓVERSENY
GYŐZTESÉNEK.

Pindaros első olympiai ódája, — melyet a bizánci Aristophanes rendező keze állított a győzelmi dalok élére, (mivel fő tartalma az olympiai játékok dícsérete és az ott tisztelt alapító hérosz, Pelops története) — Hieron syrakusai fejedelemnek azt a győzelmét ünnepli, melyet Kr. e. 476-ban Pherenikos („Győzelemhozó“) nevű lovával nyert az olympiai versenypályán. Hieron, ellenségeinek legyőzése és a belviszályok lecsendesítése után, hatalmának tetőpontján állott, épúgy, mint a hívására udvaránál tartózkodó ötven éves költő alkotó erejének virágjában. Az ünnepi költemény, melyet férfikar énekelt a fejedelem rendezte ünnepen, röviden tárgyalja Hieron és Pherenikos dícséretét s nagy részében Tantalos és Pelops történetét adja elő. A költő azonban — kegyes szokását követve, — itt is letörli a mítoszról a hagyományos, de szerinte méltatlanul koholt vonásokat. Tantalos, igaz, vétkezett és eljátszotta az istenek kegyét, de nem azzal, hogy fiát az isteneknek feltálalta volna, hanem azzal, hogy az istenek asztaltársaként elbizakodva ambroziát és nektárt lopott s az isteni eledellel és itallal barátait is halhatatlanokká akarta tenni. Ezért kellett bünhődnie. Büntetéséhez tartozott az is, hogy fiát, Pelopsot, kit a beléje szerelmes Poseidón elragadott volt, visszataszították a földre — halandónak. Pelops azonban nem csüggedett el.

Bízva saját erejében és megnyerve az isteni segédelmet, kivívta Hippodameia kezét (nem csellel és erőszakkal, mint a mítosz mondja), uralmat szerzett, híres családot alapított, miután Oinomaossal való kocsiversenyével (melyet az olympiai Zeus-templom keleti oromfalának híres csoportozata megörökített) mintegy megnyitotta az olympiai négyesfogatok győzelmének sorát. Ott is van eltemetve és sírja nagy tiszteletben részesül. — A költő végül visszatér Hieron dicséretére, *óvja az elbizakodástól* s a jövőre nézve jó kívánságait tolmácsolja.

Hieron és Pelops közt van némi hasonlóság. Pelopsot derékségeért kegyükbe vették az istenek és megsegítették. Hieron is mindent elért a maga derékságával és az istenek segítségével, kik nemcsak hatalomra juttatták, hanem olympiai győzelemre is segítettek. Kíváncsú, hogy viselni tudja szerencsáját s ne bizakodjék el benne, mint Tantalos. Kövesse Pelopsot és tanusítson józan mérséklelet, mert e nélkül nincs állandó emberi boldogság. Pindaros ebben teljesen egyetért Aiskhylosszal, ki, mint Simonides, Bakkhylides, Epicharmos, Xenophanes, szintén megfordult a syrakusai udvarnál.

Pindarosnak az a kívánsága, hogy Hieron négyesfogattal is arasson még dicsőbb győzelmet, 468-ban teljesült. Azt Bakkhylides egyik meglevő dala ünnepli.

1. STROPHE.

Legbecsesebb dolog a víz,¹
 Ám a vak éj lobogó tüzeként
 Kiragyog a palotának
 Dús kincsei közzül a sárig arany.

¹ A vízben szegény déli tájakon a víz, Poseidon eleme, mindennél becsesebb. Thales a vizet tartotta a mindenség főelemének

Édes szívem, ezért ha te
 Dallani vágysz küzdelmeket,
 Ne kutass a nagy aetheri úrben
 Oly csillag után, mely a nap sugaránál
 Ragyogóbb lehet és melegebb [kabbat!
 S lantod ne kívánjon Olympia versenyinél dere-
 A legdicsőbb himnuszra lelkesíti az
 A múzsa papját, hogy magasztos
 Dalban dicsérje Kronos nagy fiát,
 Midőn Hieron dús tűzhelyéhez ér.

1. ANTISTROPHE.

Ő a jó-legelőjü
 Sziciliába' visel jogadó
 Jogarat és a derékség
 Valamennyi diszét learatja keze,
 Kedvét lelve az ihletett
 Költészet virágiban,
 Amelyekkel játszadozunk ott
 Mi, múzsafiak, kegyes asztala mellett.
 No, akaszd le a szegrül a dór [dalma
 Lantot, ha a pisai sík s Pherenikos² nagy dia-
 Szíved' szép gondolatokra ihleté,
 Midőn az Alpheos árjai mellett
 Sarkantyúzatlan' száguldott tova
 És győzedelemre vitte hős urát,

1. EPODOS.

Syrakusa lónevelő
 Nagy fejedelmét. Hírneve tündököl
 A lyd Pelopsnak hősöket
 Szülő gyarmatvárosában³

² A költő önmagát szólítja meg. A pisai sík: Olympia.
 Pherenikos a győztes paripa.

³ Pelops gyarmatvárosa: Pisa Elisben.

Megszerette ezt a hatalmas, földbíró
 Poseidón, amidőn
 — Elefántcsont vállá ragyogva — kivette Klotho
 Tisztára fürösztő tekenője öléből.⁴
 Oh sok csoda van, de az emberek szava is
 Nagyon eltér sokszor a valótól
 S csalfa hazugság hímezi gyakran
 Tarka mesék szövevényét.

2. STROPHE.

Ám a lantnak a bája,
 Amely ezernyi gyönyör szüleje,
 S becset ad annyi dolognak,
 Sokszor hihetővé téssen olyat,
 Ami különben nem hihető.
 Mégis a legbölcsebb tanúk
 A jövő napjai lesznek.
 Csak szépet, oh ember, az égi lakókról!
 Kevesebb leszene úgy a hiba. [mint más:
 Másképp fogok én, oh Pelops, te felőled dallani
 Midőn atyád az istenserget meghívá
 Hibátlan torra, a szép Sipylosba,
 Hogy viszonozza ott az égi tort,
 Akkor ragadott el téged a dicső

2. ANTISTROPHE.

Tenger istene, lángra
 Gyúlva szívében a szép fiuért,
 Hogy a dicső Zeus égi
 Házába röpítsen arany fogatán.

⁴ Az „elefántcsont váll” a gyermek szépségét jelzi, előre cáfolva a mítosz méltatlan adatát, mely szerint Demeter Tantalos lakomáján megette a feltálat Pelops vállát, melyet aztán az istenek elefántcsonttal pótoltak. A moirák (ezeknek egyike Klotho) jelen vannak és segédkeznek a gyermek születésekor.

Későbbben Ganymédes is
 Épen e szolgálatra szállt
 Oda Zeus fejedelmi lakába.
 Amint — tova tűnve — hiába kerestek,
 Hogy anyád elibe vigyenek [a fáma:
 Szomszédok irígy ajakán nosza suttoga menten
 Hogy darabokra szelve késsel a tűzön
 Zubogva-forró vízbe dobtak
 S az asztalokra szétosztván husod,
 Ott fellakomázta a vendégssereg.

2. EPODOS.

De ilyen falánknak az ég
 Isteneit nem mondhatom én. Soha!
 Rossz nyelvűeknek rendesen
 Rossz szokott a bére lenni.
 Hisz' ha egyszer megbecsülésnek tárgya volt
 Halandó ég előtt,
 Bizony az volt Tantalos. Ámde a ritka üdvöt
 Nem tudta viselni. Ragadá tova gőgje
 A vészbe vakon. Büneért az égi király
 Nagy-erős szirtet mereszt fölélje:
 Rázuhanásától ijedezve
 Több öröm öneki nem jut.

3. STROPHE.

Így gyámoltalan' éli
 És nyomorultan az életet ott
 — S negyedik e lakolása!⁵
 Mert ambroziát s nektárt orozott
 A menny istenitől, hogy azt,
 Ami örökké tette őt,

⁵ Első lakolása: a feje fölött meredő kőtől való félelem;
 második az éhség; a harmadik az olthatatlan szomjúság;
 negyedik a vigasztalan reménytelenség.

Borozó pajtásinak adja.⁶
 Téved, ki gonoszt cselekedve, reméli,
 Hogy az isten előtt titok az.
 Így hát a fiát egek isteni vissza a földre taszíták⁷
 A rövid éltű emberek közé megint.
 Mikor viruló természetén kül
 Állát legénytoll pelyhe árnyazá,
 Eszébe jutott legott a nászkötés.

3. ANTISTROPHE.

Vágy kelt benne kivívni
 Pisa híres fejedelmi szüzét,
 Gyönyörű Hippodameiát.
 Ment éjjel a tengeri partra maga
 S a zúgó habok istenét
 Felidézte hívó szava menten
 S mond néki: „Poseidón uram, ha tenéked
 Szerелеmből öröm fakadott, [kopiáját;
 Oh verd le erőddel az Oinomaos csupa-érc
 Röpiíts Elisbe gyorsan száguldó kocsin
 S vértézz kemény erővel engem;
 Mert tíz meg három kérőt már megölt,
 A lány lakodalmát úgy késlelteti.

3. EPODOS.

Az erőtlén embereket
 Megveti a veszedelmes küzdelem.
 Ha úgyis halni kell, mit ér
 Tétlen', névtelen' megérni
 Aggkorunkat, néma homályban élve és
 Nem tudva, mi a szép,
 Mi a dicső? Hát jöjjön a küzdelem, én megállok.
 Kérlek könyörögve: te vezess diadalra!“ —

⁶ Ez tehát Pindaros szerint Tantalos igazi bűne.

⁷ Atyja bűnéért.

Így szólt, s szava teljesítetlen nem maradott.
 Odaadta az isten drága diszűl
 Nem fáradó, szárnyas paripáit
 Drága arany kocsijával.

4. STROPHE.

Oinomaost legyőzván,
 Hitvese lett a dicső hajadon
 S őneki hős fiakat szült,
 Hat nagyratörő, jó népvezetőt.⁸
 Most pedig ott, az Alpheos
 Partjainál véráldozat
 Neki gyakran füstöl a sírján,⁹
 Mely látogatott a körülözönölt Zeus-
 Oltár közelébe'. Pelops
 Hírét az olympiasok stadionjai messze ragyogják.
 Ahol a lábak gyorsasága versenyez
 S merész erőnek büszke orma.
 A győztes aztán élte végeig
 Édes nyugalomnak mézét éldeli.

4. ANTISTROPHE.

A minden napon éldelt
 Jó bizonyára a leggyönyörűbb
 Öröm a földi szülöttnek.
 Most íme, reám vár a feladat,
 Hogy koszorúzzam őt lovas
 Aeoli dal füzérivel.
 Hiszem is, hogy nincs a ma élők
 Közt más, hatalomban erősb vagy a szépnek
 Értője, ki érdemesebb
 Győzelmi dalok remekelt diadalfonadékira nálad.

⁸ Ezek közt volt Atreus és Thyestes.

⁹ Pelops sírján évenként fekete kost áldoztak.

Oh Hieron! Az isten gondja örködik
 Törekvésidben gyámolítva
 S kegyelme hogyha nem hagy el hamar,
 Bízvást hiszem én azt, hogy még édesebb

4. EPODOS.

Diadalra visz fogatod,¹⁰
 S meglelem én is az útat, amelyen a dal
 A fényes Kroniosra visz,¹¹
 Hogyha megsegít a múzsa,
 Hátra van legerősb lövedéke¹² még nekem.
 Ki ebbe', ki abba' nagy;
 De a legmagasabb oromra csupán fejedelmek
 Juthatnak. Azért többre ne is sóvárogj!
 Mindíg, amíg élsz, a magasban járj te tovább is,
 Nekem add meg, Sors, hogy a győzteseknek
 Társa lehessenek s hellaszi földön
 Bölcsnek¹³ ítéljenek engem.

¹⁰ Hieron 468-ban csakugyan győzött négyesfogattal.

¹¹ Kronios: Kronos halma Olympiában.

¹² Pindaros a dal hatalmáról szólva többször hasonlítja azt a nyílvesszőhöz, mely célba talál.

¹³ Pindaros az igazi költőnek adja a *bölcs* (σοφός) nevet.

2. OLYMPIAI ÓDA

AZ AKRAGASI THERONNAK, A NÉGYESFOGAT
GYÖZTESÉNEK.

Ez az óda, valamint a következő, Akragas agg fejedelmének, a gazdagságát ritka jószívúsággal párosító Theronnak Kr. e. 476-ban aratott olympiai győzelmét énekli meg. Theron az Emmenidák híres nemzetségéből való volt, mely a Kadmostól eredő királyi családtól származtatta magát. Ez a család nemcsak Thebai trónján, hanem később is sok viszontagságon ment keresztül. Mikor a testvérharcban elesett Polyneikes fiának, Thersandrosnak utódai Argosból földönfutókká lettek, sok hányódás után előbb Rhodos szigetén, majd 580-ban Sziciliában telepedtek le, ott Akragast építették, majd a kegyetlen Phalaris tyrannust elűzve (554) elnyerték Akragas uralmát. Theron 488-ban lépett trónra. Akragas az ő uralma alatt jutott virágzásának tetőpontjára. Theron kiterjesztette uralmát Himeráig, melynek trónjára az elűzött Terillos helyett saját fiát, Thrasydaiost ültette; vejével, a syrakusai Gelonnal szövetségbe, fényes győzelmet aratott a Terillósi segítő, Hamilkar vezérelte karthagói flottán s a gazdag zsákmányt Akragas pompázó szépítésére fordította. Mindamellett nem élvezhette nyugodtan szerzeményeit. Az a mostoha sors, mely az Emmenidákat a múltban üldözte, neki sem juttatott zavartalan jóllétet, noha valódi megtestesülése volt a jószívúságnak és emberszeretetnek. Veje, Gelon halála (478) után ugyanis annak legidősebb

testvére, *Hieron* jutott Syrakusainak fejedelmi székébe, melyet azonban féltennie kellett öccsétől, a nála népszerűbb *Polyzelostól*, aki *Theronnak* apósa is, veje is volt. A testvérek közt a viszony annyira kiélesedett, hogy *Polyzeios* *Théronnál* keresett és talált oltalmat a kiadatását követelő *Hieron* ellen. Így *Theron* és *Hieron* közt is elmergesedett a viszony és csaknem fegyveres összeköttetésre került a dolog, melyet *Simonides* költőnek sikerült megakadályozni s köztük békét szerezni. Így aztán *Hieron* elvette *Theron* unokahugát, *Xenokrates* leányát s *Polyzelossal* is kibékült. Ezekhez a zavarokhoz járult az is, hogy *Theron* fiát, *Thrasydaiost* a himeriaiak nem szerették, ami nem csoda, mert *Thrasydaios* kegyetlen természetű volt. (Uralma nem is volt tartós, atyjának halála után csakhamar véget ért).

Az agg *Theron* tehát nem sok nyugalmas napot látott. Annál nagyobb öröm érte, mikor megjött a hír, hogy ügyes kocsisa, *Nikomakhos* az olympiai pályatéren négyesfogatával elsőrangú diadalt aratott számára. Ennek megünneplésére írta *Pindaros* ezt, s — még előbb — a következő költeményt. Ez a költemény, mely inkább enkomion, mint epinikion, s melyet 476-ban adtak elő (*Wilamowitz* szerint maga a költő) *Theron* akragasi palotájában, a költőt igen bensőséges viszonyban tünteti fel az agg uralkodóval. Nem „*Siegesjubilé*“, hanem „*tröstlicher Zuspruch*“ a foglalatja (*Wilamowitz*). A thebai költőnek nagyon kapóra jött, hogy épen a thebai eredetű *Emmenidáknak* egyes tagjait (*Semelét*, *Inót*) hozza fel annak bizonyítására — ami főgondolata a költeménynek, — hogy *családok és egyének sorsában rendszeren épen a vigasztalanság sötétségéből derül fel a boldogulás napja*. („A kizajlott búfelhőkön szép szivárvány támad“ — *Arany*). S nemcsak ez a ta-

pasztalati tény szolgálhat Thérónnak vigasztalására, hanem a Magna Graeciában és Sziciliában akkoriban meglehetősen elterjedt misztikus, orphikus tanoknak a halhatatlanságban és a túlvilági igazságszolgáltatásban való hitelvei is, melyeknek Thérón buzgó híve volt (kétséges, mennyire vallotta ezeket maga a költő, aki nyilván sziciliai tartózkodása idejében ismerkedett meg velük), s amelyek azt a megnyugvást csepegtetik a beavatott hívőnek lelkébe, hogy az élet viszásságait és igazságtalanságait a túlvilági igazságszolgáltatás orvosolja, mikor mindenkinek, jónak és rossznak, érdeme szerint fizet. Mert zavartalan, baj nélküli élet senkinek sem jut osztályrészül; a jóllétben sem vagyunk biztosak soha. De aki, mint Thérón, gazdagságát a legszebb férfierényekkel ékesíti, aki biztosan tekinthet a síron túli életbe és számít annak igazságszolgáltatására s aki a jótékonyságban leli legfőbb örömét, azt az istenek azzal jutalmazták, hogy a hőroszok közé emelkedve a boldogok szigetein zavartalan örömök közt él örök életet. A költő jóslata a földön teljesedett. Théront, mikor négy év múlva meghalt, hálás népe a hőroszok sorába iktatta. Uralmának és családjának fénye azonban vele együtt sírba szállott.

1. STROPHE.

Ti, lant-uralta himnuszok!¹⁴ [zengenünk?
 Vajjon mely istent, hőst avagy halandót kell ma
 Bár Pisa biztonnyal a Zeusé s az Olympiast He-
 Állítá fel egykoron [rakles
 A zsákmány zsengejeül!¹⁵

¹⁴ A lant uralja (= urának vallja) az éneket, mert hozzá alkalmazkodik.

¹⁵ Herakles az elisi Augeias királytól elszedett zsákmányból alapította az olympiai játékokat.

Ámde most zengjük Théront, a quadriga győz-
 Idegenek jogának örökdő szemét, [tesét,
 Bástyáját Akragasnak,
 Nagy hirnevű ősök városvédő sarjadékát.

1. ANTISTROPHE.

Sokat vesződtek ők,¹⁶ amíg
 Szent vízi városuk¹⁷ megépítették és Szicilia
 Szemefénye valának. És jött az idő a sors kegyé-
 Nékik érdemük szerint [ből
 Adva üdvöt s kincseket.
 Zeus, Rheának gyermeke, fenn Olymposon lakó,
 Te, aki véded a versenyt és az Alpheost,
 Dalom neked ha kedves,
 Védő ősi örökjét a jövőndő nemzedéknek.¹⁸

1. EPODOS.

Ami megvalósula egyszer, azt
 — Bár jogos, bár jogtalan, —
 Mindeneknek atyja, az Idő sem
 Tészi meg-nem-történtté soha
 S más véget nem ad neki.¹⁹
 De boldog sorsban még felejtést lelhetünk:
 A régi bűn, ha újul is, nemes gyönyör
 Hatalma lesz a győztes,

2. STROPHE.

Mihelyt az isten végzete [val²⁰
 Áldó kegyét magadja. Így esett ez Kadmos lányi-
 A trónnak ölen, kiket a sors iszonyú csapása súj-
 [tott.

¹⁶ Theron ősei Kadmostól kezdve.

¹⁷ Akragast (Girgenti), mely azért szent, mivel Zeus adta nászajándékul Persephonénak.

¹⁸ Theron utódainak

¹⁹ V. ö. Hor. Carm. III. 29. 45.

²⁰ Kadmos Theron őse. Kadmos leányai: Semele és Ino.

Ámdé jött erősb öröm,
 Mely lebirkozá a gyászt.
 Ott él most Olymposon a szép, fürtös Semele,
 Akit Zeus villáma egykoron megölt,
 S Pallas kedvelli őtet,
 Kedvelli Zeus s kivált borostyános szülötte.²¹

2. ANTISTROPHE.

Mondják, a tengermélyben is
 Ott él tovább időtlen időig boldogságos életet
 Ino, közepette a Nereus hajadonleányinak.
 Életünk véget mikor
 Ér, nem tudja senki sem. [ránk nevet.
 Azt se, hogy meg nem fogy-e üdvünk, mely ma
 Amaz utolsó nap', mit Helios ránk derít.
 Éltünk hulláma ringat
 S majd örömet, majd szenvedést zudít fejünkre.

2. EPODOS.

Igy a moira, mely amaz ős atyák²²
 Sorsát oly soká kegyes
 Gonddal óvta, később isten-adta
 Üdvük serlegébe szenvedés
 Cseppjeit csepegteté.
 Így vált be Delphi istenének²³ jóslata:
 Laios királyra végzet-adta gyermeke²⁴
 Hozá a szörnyü véget.

3. STROPHE.

Éles szemű Erinys, ezt [kat;²⁵
 Ki látta, kettős gyilkos ölással sújtá hősi sarju-
 De megmaradott a kimult hős Polyneikes mag-
 Thersandros, adrastosi [zata még:

²¹ Dionysos (Bakkhos).

²² Kadmosék.

²³ Apollonnak.

²⁴ Oidipus.

²⁵ Eteoklest és Polyneikest.

Házra aki fényt derít²⁶
 S akit harc és küzdelem tiszteletre juttatott.
 Ez a mag az, amelyből ő életre kelt,
 Fia Ainesidamosnak,²⁷
 Akit e lantnak hangja most fennen magasztal.

3. ANTISTROPHE.

Olympiában egymaga [dicső babért,²⁸
 Nyert ő jutalmat, Delphiben épügy öccse nyert
 Mindkettőjüket diadallal koszorúzták a Khari-
 Hogy tizenkét fordulón [sok,
 Célhoz érték Isthmoson,²⁹
 Aki küzd és győzni tud, elkerüli azt a gond.
 A kincs, amely erényekkel ragyog,
 Sikert arat gyakorta
 És készíti a szívet, hogy a magasba törjön.

3. EPODOS.

Fényes csillag a férfira nézve az,
 Fény, amely nem csal soha.
 Akibe' megvan, bélát a jövőbe;³⁰
 Tudja azt, hogy bűnös lelkeket
 Büntetés vár odalenn
 S a Zeus-kormány alatt merészelt vétkeket
 Kérlelhetetlen ítélettel sújtja majd
 Az alvilág bírāja.

4. STROPHE.

Ellenben a jók éjjel úgy, [bajtalan
 Mint nappal, egyaránt örökös napfényben élnek

²⁶ Mert az epigonosoknak Thebai elleni hadjáratában Adrastost segítette.

²⁷ Theron.

²⁸ Xenokrates.

²⁹ Ezt a győzelmet a 2. isthmosi, az előbbi a 6. pythói ódában ünnepli a költő.

³⁰ A halál utáni életbe is.

Éltük', sem a föld kebelét nem hasogatja, zord
 Tartva izmos, két kezük. [ekét
 Tenger árját sem szelik,
 Hogy tengessék éltüket; nem, kik eskühöz hivek,
 Könnytelen életet élnek ott az istenek
 Kedveltjeinek sorában.
 A többiekre mérhetetlen szenvedés vár.

4. ANTISTROPHE.

Ki három éltet élve itt [tán óvja meg
 És hármat ott,³¹ elszánta magát, hogy lelkét tisz-
 Bűn mételyitől, az a Zeus ösvényin³² át eléri
 Büszke várát, boldogok [Kronos
 Szép szigetjét, ott, ahol
 Okeanos szellője leng és arany virág ragyog
 Lemosolyogva a szigetnek fáiról
 S a tenger messze tükrén,
 Hogy fejük' és kezük' virágfüzér övezze.

4. EPODOS.

Így ítél Rhadamanthys igaz jagon,³³
 Kit segítő társaúl
 Últete oldalára Rhea férje,
 Azé, ki trónol mindenek felett.³⁴
 Kadmost, Peleust ezek körében tisztelik,
 Akhilleust is oda vitte, Zeus kegyét
 Megnyerve,³⁵ édes anyja.

³¹ T. i. aki háromszor élt a földön bűn nélkül és háromszor volt a boldogok lakhelyén, mert csak ekkor ér véget az ember földi pályafutása.

³² Zeus ösvénye a szívárvány.

³³ Mint a versenyek bírója, mert a jámborok ott is folytatják földi kedvteléseiket. Rhadamanthyst későbbi hit tette meg a világi bírónak, kitől az üdvözülés és elkárhózás függ.

³⁴ Mint minden istennek anyja.

³⁵ Mert Zeus haragudott Akhilleusra Hektor holttestének bántalmazásáért.

5. STROPHE.

Ő Trója védő-oszlopát, [fiát,
 Hektort leverte, porba tiporta Kyknost és Eos
 Az aithiopiai Memnont. Van elég sebes nyílám
 A tegezben, vállamon! [itt
 Ha süvít, az avatott
 Fül³⁶ megérti, a profán népnek magyarázni kell.
 Az okos a természettől tanul sokat;
 Károgva, mint a varjak,
 Féktelenül fecsegnek a tudákos ajkak,

5. ANTISTROPHE.

Gunyolva Zeusnak szent sasát.³⁷ [szelíd
 Most rajta, lelkem, célnak irányozd íjad, hogy
 Szívből e nyilat kiröpíted, mondd, hova szálljon,
 Dícséretre érdemest? [merre talál
 Szálljon Akragas felé!
 Igaz ajkamról e szó esküvéskép hangozik:
 Seholy a földön nem szült város a letelt
 Száz év alatt *Theronnál*
 Jót cselekedni készebb s bőkezűbb barátot.³⁸

5 EPODOS.

Ám a gög letiporja dícséretét
 A jog ellenére is.
 Balgatag emberek szájaskodása
 Vak homályba vágyik rejteni
 A deréknek tetteit.
 Ki tudná megszámlálni a fővényszemet?
 S az ő szívéből hánynak fakadott öröm,
 Ki tudná elbeszélni?!

³⁶ Amilyen a Theroné.

³⁷ A költő magát nevezi Zeus szent sasának, míg a varjú (xóραξ) név valószínűleg a syrakusai Koraxra, a híres és hírhedt szónokra vonatkozik.

³⁸ A költő dícséretét Diodoros történetíró is igazolja.

3. OLYMPIAI ÓDA

AZ AKRAGASI THERONNAK A THEOXENIA
ÜNNEPÉN.

Épúgy, mint az előbbi óda, Theronnak 476-ban nyert olympiai győzelmét ünnepli. Időrendben melyik készült előbb, bizonyosan nem tudjuk. Boeckh és Bergk szerint ez megelőzte a 2-dikat. Bizonyos, hogy a Dioskurosoknak, Kastornak és Polydeukesnek templomában, a Dioskurióban adták elő az istenek megvendéglésére szánt úgynevezett Theoxenia ünnepén, melyen ez alkalommal a költő magukat a Dioskurosokat szerepelteti házigazdáknak. A tulajdonképeni házigazda természetesen Theron volt, ki híveinek nagy vendégséget adott s ezt családja védő isteneinek, a Dioskurosoknak ünneplésével kötötte egybe. Az ünnepi költemény megírására Pindarost szólította fel, aki ebben az időben Hieron syrakusai udvaránál tartózkodott s annak ugyanez alkalommal versenylóval nyert, tehát kisebbrendű győzelmét ünnepelte (1. olympiai óda). Bizonyára bántotta Hieron becsvágyát, mikor Pindaros Akragasba indult Theron nagyobb győzelmét dicsőíteni.

A költemény fő tartalma annak a mítikus történetnek színes, eleven elbeszélése, hogyan került az *olajfa*, mely a pihenőnek kellemes árnyékot, a győztesnek pedig mindennél becsebb koszorút nyujt, Olympia szent ligetébe. Herakles,

az olympiai versenyek megalapítója, hozta azt a hyperboreusoktól, az istenek kertjéből. Milyen nagy tehát a becse a győztes homlokát övező olajkoszorúnak! Aki ezt elnyerte, az nem is kívánhat többet a sorstól, az megközelíti Herakles dicsőségét. A bölcs, amilyen Theron, nem vágyik többre, a balga hiába is vágyódnék.

1. STROPHE.

Tyndaridák, vendégszeretők³⁹ s szépfürtü Heléna,
[tinéktek ohajtok
Tetszeni, zengve a híres Akragast,
S Théront, ki Olympia sikján nyert koszorút
[a tüzes paripák erejével.
Oh múzsa, segíts meg engem, amidőn egészen új
[ragyogásra emelve a lantot
Dór zeneszóval párosítom⁴⁰ az ünnepi hangot.

1. ANTISTROPHE.

A diadalmi szép koszorú hajfürtjei közzé⁴¹ fonva
Végzenem istenek-adta tisztemet, [kívánja
Hogy lantnak a tarka szavát, fuvolának a
[hangjait és a művészi beszédet
Ainesidamos fiának illően vegyítsem össze, mint
[azt Pisa⁴² kívánja,
Honnan az emberekhez szálldos az isteni ének;

³⁹ Tyndareos fiai, Kastor és Polydeukes, Helena testvérei, vendégszeretők, mert a tiszteletükre rendezett Theoxenia lakomáján szívesen látják a meghívott vendégeket.

⁴⁰ Az eredeti, sajátos képpel ezt mondja: „dór cipőhöz alkalmazom” — tekintettel az ének ritmusának megfelelő tánclelésekre.

⁴¹ A győztes Theronnak, Ainesidamos fiának.

⁴² Pisa = Olympia, az olympiai győzelem.

1. EPODOS.

Amidőn a versenybíró, akit Etolia szült⁴³
Teljesítve Herakles régi szavát a kékes olaj-
Fürtjei közzé fonja a diadalt kivívónak,
Melyet egykor az Istros árnyas kútfejitől hoz a
Sarja, Olympia versenyinek legszebb díszéül.

2. STROPHE.

Mert a hyperboreus-népet,⁴⁴ mely Apollon híve,
[szelíd szava ráveszi menten.
Adjanak át neki egy lombos növényt
Díszére Zeus ligetének, hogy koszorút kaphasson
[a férfiderékség
Már állt Zeus atyja szent oltára⁴⁵ s a Hold
[aranyos kocsiján tovaszállva az éjben
Hónap derekán telt arca sugáiraival beragyogta.

2. ANTISTROPHE.

Igy az ötévi, hatalmas versenyeket rendezte az
[Alpheos isteni partján
S a viadalnak szent ítéletét.
De szép sudarak nem akartak nőni Pelops
[terein, Kronios hegye alján:
Látá, hogy a hő Nap perzselő sugarával hogyan
[égeti tar mezejét a bereknek
És lelke szavára hajtva elindula messze az
[istrosi tájra.

⁴³ Az olympiai versenybírák, a hellanodikosok eliseiek voltak, de a monda szerint Aitoliaból vándoroltak be Elisbe.

⁴⁴ A hyperboreusok Apollon-kedvelte mesés nép messze északon. Istros = Duna.

⁴⁵ Herakles Aigeiai legyőzése után oltárt emelt és versenyzjátékokat rendezett Zeus tiszteletére. A versenyzjátékok augusztus vége felé kezdődtek telt hold idején.

3. EPÓDOS.

Jámboran megűlik itt az istenek ünnepeit.
Mint nincs párja a víznek és az aragnál kincs
[nem akad becsesebb:
Úgy Theron a derékség ösvenyín íme Herakles.
Oszlopit⁵⁰ éri! Azon túl nem nyílik út sem a bölcs,
[sem a dőre javára.
Nem megyek én se tovább, nem akarván balga
[lenni.

⁵⁰ Vagyis a lakott világ (οἰκουμένη) legvégső határait, ameddig Herakles eljutott. Idáig eljutni halandónak mindennél többet ér, épen úgy, mint a víz mindennél jobb, az arany minden kincsénél becsesebb.

4. OLYMPIAI ÓDA

A KAMARINAI PSAUMISNAK, NÉGYESFOGAT
GYŐZTESÉNEK.

Psaumis, akinek négyesfogattal aratott olympiai győzelmét ez és a következő óda ünnepli, Kamarinának, Syrakusai többször elpusztított, de akkoriban nemrég újjá épült gyarmatvárosának dúsgazdag polgára volt, aki ez alkalommal (Kr. e. 452) négyesfogattal, öszvérfogattal és versenyparipával jelent meg Olympia porondján s négyesfogattal, tehát az elsőrangú versenyben győzelmet is aratott. (Hogy nem öszvérfogattal győzött, mint eddig hitték, kitünt a győzteseknek nemrég fölfedezett lajstromából.) Az olympiai versenyeken jelen volt ekkor harmadszor és utoljára a 70 éves Pindaros is. Az utolsó ott-léte óta lefolyt 12 év alatt nagyon megváltozott Olympia képe: már állott Zeus temploma, bár Phidias híres Zeus-szobra még nem volt benne felállítva, de keleti oromfalán már ott díszlett Oinomaos és Pelops kocsiversenyre készülése, melyet az első olympiai óda megénekel. Váratlan öröm volt ott találkoznia Psaumisszal, akivel 24 évvel azelőtt Hieron vagy Therón udvaránál ismerkedett meg. A kis vidéki város polgára, a még ismeretlen Psaumis, nem kis feltűnést keltett föllépésének fejedelemhez illő fényével, s úgy látszik, az irigyek és kételkedők gúnyját is provokálta. Pindaros nem tartozott ezekhez, s mikor már szintén nem fiatal barátja győzelmét kívívta, minden fölkérés nélkül rögtönzött számára egy kis talpraesett győzelmi dalt, melyben barátját, mint kitűnő ló-

nevelőt, vendégszerető gazdát s városa békéjének gondos őrét mutatja be s dícséretét a sikerrel igazolja, mely a derékség próbaköve. A magasröptű két strófához váratlanul kedélyes epodos fűződik, mely csattanós mítoszi epizóddal, az argonauta Erginos példájával hallgattatja el a két-kedőket és gúnyolódókat. A kedves kis dalt nyilván a mindjárt ott, Olympiában rendezett ünnepi toron énekelték.

STROPHE.

Hallgass meg, oh Zeus, te dicső, nagy menny-
 Mert ide küldtek engem [kövező!
 A változatos szavu, lantra keringő
 Leányid, a lenge Horák⁵¹
 Tanujául a nagyszerű küzdelemnek.
 Ha kedves híre jó,
 Barátaink hogy boldogúlnak,
 Örül minden nemes szív.
 Kronos fia, ki bírod Etna bércét,
 Mely viharvert ormának sulyát
 Borítja Typhon száz fejére:
 A Kharisoknak kedvéért
 E dalt fogadd el Olympia győzteséről.

ANTISTROPHE.

Mert férfierényre örök fényt hirdet e kar,
 Zengve hírét Psaumisnak,
 Ki pisai zöld olajággal övezve
 Siet Kamarína hírét
 Gyarapítani. Az ég kegye teljesítse
 Vágyát továbbra is!⁵²

⁵¹ Vagyis: a négy év elteltével ismét tanúja vagyok az olympiai versenyeknek.

⁵² Adjon neki több győzelmet is.

Dícsérem őt, mert mester abban.
 Mint kell lovat nevelni,
 Mert szíves gazda vendégit fogadni
 És szívből szeretve városát
 Békés nyugalmat híven őrzi.
 Hazugsággal nem szennyezem
 A szót: tapasztalat a fő emberi próba.

EPODOS.

A lemnosi nőknek a gúnyját
 Így kerül ki egykor
 Erginos, Klymeňos fia.
 Érc-fegyveriben hogy a célhoz elért,
 Így szólt, mikor a koszorút
 Nyújtá neki Hypsipylé:
 „Nos, én vagyok ím' az a gyors!
 S szívem is, kezem is hasonló.
 Hiszen gyakorta ifju embereknek is
 Deresül a hajuk.
 Még mielőtt az idő elérkezett reá.”⁵³

⁵³ Erginos t. i. korán megderesedett s ezért a lemnosi nők kinevelték, mikor versenyfutásra jelentkezett. Az ősz haju költő nyilván magára is céloz, hogy ismét megjelent a férfierő versenyein, hogy a győztest megénekelje.

5. OLYMPIAI, ÓDA

A KAMARINAI PSAUMISNAK, NÉGYESFOGAT
GYŐZTESÉNEK.

Ugyanazt a győzelmet ünnepli, melyet az előbbi kis dal dicsőít, de nem Olympiában, hanem a győztes Psaumis városában, Kamarinában. Boeckh szerint Athena templomában. A skholionok tudtunkra adják, hogy eredetileg nem volt benne az alexandriai tudósoktól összeállított pindarosi corpusban, hanem Didymos (Augustus korában) sorozta be e helyre. Ezért Leutsch óta több tudós (Bergk, Leop. Schmidt, Mezger s legújabban főleg Wilamowitz-Möllendorff) kétségbe vonta e költemény pindarosi voltát. Mások viszont (Boeckh, Dissen, G. Hermann, Hartung) védték az eredetiségét. Wilamowitz szerint döntő bizonyíték az eredetiség ellen, hogy a költemény nyilván Kamarinában, Kamarina számára készült, tehát költője is ott volt, holott Pindaros Kr. e. 452-ben, 70 éves korában semmiesetre sem volt Sziciliában. Szerinte egy ismeretlen szicíliai költő a költemény szerzője, akit Psaumis magával vitt Olympiába s jól megfizetett. Tehetségéről sem tart sokat, míg Mezger, ki szintén nem tartja a költeményt pindarosinak, olyan költőtől származtatja, aki egészen beleélte magát Pindaros stílusába. Ő csak azért vitatja el Pindaros től, mert hiányzik benne az egészet átfogó egy-
séges alapgondolat. De vajjon nem lehetett-e Pindaros korábban, szicíliai tartózkodása idejében Kamarinában? Vagy nem szerezhette-e meg hallomás útján is az ottani helyi viszonyok

ismeretét? Igaz, hogy az óda nem tartozik a nagy lendületűek, a magasan szárnyalók közé, de méltatlannak sem lehet mondani Pindaros műsájához.

1. STROPHE.

Vedd, Okeanos leánya,⁵⁴
Szíves örömmel a hősi derékség
Díszét és az Olympia sík mezején
Termett diadal koszorúját,
Amelyet sohse lankadozó fogatával
Psaumis nyert jutalmul.

1. ANTISTROPHE.

Ő az, Kamarina, aki
Városodat gyarapítva, emelve
Megtisztelte az istenek ünnepeit,
Mert áldozza mind a tizenkét
Oltárok⁵⁵ és jeles ünnepi verseny
Öt napját megülte

1. EPODOS.

Öszvérek s paripák repülő fogatával.
Új diadalmi jutalmát
Néked ajánlja, midőn hirdeti a hirodó
Akron-atyjának nevét
Új lakóhelyével.⁵⁶

⁵⁴ Kamarina közös neve a tónak, a tó nimfájának és a városnak. Minden víz, így a tó is, Okeanosból ered.

⁵⁵ Tulajdonképen azon a hat — két-két istennek szentelt — oltáron, melyeket Herakles állított fel a tizenkét főistennek.

⁵⁶ A kikiáltó a verseny végeztével kihirdette a győztesnek, apjának és szülővárosának nevét.

2. STROPHE.

S amint hazatér Pelops és
 Oinomaos gyönyörű mezejéről,⁵⁷
 Otihon, városok őre, Pallas, a dal
 Szent berkeidet tele zengi,
 Szép partjaidon tova hangzik, Oanis.
 S a honi tó sima tükrén.

2. ANTISTROPHE.

Zeng ott, hol a Hipparis szent
 Vízvezetéke itatja a serget
 S a házaknak egész nagy rengetegét
 Illeszti magasra vizével,⁵⁸
 És üdvre vezérli a rég' nyomorúltan
 Sínylő városi népet.⁵⁹

2. EPODOS.

Mert a *munka* s az *áldozat* egyre karöltve
 Küzd örökös veszedelmek
 Közt, hogy elérje a célt: hősi erény díját.
 Ám azt, aki sikert arat,
 Bölcsnek hirdeti népe.⁶⁰

⁵⁷ Olympiából.

⁵⁸ Amennyiben a víz szükséges a vályogvetéshez. Más magyarázat szerint — mely az előbbivel megfér — a Hipparis házépítő szerepe abban állott, hogy a hegységből az építéshez szükséges faanyagot szállította.

⁵⁹ Gelon elpusztította volt Kamarinát és népét anyavárosukba, Syrakusaiába telepítette. A demokrácia visszaállítása után Kamarina újra épült és benépesült Gelából. Kamarina az Oanis és Hipparis torkolata közt feküdt.

⁶⁰ Úgy látszik, hogy Psaumis is nagyon buzgólkodott a város újraépítésében és jóllétének előmozdításában. „Örökös veszedelmek közt“, mert annak a gyanúnak tette ki magát, hogy tyrannisra törekszik.

3. STROPHE.

Oh Zeus, ura fellegeknek,
 Aki honolsz a Kronos-halom ormán,
 Tiszteled Alpheos áramló folyamát
 S szent idai grotta homályát⁶¹,
 Hozzád jövök im', esedezve dalommal
 Lyd fuvolák szava mellett;

3. ANTISTROPHE.

S kérlek, kegyed ékesítse
 Nagyhirű hősi erénnyel e várost;
 És te, Olympia győztese, leld örömöd
 Poseidoni⁶² szép paripákban.
 Lassan közeledve vigyen szelid aggkor
 Életed alkonyatáig,

3. EPODOS.

Oh Psaumis, s fiaid deli serge övezzen.
 Aki hibátalan üdvhöz
 Tiszteletet szerez és kincset, amennyi elég,
 Többre ne áhitozzon az
 S isten⁶³ lenni ne vágyják!

⁶¹ A kretai Ida-hegynek, Zeus születése helyének, olympiai mása.

⁶² Poseidon a lovak főpártfogója.

⁶³ Azaz halhatatlan.

6. OLYMPIAI ÓDA

A SYRAKUSAI AGESIASNAK, ÖSZVÉRFOGAT
GYŐZTESÉNEK.

Az itt ünnepelt olympiai győzelem Kr. e. 468-ban történt. A győztes Agesias vagy Hagesias, a syrakusai Sostratos fia, aki mint jeles harcos nagy szolgálatoakat tett Hieronnak, az Iamidáknak, Iamos ivadékainak híres jósnemzetségéből származott, melynek ősidőktől fogva joga volt ahhoz, hogy az olympiai Zeus-oltár áldozataiból jósoljon (pyromanteia). A család Poseidón leányától, Euadnétól és Apollontól származtatta magát s több ágra szakadt, melyek Görögországnak különböző helyein telepedtek le. Agesias abból az ágból eredett, mely a Kyllene hegység alatt, az arkadiai Stymphalosban volt honos. Onnan vándorolt ki egyik őse s a korinthosi Archias vezetése alatt részt vett Syrakusai alapításában. Itt élt tehát Agesias, a jós-papi család vitéz ivadéka, (ezért hasonlítja a költő Amphiaraozhoz,) Hieronnal való jó viszonya miatt nem nagy népszerűségnek örülve. Meg is érezte bizonyosan, hogy a levegő zivatartól terhes és arra törekedett, hogy ha Hieron uralma megrendül, családja régi hazájában, az arkadiai Stymphalosban biztosítson magának menedékhelyet. Így neki „két hazát adott végzete“. Terve azonban nem sikerült. Két évvel olympiai győzelme után a Thrasybulos (Hieron utóda) ellen kitört forradalomnak ő is áldozata lett.

A győzelmét dicsőítő ódát Aineias, Agesias stymphalosi rokona rendelte és kapta meg The-

baiból, Pindarostól s Hera ünnepén, talán Hera templomában adatta elő a zeneértő arkadiaiakból álló férfikarral, melynek, úgy látszik, ő maga volt a vezetője. A költő arra is céloz, hogy az ünnepi költeményt majd Syrakusaiban is elő fogják adni.

Az óda főtárgya az Iamidáknak beléje szőtt története és dicsőítése. Mert ez magyarázza meg Agesias kiválóságát. Igaza van-e Wilamowitznak, aki az Iamidáknak Poseidontól és Apollontól való származását Pindaros fictiójának mondja, nem dönthetjük el, de azt hisszük, hogy e „fictióban“ a család tradícióinak is volt némi részük. Annyi valószínű, hogy a család arkadiai ágát ő hozta összeköttetésbe Spártával, (a spártai Pitana révén), ahol ez időben élt egy Teisamenos nevű híres elisi Iamida, aki jóstudományával öt nagy győzelemre segítette a spártaiakat. Végül azzal lepi meg hallgatóit a költő, hogy mint thebai, ő is rokon a stymphalosiakkal. A mód és a hang, mellyel Hieront említi, mutatja a már nem egyszer megénekelte uralkodóval, egyúttal szíves vendéglátójával való bizalmas viszonyát.

Az Iamidák sorsa, mint az Emmenidáké (2. olymp.), azt példázza, hogy az istenségnek kifürkészhetetlen útjai vannak arra nézve, hogy családokat vagy egyeseket — ha méltók reá — fölemeljen és nagy hivatásra szánjon. (V. ö. Arany Szibinyáni Jank-jával.) Irigység és kicsinyes rosszakarát hiába igyekszik porba rántani az igazi érdemet, mely az istenek segítségét kiérdemelte.

Pindarosnak egyik legremekebb költeménye.

1. STROPHE.

Aranybul állitok fel oszlopsort im' a csarnok
 Szemrevaló palotát építve dalomban, [előtt,
 Hogy homlokzata messzire hintse a fényét⁶⁴;
 Mert ha itt van a férfi, győztes Olympia síkján,
 Zeus pisai⁶⁵ oltárának a gondviselője,
 Syrakusai alapvetője,⁶⁶ hogyan dicsőítené ma az
 [ének
 Őt, akitől nem irigyli honfitársai közzül senki a
 [dalnak adóját?

1. ANTISTROPHE.

Mert tudd meg, Sostratos fia, lábadra szabám e
 [sarút.⁶⁷
 Férfierény, ha hiányzanak a veszedelmek,
 Nem becses ám sem a harc, sem a tenger
 Árján. Azt sokan emlegetik, ha dicső tusa történt.
 Megillet, Agesias, a dicséret, amelyet
 Adrastos a thebai jósra monda igaz jogon,
 [Amphiaraosra,
 Amikor kitűnő paripáival együtt a földnek
 [szakadéka benyelte.

1. EPODOS.

Mert hogy a hét elesettnek⁶⁸ hét máglyája fel
 [vala rakva, e szót
 Mondta Adrastos, Talaios gyermeke: „Jaj, oda
 [van seregem szemefénye,

⁶⁴ A költő ünnepi ódáját egy palotával s ódája bevezetését a palota pompás előcsarnokával hasonlítja egybe.

⁶⁵ Azaz olympiai.

⁶⁶ T. i. ősei Syrakusai alapításában részt vettek.

⁶⁷ Sostratos fia: Agesias. A költeménynek úgy kell illeni a győzteshez, mint ahogy a sarú illik a lábához.

⁶⁸ A Thebait ostromló és ott vesztett hét vezérnek, az úgynev. epigonosoknak, akik Polyneikes trónjogát fegyverrel akarták kivívni.

Epen olyan kitünő jósnak, mint dárdavető
 [daliának!]⁶⁹
 Elmondhatjuk ezt Syrakusa vezérfiáról.
 Bár a viszály s a vetélkedés sohse volt kenyerem.
 Ezt tanusítani kész vagyok én neki esküvel is.
 És az édesajku múzsák, azt remélem, helybe-
 [hagyják.

2. STROPHE.

Hát fogd be, Phintis,⁷⁰ az izmos öszvérpárt hala-
 [déktalanul!
 Hajtani kell fogatunk', hogy tiszta utunkon
 Feljussunk eme férfiú törzsökéhez.
 Mert nem kapni kitünőbb útmutatókat ezeknél.
 Mióta babért aratának Olympia síkján.
 Tárjuk ki legottan előttük himnuszaink diadalmi
 [kapúját,
 Hogy Pitanához, az Eurotasnak az árjai mellett
 [még ma bizonynyal elérjünk.

2. ANTISTROPHE.

Mondják, Poseidonnal hogy egykor ő⁷¹ szere-
 [lembe esett
 S ibolyafürtös Evadnét méhbe' foganta,
 Csakhogy rejtegeté szüzi leple féltve.
 Hogy megjött az idő, rábízta cselédire, mondván:
 Vigyék el azonnal a kisedet Eilasidashoz,⁷²

⁶⁹ Agesiasról, aki vitéz harcos is volt.

⁷⁰ Agesias győztes lóhajtója. A költő el akarván mondaní Agesias őseinek történetét, azzal a fictióval él, hogy a győztes öszvérfogaton el akar jutni a család ősi székhelyére, a lakoniai Pitanába. Pitana azonban nemcsak maga a város, hanem a város nevét viselő s azt oltalmazó istennő is.

⁷¹ T. i. a város istennője, Pitana.

⁷² Eilasidas = Eilatos vagy Elatos fia, Aipyros. Elatos Arkadiának mythikus királya. — Arkások = arkadiaiak

Árkások urához, Phaisanába, az Alpheos árjai
 [mellett.
 Ott nevedkedve, Apollon volt, ki a lányt⁷³ legelő-
 [ször megtanította szeretni.

2. EPODOS.

Aipytos is megtudta hamar, hogy az isten anyá-
 [vá tette a lányt.
 Mondhatatlan nagy haragját a szive mélyibe
 [fojtva s a gondtul emésztve⁷⁴
 Delphibe ment, hogy az istent megkérdezze a
 [szörnyű dologban.
 A leány letéve a bíbor övét s a kezéből
 A szinezüst csobolyót,* megszülte a lombok alatt
 Isteni lelkű fiát. Az Aranyhaju⁷⁵ enyhületül
 Eileithyát küldte hozzá és a három moira-
 [testvért.

3. STROPHE.

Ott így világra jött a méhe drága gyümölcse
 [legott,
 Kedves Iamosa. Sajgott szíve, midőn ott
 Kellett hagyni a földön. Az istenek két
 Kígyót küldtenek, akik mézizü nedvvel etették⁷⁶
 Ártástalan' a csecsemőt. A király, hogy a sziklás
 Pythóból⁷⁷ megjöve, nyomban kérdi a ház vala-
 [mennyi lakóját,
 Kérdezi a gyereket, Euadne fiát, kinek — úgy-
 [mond — Phoibos az életadója;

⁷³ Euadnét, Pitana leányát.

⁷⁴ Mert nem tudta bizonyosan, vajjon csakugyan Apollon volt-e a leány megejtője.

* T. i. vízért ment, hogy ne legyen szem előtt.

⁷⁵ Apollon.

⁷⁶ Nem egy költőről és jósról maradt fenn olyan hiedelem, hogy a gyermekkorukban ajkukra hintett méz avatta fel őket hivatásukra.

⁷⁷ Pytho = Delphi.

Nyujtá néki: hogy értse a nem-csalódó
Istenigét⁸³, s mikoron majd megjön az Alkida-
[törzsnek
Hős sarja, Herakles⁸⁴ s nagyszerű ünnepet állít
Atyjának tiszteletére s a nagy versenyt igazítja
[szabállyal:
Akkor a Zeus magas oltárán⁸⁵ állítani jós-széket
[neki lészen a tiszte.

4. ANTISTROPHE.

Ezóta Hellas-szerte Iamos törzsöke hírre jutott,
És áldás követé. Mert fényes utat jár,
Aki erényt gyakorol. Tanúsítja nyilván
Minden dolguk. Azonban irigység gáncsa kíséri.
Kit szende Kharis kegye szép alakúra kiformált
S első lehetett a tizenkettős iramú stadionban a
[célnál.
Hogyha való, hogy anyádnak az ősi, Agesias, a
[Kyllene alatt lakozának.

4. EPODOS.

És megajándékozták sűrű imákkal s áldozatok-
[kal is ott
Hermest,⁸⁶ istenek követjét, aki a versenyeket
[meg a díjakat őrzi
S tiszteli hősszerető Arkadiát: a te üdvödet akkor
Sostratos fia, ő s a dicső Atya⁸⁷ majd betetőzi.
Nyelvemet élesítő köszörűköveket érezek én⁸⁸

⁸³ Tudja a jövendőt.

⁸⁴ Az olympiai versenyek mítikus megalapítója.

⁸⁵ A Kronos-halmán.

⁸⁰ Hermes az arkádiai Kyllene-hegy barlangjában született. A Kyllenéhez közel volt Stymphalos, a város és a hasonlónevű tó.

87 Zeus.

⁸⁸ A költő nyelvét, mint egy köszörűkő élesíti az a gondolat, hogy mint Thebai szülötte, ő is rokon Stymphalossal, (s így a Stymphalostól származó Agesiasszal), mert odaváló volt Metope, aki Thebét (Thebai védő istennőjét) szülte a boiotiai Asopostól.

S csörgedezőbb szavakat készlt mondani gondo-
[latom:
Stymphalosi ősanyám is, a virágdiszes Metope.

5. STROPHE.

S lóhajtó Thebét⁸⁹ szülte : annak drága vizét
[iszom én
S tarka dalokba szövök hős férfitusákat.
Aineas, nosza társaidat te buzdítsd,⁹⁰
Here Partheniát hogy zengje daluk legelőször,
Aztán kitudódik az is, ránk illik-e vajjon
„Boióti-kocá“-nak a gúnyneve? Mert te igaz
[hiradó vagy,
Széphaju múzsaseregnek hű tolmácsa, s a zeng-
[zetes énekek édes edénye.

5. ANTISTROPHE.

Mondd,⁹¹ el ne felejtsek Syrakusát s Ortygiát,
[melyeket
Nagy Hieron keze tiszta jogarral igazgat

⁸⁹ Thebai városának a védőistennője is Thebe. Pindaros háza közel van a városon átfolyó Dirke patak vizéhez.

⁹⁰ Aineas Agesiasnak stymphalosi rokona, aki a győzelmi ünnepséget rendezi s Pindaros ódáját a zeneértő arkádiaiakból álló férfikarral mint karvezető előadatja. A költő ezért neki adja utasításait, nev. hogy mindenekelőtt Herét ünnepeljék (Partheniának az arkádiai Parthenios hegyről nevezték), azután adják elő az ő költeményét, melyből ki fog tűnni, megérdemlik-e a boiotok s köztük Pindaros a „boióti koca“ gúnynevet. Az athéniek ugyanis e névvel tisztelték meg a művészetekben kevésbé jártas thebaiakat. Aineas, mint művelt zenész, bizonyára gondoskodni fog a Pindaroshoz méltó előadásról.

⁹¹ A költő arra is figyelmezteti Aineast, ne feledkezzenek meg Agesias jelenlegi hazájáról, Syrakusairól és a hozzá tartozó Ortygia szigetről, melyen Hieron palotája állott, s főképp természetesen az igazságos és bölcs Hieronról, akinek családjában öröklődött a föld istenségeinek (Deméternek és Aphroditének) papi szolgálata.

És hölcs terveivel szolgálja a rózsás-
Lábu Déméter hósín-paripáju leányát,
S Zeust, Etna hatalmas urát. A jövő sohse rontsa
[le üdvét!
Lássa, fogadja igaz szeretettel a diszmenetet,
[mely Agesias ünnepit üli:

5. EPODOS.

Mely *hazul* és *haza* indul⁹² és oda hagyja, Szym-
[phalos, a te falud
És Arkadiának dúsnyájú legelőit. Égi viharba
[tanácsos
Kettős horgonnyal fékezni a lenge naszád röpi-
[lését.
Adjon fényes sorsot az isten ezeknek, azok-
[nak!⁹³
Tenger ura,⁹⁴ aranyorsós Amphitritét ki birod,
Adj neki bajtalan, adj sima utat a habjaidon,
S himnuszim kedves virágít engedd gazdagon
[virúlni!

⁹² Az Iamidáknak két hazájuk van: Sthymphalos és Syrakusai. Ezért hazáról haza indulnak. Ez pedig nagy szerencse, mint a hajónak is jó, ha két horgonya van.

⁹³ A strophalosiaiaknak és a syrakusaiaknak.

⁹⁴ Poseidon, az Iamidák ősatyja, adjon szerencsés tengeri utat Syrakusaiba az Iamida Agesiasnak. Így remélhető lehet, hogy Agesias máskor is arat megénekelni méltó győzelmeket.

7. OLYMPIAI ÓDA

A RHODOSI DIAGORASNAK ÖKÖLVIADALBAN NYERT
GYŐZELMÉRE.

A Rhodos-szigeti Ialysosból való Diagoras, Damagetos fia, az Eratidák uralkodó családjából, Herakles törzséből, az ókor leghíresebb öklöző bajnoka volt. 464-ben Olympiában nyert győzelmét örökíti meg Pindaros ódája, melyről fennmaradt az a tudósítás, hogy a rhodosiak arany betűkkel leírva függesztették ki Athena lindosi templomában. A költemény öt triasból áll: az első és az utolsó szubjektív részleteken kívül főleg a győztesnek érdemeit emeli ki, a közbeneső három triasba Rhodos sziget történetét szövi bele a költő retrográd menetben, t. i. először Rhodos szigetének a heraklida Tlepolomos által történt gyarmatosítását beszéli el; azután azt adja elő, mi módon boldogították a sziget őslakóit Zeus és Athene az istennő iránt tanúsított tiszteletükért; végre hogy miképen keletkezett maga Rhodos és lett Helios tulajdona. Ebben az egész történetben nem egyszer kifejezésre jut az a gondolat, hogy az emberek mulasztását vagy vétkét az istenek kegye áldás forrásává teheti. Így a költő nemcsak kedveskedik a rhodosiak nemzeti büszkeségének, hanem nyilván arra is figyelmezteti őket, hogy olyan család, mint a Diagorasé, mely a múltban is annyiszor tapasztalta az isteneknek azt az áldó segítségét, mely a szigetet is boldogította, megérdemli az istenfélő kortársak hálás elismerését.

Diagoras, mint atléta, valóban fényes pályát

futott meg, s fiai és unokái is méltó folytatói voltak e fényes és ünnepelt pályának. Érc szobra, valamint a fiaié, Olympiában a Lysandrosé mellett volt felállítva s azt is megérte e győzelme után 16 évvel, hogy két fia egy napon lett „olympiagyőztes“ és hálás fiúi kegyelettel válukra vették atyjukat, úgy hordozták körül az ujjongó sokaságnak közepette, mely virágokkal halmozta el őket. Ekkor egy spártai ember oda lépett hozzá és így szólt: „Halj meg, Diagoras, mert az égbe már nem juthatsz!“ (azaz: már életedben megdicsőültél).

Pindaros Rhodos gyarmatosításának előadásában tudatosan eltért attól a történeti adattól, hogy Rhodost a dór vándorlás után az Althaimenesszel Argosból kivándorolt dórok népesítették be, letelepedve három városában, Ialysosban, Lindosban és Kameirosban, és ezt a gyarmatosítást Homeroszal együtt a héraklida Tlepolemosnak tulajdonítja, aki Tirynsből vándorolt ki argosi néppel Rhodosra. Homerosnál Tlepolemos el-esik a trójai háborúban Sarpedon kezétől. Halála után a rhodosiak honi héroszként tisztelték, neki templomot emeltek s emlékezetére a Tlepolemia nevű ünnepi versenyeket állították fel. Így a költő előadását, mint látjuk, a rhodosi hagyomány is támogatta.

Diagoras fiai nem örökölték apjuk szerencsését, ki, úgy látszik, nem érte meg a költő utolsó szavaiban már jelzett rossz fordulatot. Az arisztokrácia bátyái már életében omladoztak, de teljes bomlásuk csak azután következett be Athén nyomása alatt. Diagoras derék atléta fiának, Dorikosnak ismételve futni kellett a rózsák szigetéről s végre is spártai fogság és kivégzés lett osztályrésze.

A költeményt Rhodoson adták elő, Ialysosban. Diagoras szülővárosában. Maga a költő nem vállalkozott a hosszú tengeri útra.

Akik argosi nép közt, Ázsia partja tövén,
Háromvárosú szigetnek laknak a földjén.⁹⁹

2. STROPHE

Tlepolemostól kezdve előlről rendben előadom én
Herakles e hős fájának tetteit.

Mely atyja révén

Zeustól eredetnek vallja magát. Az Amyntori-
[dák¹⁰⁰ pedig azt mondják, hogy az anyjuk után
Asty dameia az őszülejük. De az emberi elme
[körül

Sok csalódás járja táncát s nem lehet azt ki-
[találni.

2. ANTISTROPHE.

Hogy mi jelenleg boldogító, az végül is az le-
Lám, e föld ősatyja is¹⁰¹ Likymniost, [szen-é?
Alkmene bátyját,

A Midea fattyufiát megölé dühös indulatába'

[Tirynsben, olajfa-dorongja súlyát
Vágva a bátya fejéhez. Azonban az észbeli hábo-
[rodás

Még a bölcsét is gyakorta téves utakra sodorja.

2. EPODOS.

Delphibe ment,¹⁰² hol az illatozó barlangnak
[aranyhaju istene szólt:

⁹⁹ Rhodoson. Három városa: Ialysos, Lindos, Kameiros, „Argosi nép közt“, mert Rhodost Argosból gyarmatosították.

¹⁰⁰ Tlepolemos anyja, Astydameia, Amyntor leánya volt. Ezért Tlepolemos utódai „Amyntoridák“.

¹⁰¹ Tlepolemos. Pindaros szépíti a dolgot, mert mások szerint irigységből ölte meg Likymniost.

¹⁰² Tlepolemos Apollontól kért tanácsot, mitevő legyen. Mint gyilkos, nem maradhatott Argolisban.

Szálljon a tenger-ölelte mezőre, — hagyva Lerna
 [partjait¹⁰³, —
 Ahol a várost egykor az égi király aranyos hóval
 Amikor Zeus fejét [boritá.
 Meghasítá Hephaistos az érccel, s Pallas az atyja
 [fejéből
 Kiszökellt, s riadó szava messzire harsoga el,
 Hogy megreszketett az Ég s a Föld anyja tőle.¹⁰⁴

3. STROPHE.

Hyperion fia ekkor, a fényesség ura,¹⁰⁵ gyerme-
 Meghagyá, hogy teljesítsék a jövő [kinek
 Tisztét: először
 Állítsanak ott ragyogó oltárt a nagy isteni lány-
 [nak,¹⁰⁶ azon tegyenek szent áldozatot:
 Légyen örömbe' Zeus meg a dárdavető szüz.
 [Erényt, örömet
 Józan istenfélelem nyujthat csak az emberi szív-
 [nek.

3. ANTISTROPHE.

Ám feledésnek fellege mégis gyakran eszünkre
 Messze térítvén a tettek ösvenyét [borúl,
 A józan úttól.

¹⁰³ Azaz hazáját, Argolist. Apollon válaszát (hogy t. i. Tlepolemos népével együtt vándoroljon ki Rhodos szigetére) ez az egy sor mondja el; a többit a költő teszi hozzá magyarázatul.

¹⁰⁴ Több vázaképen kívül a Parthenon keleti oromfalának szoborcsoportozata is ábrázolta Athena születését.

¹⁰⁵ Helios napisten hagyja meg ezt gyermekeinek, a Heliasoknak, Rhodos ősi lakóinak.

¹⁰⁶ Athenának, aki ott akart lakni, ahol először mutatnak be neki áldozatot.

Ekkép haladának *azok*, tűz magva nekül¹⁰⁷ s
 [bemutatván lángtalan áldozatuk
 Berket avattak a várba'. Zeusnak a fellegiből sok
 [arany
 Esső hullt alá; s művészetük' maga a „Ragyogó-
 [szem“

3. EPODOS.

Adta nekik: hogy mesteri kézzel túltegyenek más
 [földieken.
 Műveik élők másaiként látszottak jární az út-
 [jokat.¹⁰⁸
 Nagy vala hírük. *Mert igazándi művésznek a*
[műve sem hazudik.
 Ősi monda hirdeti,¹⁰⁹
 Hogy mikor osztozkodtak a földön Zeus meg a
 [mennyei társak,
 Még nem mutató a tenger tükre Rhodost.
 Mert a sós ár mély ölében rejteze földje.

4. STROPHE.

Helios isten messze levén, nem gondola senki reá
 S nem jutott a szent istennek semmi rész

¹⁰⁷ Helios gyermekei teljesítik atyjuk parancsát, de feledékenységből nem visznek magukkal tüzet a bemutatandó áldozathoz. Így az athéni Kekropsnak sikerült méltó tűzáldozattal megnyerni Athenát, de azért Zeusszal együtt méltányolta a rhodosi őslakók buzgalmát és kiváló művészekké tette őket. A rhodosi őslakókat, a telchinekét tartották a görögök az éremművészet feltalálójának. Csodás művészetük miatt csalfa varázslóknak is mondták őket. A költő e vád ellen védelmébe veszi a rhodosiakat.

¹⁰⁸ *Mert* szobraikon a két láb már el volt választva egymástól s így lépni látszottak. Ezt a nevezetes újítást különben a híres Daidalosnak tulajdonítja a hagyomány.

¹⁰⁹ Itt még régibb dologra tér át a költő, t. i. Rhodos keletkezésére.

Az osztozásakor.¹¹⁰

Az ő panaszára Zeus új sorsot akart vettetni. Nem
[engedi s szól vala ő:¹¹¹
Látja, növekszik a víz fenekéről ép' egy jókora
[föld,
Emberek jó táplálója s szíves a nyájak iránt is.

4. ANTISTROPHE.

Zeus az aranypártás moirát, Lachesist utasítja
Mondja el a nagy isteneknek esküjét [legott,
Kezét kitárva
S ígérje meg azt vele együtt, hogy, ha e föld fel-
[kerül a derüs ég alá.
Heliosé legyen az. S ime, teljesülének az istenigék
S a sziget kisarjadott a tengeri árnak öléből.

4. EPODOS.

S bírja az égő napsugarak szerzője, tüzet fúvó
[paripák
Égi vezére.¹¹² ki aztán ott nemzett Rhodosával hét
[fiút,
Akiket akkoriban legokosbaknak tartottak a
Egynek¹¹³ lett három fia: [földi lakók.
Ialysos, a legidősb s Lindos, Kameiros, akik fel
[is oszták
Örökölt javukat: kiki más városba' lakott,
S székhelyére a saját nevét ruházta.¹¹⁴

¹¹⁰ Mint Schiller költőjének a föld felosztásakor.

¹¹¹ Helios napisten.

¹¹² Helios.

¹¹³ Kerkaphosnak.

¹¹⁴ Tehát Rhodos szigetnek három városa róluk volt elnevezve.

5. STROPHE.

És a tiryinsi hadvezetőnek, Tlepolemosnak a bús
 Szenvedésit édes vigasz enyhíté,¹¹⁵
 Mint egy istennek:
 Juháldozat illata s ünnepi versenytélet,¹¹⁶ E pá-
 [lyateren már két koszorút
 Diagoras feje nyert. Híres Isthmos nyújtott négy
 [koszorút,
 Másokat meg Nemeában szerze s a szirtes Athén-
 [ben.

5. ANTISTROPHE.

Ismeri őt a nagy argosi érc pajzs,¹¹⁷ Thebe meg
 Versenydíjai, ős boióti versenyek, [Arkadia
 És látta győzni
 Pellene meg Aigina hatszor. Még Megarában a
 [márványkő feliratja se tud
 Mondani mást.¹¹⁸ Zeusunk, aki trónolsz Atabyrios
 [orma fölött,
 Juttasd a győzelmi dalnak megbecsülésnek a
 [díját.

5. EPODOS.

S megbecsüléssel adózzon a győztes férfinak
 [polgár s idegen,
 Akinek ökle babért aratott. Mert helyyes uton
 [jár, melly a gőg

¹¹⁵ Miután népét Rhodoson letelepítette.

¹¹⁶ Tlepolemosnak, mint istenült hőrosznak temploma volt Rhodoson, mely mellett a Tlepolemiák ünnepét ülték versenyekkel. A győztesnek homlokára fehér nyárfagallyból fontak koszorút.

¹¹⁷ Az argosi Hera-ünnep versenyein ércpajzsot vagy tripust adtak jutalmul a győztesnek.

¹¹⁸ A megarai győztesek nevét márványtáblába vésték.

Mételyitől idegen s a derék ősök példája vezérli
 Oh ne rejtsd homályba őt, [szívét.
 Kallianax sarját!¹¹⁹ Hisz' a város is osztozik az
 [Eratidák¹²⁰

Örömnünnepiben. De hamar fordúl az idő,
 S véle együtt más szeleknek zúg a fuvalma.¹²¹

¹¹⁹ Kallianax egyik őse Diagorasnak.

¹²⁰ Eratidák: Diagoras családjának egyik neve.

¹²¹ Vagyis: nem kell nagyon bizakodni a szerencsében, melynek szele hamar megfordulhat. A költő aggodalma jogos volt. Rhodos szigetén meg volt rendülve az arisztokrata uralom s már Diagoras fiának, Dorieusnak Itáliába kellett menekülnie.

8. OLYMPIAI ÓDA

AZ AIGINAI ALKIMEDONNAK, AKI GYŐZÖTT
FIÚK BIRKOZÓVERSENYÉBEN.

Az aiginai Blepsiadák előkelő családjából való Alkimedon 16 éves korában, Kr. e. 460-ban nyerte el Olympiában a fiúk birkozóversenyének koszorúját. Atyja, Iphion és nagybátyja, Kallimachos nem érhették meg ezt az örömnapot, mert kevéssel azelőtt valami járvány áldozatai lettek, de élt még az ifjú nagyatyja s élt a bátyja, Timosthenes, aki szintén mint birkozó nem rég' Nemeában aratott diadalt. Az ifjú dicsősége ráveti fényét családjának élő és meghalt tagjaira, hazájára, Aiginára és mesterére, Melesiasra. A költő azért ezeknek a dicséretét is beszövi költeményébe. Nyilvánvalónak látja sorukban az igaz érdemet és istenességet megjutalmazó Zeus kegyelmét, melyet Aigina régi királya, az igazságos Aiakos, maga az idegenek jogát ápoló Aigina, a Blepsiadák jámbor családjának tagjai, sőt Alkimedon mestere, Melesias is egyaránt élvezett. A középpontot magának Zeusnak a fia, Aiakos foglalja el, aki az istenek hívására Trója falainak megépítésében is részt vett, míg utódai arra voltak hivatva, hogy a végzet által romlásra szánt Tróját porba döntsék, mint ezt már a Kypria c. éposz is megénekelte volt. Pindaros azonban vagy valamely más forrásból merítve, vagy a maga invenciójából mélyebb jelentőséget ad Aiakos közreműködésének s megvédi Poseidont és Apollont attól a vád-

tól, hogy valami romlandót alkottak. Szerinte t. i. Trója falának egy részét halandó kéz, az Aiakosé, rakta s így a rombolás, mely ezt a részt éri, nem kisebbség az istenekre nézve, s a végzetnek semmi sem áll útjában.

Szembetűnőleg nyilvánul a költőnek Aigina iránt való rokonszenve, mint többé-kevésbbé minden olyan alkalommal, mikor aiginai győztest ünnepel, Aiginát épen úgy, mint magát Aiakost, igazságszeretet s az idegenek jogának védelme tünteti ki. Ezért a költőt nem tartja vissza az Athén és Aigina közt kitöréssel fenyegető feszült viszony, hogy Aigina dór uralmának fennmaradását ne kívánja, sőt kiérzik szavaiból, hogy félti Aigina jövőjét. Félelmét nem sokára igazolták a bekövetkezett események.

A régebbi magyarázók egyetértettek abban, hogy ezt az ódát az Olympiában rendezett ünnepségen adták elő. Erre mutat mindjárt a költemény kezdete. Nehézséget okozott azonban az a kérdés, hogy' készülhetett el Pindaros ódája oly gyorsan; úgyhogy ahhoz a föltevéshez folyamodtak, hogy Alkimedon győzelmének biztos reményében (melyet a jóslat is megerősített) Pindaros *előre* elkészítette ünnepi költeményét. Legújabbán Wilamowitz protestál e régi vélemény ellen s az ünnepség színhelyének Aiginát nyilvánítja, mivelhogy ott is volt Olympicion, melynek szent berke az olympiait reprezentálhatta. Biztosat sem *pro*, sem *contra* nem mondhatunk, de a 25. vers kifejezését (*τὰνδε χώραν*, 'ezt a földet') nem tekinthetjük olyan döntőnek, mint Wilamowitz, tudva azt, hogy a költő sokszor a távolit is közelinek képzei és képzelteni velünk. Hogy azonban *Melesias* nem *athéni* volt, mint a régi magyarázatok mondják, hanem *aiginai*, azt szívesen elhisszük Wilamowitznak.

1. STROPHE.

Oh te, aranykoszorús nagy versenyek anyja,
[Olympia,¹²²

Úrnője igazságnak, hol a jósok¹²³ az égő
Áldozatokból mennykövező Kronion szándokait
[puhatolják:

Gondja van-e olyan emberekre,
Kik igaz érdemeket
Törekesznek elérni
És pihenést küzdés után?

1. ANTISTROPHE.

S nem marad istenes esdeklők szava teljesület-
[lenül.

Oh Pisa ligetje¹²⁴ az Alpheos árjai mellett,
Íme, fogadd koszorút vivő menetünk'! Nagy
[biz' a hírneve annak,

Akit e szép jutalomra *te* méltatsz.
Másnak más javakat
Adományoz az isten;
Boldogulásra van sok út.

1. EPODOS.

Timosthenes! A törzs védője, Zeus
Vőn gondja alá titeket: néked Nemeában adott
Szép diadalt, s a Kronos-halom tövében¹²⁵
Alkimedonnak, öcsédnek.
Szép vala teste s a tett nem cáfolja rá az alakra,

¹²² A költő itt megszemélyesíti Olympiát.

¹²³ AA Iamidák (l. a 6. olympiai ódát). A versenyzők a verseny előtt gyakran kérnek jóslatot Zeus nagy oltáránál.

¹²⁴ = Olympia.

¹²⁵ Olympiában.

Annak a végzete meg vala szabva,
 Hogy, ha viharzik a harc,
 Leterítve a földre
 Ontsa a forró füstgomolyt.

2. EPÓDOS.

A falra, hogy állt, három kéktarajos
 Sárkány szöke izibe' föl; ám ketteje csak le-
 [zuhant,

S holtra ijedve kiadta nyomba' lelkét.
 Feljuta egy az oromra.¹³¹

Látva a zord csodajelt, így szólt Aiakoshoz
 [Apollon:
 „Pergamos¹³² a te kezéd munkája helyén fog a
 [porba omolni, vitéz!

Ezt jelenti nékem a messzire-
 Dörgő Zeusnak jósjele.

3. STROPHE.

Gyermekeid nekül ez nem esik meg: kezdi az
 [elsejük

S elvégezi a negyed íz.¹³³ Szólt bölcsen az isten,
 S hajt a Skamandroshoz, jólovas amazonokhoz,
 [az istrosi tájig.¹³⁴

¹³¹ A sárkányok Trója ellenségeit jelentik. A két le-
 zuhant sárkány Achilles és Aias, Aiakos unokái, akik
 nem érték meg Trója rombadőlését. A falra feljutó sár-
 kány: Neoptolemos (Pyrrhos), Achilles fia.

¹³² A trójai vár.

¹³³ Az első generáció maga Aiakos, ki azzal kezdi,
 hogy megépíti a falnak ledöntésre szánt részét. Fiai, Tela-
 mon és Peleus Heraklesszel együtt harcolnak Trója ellen.
 Telamon fia, Aias, és Peleus fia, Achilles a harmadik
 generáció. A negyedik Achilles fia, Neoptolemos. Ő hozza
 el (Odysseusszal Lemnos szigetéről az otthagytott beteg
 Philoktetest, aki nyilával Parist elejti.

¹³⁴ Istros = Duna.

4. STROPHE.

Isteni kegy segítette meg őt a saját erején kívül
 S négy más ifjúra rová a gyülölt hazatérést
 Mellékösvenyeken s majd a kudarc nyomain
 [megeredt lebecsülést.¹⁴⁰

Úgyde nagyatyja szívébe erőt önt
 Aggkora vígaszaúl.
 Aki boldog, eszébe'
 Nem forog annak a halál.

4. ANTISTROPHE.

Illik azonba' fölújtanunk a Blepsiadák dicső
 Emlékezetét, akik ím' diadalmas ököllel
 Már hatodik koszorút nyertek a férfitusák leve-
 [les ligetéből.¹⁴¹

A derekaknak az érdeme részben
 Holtjaik' illeti meg:
 A rokon-szeretetre
 Föld pora nem borúl soha.

4. EPODOS.

Hermesnek a lányát, szép Angeliát
 Hallván Iphion elmondja Kallimachosnak a
 Mellyet a nemzete nyert Olympiában [dísz,¹⁴²
 Zeus keziből. Szaporítsa
 Jóval a jót ezután is, hárítsa el a nyavalyákat;
 És Nemesist¹⁴³ ne bocsássa a szép sikerért tá-
 [masztani visszavonást.
 Búttalan életet adva önekik
 Növelje őket s városuk'!

¹⁴⁰ A legyőzöttek mellékútakon, lopva tértek haza, kerülve az emberek ócsárlását.

¹⁴¹ A költő megemlékezik a Blepsiadák korábbi hat győzelméről, mert az élők részben a sírban pihenő ősöknek köszönhetik a sikert.

¹⁴² A holtak is értesülnek utódaik sikereiről, mert Hermes lánya, Angelia (hír, követség) elmondja a hírt a Hadesban a nagybátya Iphionnak, s Iphion Kallimachosnak, a győztes ifjú atyjának.

¹⁴³ Az irigykedést.

9. OLYMPIAI ÓDA

AZ OPUSI EPHARMOSTOSNAK, A GYŐZTES
BIRKÓZÓNAK.

Az opusi Epharmostos Kr. e. 468-ban győzött az olym্পiai birkózóversenyen, de győzelmi ünnepét csak hét év múlva ülték meg Opusban, amely évben a pythói (delphii) versenyeken is diadalt aratott. Ez alkalommal énekelték Pindaros ódáját abban az ünnepi menetben, amely Epharmostost a lokrisiak héroszának, az Oileusfi-Aiasnak heroonjába kísérte.

Epharmostos családja Opus lokrisi királyra és a mythikus Deukalionra, a görög vízözön Noéjára vitte fel származását. Ezért a költő — mindjárt az első antistrophában — áttér Opus magasztalására s az 1. epodos végén kimondja költeménye főgondolatát, hogy *bőlccsé (költővé) és hőssé csak Isten kegye teheti az embert*. Ennek bizonyosságául Herakles esetét hozza fel, de nem részletezi, mert: *„áldatlan okosság gyalázni az isteneket.”* Így visszatér Opus őstörténetére, a vízözönre, az emberi nem megújulására, Epharmostos őseire, a lokrisi királyokra, akiknek magva-szakadását maga Zeus gátolta meg, mert ő lett atyjává a második Opusnak, aki Menoitiosszal, Patroklos atyjával is barátkozott. Pindaros hasonlóságot talál Achillesnek Patroklosszal és Epharmostosnak Lampromakhosszal való benső baráti viszonyában. Lampromakhos ugyanazon a napon aratott győzelmet az isthmosi játékokon, amelyen Epharmostos az olym-

piaiakon. Ezért Pindaros az ő dicséretét is bele-szővi költeményébe. Tudjuk, hogy Lampro-makhos Opusban Thebainak proxenosa volt. Valószínű tehát, hogy Pindarost a vele való barátság hozta közel Epharmostoshoz is. Itt ismét Epharmostosra tér át, felsorolja győzel-meit, s jellemzi istentől nyert természeti adomá-nyait. Az igazi nagyság (mint már fentebb ki-mondta) csak ilyen úton érhető el akár a tettek mezején a test, akár a költészet terén a lélek adományaival.

Ottfried Müller: „Ein hochtönender Preis göt-tergleicher Naturkraft.“

1. STROPHE.

Háromszoros üdvriadó

Harsant fel Olympia

Síkján Arkhilokhos győzelmi dalában;

És ez elég volt, hogy vezesse a drága barátok

Víg csapatával Epharmostost a Kronos-halom

[alján:¹⁴⁴

Most a messzelövő múzsák íját kifeszítve

Lődd ki a dalnak röpke nyílát,¹⁴⁵ amíg csak eléri

A villámok urát s a szent

Elisnek az ormát,¹⁴⁶

Melyet egykor drága nászajándokúl

Lydia hőse, Pelops kapott szép Hippodameia

[kezével.

¹⁴⁴ Az olympiai győztes, megkoszorúzott fővel társai kíséretében először is Zeus oltárához ment, hogy az istennek hálat adjon. Ez alkalommal a kísérők egy pár szóból álló rövid üdvözlétet ujjongtak, melyet Archilochos-tól származtattak.

¹⁴⁵ A költő önmagát szólítja fel.

¹⁴⁶ Vagyis Zeust és Olympiát akarja megénekelni.

1. ANTISTROPHA.

Az édes, a röpke nyilat¹⁴⁷
 Küldd Delphibe is. Bizony
 Mert nem leszen alantjáró szavad akkor,
 Hogyha a híres Opusbeli férfinak¹⁴⁸ diadalma
 Zeng a te húrjaidon s dícséred a nagyszerű várost,
 Amelyet Themis és áldásos lánya szemelt ki
 Székhelyül, Eunómia. Virul is sok hősi erénnyel
 Hűs Kastalia s Alpheos
 Szent árjai mellett:¹⁴⁹
 Im' ezért emel magasra koszorúk
 Dísze, oh lokrisi híres, lomboktól övezett anya-
 város!¹⁵⁰

1. EPODOS.

E drága várost én bizony
 Elárasztom tüzes énekimmel,
 S a sebes paripát is
 Megelőzve s a szél szárnyain repülő hajót,
 Messzire elterjesztem a hírt,
 Ha a Kharisok kiszemelt ligetét
 Hivatott kézzel művelni tudom.¹⁵¹
 Tőlük van minden öröm s bölccsé¹⁵² vagy erőssé
 Isteni kegyből lesz az ember.

2. STROPHE.

Másképp hogy is állhata helyt
 Heraklesi hős buzogány,

¹⁴⁷ A győzelmi dalt Delphibe, ahol szintén nem rég nyert diadalt Epharmostos.

¹⁴⁸ Epharmostosnak.

¹⁴⁹ T. i. Opus városa, melyet híressé tesznek fiainak Delphiben és Olympiában aratott győzelmei.

¹⁵⁰ Opus, a lokrisiak fővárosa.

¹⁵¹ Ha hivatott költő vagyok.

¹⁵² Bölcseneknek főképp a költőket tartja Pindaros.

Háromágu szigonnyal kelve csatára,
 Hogy Pylosért harcolva Poseidon ellene támadt?
 S ellene tört az ezüst íjjal fenyegetve Apollon,
 És Hades keze sem nyugtatta ölében a botját,
 Mellyel az elhunytak tetemét a homályba
 [vezérli?¹⁵³

Ámde vesd el e szót, oh szám!
 Áldatlan okosság
 Gyalázni az isteneket! Mérték fölött
 Aki dicsekszik, az örületnek zendíti húrjait az.¹⁵⁴

2. ANTISTROPHE

Hát ilyeneket ne csacsogj!
 Nyúgodjon a harc, a viszály
 Távol a halhatatlan égi seregtől!
 Protogeneia városa¹⁵⁵ lészen tárgya dalodnak,
 Ahol a mennykövező Zeus sorsa szerint Deukalion
 Pyrrhával hogy a Parnasost odahagyva az első
 Házfalat építé, szerelem frigye nélkül a kőből
 Keltvén emberi fajt: „Laos”
 Néven nevezettet.¹⁵⁶
 Költs nékik erős szavu dalt: dicsérd az ó
 Bor zamatát, de az újabb himnuszokat se
 [feledd.¹⁵⁷

¹⁵³ A költő Herakles példájával igazolja, hogy csak Zeus adhat az embernek ellenállhatatlan hős erőt. Ezzel vértézve Herakles még istenekkel is sikeresen harcolt. Ez akkor történt, mikor Pylos királya, Neleus (Poseidon fia) ellen támadt, amiért az nem akarta őt az Iphitoson elkövetett gyilkosság vérszennyyétől megtisztítani.

¹⁵⁴ A költő észreveszi, hogy akaratlanul megkisebbitőleg szólt az istenekről.

¹⁵⁵ Opus. Protogeneia: Deukalion és Pyrrha leánya. Ennek fia volt az első Opus, ennek leánya, Lokros neje, szülte Zeustól a második Opust.

¹⁵⁶ A görög λᾱς (ias) követ, λαός (laos) népet jelent.

¹⁵⁷ Mert a bor akkor jó, ha ó, a költemény, ha új. Különben az ó-bor itt képletesen az Opus városra vonatkozó régi mondákat jelenti, az újabb himnuszok pedig az újabban szerzett győzelmekre (nev. Ephormostoséra) vonatkoznak.

2. EPODOS.

Mondják, a barna föld színét
 Elözönlé a vizek árja egészen;
 De imé, mikor ezt Zeus
 Akará, váratlan' apadni kezdé az ár.
 Ime, ezektől lettek a ti
 Ércpajzsviselő híres őseitek,¹⁵⁸
 Az Iapetionidák deli lányainak
 S a legderekabb Kronos-fiaknak a vére,
 Mindig bennszületett királyok;

3. STROPHA.

Míg egyszer Olympos ura
 Elvitte magával Opusnak
 Lányát az epeiosi földnek öléről,
 Kedve szerint ölelé a Mainaloson s odaadta
 Lokrosnak: ne maradjon majd örököstelen akkor,
 Hogyha eléri a vég. Fenséges mag vala a nő
 Szíve alatt. Örvende a hős vélő gyermeke láttán
 S ráruházva nagyatyja nevét
 Nevezte Opusnak,
 Hogy alakra s tette egyaránt jeles
 Légyen. Adott neki népet és várost, amely őtet
 [uralja.

3. ANTISTROPHE.

És jöttek idegenek,
 Thebaiak, argosiak,
 Aztán arkaosok és még pisai népség.
 S ő valamennyi között legtöbbször becsülte
 [Menoitiost,

¹⁵⁸ A kőből teremtett ősektől származnak Epharmos-
 tos ősei, a lokrisi királyok. Deukalion és Pyrrha pedig
 Iapetos titán unokái voltak.

Aktor s Aigina¹⁵⁹ sarját, akinek a fia Teuthras
 Partira szállt Agamemnonnal, s a hős Achillessel
 Egymaga helyt állt, Telephos amint viasszasorítá
 A hajókig az argosít.¹⁶⁰
 Ebből kiviláglott,
 Hogy a lélek Patroklosba' mily dacos.
 Épen ezért intette Thetis fia őt s a szivére kötötte:

3. EPODOS.

Hogy a csatáknak vésziben
 Az achillesi, gyilkos dárda nélkül
 Sohse szálljon a síkra.
 Leleményesb vajha' lehetnék, még magasabb
 Útra vezetve a múzsa-kocsit!
 S bár volna erő a szivembe' merész!
 Mert most a barát,¹⁶¹ a derék becsülése hívott,
 És Lampromachosnak¹⁶² isthmosi hősi babérja,
 Amikor egy nap' mindaketten

4. STROPHE.

Győzelmet arattanak ők.
 Kettős siker érte megint
 Epharmostost: Nemeának völgyes ölében
 És a korinthusi síkon. Hősi erénye jutalmát
 Argos néki adá, fiu-korban Athén koszorúzta.¹⁶³

¹⁵⁹ Aigina, aki Zeüsnek Aiakost szülte, azután Aktornak lett a felesége s attól szülte Menoitios, Patroklos atyját.

¹⁶⁰ Mikor a görögök Trója ellen hajóztak, útat tévesztve először Teuthras király országának, Mysiának a partján kötöttek ki, ahol Teuthras utódja Telephos szembe szállott velük, de Achilleus és Patroklos visszaverték támadását.

¹⁶¹ A győztes Epharmostos.

¹⁶² Epharmostos testvére, ki azzal egy napon győzött az isthmosi játékokon.

¹⁶³ Argos a Hera tiszteletére rendezett versenyen, Athén a panathenaián.

Hát Marathonnak ezüst poharáért helyt hogyan
 [állott
 Mind korosabbakkal, bár pelyhes alig vala
 Elmés csellel a férfiakat [állal!¹⁶⁴
 Megejtve, hogyan lép
 A körön keresztül! Mint ujjong a nép
 Látva a szép, viruló legényt, hős tettek erős ki-
 [vivóját!

4. ANTISTROPHE.

Parrhasia népinek is
 Csodásnak tünt vala fel,
 Hogy lykaiosi Zeusnak az ünnepit ülték.¹⁶⁵
 Hát mikor a fagyok ellen ovó mez volt a jutalma
 Pellenébe!¹⁶⁶ s a híre-nevét tanusítja Iolaos
 Sírja körül a mező, meg a tengerparti Eleusis.¹⁶⁷
 Mindig a természet szüli azt, ami nagy. De sok
 Majmolással ohajt a hír [ember
 Ormára fölérni.
 Amit isten nélkül tettek, hasztalan'
 Kürtölik azt, sohse lesz dicsőbb.¹⁶⁸ Messzebb
 [vezet egynek az útja,

4. EPODOS.

És közelebb a másiké.
 Nem is *egy* törekvés a vezérünk.

¹⁶⁴ A Marathonban rendezett Herakles-versenyen együtt futott a korosabb versenyzőkkel.

¹⁶⁵ Az arkadiai Parrhasiában a farkasüző (lykaios) Zeusnak ünnepén.

¹⁶⁶ Az achajai Pellenében a győztes gyapjuköntöst kapott jutalmul.

¹⁶⁷ Iolaos tiszteletére Thebaiban, Demeter istenasz-zsónynak Eleusisban tartottak versenyjátékokat.

¹⁶⁸ A természetet vagyis a tehetséget isten oltja az emberbe. E nélkül hiába iparkodik dicsőséget aratni.

S a művészetek útja
Meredek. Most pályadíjúl hozván eme dalt,
Bátran, a szót megeresztve kiáltsd:¹⁶⁹
„Im' e férfiut isteni kegy nevelé
Izmosnak, ügyesnek, erős pillantatunak,¹⁷⁰
Aki a lakomán koszorúját Oileusfi
Aias oltárára helyezte!”¹⁷¹

¹⁶⁹ A karhoz szól.

¹⁷⁰ Tehát Epharmostost az istentől adott tehetség segítette a dicsőség ormára.

¹⁷¹ Epharmostos szerénységére jellemző, hogy koszorúját a homerosi hősnek, a lokrisi Aiasnak, mint honi hőroznak az oltárára tette.

10. OLYMPIAI ÓDA

AZ EPIZEPHYRIOI-LOKROI-Í AGESIDAMOSNAK, AKI
GYŐZÖTT A FIÚK ÖKLÖZŐ-VERSENYÉBEN.

Az alsó-itáliai Lokroi városának szülötte, Agesidamos, Arkhestratos daliás, szép fia Kr. e. 476-ban aratta győzelmét Olympiában a fiúk öklöző-versenyén. Pindaros, aki ez alkalommal volt először Olympiában, egy rögtönzött, rövid költeményben (a köv. 11-dik olympiai ódában) mindjárt megénekelte az ifjúnak győzelmét, egyúttal azonban ígéretet tett neki, hogy egy nagyobb szabású költeményben is ünnepelni fogja ifjú barátja dicsőségét. Úgy látszik, a költő — nem tudni, mi okból — elég sokáig késett ígérete beváltásával, nem sejtve, mennyi fejtörést fog okozni azoknak a philologusoknak, akik minden áron meg akarják állapítani e késedelem idejét és okát, anélkül, hogy valami pozitívumot tudnának mondani. A költő erős mentegetődzése mindenesetre arra mutat, hogy nemcsak hónapok, hanem évek sora is elmúlt, míg a költő régi ígéretének beváltására gondolt. Ezért akar „kamatostul“ fizetni, azaz kiválóan szép költeményt írni az egykor olyan szép Agesidamosnak.

A bevezető mentegetődzés után áttér Lokroinak s az ifjú mesterének, Ilasnak dicséretére s az 1. epodos végén kimondja más helyen is kifejezett szép gondolatát az isteni kéz vezette született virtusról. Ezután elmondja a költő Lokroi népének, hogyan alapította és rendezte

Herakles az olympiai versenyjátékokat s történetyszerű pontossággal felsorolja az első versenyek győzteseit. Így ignorálja, sőt cáfolja az elisi hagyományt, mely Heraklest megelőzőleg is mesélt hasonló intézményről. A Herakles alapította versenyek járuléka a győzelmeknek ünnepi dallal való megünneplése is, melyet Zeus dicsőítése előzött meg. Ezt reprodukálja a köllő a 4. epodosban, melyben Zeus hatalmát hirdeti, hogy aztán az 5. strófában ismét a győztesre vigye és a szót s egy kedves homerosi hasonlatban emelje ki a későn jött, de annál kedvesebb költemény becsét. Mert a hősi derékséget a dal teszi halhatatlanná. A költemény szokás szerint a győztesnek dicséretével végződik a személyes élmény (Láttam ...) kedves visszasugárzásában.

1. STROPHE.

Az Olympia-győztes Arkhestratos-fiú
Nevét szívemben megteleitek, hová
Beírtam. Én feledém, hogy édes
Dallal adósa vagyok neki.
Múzsám s Zeusnak a lánya, Igazság,¹⁷²
Igaz kézzel ti hárítsátok el
A rút vádat, hogy cserbe' hagyva
Bút okozék a jó barátoknak.

1. ANTISTROPHE.

Mer' a messze jövőből jelenre vált idő
Nagy tartozásomért pirulásra kész.
De most, ha megfizetem kamatostul.
Tán kikerülöm az élesebb

¹⁷² Ez a két isteni lény teheti lehetségessé, hogy ígéretét, melyről megfeledezett, beváltsa: költeményét megírhasssa.

Megróvást. Hova fogja a hullám
 Most vinni ezt az eldobott követ?¹⁷³
 Hová fizessem tartozásom,
 Hogy vele kedvet is találjak?

1. EPODOS.

A lokrisi város talpköve
 Az Egyenesség.¹⁷⁴
 De nem felejtik Kalliopét
 S érces Arest sem.¹⁷⁵ Bárha a hős Herakles is
 Meghátrált vala Kyknos előtt.¹⁷⁶
 Agesidamos, győzelmet aratva Olympiában,
 Hálával Ilasnak¹⁷⁷ adózz,
 Mint Patroklos adózott
 Achilleusának.¹⁷⁸
 Született virtus, ha van, aki tovább
 Fejlessze, s vezérli az isteni kéz,
 A dicsőségs ormira juthat.

2. STROPHE.

De csupán keveseknek jut küzdelem nekül
 Az élet legszebb fénye: a tiszta öröm.
 Zeus törvényei buzdítanak
 Zengnem a hős viadalt,¹⁷⁹ melyet
 Herakles, az erős alapított,

¹⁷³ A megkezdett költeményt.

¹⁷⁴ Híresek voltak a lokrisi Zaleukos törvényei.

¹⁷⁵ Tehát szeretik a művészetet (kivált a zenét) és harciasak.

¹⁷⁶ Mesterének.

¹⁷⁷ Mert Kyknos apja, Ares segítette. Később mégis legyőzte Herakles.

¹⁷⁸ Mert Achilleus helyt állt Mysiában Telephos támadása előtt.

¹⁷⁹ Az olympiai versenyek szabályai Zeustól valók. Ezek közé tartozott a győztes megéneklése is.

Ott, hol Pelops ős halma domborúl,¹⁸⁰
Mivel kezétől halt a feddhetetlen
Kteatos, a Poseidon sarja;

2. ANTISTROPHE.

S megölé Eurytost, hogy az erőszakos,
Vad Augeiastól így kicsikarja a bért.¹⁸¹
Ő lesbe állva a sűrű bozótban,
Hol Kleonai fele tér az út,
Ott valamennyiüket leteperte:
Tirynsi sergét minthogy néki is
Elpusztíták a büszke Molionok¹⁸²
Élisi lesből törve rája.

2. EPODOS.

Nem sokkal utóbb megérte ő,
Epeiosoknak
Vendégcsaló királya¹⁸³ bizony,
Mint merül el kincses hona vész és pusztulás
Örvényében, emészte a tűz
Gyors lángjaitól és érc kelevézek ölő hegyétől.
Nem könnyű megállni helyét
S a sokkalta erősbnek
Megtörni hatalmát.
Igy járt végül amaz esztelen is.¹⁸⁴
Fogságba esett s meg nem menekült
A halálnak rettenetétől.

¹⁸⁰ Olympiában.

¹⁸¹ Lásd Augeias-t a tulajdonnevek magyarázatában.

¹⁸² Molionok: Kleatos és Eurytos. (l. Tulajdonnevek magy.)

¹⁸³ Augeias, elisi király, aki megtagadta a bért Herakles nagy munkájáért, istállója megtisztításáért. Herakles őt is megölte és országát is elpusztította. Az ott ejtett zsákmányból alapította az olympiai versenyjátékokat.

¹⁸⁴ Augeias.

3. STROPHE.

Valamennyi csapatját ejtett prédáival
 Pisába gyűjtve Zeusnak erős fia
 Kimérte ott a dicső Atyának
 Szent ligetét s körül is keríté
 Az Altist¹⁸⁵ a mezőnek a síkján.
 Körös-körül a tért, mi fennmaradt,
 Szabad helyévé szánta lakomáknak.
 Így tisztelte meg Alpheos árját.

3. ANTISTROPHE.

S az olymposi karnak tizenkét istenét.¹⁸⁶
 Kronos halmát is ő nevezé el így.
 Mert Oinomaosnak idétte még nem
 Volt neve s verte a hó sokat.¹⁸⁷
 És az ünnepi felavatásnak
 Napján ott volt a három moira is;
 Ott volt az Idő, ki a szent, csalhatatlan
 Szín-igaz egyetlen tanúja.¹⁸⁸

3. EPODOS.

És ment az Idő azután tovább
 És elbeszélte,
 Hogy áldozá fel az ellenitől
 Megszerezett prédának a színét és javát.

¹⁸⁵ Az olymposi szent berket a Kronos halma és az Alpheos folyója között.

¹⁸⁶ A tizenkét istennek hat oltárt állított, két-két istennek egy-egyét.

¹⁸⁷ Pindaros protestál az elisi hagyomány ellen, mely szerint már Herakles előtt is volt ott ősrégi Kronos-kultusz.

¹⁸⁸ A moirák, a sorstestvérek jelen vannak az alapításnál, mint a gyermek születésénél, s jelen van az események igaz tanúja, az Idő is, mely a dolgok emlékezetét fenntartja, a győztesek hírét megőrzi.

S mint rendezte Olympiasok
 Öt-öt évi nagy ünnepeit legelőször, a győztesek-
 Kitűzve jutalmaikat? [nek
 Aztán: ki nyeré el
 Az új koszorúkat
 Öklével, lábbal avagy kocsival?
 Ki nézte dicsőnek a szép diadalt,
 Amelyet csak küzdve szerezheth?

4. STROPHE.

Stadiont egyenesben Likymnios fia
 Futott, Oionos¹⁸⁹ s győzve elérte a célt.
 Ő Mideából egész csapattal
 Ment oda. Ám Ekhemos Tegeát
 Részesíté a birok-diadalban.
 Doryklos, Tiryns városát lakó,
 Ökölvívásnak nyerte el jutalmát.
 Samost négyese vitte a célhoz,

4. ANTISTROPHE.

Mantineabéli Halirothios fiát.
 Lándzsát dobott Phrastor s vele célba talált.
 Jól megforgatva Nikeus a diskost
 Mindeneket megelőze vele.
 Lett is erre barátai közt nagy
 Örömrivalgás. Most leszállt az est
 S a kedves arcu Hold szelid világa
 Terjede szét a rónaságon.¹⁹⁰

¹⁸⁹ Oionos, az argolisi Midea királya, segítette Heraklesten Augeias ellen. A felsorolt győztesek mítikus személyek.

¹⁹⁰ Az olympiai játékokat holdtöltekor tartották.

4. EPODOS.

Hangzott az egész lombos liget
 Édes vigalmak
 Dicsőítő zenehangjaitól.
 Most is, az ősi szokást követve, zengjük el
 A dicső diadalmi öröm
 Győzelmi dalát a magasból mennykövező Zeus-
 Hogy' szórja a láng nyilait, [nak.
 Hogy' dörg a hatalmas,
 Győzelmes erővel
 Villámainak tüze hogyha kigyúl.
 És énekeinkkel összevegyül
 Éles szava a fuvoláknak.

5. STROPHE.

Későn jön a Dirke híres habjátul ez!¹⁹¹
 De mint az élet össze felé az atya
 Sóvárog utána, hogy a felesége
 Egy fiut adjon a vigaszaúl,
 És szívét szeretet melegitse;
 Másképp, ha meghal, szörnyű gondolat
 Szegénynek az, hogy ősi gazdasága
 Más idegenben új urat nyer:

5. ANTISTROPHE.

Úgy, Agesidamos, hogyha szép tettet művelt
 A férfi s mégis daltalanúl süllyed
 Hades honába, kevés gyönyört
 Nyert tömérdek fáradozása.¹⁹²

¹⁹¹ Azaz — mint már a költemény elején mondta — későn váltja be ígéretét és küldi Thebaiból az ígért győzelmi dalt.

¹⁹² Tehát: jobb későn, mint soha. A dal hatalmáról v. ö. Horatius Carm. II., 8.

Úgyde rád öröm árad az édes
 Lantnak, a fúvolának hangiból
 És messze terjesztik hired Zeusnak
 Pieriabeli szűzleányai.¹⁹³

5. EPODOS.

Im' én magam is buzgón velük
 Iparkodám, hogy
 Emeljem a lokrisi nép hírét
 S méznek a harmatival hintsem tele városukat.¹⁹⁴
 Megdicsértem az Arkhestratos
 Édes fiát, aki Zeus oltára tövén ököllel
 Fényes diadalt aratott.
 Láttam magam az nap,¹⁹⁵
 Mily szép az alakja
 S amaz ifju erő lakik izmaiban,
 Mely Aphrodite kegyiből a halált
 Ganymedestől is elűzte.¹⁹⁶

¹⁹³ A múzsák vagyis e költemény.

¹⁹⁴ Édes dalban dicsőítem.

¹⁹⁵ A költő tehát ott volt akkor Olympiában.

¹⁹⁶ S örök ifjúsággal ajándékozta meg.

11. OLYMPIAI ÓDA

AZ EPIZEPHYRIOI-LOKROI-I AGESIDAMOSNAK,
AKI GYŐZÖTT A FIÚK ÖKLÖZŐ-VERSENYÉBEN.

Ez az a rögtönzött rövid költemény, melyet Pindaros mindjárt a győzelem után Olympiában írt az ott tartott ünnepségre. Az otthoni ünnep alkalmára nagyobb szabású költeményt ígért, melyet csak évek multával készített el: ez a 10. olympiai óda. Az ügyes kis költemény Agesidamos rövid dicséretét foglalja magában. A költő egyúttal meghívja a múzsákat a Lokroiban tartandó ünnepségre, biztosítva őket arról, hogy ott vendégszerető, műértő, okos és vitéz népet fognak találni. Olyan volt e nép a multban s bizonyára olyan ma is, mert természeti mivoltját senki sem tagadhatja meg. — Nem kell rajta megütköznünk, hogy ennek illusztrálása végett, mint gyakran Homeros, az állatvilágból vesz hasonlatot.

STROPHE.

Néha jó szél üdvös az emberi fajnak,
Máskor az égből, felleg-anyából alá
Zúgva ömlő záporoső.
Ám, ki küzdve boldogúl, azt mézizü himnuszok
Kezdetéül szép jövő [áldják,
Hirnévének s biztos zálogaúl igaz érdeminek.

ANTISTROPHE.

Irigységtől ment a dicséret, amely
 Illetí Pisa győztesit. Ebben az én
 Ajkaimnak jut ma szerep.
 Bölcs okosság égi kegyből sarjad az emberi
 Tudd meg azt, Archestratos [szívben.¹⁹⁷
 Sarja, Agesidamos, győzelmes ökleid érdeme
 [készít

EPODOS.

Szép, aranyos¹⁹⁸ koszorúdat lantom édes
 Zengzetivel gyarapítnom,
 Gondjaimba vevén a nyugati lokrosokat.
 Jöjjetek, múzsák, járjátok táncotok'!
 Én kezeskedem: nem vendéggyűlölő,
 A szépet nem ismerő,
 Ámde valóban okos, harcos népet találtok itt.
 Mert a mi-voltját nem velkőzi le
 Se rótszinű róka, sem ordító oroszlán.

¹⁹⁷ A költői ihletet isten adja.

¹⁹⁸ Nem valóban aranyos, csak aranyként ragyogó
 olajgaly.

12. OLYMPIAI ÓDA

A HIMERAI ERGOTELESNEK, A HOSSZÚFUTÁS
GYŐZTESÉNEK.

Ergoteles, Philanor fia, Kréta szigetének híres városában, Minos király székhelyén, Knossosban született, de politikai zavarok arra kényszerítették, hogy új hazát keressen. A sziciliai, tengerparti Himerában telepedett le, ahol polgárjogot is nyert, úgyhogy olympiai győzelmeikor „himerainak“ hirdettette magát. 472-ben győzött Olympiában a stadiont többször megkerülő „hosszúfutás“ versenyén, ezért van besorozva ez az óda az olympiaiak közé, de itt van említve 470-ben aratott pythói győzelme is: tehát az óda ez alkalommal készült. (Wilamowitz). Pindaros nyilván Delphiben ismerkedett meg vele Hieron győzelme alkalmával. Költeményét Himerába küldte utána.

A talpraesett, remek kis költemény¹⁹⁹ először Himera számára kéri Tykhe (Szerencse) isten-asszony kegyét, mert e város tyrannusok uralmától és ellenséges hadaktól sokat szenvedve ez idő-tájbán nyerte vissza önállóságát és élvezte a béke áldásait. Azután rajzolja a jövő bizonytalanságát s a sors váratlan változásait, melyek sokszor épen a vigasztalanságot váltják boldogságra. Ezt tapasztalta Himera és ezt Ergoteles.

¹⁹⁹ „Eine Perle von ganz neuem Glanze“ (Wilamowitz).

Ha nem lett volna hazájából földönfutóvá, nem tehetné volna nevét halhatatlanná. A költő, úgy látszik, sejt Tykhe fölött egy magasabb égi hatalmat, melynek még nem tud nevet adni. Mi Gondviselésnek nevezzük.

STROPHE.

Óh szabadító Zeus szüze, üdvöt adó
Jó Szerencse,²⁰⁰ kérlek oh védd az erős Himerát!
Te vezérlsd tengeren a gyors hajót,
Szárazföldön a viharzó háborukat
S bölcs tanácskozásokat. Óh a halandók
Sok reménye, csalfa vágnak szelve a habját.
[majd le-, majd felszállva hánytorog.

ANTISTROPHE.

Földi ember még soha istenitől
Biztos óment nem nyere: mint alakúl a jövő?
Azt kutatva mindnyájan vakok vagyunk.
Megtörténik sokszor az, mit senki se vár,
Senki se kíván. Máskor a zord viharokkal
Küszködőnek szenvedése pillanatok folyamán
[boldogságra változik.

EPODOS.

Lásd, fia Philánornak, otthonodban,
Mint a kakasnak,²⁰¹ amely az udvaron viaskodik,
Dicstelen' hullt volna le lábad-aratta hired,

²⁰⁰ Görögül: Tykhe (lat. Fortuna). V. ö. Horatius Carm. I, 35.

²⁰¹ Himera város érmein kakas látható, mint Pallas szent mádara.

Ha visszavonás zivatarja meg nem foszt Knos-
[sos-hazádtól.

Most Olympiába' nyerél koszorút;
Isthmoson, Pythóba' kettőt, Ergoteles!

Járod a saját meződet²⁰² s élvezed

A nimfáknak hévvizét.²⁰³

²⁰² Ergoteles, úgy látszik, birtokot is szerzett Himerában.

²⁰³ Himerá hévvize (42° C) látja el ma is a Termini Imerese nevű fürdőt. A mítos szerint e hévvizet a nimfák fakasztották a Geryonnal való harcából fáradtan megtérő Herakles számára.

13. OLYMPIAI ÓDA

A KORINTHOSI XENOPHONNAK, A FUTÓVERSENY
ÉS PENTATHLON GYŐZTESÉNEK.

A korinthesi Xenophon, Thessalos fia, Kr. e. 464-ben az olympiai versenyeken példátlan sikert ért el, mert nemcsak a futóversenyben, hanem a pentathlonnak nevezett ötösversenyben (ugrás, diszkoszdobás, futás, birkózás, öklözés) is győzelmet aratott. Előbb azonban már két győzelmi koszorút tűzött homlokára Isthmos és egyet Nemea. Az Oligaihidák előkelő családja,²⁰⁴ melyhez tartozott s mely az arisztokrata államszervezetű Korinthosban kiváló tekintélynek örvendett, már a győzelmeknek páratlanul fényes sorára tekinthetett vissza. Xenophon atyja, Thessalos, nagyatyja, Ptoiodoros, ennek testvérei, Terpsias és Eritimos, szintén fényes győzelmekkel dicsekedhettek. Egész Görögországban alig volt olyan színhelye a versenyjátékoknak, ahol az Oligaihidák ki ne tüntették volna magukat. Úgy látszik, Xenophon ki is kötötte, hogy a költő családjának minden győzelmét felsorolja, ami természetesen nem válhatott jávára a költői lendületnek.

Az ódát a Korinthosban rendezett ünnepen adták elő, valószínűleg Pindaros jelenlétében, akkor, amidőn a győztes Xenophon a győzelmi koszorút Zeus templomában fölajánlotta. Föltekinthetik, hogy a költeménynek aránylag kis része foglalkozik magával Xenophonnal. Az első

²⁰⁴ Lásd a 87. sz. töredéket és magyarázatát.

trias (3 strophe) a korinthesiak bölcs és vitéz városát dicsőíti; a második trias Xenophonnak és családjának győzelmeit lajstromozza; a harmadik Korinthos ősi múltjának kiváló alakjaival foglalkozik s *Bellerophontes*re tér át, kinek történetét a negyedik folytatja és fejezi be; az ötödik ismét az Oligaithidák érdemeit sorolja fel. Zeushoz intézett rövid fohász fejezi be az egészet.

Ámbár nem tartunk azokkal, akik a pindarosi óda tárgya és a beleszótt mitosz közt mindenáron *szerves* összefüggést keresnek és találnak, s a kettő közt mutatkozó kapcsolatot sokszor külsőlegesen, lazának látjuk, el kell ismernünk, hogy ebben az ódában megvan a két részt szerves egészbe olvasztó gondolat, melyet a 4. antistrophának e két sora fejez ki:

„Isten hatalma könnyen teljesít olyat,
Ami reménytelen és hihetetlen.“

Ennek a keresztényhez méltó gondolatnak példája és bizonyítéka a vitéz Bellerophontes, aki okos is, mert hallgat a bölcs tanácsra, nem bizakodik saját erejében, hanem Athena istennőtől kér incubatio útján tanácsot, hogyan fékezhetné meg a Pegasost, mert csak úgy teljesítheti a rá rótt három nagy feladatot. A költő Korinthost is vitézségéért és bölcseségéért dicsérte. Xenophon is vitéz és további diadalokra törekszik. Ezért buzdítja a költő, hogy kérje ezután is Zeus és Ares kegyelmét.

1. STROPHE.

Hármas olympiagyőztes
Ház,²⁰⁵ üdvözöllek, polgárok kegyelője,

²⁰⁵ Kétszer Xenophon, egyszer az atyja aratott olympiai győzelmet.

Idegeneknek szíves hajloka!
 Boldog vagy, oh Korinthos, isthmosi
 Posidon kapuja,²⁰³ jeles fiak anyja!
 Benned lakoznak a Jórend és huga, Dike,
 Támasza, talpköve városoknak,
 Ott társuk, a Béke, igaz sáfárja a földi vagyon-
 Bölcs Themisnek aranyos ivadéki.²⁰⁷ [nak,

1. ANTISTROPHE.

Ott ovakodnak a gőgtől,
 Az önteltségnek vakmerő szülejétől.²⁰⁸
 Sok szépet mondhatok: bátor szívem
 Szabad beszédre készti nyelvemet.²⁰⁹
 S lehet-e elrejteni lelki valónkat?
 Aletes gyermeki,²¹⁰ néktek sok diadalmat
 Adtak örömmel a rózsás Hórák
 Szent versenyeken, mikor elsőkké teve hősi de-
 És sok régi bölcseséget öntött [rékség,

1. EPODOS.

Polgáraitokba kegyük.
 Mindig a feltalálólé az érdem.
 Honnan tünt Dionysos ünnepe föl?
 Honnan a fennkölt szavu szép dithyrambos?²¹¹

²⁰⁶ Poseidon (úgőrgősen: Posidon) Isthmos földszorosának s az ott tartott versenyjátékoknak istene. Korinthost, mely nyugatról az Isthmos előtt fekszik, Isthmos „prothyron“-jának nevezi a költő.

²⁰⁷ A Jórend (Eunomia), Dike és Eirene (Béke) Zeusnak és Themisnek leányai.

²⁰⁸ A gőg (hybris) szüli az önteltséget, elbizakodást (Koros).

²⁰⁹ Pindaros a nemes szókimondás (parrhesia) híve.

²¹⁰ = Korinthosiak (Aletes ős korinthusi király).

²¹¹ Dithyrambos, a Dionysos tiszteletére énekelt karadal, melynek a korinthusi Periandros udvaránál tartózkodó Arion adott művészi alakot.

Lószerszámhoz a gyeplőt ki fűzte hozzá?²¹²
 Vagy ki tett a templomokra szárnyas oromfala-
 Velük él az édes ajku múzsa is, [kat ?²¹³
 S bátor ifjak zord harcában
 Ares is kedvét leli.²¹⁴

2. STROPHE.

Óh te, Olympia legfőbb
 Királya, Zeus atyám, légy minden időben
 Az én szavamnak pártfogó ura!
 Őrizd e népet sértetlen' tovább
 S Xenophont jó széllel a révbe vezérel!
 Fogadd az ő koszorúit és a dicsérő
 Dalt, amelyet hoz a pisai síkról
 Pentathloni győzelemért és stadionbefutásért.
 Senkinek se jutott ez a nagy siker még.

2. ANTISTROPHE.

Isthmosi versenyeken két
 Zellerfűzér borúlt már homlokára.
 Nemeia is tanúsítja hírnevét.
 Versenyfutásban atyja, Thessalos
 Nyere hírt az Alpheos árja mellett.²¹⁵
 Pythóban²¹⁶ egy napon ő kettős stadionnak
 Bérét aratta, s a szirtes Athénben
 Még ép' ama hó folyamán tette fejére a gyorsan
 Tűnő nap hármas diadalkoszorúját.

²¹² Bellerophon, kinek mitoszáról később lesz szó.

²¹³ Korinthosban ma is látni régi dór templomoknak maradványait. Pindaros korinthosiaktól származtatja a dór templom oromfalának (tympanon) kiképzését. A tympanont aietosnak (sasnak) is nevezték, minthogy kiterjesztett két szárnyhoz hasonlított.

²¹⁴ Szeretik a költészetet és vitéz harcosok.

²¹⁵ Olympiában.

²¹⁶ Delphi régi neve.

2. EPODOS.

S Hellotia²¹⁷ hét koszorút!
 Ott a Poseidon kettős tengerü földjén²¹⁸
 Hosszu dal dicsér, Ptoiodoros atyja,
 Dicsér téged, Terpsias, Eritimos.²¹⁹
 Óh hányszor kitüntetek volt Delphi síkján
 S Nemea mezőin²²⁰ hányszor! Bárkivel is foga-
 Hogy az ő szép tetteiknek száma ép' [dok,
 Oly kevésé mondható meg,
 Mint a tenger fövénye.

3. STROPHE.

Ámde határ van a földi
 Dolgokban: ezt meglátja a józan elme.²²¹
 Magánemberként, szolgálván a közt,
 Az ősök bölcsességét hirdetem
 S hadakat, melyeket vitt hősi derékség:
 Korinthusról, Sisyphosról sem hazudok, mert
 Isteni bölcs eszü férfiú volt,
 Medeia meg, aki az atyjával dacol, úgy köti ná-
 Argo-hajósinknak vala megmentője. [szát,

²¹⁷ A „Hellotia“ nevű versenyeket Korinthusban tartották Athena Hellotis tiszteletére. Ifjak futottak versenyt égő fáklyákkal.

²¹⁸ Isthmoson, az „Isthmia“ versenyjátékokon.

²¹⁹ Ptoiodoros Xenophon nagyatyja; Terpsias és Eritimos Ptoiodoros testvérei.

²²⁰ Az eredetiben: „az oroszlán tanyáján“, t. i. Nemeában, ahol Herakles legyőzte az oroszánt.

²²¹ Azaz: ha föl tudnám is e család tetteit sorolni, akkor is mértéket kellene tartanom. Ezért térek át őseik bölcsességének és vitézségének hirdetésére. A bölcs okosság példái: Sisypbos és Medeia; a vitézség példái azok a korinthusiak, akik a trójai háborúban harcoltak.

3. ANTISTROPHE.

Trója alatti csatákban
 Szintén kitüntek:²²² végét vetni kívánván
 A harcnak, egyik fél, az Atridák
 Hive, vissza kívánta venni Helénát,
 De a másik ellenezé a kiváltást.
 A Lykia-szülte Glaukostól remegének
 A danaok. Dicsekedve beszélte:²²³
 Atyjának a törzse Korinthosból eredett s vagyon
 Mélyvetésü birtoka és palotája. [ottan

3. EPODOS.

Peirenei kútfejek²²⁴
 Hajh, sokat állt ki a hős,²²⁵ hogy megzabolázza
 Pegasost, a gorgoni fajzatu lényt.
 Míg arany féket hozza néki Athena.
 És valóság lett az álma azonnal, amely szólt:
 „Alszol, Aiolosnak törzsökebéli király? Nosza
 Ime vedd e féket és fehér bikát [halld!
 Áldozván, mutasd atyádnak,
 A Lófékezőnek²²⁶ azt.“

4. STROPHE.

Éjjeli álma ködében
 Ezt mondta néki a sötétpaizsos szűz.

²²² A korinthosiak, t. i. a görögök részén Euchenor, a trójaiakén Glaukos, Bellerophontes unokája.

²²³ Diomedesnek az Ilias 6. énekében.

²²⁴ Korinthosban, melynek ma is bővizű Peirene forrásáról azt hitték, hogy a Bellerophon Pegasosának patkója fakasztotta.

²²⁵ Bellerophon, Glaukos nagyatyja, Pegasost, aki a Perseus lenyakazta Medusa-Gorgon véréből támadott, csak Athena segítségével fékezhette meg. Előbb azonban Polyeidós jóstól kért tanácsot. Ott jelenik meg neki álmában Athena, s ad neki utasítást a következőkben.

²²⁶ Poseidonnak.

Ő fürge lábbal hagyta fekhelyét
 S megragadá az ott fekvő csodát.²²⁷
 Mene vígan a honi jós küszöbéhez,²²⁸
 És elbeszélte a Koiranidának a dolgot:
 Mint aludott szava-megfogadva
 Pallasnak a tűzhelye mellett és hogyan adta ke-
 Maga a mennykövező Zeus égi leánya [zébe

4. ANTISTROPHE.

Azt az arany csodaféket.
 Inté a jós, kövesse nyomban az álmot,
 S ha a bikát föláldozá a nagy
 Földrengetőnek, oltárt rakjon ott
 Pallasnak, a lószerető hajadonnak.
 Isten hatalma könnyen teljesít olyat,
 Ami reménytelen és hihetetlen.
 Így Bellerophon is a szárnyas lónak esett nagy
 S bűvös fékét állá alá feszíté. [erővel

4. EPODOS.

Hogy megzabolázta, legott
 Ércborítottan szállt haditáncra véle.
 Így veré le a nyilas amazonok
 Sergét, a hideg levegő sivatag
 Öbleiből célozva rájuk gyors nyilával,
 S a tüzet fuvó Khimairát és a solymosokat.²²⁹
 A halála felől most nem beszél a dal.²³⁰
 A ló Zeus Olymposának
 Régi jászlához jutott.

²²⁷ Az arany féket.

²²⁸ Polykeidos, Koiranos fia.

²²⁹ Bellerophonnak így, t. i. a Pegasos segítségével sikerült teljesíteni azt a három nagy feladatot, amelyet Iobates lykiai király rótt reá.

²³⁰ A költő nem akar most szólni Bellerophon haláláról. Elmondja a 7. isthmosi ódában.

5. STROPHE.

Ám nekem, aki a kopját
 Egyenest lendítem, nem szabad kiröpített
 Nyilainnal a célt eltévesztenem.²³¹
 Önként jövék, a múzsák híveként,
 Oligaithos törzsének küszöbéhez.
 Pár szóval mondom el Isthmosnak, Nemeának
 Annyi dicső eseményét, s mellém
 Áll hű tanuként a derék, esküdt hiradó, aki har-
 Szóval hatvanszor nevüket kiáltá. [sány

5. ANTISTROPHE.

Amit Olympia síkján
 Müveltek, elbeszéltem, azt hiszem, immár.
 Későbbiekről később szólhatok.²³²
 Reméllem, ám isten kezébe' van
 A siker. Jó szelleme hogyha segíti
 E házat, akkor a többit Zeusra s Aresre
 Bizzuk.²³³ Oh hány diadalt tanusíthat
 Parnassos-orom,²³⁴ Thebai, Argos! Hányat Arka-
 A Lykaionon a fejedelmi oltár!²³⁵ [diában

5. EPODOS.

Pellene hányat s Sikyon
 Megara s Aiakidák kies ligetje,²³⁶

²³¹ A köllő e szavakkal visszatér főtárgyához, a győztesnek és családjának, az Oligaihidáknak dicséretéhez.

²³² Pindaros reméli, hogy Olympiában még több győzelmet is fognak aratni az Oligaihidák.

²³³ Zeusra, mint az olympiai játékok legfőbb örére és Aresre, mint általában győzelmet adó istenre.

²³⁴ Mely Delphi, a pythói játékok színhelye fölött emelkedik.

²³⁵ A Lykaion hegyen levő Zeus-oltár mintegy fejedelme az egész vidéknek.

²³⁶ Aigina.

Eleusis s a napsugaras Marathon,
Annyi dús, nagy város az Etna alatt
És Euboia! Egész Hellast végigkutatva
Még találsz sokkalta többet, nincs szere-száma
[bizony.
No de rajta, könnyü lábbal partra ússz'!²³⁷
Zeus, te adj nekem szemérmet
S a szépben kedves gyönyört!

²³⁷ Önmagának szól: „fejezd be költeményedet!”

14. OLYMPIAI ÓDA

AZ ORKHOMENOSI ASOPIKHOSNAK, AKI GYŐZÖTT
A FIÚK VERSENYFUTÁSÁBAN.

A Goethe- és Herdertől méltán magasztalt remek kis költeményben az ifjú Asopikhost ünnepli Pindaros, aki Kr. e. 488-ban győzött a fiúk olympiai versenyzetésében. Az ünnepi menetet, mely Asopikhost kísérte, a költő maga kíséri a Kharisok orchomenosi szenthelyére. Orkhomenos, az ősi minyasok városa Boiotiában, ott, hol a Kephisos a Kopais-tóba ömlik, kiváló székhelye volt a Kharisok kultuszának, akiktől égből és földön minden szép, jó és kellemes származik. A Kharisok, Zeus és Eurynome leányai, eredetileg a föld talajának életerői, teszik az életet széppé és derültté. Euphrosyne adja a költői ihletet, Aglaia a jóllét fényét, Thaleia az ifjúi, viruló szépséget és erőt. Így Asopikhos is nekik, különösen Thaleiának köszönheti győzelmét. Ezért a strophében mindhármójukat, a másodikban magát Thaleiát aposztrofálja a költő, kinek talán sohase fakadtak inkább szíve mélyéről a Kharisokhoz méltó hangok.

Nem fogunk Leop. Schmidttel azon megakadni, hogy Asopikhosnak magának kevés tér jut a költeményben s nem fogjuk e gyönyörű kis fohászt „töredék”-nek tartani, hiszen a Kharisok dicséretében Asopikhos ifjúi szépsége is visszatükröződik. Szébb befejezést pedig gondolni sem lehet. Az a belső viszony, melyet az élők és elhunytak közt a régi görögök képzeltek és hittek, aligha jut valahol szébb kifejezésre.

STROPHE.

Oh Kharisok, kik a Kephisosnak
 Partjain lakoztok, a széplovu réten!
 Oh ti, sokat megénekelt fejedelmi női
 Orkhomenosnak, az ősi minyasokat²³⁸ akik ör-
 Halljátok meg imámat! [zitek.
 Ami édes és gyönyörű, csakis
 Általatok nyeri, bármily szép vagy okos
 S bármi dicső legyen is, mindenki a földön.
 Mert a Kharisok nélkül az Ég se tart
 Táncot avagy lakomát;
 Minden jó dolognak a mennyben a Kharisok
 Legfőbb sáfárai.
 Ők Pytho arany-nyilas istene²³⁹
 Mellé helyezik trónussokat
 S ott az Olympos urának hódolattal adóznak
 [örökké.

ANTISTROPHE.

Aglaiá, drága s ti, dal baráti,
 Euphrosyne s Thalia,²⁴⁰ lányai a nagy
 Égi királynak, most hallgassatok a szavamra,
 Látva e víg csapatot, mely fürgén lépked, örülve
 [üdvinek.
 El kellett, ime, jönnöm,
 Lydiának édes dallamival
 Ünnepelni ohajtva Asopikhos;
 Elhiva a szerető gond, mert a te műved,²⁴¹
 Hogy Orkhomenos Olympia győztese lőn.

²³⁸ A minyasok Minyas és thessaliai király utódai Orkhomenosban.

²³⁹ Apollon. Delphiben a Kharisok (lat. Gratiák) szobrai az Apolloné mellett voltak felállítva.

²⁴⁰ A három Kharis. Thaliától különbözik a múzsa Thaleia.

²⁴¹ Thalia, illetőleg a Kharisok műve, hogy Asopikhos győzelme városát, Orkhomenost is olympiagyőztessé tette.

Rajta, Ekho,²⁴² a dicső
Hírrel szállj a hádeszi honba, tudja meg azt
Kleodamos, atyja ott:
Mondd el néki, hogy fia fűrtjeit
Olympia bajnoki versenyén
Szárnyaival borította küzdelmes diadalmi dicső-
ség.

²⁴² A megszemélyesített hír, Hermes leánya.

II.

PYTHÓI ÓDÁK

1. PYTHÓI ÓDA

AZ ETNAI HIERONNAK, NÉGYESFOGAT
GYŐZTESÉNEK.

Hieron syrakusai fejedelem, kinek 476-ban Pherenikos nevű lovával aratott győzelmét az első olympiai óda dicsőítette, 470-ben Pythóban (Delphiben) kocsiversenyben nyert diadalt. Minthogy a korábbi években hatalma megszilárdítása végett folytatott harcokban elpusztult ión Katane (ma: Catania) város helyén, a fenségesen emelkedő Etna tövében 474-ben egy Aitna nevű várost alapított s ez az alapítás a benépesítéssel együtt 470-ben befejezést nyert, sőt az új város a dór államszervezeten kívül Hieron egyetlen fiában, Deinomenesben uralkodóját is megkapta, Hieron pythói győzelme alkalmával kapcsolatban fiának fejedelmi palotájában nagyszerű ünnepséget rendezett, melyben a meghívott nagy tragikus költő, Aiskhylos is részt vett ez alkalomra írt *Αἶναι* c. darabjával. Az ünnepi költemény megírásával Pindarost bízta meg, s Pindaros a megbízásnak e minden időben méltán magasztalt ódában tett eleget, maga azonban aligha vett részt az ünnepségen.

A költemény nem is Hieron pythói győzelmének, hanem az újonnan alapított Aitna városnak ünneplése.

„A nagyszerű költemény valami egészen hasonlíthatatlan. Aki igazán olvasni akarja, az képzelje magát Aitnába. Ott egészen közel ötlük az égbe a hatalmas hegycsúcs; lenn a mélységben

haragszik és nyög a lebilincselte és mégis veszedelmes Typhoeus. Az új város piacán ül az öreg fejedelem, az alapító; papi díszben képzelhetjük. Mellette az ifjú király, e méltóság jeleivel ékesítve, melyek közül bizonyosan csak a királyi pálcát ismerjük. Körülötte jókora katonai kíséret, de a polgárság is választott tisztviselőivel s ünnepi népsokaság. Áldozatokat mutattak be, oltárok égnek, a kar bevonúl és éneklí a dalt, amely a papok avatásához hozzáfűzi a művészet avatását. Pindaros ódája az; ő nem nevezi meg magát, nem mondja, hogy dalát a távoli Thebából küldte, de ő viszi a szót és a szó attól nyeri súlyát, hogy ő mondja.“ (Wilamowitz).

Az óda a *dal hatalmának* elragadó rajzával kezdődik. Isten, ember, állat hódol a dal hatalmának, csak Zeus ellensége, a szörnyeteg Typhos (Typhoeus, a föld vulkánikus erőinek megszemélyesítője) ellensége a dalnak, zenének és minden szépnek, ki az Etna alá borítva most is veszéllyel, pusztítással fenyegeti az emberi alkotásokat. De maga az Etna Zeusé: ezért hozzá fordul a költő és tőle kér fényes jövőt a Hieron alapította új városnak. A költemény harmadik triász (3 Strophe) abból indul ki, hogy minden emberi, testi vagy lelki derékség az istenek ajándéka. Így tér át Hieronra, akit mintegy az isteni gondviselés adott Sziciliának, kívánja neki hatalma fennmaradását s azt, hogy feledje el a nehéz küzdelmeket, amelyekkel azt megszerezte: hiszen nemcsak fiatalon aratott sok harci dicsőséget, hanem csak nem-rég, kora és betegsége dacára harcra szállott, mint a bÉna Philoktetes.

Minthogy az alapítóünnep Deinomenes aítnai palotájában folyik, a költő könnyen áttérhet az új város új fejedelmére, Hieron fiára, Deinomenesre. Hiszen Aitna boldogulása az övével van összekötve. Kéri Zeust, tartsa fenn a dór államszervezetet, melyet Hieron adott a városnak; en-

gedje, hogy az békés jóllétben viruljon. Most még egyszer felújítja a kivívott nagy győzelmek emlékét, melyek a salamisi, plataiai diadalokkal egy sorba állíthatók s az utolsó triászban az ifjú Deinomenesnek köti szívére parainetikus bölcs tanácsait.

Meg kell mondanunk, hogy a skholionok s ezeket követve a régibb és újabb magyarázók, még *Christ* is (1896) úgy fogták fel a dolgot, hogy az utolsó triászban foglalt intelmek magának, Hieronnak szólnak. Pedig Ed. Boehmer (*Pindar's sicilische oden* p. 55.) már 1891-ben megmondta, hogy tapintatlanság lett volna Pindarostól intelmeket intézni az atyához fia jelenlétében. Az ő felfogását követi Schroeder és Wilamowitz is. Hogy is adhatna ilyen intelmeket Pindaros annak a Hieronnak, akinek mind dicső harcait, mind államszervező érdemét annyira elismerte: egy tapasztalt öreg fejedelemnek halála előtt négy évvel?

Kérdés marad azonban, hol kezdődnek a Deinomeneshez intézett intelmek. Így pl. Wilamowitz az 5. triásznak (5. Strophe) ötödik sorától kezdve már mindent az ifjú királyra vonatkoztat, holott ezek a sorok inkább a megelőzőkkel függnek össze, melyekben a költő önmagát óvja a visszatetszést keltő túlzástól.

Kérdés az is, mennyire nyerte meg e nagyszerű óda Hieronnak a tetszését az aithnai polgárok szabadságának hangoztatásával s a fiához intézett intelmekkel? Annyi bizonyos, hogy Hieron, mikor 468-ban győztes lett az olympiai kocsiversenyben (s így a költőnek első olympiai ódájában kifejezett óhajta teljesedett), nem Pindarost, hanem Bakkhylidest bízta meg az ünnepi óda megírásával.

1. STROPHE.

Óh arany lant, Apollonnak birtoka és ibolya-
 Fürtü múzsáké! Tereád
 Hallgat a táncra kelő kar, amint kezdődik az
 Ráfigyel hangodra a dalos, [ünnep;
 Ha zendited a hurokat s megindítod
 Táncra hívó ritmusid áradatát;
 És eloltod a vad villámok örök tüzeit.
 A fejedelmi sas is
 Szenderegni kezd jogarán Kronionnak
 S csüggeni engedi kétfelől a szárnyát.

1. ANTISTROPHE.

Mert bóbiskoló fejére éjszinü fellegeket
 Hintegettél és lecsukád
 Édesen a szemeit: mire hátát álmodozólag
 Ringatózza édes hangjaid
 Igézelitől. A kegyetlen Ares is,
 Messze hagyván marcona dárdatusát,
 Hangjaid gyönyörében fürdeti bős kezbelét.
 Mélyölü múzsaszüzek
 És Phoibos kegyébül az isteni szív is
 Olvadoz a te nyiladtól¹ eltalálva.

1. EPODOS.

Ámde Zeusnak az elleni, földön és a féktelen
 Tengeren, elrémlve hallják, hogyha szólnak a
 [Pieridák.²
 Így az Égnek ellensége, a szörnyű, százfejű
 Kilikiának a barlangjában élt; [Typhos;³
 Most bilincsben fekszik a hádeszi éjnek mélyiben.

¹ A lant hangjait Pindaros gyakran nyilakkal hasonlítja össze.

² Múzsák.

³ L. a Tulajdonnevek magyarázatában.

Kyme fölött a tengerövezte partok
 S Sikeliának terhe nyomja⁴
 Szőrös mellét, égbenyuló oszlop, fagyos Etna
 Örökös havu orma pihen [hegye
 A leigázott óriáson.

2. STROPHE.

Pusztító tűz szent patakját ontja ölébül a bérc,
 Napvilágon lávafolyam
 Vörhenyeges gomolyagban okádja magasra a
 Éjjel biboran kigyúl a láng [füstjét.
 S robogva sodorja a sziklatömböket
 Elkigyózva mélyen a tenger alá.⁵
 És e rettenetes tűznek folyamit csak is ő
 Küldi föl, e csodalény.
 Látni ép' oly rettenetes csoda ezt, mint
 Hallani, szemtanu hogyha elbeszéli:

2. ANTISTROPHE.

Mint fekszik bilincsbe verve az Etna sötétlevelű
 Orma és töve közt; a kemény
 Nyoszolya mint hasogatja sebesre, hogy' égeti
 Oh Zeus, bár megnyerném kegyed, [hátát!
 Ki bírod ez ormot,⁶ a termékeny talaj
 Homlokát, amelynek a névrokona⁷
 A dicső alapítótól nyere hírt, nyere dísz,
 Mert a pythói napon
 A kikiáltó 'Etnai'-nak nevezé őt,
 Hogy Hieron kocsigyőzelmét jelenté!⁸

⁴ Vagyis a Vezuvtól az Etnáig nyúlva fekszik a föld alatt.

⁵ Az Etna kitörését Aischylos is leírja (Prometheus 351. skk. v.).

⁶ Az Etna ormát.

⁷ A Hieron alapította Aitna városa.

⁸ Hieron a Pythóban (Delphiben) nyert kocsigyőzelme után 'Etnai Hieron'-nak hirdettette ki magát, mivel Aitna városát ő alapította.

2. EPODOS.

Hogyha hajósok a sík tengerre vágnak szállani,
Fő örömük, ha kedvező szél támad: így lehet arra
[remény.

Hogy végtére révbe jutnak. Így e dicső esemény is
Reményre deríti szívünk': jövőben is

Nyer lovakkal, nyer koszorúkkal e város hírnevet,
És örömmünnepe víg dala teszi dicsővé.⁹

Lykia, s Delos ura, Apollon,¹⁰

Ki a Parnassost szereted s Kastalia tiszta vizét,
Oh vedd a szivedre szavam:

Hadd legyen a föld¹¹ hős fiak anyja!

3. STROPHE.

Mert a módot isten adja minden erényre nekünk;
Ő ad bölcseséget, erőt,

Szónak a mesteri általa lészünk. Most eme férfit
Vágyva dicsérni, biztat a remény:

Ha lendítem érc kelevézem,¹² nem fogom

Elhajítani kívül a pálya terén.¹³

Nem, jó-messze dobom s diadalt nyerek elle-
Esdekel érte szívem: [nimen.¹⁴

Adjon minden idő neki kincseket, üdvöt

S adja, hogy a bajokat feledni tudja!¹⁵

⁹ Hieron pythói győzelme a legjobb ómen Aitna városának boldog jövőjére nézve.

¹⁰ A pythói győzelem említése kapcsán fordul a költő épen Apollonhoz, Pytho uráához, akinek a kegye Hieronnak győzelmet adott

¹¹ Aitna városa.

¹² A 'kelevéz' a lant, vagyis a lanttal kísért költemény.

¹³ Pindaros nem akar túlozni, dicséretében túlmenni a kellő határokon.

¹⁴ Simonidesen és Bakkhylidesen.

¹⁵ Hieronnak köve volt.

3. ANTISTROPHE.

Jusson eszébe: hányszor állta hősiezen meg a
 A csaták zord fergetegén; [helyt
 Mint segítette az isteni kéz fényes diadalra,
 — Amilyet nem arathata egy hellen se még —
 S véle dús kincsek koszorút adá.¹⁶
 Most e harcba' Philoktetes vala példaadó.
 Mert megalázta magát
 A gög és hizelegve nyeré meg az ellent.
 Monda regéli, hogy isteni, hős vitézek
 Mentek el érte, hogy elvigyék magukkal

3. EPODOS.

Lemnosi partrul az íjászt, Poias szenvedő fiát.
 S az bevév Priamos várát, bár kór lábán alig
 [állhata meg,
 S mint a Sors rendelte, a görögök harcát befel-
 [jezte¹⁷
 Vezesse az Ég Hieront is így tovább
 S teljesítse minden időben a lelke vágyait!
 Múzsza, jövel, hogy Deinomenes¹⁸ lakában
 Zengj Hieron négyesfogatáról.
 Atyja győzelmének a gyermek, mint az övének,
 [örül.
 Azután, nosza, zengjen a lant
 Kedveset Etna királyi urának.

¹⁶ A költő emlékezteti Hieront Thrasydaios akragasi tyrannus ellen viselt szerencsés hadjáratára. Valamint a Tróját ostromló görögök hízlegéssel is meg akarták nyerni a szenvedő, beteg Philoktetest, hogy vegyen részt Trója ostromában, úgy a beteg Hieront a máskor büszke akragasi nemesség hizelegte körül, hogy mentse meg őket Thrasydaios zsarnoki uralmától.

¹⁷ Mert a végzet szerint csak Philoktetesnek Heraklestől örökölt nyila ejthette el Parist.

¹⁸ Deinomenes, Hieron fia, kit Hieron az új Aitna város fejedelmi székébe ültetett.

4. STROPHE.

Néki alkotá e várost atyja, a nagy Hieron
 Isten-adta jogszerűség
 S hyllosi törvény rendje szerint.¹⁹ Mert Pamphy-
 [los²⁰ és a
 Heraklidák sarjadékai;
 Mint dórok, a Taygetos tövét lakók,
 Hívek Aigimios törvényeihez.²¹
 Fölkerekedve a Pindos alól,²² Amyklai falait
 Bírják boldogan ők,
 Mint szomszédi fehérlovu Tyndaridáknak,²³
 S harci tusák mezején sok hírt aratnak.

4. ANTISTROPHE.

Teljesítő Zeus, Amenasnak²⁴ a partjainál olyatén
 Sorsot adj népnek s királynak,
 Melly igazolja az embereknek vélekedését.²⁵
 És veled e vezérlő férfiú,²⁶
 Valamint fia, megbecsülve népüket,
 Ápolják a békét és egyelértést.
 Esdekelek, Kronion, hogy a honja határai közt

¹⁹ Hyllos Herakles fia.

²⁰ Pamphylos (és Dymas) Aigimios ősi dór király fiai. Aigimios Hyllost is fiává fogadta, s így három fia volt, akik a három dór phylének ősei lettek.

²¹ Az arisztokrata dór államszervezethez.

²² Onnan vándoroltak a dórok Peloponnesosba.

²³ A Tyndaridáknak, Kastornak és Polydeukesnek a dór Therapnaiban volt főkultuszuk. Ahhoz közel volt Amyklai (ma: Vafio), amelyet a dór bevándorlók foglaltak el.

²⁴ Amenas folyó átfolyt Aitna városán.

²⁵ Mely szerint a dór törvényeken alapuló államszervezet a legüdvösebb

²⁶ Hieron.

És idegen érdemeket ha kürtől a hír,
 Titkon az sok irígynek gyötri szivét.
 S mégis — a szánakozónál csak becsesebb az
 Légyen a célod: a szép! — [irígy! —
 Kormányozd igaz úton a néped' előre,
 És ne csalárd üllő alakítsa nyelved'.³⁶

5. ANTISTROPHE.

Hogyha botlasz bármi kicsit, felfújja legott a
 Gondviselője vagy sokaknak: [világ.
 Sok hiteles tanu van, ki figyel rád s környe-
 Hogyha nemes törekvésed virúl, [zetedre.
 S vágysz rá, hogy a szép hírnév szárnyára ve-
 [gyen,
 Hát ne sajnálj egy kicsi költekezést.³⁷
 Mint a hajó kormányosa, húzd fel a vásznaidat,
 Hogyha dagasztja a szél.
 Meg ne ejtsen, kedvesem, a sima önzés!³⁸
 Ember után ami fennmarad, a dicső hír

5. EPODOS.

Élete, lénye becsét egyedül csak az mutatja meg
 Költőnek meg a tudósnak.³⁹ Nem veszhét Kroisos
 [humanismusa el,
 De az ércbikában embereket sütő Phalarisnak
 Utálat az osztályrésze mindenütt.
 Őt nem hívja az otthoni lant szava s a fiuk éneke,
 Hogy vigadozva részt vegyen ünnepükben.
 Pályadíjúl első a *szerencse*,
 A *jóhír* a második. Az, ki kivívja mindeniket,
 Vagy megleli, annak adá
 Élete a koszorúk koszorúját.

³⁶ Birói ítéleted igazságon alapuljon.

³⁷ Célzás a költők és költészet pártolására.

³⁸ A haszonleső hízélgés.

³⁹ T. i. hogy a költő megénekelhesse, a tudós (történetíró) helyesen megírhatta.

2. PYTHÓI ÓDA

A SYRAKUSAI HIERONNAK KOCSIGYÖZELMÉRE.

Ez a költemény nem győzelmi dal, hanem Hieronhoz intézett bizalmas levél, melyben a költő védekezik ama vádak ellen, melyeket irigyei emeltek ellene Hieron előtt, azt állítván, hogy Pindaros, mint telivér thebai arisztokrata ellensége minden tyrannisnak, tehát Hieronnak is, és így *hálátlan* Hieron iránt, kinek annyi kegyét élvezte. A költő értesült e vádakról, ezért Hieronnak 470-ben nyert kocsigyőzelméről (mely Aitna város alapításának ünnepével együtt az előbbi óda tárgya) egy bizalmas, tréfáshangú táncdalt (hyporchemát) küld Syrakusába, de mivel maga is attól tartott, hogy Hieron az ő rosszakaróira hallgatva felőle balvéleményt táplál, a táncdallal együtt elküldi ezt a levelet, attól várva, hogy minden iránta való gyanút és kétséget eloszlasson. Az eredmény megfelelt várakozásának: Hieron szívéről leolvadt a gyanú és bizalmatlanság jégkérge és Pindarosnak adott megbízást arra, hogy a pythói győzelmével kapcsolatban rendezendő Aitna-alapítás ünnepére ódáját megírja: ez az első pythói óda. — A sokfélekép magyarázott költemény keletkezésének ez a rövid története Wilamowitz nyonán. Eszerint elesik azoknak a véleménye, akik a 3. epodosban említett *Kastor-dalon* (Kastoreion) ezt a költeményt értik, s ebben látnak előzetes szerencsekiváнатot (mint Boehmer), melyben aztán a költő — az alkalmat felhasználva — a

fejedelmet a rágalmazóktól óvja. A Kastoreionnak mondott táncdalból azonban csak egy pár sornyi töredék maradt fenn.

A költemény eleje hírül adva és magasztalva Hieron kocsigyőzelmét, rátér annak bizonyítására, hogy Hieronnak általában nincs oka hálátlanság miatt panaszkodni. Mint Kyproson Kinyras örök életet él a róla énekelt dalokban, úgy Hieron is tovább él az általa szabadokká tett lokroii szűzek dalaiban. Hogy a hála emberi kötelesség, arra tanítja az embereket Ixion példája, kinek a Tantaloséval rokon történetét ijesztő példaként részletesen elmondja. Pindaros épen úgy írtózik a hálátlanságtól, mint az Arkhilokhos-féle gúnyos gyalázkodástól, ő az isten-áldotta bölcseségnek híve. Ennek megtestesítőjeként magasztalja Hieront, a páratlan hőst és kitűnő államférfiút. S most következik a legfontosabb rész: az utóirat. Óvja Hieront a hizelkedőktől és rágalmazóktól, biztosítja igaz barátságáról s reméli, hogy egyenessége és szabadelvűsége nem fogja elidegeníteni tőle a bölcs fejedelmet. A helyes belátás, a költő nyíltságának és fölényes egyéniségének elismerése bírta-e rá Hieront, hogy Pindarost újabb megbízásával kitüntesse, vagy csak az az ambíció, hogy e levélre méltatlanná ne tegye magát, nem dönthetjük el kétségtelenül. Az utóbbi azonban valószínűbb.

1. STROPHE.

Nagy-Syrakusa városa,⁴⁰ vad Ares harcinak
Szent tere, ércnek örülő
Harcos fiak- és paripáknak
Jó nevelője, te!

⁴⁰ Syrakusai városa öt városból állott: ezek között a legrégebb görög város Ortygia szigetén volt (a mai Syrakusa is ezen fekszik).

Hozzád jövök a ragyogó Thebaiból és e dalt
 Hozom im' hiradásul a földet rengető fogatról,
 Mellyel Hieron kivívta a diadalt
 S fényben ragyogó koszorúkkal övezte Orty-
 Melynek a vizeinél⁴² [giát,⁴¹
 Artemis annyit időz;
 Mert csak *vele* fékezé meg könnyü kézzel a
 Tarkagyepplős négy csikót.⁴³

1. ANTISTROPHE.

Mert a nyilontó Szűz⁴⁴ s Hermes, aki őr a ver-
 Önmaga rakja kezével [senyeken,
 A lóra a fényes aranydísz.
 Amikor a ragyogó
 Úlésü s a gyeplűnek engedő kocsijába befog,
 Esedezve a tenger erős, szigonyos, nagy istené-
 [hez.⁴⁵
 Más más fejedelmet dícsér himnuszának
 Lágú hangzattal, lerován adaját nagy érdemi-
 Kyproson a Kinyras⁴⁶ [nek.
 Híre gyakorta zeneg,
 Ki Aphroditének a papja volt s aranyhaju
 Phoibosnak kedvelt hive.

1. EPODOS.

S lám, bizony csak a *hála* az,
 Mely szívükre kötötte nekik,
 Hogy jutalommal adózzanak annyi nagy érde-
 [méért.

⁴¹ Hieron fejedelmi palotája is e szigeten volt.

⁴² Főleg Arethusa forrása értendő, melyről azt tartották, hogy a tenger alatt oda iparkodó peloponnesosi Alpheos folyónak a folytatása.

⁴³ Hieron nem maga hajtotta ugyan fogatát, de maga vezette a traininget, aminek Pindaros tanuja volt.

⁴⁴ Artemis.

⁴⁵ Poseidonhoz.

⁴⁶ L. a tulajdonnevek jegyzékében.

Téged, Deinomenes fia,⁴⁷ Lokris lánya dicsér
 A palotád előtt,
 Mert kemény tusáid után megint
 Biztosan és szabadon tekint körül.⁴⁸
 Mondják, hogy Ixion,⁴⁹ szárnyas kerekén aki
 Isten rendeletébül arra [egyre forog,
 Inti folyvást a halandót,
 Hogy a jótéteményt szíves érzülettel
 Viszonoznia szent kötelesség.

2. STROPHE.

Óh nagyon is tapasztalá! Mily édes életet élt
 Ott, a kegyes Kronidák közt!
 Nem bírta viselni nagy üdvét⁵⁰
 És esze-vesztve a szép
 Herára vetette szemét, kit Zeus nyert hitvesül.
 Csak a gögje sugallta e telhetetlen nagyravágyást.
 El is érte a méltó büntetés, mint érdemelé:
 Végnélküli kín, kiszemelt nyomorúság. Két bü-
 Szenvede ily iszonyún: [neért
 Ő volt, ki először cselvető kézzel rokon
 Vért ontott a föld színén.⁵¹

2. ANTISTROPHE.

Másik a' volt, hogy vakmerő kezét Herára veté
 Fenn a magas palotában.
 Ítélje meg azt kiki: hozzá
 Hogy mi való, mi nem?

⁴⁷ Hieron.

⁴⁸ Az epizephyrios Lokris városát, Lokroit Alsó-Itáliában (Magna Graecia) Hieron védte meg a rhegioni (reggio-i) tyrannustól, Anaxilastól s ezzel kiérdemelte a lokroiiak háláját és dicsőítését.

⁴⁹ Ixion-t lásd a Tulajdonnevek közt.

⁵⁰ Mint Tantalos.

⁵¹ Mint a bibliában Kain.

Nagy bajba került bizony ő a tiltott nász miatt:
 Szerelmemre sovárgva a dőre, mámoros csalódás
 Vett rajta erőt s felhővel ölelkezett,
 Mely ép' olyan alkatu volt, mint ő, az a mennyei
 Lánya Kronosnak: a Zeus [nő,
 Csalfa fogása tevő
 Csalétkül e képet s édes szenvedést vele.
 Így jutott kerékre ő,

2. EPODOS.

És lakolása végtelen.
 Így szörnyű kötelékei közt
 Hirdeti szüntelenül a világnak azt a szabályt.⁵²
 E nászból eredett egy kellem nélküli faj,⁵³
 Ritka, csodás ivadék,
 Isten, ember kit csak utálni tudott;
 Elnevezé nevelője Kentauros-nak.
 A Pelion tövében thessali lóval párosodott.
 Ekképen csoda-faj jöve létre,
 Mássá mind a két szülőnek;
 Testüknek alsó része az anyjuké volt,⁵⁴
 De a felseje atyjuk örökje.

3. STROPHE.

Amit az isten akar, biztonnal teljesíti is azt.
 Isten a gyors röpülésű
 Sast is megelőzi s a fűrgé
 Tengeri dellőneket;
 Isten megalázza a felfuvalkodókat is,⁵⁵

⁵² Amelyet az 1. epodos két utolsó sora említ.

⁵³ Az eredetiben: 'Kharisok nélkül'. A Kharisok, a de-
 rűs szépség és kellem istennői távol voltak.

⁵⁴ Tehát ló-formájú.

⁵⁵ Mint Ixiont.

S kinek ő akar, ad sohse múló hírnevet.⁵⁶ Nekem
 [jobb
 Kerülnöm a gúny, csipős, maró, szavait.
 Láttam, noha messziről,⁵⁷ egy csufolódó Arkhi-
 Hogy mi nyomort zuditott [lokhos,⁵⁸
 Rá a nehéz gyűlölet.
 Bizony csak a legjobb sors jóllétben élni, mely
 Bölcseséggel párosúl.⁵⁹

3. ANTISTROPHE.

Ennek a nyilván látható példája te vagy.
 Kőfalu városok és nagy
 Sergeknek erős fejedelme!
 Hogyha talán valaki
 Állítna olyat, hogy a múltak bármely férfia
 Magasabbra emelkedé nálad kincsben, tisztelet-
 Harcolna üres levegővel balgatagon. [ben,
 Virágos a gálya, melyen kiröpülök s érdemidet
 Hirdetem. Ifju szívét
 Harci veszély közepett
 Segíti merész bátorság: ebből támadott
 Hírneved határtalan.⁶⁰

3. EPODOS.

Mert lovas és gyalogos csatát
 Egyaránt viva hősi karod.
 Bölcs korod érdeme, hogy szabadon szárnyalhat
 [a szó

⁵⁶ Célzás Hieron győzelmére.

⁵⁷ Nem érintkeztem vele.

⁵⁸ Minthogy a híres gúnyköltő, Arkhilokhos, Kr. e. 600 táján élt, úgy látszik, hogy itt nem az ő személyéről, hanem egy hozzá hasonló s Pindaros korában élt gúnyolódóról van szó.

⁵⁹ A jóllétet isten adja, a bölcseséget magunknak kell magunkban kifejleszteni.

⁶⁰ Hieron ifjúkorában nyert hervadhatatlan harci babérokat.

És veszélytelenül⁶¹ dicsérheti tetteidet.
 Üdv neked, üdv neked!
 E dalt, mint Phoinikia áruját,
 Küldöm a sós habokon tenéked át.⁶²
 Vedd szívesen Kastor-dalomat,⁶³ mely eólszavu
 És hallgassa füled gyönyörrel [lantra zeneg
 A hét húrnak zendülését.
 Hallád, milyen vagy: légy is olyan!⁶⁴ Igaz, hogy
 A majom⁶⁵ gyönyörű a gyerekek;

4. STROPHE.

Ám Rhadamanthys jól tévé, hogy a bölcs elme
 Ritka gyümölcsire szert tett, [nemes,
 És nem leli lelke csalárdság
 Műveiben gyönyörét,
 Mik fülbe-sugókra hallgatót megejtenek.⁶⁶
 Iszonyú baj a rágalom elhintője a más kettőre;⁶⁷
 Mint róka, egészen olyan természetű az.
 De micsoda haszna van ebből a rókalelkűnek?
 Én, valamint a parafa,
 Tengeri mélyben amíg
 Ott dolgozik a hálónak többi része, víz színén
 Úszom megmártatlanul.⁶⁸

⁶¹ Az ifjú könnyen elbizakodik, ha dicsérik. Az idősebbet okossága ettől megóvja.

⁶² Ez az első dal, melyet, mint valami teherszállítmányt, hajón küldök neked.

⁶³ A Kastor-dalról l. az óda bevezetését.

⁶⁴ Légy az, amivé királyi nevelés nevelt: bölcs és emberismerő.

⁶⁵ Nyilván célzás valakire, aki ki akarta túrni Pindarost Hieron kegyéből.

⁶⁶ Szóval Rhadamanthys, aki az Elysionban trónol Kronos mellett, példája az emberismerő bölcseségnek.

⁶⁷ A rágalmazottra és arra, aki előtt valakit elrágalmaz.

⁶⁸ Fölötte állok minden rágalomnak.

4. ANTISTROPHE.

Bár derekak közt furfangosnak nem döntő a
 Mégse szünik hizelegni [szava,
 Mindenkinek és befurakszik
 Mindenüvé ravaszúl.
 Tolakodás sohse volt kenyerem. Ki szeret, én is [szeretem,
 De az ellenimet magam is, mint ellen, farkas- [módra
 Kerülgetem erre meg arra, görbe uton.⁶⁹
 Az egyenes ember akármilyen állam haszna-java,
 Bárha király a feje,
 Bárha a durva tömeg,
 Vagy hogyha néhány bölcs ember a kormá-
 Pörbe istennel ne szállj.⁷¹ [nyosa.⁷⁰

4. EPODOS.

Egyszer ezeknek ad ő sikert,
 Máskor más nyeri a koszorút.
 Ám az irígy lelkekre nem ád irát ez se soha;⁷²
 Húzza a mérleget, amely túlfele billene már,
 Sokkal előbb a saját
 Szívükön ütnek fájdalmas sebet,
 Mintsem elérnék lelkük vágyait.⁷³
 Ha könnyen hordja nyakunk az igát, az még
 Ámde kirúgni az ösztök ellen [javunkra lehet;
 Sikamlóssá teszi útunk.
 Oh vajha mindig a derekak körének
 Szivesen fogadott hive lennék!⁷⁴

⁶⁹ Görög etikai felfogás.

⁷⁰ Pindaros megőrzi parrhesiáját, bármily kormányforma alatt él.

⁷¹ S ne légy elégedetlen isten-adta sorsoddal.

⁷² Azok nem nyugosznak bele, hogy mások jobban boldogulnak.

⁷³ Az irígység még jobban megkeseríti sorsukat.

⁷⁴ Vajha nyílt őszinteséggel és fent említett elveimmel ne kockáztatnám a te nagyon értékelt kegyedet.

3. PYTHÓI ÓDA

A SYRAKUSAI HIERONNAK.

Ezt a költeményt csak azon a címen sorozhaták a győzelmi dalok közé, hogy Hieron lovának, Pherenikosnak két régebbi (482 és 478-ban aratott) pythói győzelmét is fölemlíti, amire talán e győzelmek emlékünnepe (évfordulója?) adhatott alkalmat. Voltaképen nem győzelmi dal, hanem költői epistula van előttünk, melyben a költő — nyilván a Hierontól kapott meghívásra válaszolva — kimentti magát távolmaradásáért, de szeretettel teljes részvélet tanúsítva főleg arra törekszik, hogy a betegsége miatt elkeseredett Hieronnak szívére az emberi leg lehetséges baráti vigasznak balzsamát öntse. A költemény foglalatának rövid áttekintése világossá fogja tenni a költő intencióját:

Beh szeretném — úgymond, — ha ma is élne az emberszerető, bölcs kentauros Kheiron, aki Asklepios *héroszt* (még nem *istent!*), Apollon és Koronis fiát, olyan csodás képességű orvossá nevelte! (Itt beszövi a költő Koronis történetét, aki nem becsülte meg az isten kegyét és Asklepiosét, aki visszaélt isten-adta képességével s ezért mindkettejüknek bűnhődniök kellett.) Akkor hozzá folyamodnám és tőle kérnék a derék emberek baját orvosolni tudó férfiút s akkor szívesen kelnék tengeri útra, vinnék Neked egészséget és Pherenikosod két pythói győzelmét ünneplő győzelmi dalt. Mivel azonban ez

nem lehetséges, nem tehetek egyebet, mint hogy a házamhoz közeli szenthelyen Kybele isten-asszonytól és Pantól esdekelek számodra gyógyulást. Bizony ilyen a földi élet: el kell rá készülvén lennünk, hogy az istenek, ha egy örömet adtak, utána két bajjal fognak meglátogatni. De ha jót elfogadunk, el kell fogadnunk a rosszat is és igaz emberhez méltó lelki erővel kell viselnünk. Halhatatlanság nem juthat osztályrészünkül, de azt a munkát, melyre tehetségünk kijelölt, el kell végeznünk. Neked a te fényes állásodban, istenektől nyert ritka jóllétedben és dicsőségedben nincs okod panaszra. Zavar-talan üdv az istenek legnagyobb kedveltjeinek (minők Peleus, Kadmos) sem jut osztályrészül. Alkalmazkodnunk kell a viszonyokhoz és csak az elérhetőre kell törekednünk. (V. ö. Vörösmarty: A merengőhöz.) Te királyi méltóságodhoz hírnevet is szereztél s módod van benne, hogy a költők dalában nevedet halhatatlanná tedd.

Pindaros gyönyörűen oldotta meg önként kitűzött feladatát: a beteg fejedelem vigasztalását. (Schroeder: „Trösten ist eine feine Kunst, und nur wahrhaft liebenden Gemütern eigen.“) Wilamowitz szerint ezzel a költeménnyel, a 9. pythóival s a 3. nemeaival jutott el képessége csúcspontjára. Más kérdés: hogyan hatott a vigasztalás a morózussá vált fejedelemre, kire — úgy látszik — a Pindaros írigyeinek vádjai nem maradtak hatástalanok. Erre mutat legalább a 2. pythói óda, mely időrendben a jelen költemény után kelt. Ennek idejét 473-ra teszi Wilamowitz. Pherenikós 472-ben Olympiában is győzött: de ennek nincs visszhangja Pindarosnál.

1. STROPHE.

Beh szeretném — ajkamon e közohajt
 Hangoztatnom hogyha szabad — ha 'a rég' el-
 [húnyt Kheiron ma is élne még,
 A Philyra magzata, az,
 Akinek őse Kronos vala, Uranida,
 S úr volna Pelion völgyében az erdei vad.
 Ám emberbarát Kentauros,⁷⁵ a szelíd Asklepios
 Aki nevelte vala,
 A kinokra balzsamírt adó művészt,
 Aki megövtá az embert sok nyavalyától.

1. ANTISTROPHE.

A lovas Phlegyasnak a lánya,⁷⁶ mikor
 Eileithyia segélyivel őt a világra se hozta még,
 [nyilas Artemis
 Aranyos nyila érte szívét
 — Phoibos amint akará — s Hades hona nyílt
 Meg néki. Nem foganatlan' táplálnak haragot
 Zeusnak sarjadéki!⁷⁷ Fitymálta az istent vak-
 [merőn,
 Balgatag ésszel a lány;
 Atyja tudtán kívül más iránt hevült,⁷⁸
 Bárha a fürtös Apollon kedvese volt már;

⁷⁵ Cheiron (l. a Tulajdonnevek közt).

⁷⁶ Koronis, Asklepios anyja.

⁷⁷ Ez esetben Phoibos Apollon.

⁷⁸ Mint később említve van, az arkadii Iskhyis, Eilatos fia iránt. Pindaros itt eltér a mítoszi hagyománytól, mely szerint Iskhyis szintén thesszali volt; ő idegennek, arkadiainak mondja. Az is az ő újítása, hogy Koronis atyja nem tudott lánya szerelmi viszonyáról, mert a hagyomány szerint ő adta hozzá Iskhyishez. Pindaros szándékosan tünteti fel bűnösnek a leányt, hogy szenvedése, halála ne legyen meg nem érdemelt.

1. EPODOS.

S bár méhében hordta az égi csirát,
 A menyegzőnek torát nem várta bé,
 És az ujjongó lakodalmi danát, amelyet leány-
 Társai éjjel ingerkedve-enyelgve
 Zengenek: ő idegennek a szerelmét áhítá.
 Másokon is megesett ez már az emberek között.
 Mert van a földön olyan nagy-balgatag és hiu
 [faj,
 Mely lenézi a honit, azt lesi, ami messze-termett,
 Sikertelenül is hajhássza a haszontalant.

2. STROPHE.

Ily vakságnak a fellege szálla a szép
 Koronis szívére. Mer' Arkadiából egy ifjú jöve,
 [akivel ő
 Forró szerelembe esett.
 Nem maradott titok ez figyelő szem előtt!
 Pythói templom nagy királya megérti hamar,
 Loxias: megsúgta néki a legőszintébb barát,
 Nagytudományu esze.⁷⁹
 Azt hazug szó nem szedi rá, nem csalja meg
 Szóval avagy tettel sem földi, sem égi.

2. ANTISTROPHE.

Megtudván, hogy Iskhys, az Eilatida,
 Megkötötte titokban e nászt, a hugát,⁸⁰ aki ret-
 [tenetes haragra gyúlt,

⁷⁹ A mitoszi monda szerint (mint az Ehoie c. költemény elmondta) Apollonnak egy holló sugja be Koronis hűtlenségét. Pindaros szerint méltatlan a mindentudó istenhez, hogy erről egy madár útján értesüljön.

⁸⁰ Ártemist.

Elküldte azonnal oda,
 Lakereiába. Mer' ott lakozott a leány
 Boibias vizénél. Daemona, amely rosszra vivé,
 Az döntötte végveszélybe. A szomszédok is sokan
 Tönkre jutottak a lány
 Pusztulásakor.⁸¹ Kicsi magból pattanó
 Szikra egész vadon-erdőt lángba borithat.

2. EPODOS.

Ámde midőn máglyára tevék rokoni
 A leányt, s körüllobogták lángjai
 Hephaistosnak, szóla Apollon: „Én nem tűrhe-
 [tem,
 Hogy nyomorúltan vesszen a magzatom itt el,
 Anyja súlyos bűneért osztotva szenvedésiben.“
 Szólt s oda lépve csak egyet, a holttestből a gyer-
 [meket⁸²
 Nyomba' kivette — a láng szétvált a nagy isten
 [előtt —
 És Magnesiába vivén odaadta a Kentauros-nak:
 Tanítsa meg orvosolni a földi kórokat.

3. STROPHE.

Igy aki jött sinylődve magátul eredt
 Kórban, avagy szürke acélnak az életől kapván
 [sajogó sebeket;
 Kit kőhajítás üte meg,
 Kinek a nyár heve, avagy a tél fagya lőn
 Ártalmas, azt — elűzve hol egy, hol más nyava-
 [lyát
 Orvosolta: ezt bűvös varázsigéje enyhíté,
 Azt üditő itala.
 Tagjaikra összeszedett írat rakott;
 Olykor a kés segítette lábra a kórost.

⁸¹ Artemis t. i. pestist támasztott.

⁸² Asklepiost (Aesculapius).

⁸⁸ Syrakusaiba, Hieronhoz, aki a költőt meghívta volt.

4. STROPHE.

Ő Nagy Syrakusa királyi feje:
Jó a polgárhoz, nem irigye a jóknak, idegenek-
[nek az atyja, csodás!

Hogyha vihetne kezem
Ő neki két örömet: arany enyhületet
S a pythói verseny emlékét, a dicső koszorút,
Mellyet Kirrha síkján nyert a derék Pherenikos
Mondhatom, akkoron én [egykoron;⁸⁹
Égi csillagnál ragyogóbb fényt hintenék
Rá, miután átszeltem a mély vizek árját.

4. ANTISTROPHE.

Mégis elküldöm Kybeléhez imám',
A dicső, nagy istenanyához, akit Pannal együtt a
[szüzek kara zeng

Éjente a házam előtt.⁹⁰
Oh Hieron, de ha érted a hajdani kort,
Jól tudhatod azt, — felfogva a régi regék vele-
[jét, —⁹¹

Egy jó mellé istenink hogy két bajt osztanak ne-
Persze a balgatag ezt [künk.
Méltóan nem tudja viselni, csak a jó;
Úgy, hogy a rútát a széppel leplezi bölcsen.⁹²

⁸⁹ Hieron ménje, Pherenikos kétszer nyert győzelmet Pythóban (482. és 487) és egyszer (476) Olympiában. Ez utóbbit éneklí meg az első olympiai óda.

⁹⁰ Pindaros saját házához közel közös szenthelyet állított Kybele istenasszonynak és Pannak. Hozzájuk intézett kultuszdalának néhány szónyi töredéke fennmaradt. Ezekből a istenségektől akar gyógyulást kérni Hieronak. (95. tör.)

⁹¹ Melyekre Pindaros oly gyakran hivatkozik, mint a jelen költeményben is.

⁹² Bölcs optimismussal és büszke ambícióval.

4. EPODOS.

Téged a szerencse kísér útadon.
 Hogyha van, ki sors kegyeltje, bízton az
 Oly király, aki népei őre. Hiszen élete nem vala
 Ment a bajoktól Peleus-Aiakidának,
 Sem pedig isteni Kadmosnak. Mondják, a legna-
 [gyobb
 Údv juta nékik a földön: aranyfejékű múzsaikar
 Zenge a Pelionon nékik s Thebai fala közt,⁹³
 Kadmos amidőn az ünőszemű Harmoniát nyeré
 S Aiakos fia a bölcs Nereus híres magzatát.⁹⁴ [el,

5. STROPHE.

Ott lakomáztak velük az istenek is:
 Ott ültek Kronos fiai aranyos széken s nekik ad-
 [tak nászadományt,
 És Zeus kegye által a nagy,
 Régi bajok feledésbe merültenek ott.
 Boldog volt újra szívük. Ámde telék az idő:
 Három lánya⁹⁵ szenvedése Kadmos életét
 Gyászba borítja hamar;
 A fehérkaru, szép Thyone⁹⁶ bájait
 Zeus atya bírta szerelmes szíve hevével.

5. ANTISTROPHE.

Egyetlen fiát veszíté el amaz,⁹⁷
 Kit Phthiában isteni anyja, Thetis szült: azt nyíl
 [érte a harci sikon.⁹⁸

⁹³ Peleus és Thetis a Pelion hegyén. Kadmos és Harmonia Thebaiban tartották lakodalmukat.

⁹⁴ Aiakos fia, Peleus Nereus leányát, Thetist.

⁹⁵ Agaue, Autonoe és Semele (l. Tulajdonnevek jegyz.).

⁹⁶ Semele.

⁹⁷ Peleus egyetlen fiát, Achillest.

⁹⁸ Paris nyíla, melyet Apollon irányított.

Máglyán mikor ége a hős,
 Hogy' siratá a görög! — Ki megismeri az
 Igazság útját, túrníe kell, amit istenei
 Néki juttatának. Változó a szél: fuvalma lenn,
 Majd a magasba' repül.
 Bármi bőven, mint özön, árad is reánk
 Emberi üdv, sohse szól az hosszú időre

5. EPODOS.

A kicsinybe' kicsiny, de a nagyba' viszont
 Nagy lesznek,⁹⁹ s a sorsot, mely nekem jutott,
 Megbecsülöm és neki szolgállok, tőlem amint ki-
 [telik.

Bőkezüleg ha kincseket adna az isten,
 Volna remény, a jövőben hogy nagy hírnevem
 [terem.¹⁰⁰

Tudjuk a régi dalokból: a költészetnek mesteri¹⁰¹
 Énekelék meg a hős Nestort és Lykia nagy
 Sarpedonját. Bajnokerényt híres énekesek dala
 [tészen

Örök életüvé. De csak kevésnek könnyü ez!¹⁰²

⁹⁹ A kicsinybe': szerény viszonyok közt; a nagyba': a jóllét ölén. Az élet minden viszonyához alkalmazkodom.

¹⁰⁰ Mert kincseimet úgy használnám, hogy hírnevemet megalapítsam. Ezt ajánlja Hieronnak, mint akinek ez módjában van főkép versenygyőzelmek és a költők pártolása útján.

¹⁰¹ Elsőkorban Homeros.

¹⁰² Kevesen szereznek könnyen olyan érdemeket, amelyek méltók a költők lantja által való megörökítésre. E kevesek közé tartozik Hieron, akinek a költő szívesen szerez dalaiban halhatatlanságot.

4. PYTHÓI ÓDA

A KYRENEI ARKESILASNAK KOCSIGYŐZELMERE.

Ez a költemény, valamint a következő a Battos nemzetségéből származó IV. Arkesilasnak (= Arkesilaos), a libyai Kyrene ifjú királyának Kr. e. 462-ben Delphiben aratott kocsigyőzelmét ünnepli. Pindaros ódáját valószínűleg a köv. évben a kyrenei királyi palotából a Kyra forráshoz és Apollon templomához ünnepi menetben vonuló ifjak kara énekelte. Az ifjú Arkesilaos, aki a Kyrenét Théra szigetéről 631-ben gyarmatosító Battosnak (a „dadogó“-nak, eredeti nevén Aristotelesnek) nyolcadik utódja volt, nem uralkodott zavartalan viszonyok között. A város görög népessége t. i. jórészt módos földbirtokosokból állott, akik a meghódított bennszülötteket sarcolták és elnyomták. Az e miatt való elégedetlenség nyílt lázadássá fajult, melyben a király egyik rokona, Damophilos (= Démophilos) is részt vett. A király elfojlotta a lázadást s vezetőit, köztük Damophilost is, számkivetette. Damophilos Hellásba menvén, a Battos-családdal szintén rokon Aigida Pindaros házában talált vendégszerető befogadásra s mint látni fogjuk, lelkes pártfogásra. Arkesilaos Hellásban, ahol a királyságot a tyrannisszal szerették azonosítani, kedvezőbb hangulatot kívánt kelteni maga iránt, ezért elküldötte versenyparipáit sógorával, Karrhotosszal és egy bizonyos Euphemosszal (kinek nevével a Battiadák ősei közt is találkozni fogunk) Hellásba s megbízta őket, hogy

verbuváljanak kivándorlókat az országa nyugati szélén levő Hesperis benépesítése céljából, nyilván azért, hogy szükség esetén zsoldosokkal rendelkezhessék. Euphemos azonban meghalt s így a feladat egészen Karrhotost terhelte. Karrhotos Delphiben győzelemre vitte Arkesilaos paripáit, de nem Arkesilaost, hanem városát, Kyrenét hirdettette ki győztesnek s a drága kocsit, fogatot Apollonnak szentelte anathemaként. A lovak is ott maradtak Hellasban s két év múlva Olympiában nyertek győzelmet.¹⁰³ Karrhotos hazautazott Kyrenébe Pindarosnak két költeményével; az egyik (5. pythói óda) a 461. évi Karnea-ünnepen való előadásra volt szánva, a másik a jelen költemény, mely szintén megemlékszik a kivívott győzelemről, fő tárgya azonban a példátlan terjedelmben közbe szőtt mítosz: az argonauták vállalata, mely a trójai háború előtt leghíresebb és legérdekesebb fejezete a görög hősmondának. Hiszen már Homeros úgy említi az Argo hajót, mint mindenkinek érdekest. E mítosz közbeszövésére az adott a költőnek alkalmat, hogy a Kyrenét alapító Battos Euphemos argonautának 17-ed ízi ivadéka volt. Pindaros azzal, hogy Kyrenének az argonauták ivadékai által való alapítását, mint isteni jószágban kifejezett égi akarat megvalósítását hirdeti, mintegy szentesíteni akarja az uralkodó család trónjogát. A Kr. e. 631-ben történt Battos-féle alapítást ugyanis már több kísérlet megelőzte, egy Peloponnesosból, melynek lakossága az Euphemidák vezetése alatt a benyomuló Heraklidák elől menekült Libyába. E többé-kevésbé történeti adattal szemben a Battos-család házi legendája azt hirdette, hogy az ő alapításra való rendeltetésük ősrégi, de annak végrehajtása — az alább említendő okból —

¹⁰³ Wilamowitz nyomán: Pindaros p. 376—7.

csak később valósulhatott Battosék által. Ezért a peloponnesosi, tainarosi Euphemost, Poseidon fiát vagy utódait Thera szigetére kellett hozni, mert hiszen Battosék onnan indultak később Libyába. Ezt Pindaros úgy érte el (valószínűleg egy „hesiodosi“ Ehoie c. költemény alapján), hogy a két mondát együvé forrasztotta, contaminálta. Euphemost t. i. részesévé teszi az Argonauta-vállalatnak. Visszatértükben Libyába is eljutnak a hősök s ott Euphemos Tritontól (aki Eurypylos ősi belföldi királynak az alakját ölti magára) egy darab rögöt kap annak zálogául, hogy ivadékai egykor Libyában lesznek gyarmatosok. Ezt a rögöt neki hazájában (Peloponnesosban) kellett volna letenni s akkor hamarabb bekövetkezett volna Kyrene gyarmatosítása; azonban a rögre nem vigyáztak a hajó szolgálai: a víz lemosta a hajóról és Thera szigetéhez sodorta. További útjuk Lemnos szigetére vitte őket, ahol az argóhajósokat a férjgyilkos, özvegy lemnosi nők szerelme várta. Így származtak Euphemos utódai, akik onnan Lakedaimonba, majd Therába kerültek, hogy aztán Battos vezetése alatt Kyrenét gyarmatosítsák. Ebből a családból származik Battos nyolcadik utódja, Arkesilaos.

Battos kivándorlása pedig így történt. Battos, kinek neve „dadogó“-t jelent (eredeti neve Aristoteles volt) kérdést intézett a delphii jósszékhöz, mikép segíthetne dadogásán. A jósszék azt tanácsolta, vándoroljon Libyába, ott király lesz belőle. Maga a delphii jósnő, a Pythia egy hasonló értelmű régibb jóslatra, a Medeiaéra hivatkozott, melyet még Medeia mondott volt az argonautáknak Thera szigetén, mely szerint a tainarosi Euphemosnak utódai Therából fogják Kyrenét alapítani.¹⁰⁴

¹⁰⁴ V. ö. Dornseiff, Pindaros p. 208.

E jóslatok előrebocsátása után tér át a költő magára az argonauták vállalatára, melyet az elbeszélő stilusnak bámulatos virtuozitásával, majdnem széles epikus mederben vonultat el szemünk előtt. Mindamellett nem mondja el az egész történetet, mert akkor sok olyat is el kellene beszélnie, amire nem akar kiterjeszkedni. Ezért a 11. epodos és a 12. strophe csak röviden sommázza az eseményeket, hogy mindjárt a 12. strophében arra térjen át, ami — úgy látszik — leginkább szívében fekszik. Célja az, hogy a számkivetett Damophilos számára megnyerje Arkesilaos bocsánatát és kegyét s egyuttal az ifjú fejedelmet józan és mértéktartó politika gyakorlására intse. Volt-e foganatja a fennkölt lélekből és nemes humanizmusból fakadó böles intelmeknek, nem tudjuk. A következmények mindenestre igazat adtak Pindarosnak. Nem tell bele tíz év, Arkesilaos és a Battiadák uralmának végét velett az erőre kapott demokrácia.

Vannak-e a genealogiai kapcsolaton kívül bensőbb eszmei szálak is, melyek az argonauták történetét a költemény tárgyával és alkalmiságával összekötik, az sok fejtörést okozott a magyarázóknak és sok ellentétes véleményre adott okot. Általában sokan kétségbe vonják a költemény szerves egységét és logikus összefüggését. Még Wilamowitz is, aki ezt az ódát minden tekintetben Hors d'oeuvre-nek mondja s dicsérve emlegeti az elbeszélés pompáját és szemléletes-ségét, nem talál kellő összefüggést Kyrene aialapítása és az argonauták vállalata közt s azt tartja, hogy az egész költemény „ein seltsames Gebilde“, „chimerahaft“, „unrubrizierbar für jeden Systematiker der Poetik“ stb. Azt hiszem, mi ma nem vagyunk abban a helyzetben, hogy a költemény minden vonatkozását, célzását megértsük, s ha tekintetbe vesszük a költő személyes célját s az uralkodónak szívére kötött taná-

csait, valószínűnek kell tartanunk, hogy a költő Peliásban elijesztő, Iasonban követendő példát akart rajzolni az ifjú fejedelem számára. S Arkesilaosnak meg kellett érteni, mire céloz a költő, mikor azt mondatja Iasonnal:

„A moirák is messze futnak, rejtegetve szé-
[gyenük,
Ha rokon tör a rokonra.“ (7. Strophe).

1. STROPHE.

Szállj, Múzsám, ma a drága férfiuhoz,
A lovas Kyrene urához, Arkesilashoz s ünnepeld
[diadalmenetét
Himnusziddal, hálaadóul a Leto-magzatoknak¹⁰⁵
[és Pythónak,
Ott, hol a Pythia Zeusnak arany saspárja
[mellett¹⁰⁶
— S nem vala távol az ihlet-adó Apollon¹⁰⁷ —
[jósolá:
„Battos egykor gyarmatos lesz Libya termékeny
[mezején;
Szent szigetjét¹⁰⁸ hagyva építsen hát jó lovakba
Várost napsütötte halmon,¹⁰⁹ [dús

¹⁰⁵ Apollonnak és Artemisnek.

¹⁰⁶ Delphiben (= Pytho) Pythia jósnő széke mellett két sas aranyképe volt felállítva emlékeül annak a legendának, mely elmondta, hogy Zeus úgy állapította meg a föld középpontját, hogy két sast röpitett ki, egyet keletre, egyet nyugatra, s ezek Delphiben találkoztak. Ezt a középpontot jelezte egy régi kúpalakú kő, melyet a föld köldökének (omphalos) neveztek el.

¹⁰⁷ Apollon közelléte biztosítja a jóslat hitelét.

¹⁰⁸ Thera (ma: Santorin) szigetjét, mely Battos házája volt.

¹⁰⁹ T. i. Kyrenét, mely Afrikában termékeny halmon épült.

1. ANTISTROPHE.

S Medeiának váltsa valóra szavát¹¹⁰

A tizenheted-ízen, a therai szót, amelyet Aietes-
[nek a lánya lehelt

Halhatatlan ajkairól, úrnője a kolchisiaknak.

[Igy beszélt ő

Isteni társaihoz Iasonnak, a dárdavetőnek:

„Halljátok engem, istensarjak, lelkes férfiak!

E habverte földről egykor sok gyökerét viszi át

[Epaphos

Lánya¹¹¹ népes városoknak és talajába ülteti

A Zeus-Ammon szent földjének.¹¹²

1. EPODOS.

Fölcserelik gyors paripákkal a kurtaszárnyu

[delfinek raját

S fékkel a hosszú lapátot, hajtva szellőlábu ko-

[csik kerekét.¹¹³

Thera hogy nagy városoknak léssen az anyja,

[e jós

Ómen a záloga annak: Egykor a tritóni tónak

[a torkolatán]

Ég istene emberalakba' rögöt nyújtott adomá-

[nyul

Euphemosnak, a hajónak orra felől

¹¹⁰ Medeia, Aiëtes leánya, az argonautákkal, mikor azok Kolchisból haza hajóztak, Thera szigetére is eljutott s ott mondogta jóslatát, a „therai szót”. A „tizenhatedik” az argonautáktól számítva. T. i. Battos és a vele kivándorlók az argonautáktól származtak.

¹¹¹ Epaphos lánya nem más, mint a megszemélyesített Libya. A népes városokon Kyrenén kívül Barka, Arsinoia és Euhesperides értendő.

112 Libyának.

¹¹³ Thera szigetén hajós népség voltak. Kyrenében — távol a tengertől — lótenyésztéssel fognak foglalkozni.

Hogy leugrott.¹¹⁴ Üdvöt ígérve Zeus
Mennydörgött rá a magasból.

2. STROPHE.

Épen akkor tünt fel az Isten, amint
Horgonyunkat, a fürge hajónak a fékét felsze-
[dők; de tizenkét hosszú napig
Vontuk előbb az Okeanosrul a puszta föld há-
[tán a gyors naszádot,
Mellyet, amint javasoltam, a szárazföldre húz-
[tunk.
Hirtelen ott jelenék meg egymagában istenünk
Tisztes férfi fényes arcát öltve magára.¹¹⁵ Szíves
[szavakat
Szólt, mikép jó ember mindjárt asztalához ülteti
A más földről érkezőket.

2. ANTISTROPHE.

Minket a honvágy tiltta maradni tovább.
Azt mondá, hogy Eurypylos,¹¹⁶ s hogy az atyja
[a földbíró isten, az Ennosida.¹¹⁷
Észrevévén, hogy sietünk, valamit fölvelt a föld-
[ről menten a jobbjá
És odanyujtja legott hamaros vendégadományul.
Nem vonakodva a hős mindjárt a partra szök-
[kene

¹¹⁴ Az argonauták Kolchisból hazajövet az észak-
afrikai zátonyokra (Syrtis) jutva, kénytelenek voltak ha-
jójukat a szárazon átcipelni a mesés Triton tavaig, mely-
ről kijuthattak a Földközi tengerre, követve a halfarkú
daemonnak, Tritonnak útmutatását. Eurypylos pedig,
Libyának istenített mítikus királya, vagyis az ő alak-
ját felöltő Triton a földnek egy rögét nyújtja Euphemos
argonautának, annak jeléül, hogy egykor azt a földet ő,
vagyis utódai fogják bírni.

¹¹⁵ Eurypylos, vagyis az ő alakját öltött Triton.

¹¹⁶ Triton Eurypylosnak adja ki magát.

¹¹⁷ Ennosida = Poseidon.

És kezét feléje nyujtva átveszi a csóda földi
[rögöt.
Ámde hallám, egy nap este a hajóról elmosá
A víz árja s a habokkal

2. EPODOS.

A tengerbe vitte. Bizony pedig én a szolgálknak
[hogy' meghagyám,
Gondosan őrizetére legyenek; de bezzeg eszük
[feledé!
Itt hever romolhatatlan' most ezen a szigeten
Tér Libyé csirájaként idő előtt. Ha elviszi ezt a
[rögöt
Hadesnek a torkolatához, a szentséges Taina-
[rosba¹¹⁸
Ő, Euphemos fejedelem, a poseidoni sarj.
Kephisosnak partjain akit a szép
Tityos-lány, Europe szült,

3. STROPHE.

Akkor már a negyedik ágon az ő
Vére vívta volna ki a danaokkal e tágas földet.¹¹⁹
[Akkor ugyan kivonúl
Mind, ki Mykénét lakja, az argosi öblöt és Lake-
[daimon nagy vidékét.

¹¹⁸ A lakedaimoni Tainaros hegyfok mellett volt az a barlang, melyet az alvilág bejáratának hittek.

¹¹⁹ Ha a rög, ahelyett, hogy Thera szigetéhez úszott, Euphemoszal Peloponnesosba jutott volna, akkor már az Euphemos-tól számított negyedik nemzedék alapíthatta volna onnan, Peloponnesosból Kyrenét azokkal a danaokkal, akiknek a Peloponnesosba visszatérő Heraklidák és más dórok elől futniok kellett. Így azonban, hogy a rög Thera mellett a tengerbe mosódott, csak az Euphemos-tól számított tizenhetedik nemzedék végezhetette Kyrene alapítását Therából, ahová az a negyedik nemzedék menekült volt.

Igy neki idegen asszonyok¹²⁰ ágya fog adni most
 [már
 Válogatott ivadékok. E szigetre¹²¹ jönnek ők
 Isteni kegyből s nemzik azt a férfit, a felhős róna
 [urát.¹²²
 Ezt aranykincses lakában Phoibos isten egykoron.
 Hogyha majd belép pythói.

3. ANTISTROPHE.

Templomába, inti a jóslatival.
 Hogy hajóján nagy sereget vigyen a Nilushoz.
 [hol Zeusnak buja földje virúl.“ —
 Így beszélt Medeia,¹²³ s az isteni hősök néma száj-
 [jal, mozdulatlan’
 Álmélkodtak a bölcs szavaknak hallatára.
 Óh te, Polymnestos boldog fia,¹²⁴ téged e jóslat
 [szerint
 Kérdezetlen’ felmagasztalt szólva tenéked a del-
 [phii méh;¹²⁵
 Mert háromszor üdvözölt, jelentve: a sors tégedet
 Szánt Kyrene fejedelmének.

¹²⁰ Lemnosi asszonyok.

¹²¹ Thera szigetére.

¹²² Battost, aki therai kivándorlókkal Kyrene alapítására van hivatva.

¹²³ Medeia e szavait voltaképp a Pythia idézi (l. az 1. Strophét).

¹²⁴ A költő Battost aposztrofálja, Kyrene alapítóját. Eredetileg Aristoteles volt a neve: „Battos“ libyai király-cím. E szót rokonságba hozták a görög βατταρίκειν (dadogni) igével s így keletkezett a Battos dadogásáról szóló mende-monda.

¹²⁵ A delphii jósnő, Pythia. Őt kérdezte meg Battos, mint segíthetne dadogásán, s ekkor kapta azt a jóslatot, hogy ő van hivatva a libyai gyarmat megalapítására.

3. EPODOS.

Válaszul arra, remélheted-é, hogy az Ég megoldja
[béna nyelvedet?

És igazán, azután s most is, miként a virágba
[borúlt kikelet,

Úgy virúl e törzsben nyolcadik tagul Arkesilas.¹²⁶

A kocsi versenyén Apollón és Pytho kegye néki
[adott diadalt

Szomszédai népe között. Az arany gyapjával
[együtt

A múzsákra bízom ötöt.¹²⁷ Mert, hogy azért

Indulának a minyasok,¹²⁸ az Ég

Hírvirágot font fejükre.

4. STROPHE.

És mikép' indúlt meg e vállalatuk?¹²⁹

Mily veszély szegezte le őket acél szegekkel?¹³⁰

[Phoibos jóslata volt: „Pelias

Meghal a hős Aiolidák¹³¹ keze vagy kivédhetetlen
[terve által.“

S eljuta bölcs eszeig neki¹³² egy jósiége, melly a
Lombborított anyaföldnek hangozott a köldö-

[kén.¹³³

¹²⁶ Arkesilas (Arkesilaos) nyolcadik ízi leszármazottja Battosnak.

¹²⁷ Pindaros Arkesilast akarja megénekelni s az aranygyapjú történetét akarja elbeszélni.

¹²⁸ A költő azért nevezi az argonautákat minyasoknak, mert kiindulások helyén régen minyasok (Minyas király népe) laktak.

¹²⁹ Itt kezdődik az argonauták vállalatának ragyogó elbeszélése.

¹³⁰ Milyen kaland varázsa csábította őket olyan ellenállhatatlan erővel?

¹³¹ Aiolidák = Aiolos fiai. A legidősebbtől, Kretheus-tól származott Aison, ettől Iason.

¹³² Peliasnak.

¹³³ Delphiben.

„Óvakodjál mindig attól, félsaruban ki feléd
[közelít
És az ólaktól, a hegyről a híres Iolkos napos
Rónájára majd alászáll,

4. ANTISTROPHE.

Bárha polgár, bár idegen!“ — S ime, jött
Két lándzsával marcona külsejű férfi. Tagjait két
[öltözet is takará:
Egyik, mint magnési szokás, feszesen rásímult a
[derék alakra;
Fagytul, esőtül azonban a párdue bőre óvta.
Nagyszerű fűrtjei dísze ollótól nyíratlanul
Fényesen omlott végig a hátán. Hogy jött, nyom-
[ba' kiállt egyenest,
— Megmutatva hőshöz illő bátorságát — a piac
Emberekkel telt terére.

4. EPODOS.

Nem ismerte senki. Miközbe' csodálták, ezt is
[mondta egyikük:
„Tán csak ugyan nem Apollon, és nem is Aphro-
[ditének ércfogatú
Férje ?! ¹³⁴ Mondják, már kimúlt Naxos ragyogó
[szigetén
Iphimedeia két fia: Otos és Ephialtes, a nagy
[erőjű király. ¹³⁵
És röpke nyilával Artemis is levadászta Tityost, ¹³⁶
Győzhetetlen tegzéből kiröpítve reá,
Intve mindenkit. ne sóvárgja tilos
Szerelemnek édelését.“ ¹³⁷

¹³⁴ Ares.¹³⁵ Otos és Ephialtes gigászok.¹³⁶ Szóval az idegen sem Otossal, sem Ephialtessel, sem Tityossal nem azonos személy, mivelhogy azok már nem élnek.¹³⁷ L. a Tulajdonnevek közt *Tityos*-t

5. STROPHE.

Igy beszéltek váltakozólag azok.

Gyorsan ott termett Pelias is az öszvérektől vont
[aranyos fogaton:

Hajh, de visszahőköle, amikor észrevette — jobb
[lábán csupáncsak —

Ismeretes¹³⁸ saruját. Ijedelmét a szívébe

Zárva legottan ekép szolt hozzá: „Mondd, ide-
[gen, melyik

Föld tenéked a hazád? S a földnek az asszonyi
[közt kicsoda

Szült világra sötét méhéből? Mondd meg s szár-
[mazásodat

Rút hazugsággal ne mocskold!”

5. ANTISTROPHE.

Szívesen felelt neki, bátran amaz:

„Mondhatom, hogy Kheiron az én tanítóm. Az
[ő barlangjából] jövök én ide most.

— Khariklótól és Philyrátul¹³⁹ — az ő szent
[lányai voltak fölnevelőim.]

A huszonegvedik évemet élem, és se tettel,

Sem szavaimmal azokhoz méltatlanná nem levék.

Megjövék most visszavenni atyám jogarát ama
[kézbül, amely

Most bitorolja: Aiolos királyt tisztelte meg vele
Egykor Zeus és sarjadékát.

5. EPODOS.

Hallom azt, hogy jogtalanúl Pelias, kit rút irígy-
[ség ejte meg,

Elragadá szüleimtől, a jogos tulajdonosoktól a
[trónt.

138 A jóslatból ismerve.

¹³⁹ Khariklo Kheiron felesége, Philyra Kheiron anyja.

Féltve a gőgös, gonosz zsarnoktul az én szüleim,
Izibe', hogy világra jöttem, mint halottnak,

[szomoru tiszteletet
Rendeztek a házba', s az asszonyi sírás, jajgatás
[köz]

Bíbor pólyámba', sötét éj leple alatt.
Elküldöttek és nevelésre Kronos
Sarjának, Kheironnak adtak.

6. STROPHE.

A dolognak ismeritek velejét.¹⁴⁰

Most, nemes polgárok, atyám palotáját hadd
[mutassa meg nekem itt valaki.

Aisónnak fia nem jövök én¹⁴¹ idegenként idege-
[neknek a honába.

Isteni bölcs nevelő¹⁴² Iasonnak híva engem.“ —

Szóla, s amint hazament, megismeré az atyja
[szeme

Könnyek árja hullt pataokban néki öreg pillái
[alól;

Szívből örvendett, hogy láthatá derék, hős mag-
[zatát,

Férfiaknak szép virágát.

6. ANTISTROPHE.

Hallva hírét, jöltek a bátyjai is

Mindaketten: jött Pheres, a közelükbe' lakó,
[Hypereisnek patakát odahagyva.

Messenéből jött Amythan¹⁴³; hamarossan jött
[Admetos és Melampos¹⁴⁴

¹⁴⁰ Mivel most elmondtam.

¹⁴¹ Én, mint Aisónnak fia...

¹⁴² Kheiron.

¹⁴³ Pheres és Amythan (= Amythaon) Aison testvérei
Iasonnak nagybátyjai.

¹⁴⁴ Admetos Pheres fia, Melampos az Amythaoné.

S öccsüket üdvözölék. Szívesen fogadta Iason
 Bátyjait, a lakomán kedves szavakat mondván
 [nekik:
 Adományt is nyujta bőven, és vala soknemű
 [mulatozás:
 Öt napon s öt éjtszakán át tépegette velük ott
 A gyönyörnek szent virágít.

6. EPODOS.

Majd hatodnap' végig egész elejétől elbeszélte
 [terveit
 A rokonoknak. Azok helyeslék. Velük fölkere-
 [kedve hamar
 Peliashoz, a királyi ház fele ment csapatuk
 És berohanva ott megállott. Hallva őket, ő
 [maga ment elibük,
 Szép hajfonadéku Tyro fia.¹⁴⁵ Nyájas hangon
 [ekkor
 Hinti Iason a beszéd lágy permetegét,
 Bölcs szavakhoz vetve a jó alapot:
 „Petraios¹⁴⁶ Poseidon sarja!

7. STROPHE.

Emberi elme ugyan hamarább helyesel
 Rút hasznót, mint tiszta jogot, noha később jaj-
 [keserves lészen a meglakolás:
 Illik hozzánk, indulatunk' zabolázva, meg-
 [szönnünk jövőnknek üdvét.
 Jól tudod ezt magad: egy anyaméhből jött
 [világra

¹⁴⁵ Pelias Poseidonnak és Salmoneus (Aiolos fia) leányának, Tyrónak a fia volt.

¹⁴⁶ Poseidont Thessaliában Petraios (Szirtes, Szirtek öre) néven tisztelték.

Krétheus és a merész Salmoneus.¹⁴⁷ Tőlük har-
 [madik
 Ízi sarjadékul látjuk ketten a Nap ragyogó
 [sugarál.
 A moirák is messze futnak, rejtegetve szégyenük.
 Ha rokon tör a rokonra.

7. ANTISTROPHE.

Nem való hozzánk, hogy a kopja s a kard
 Ossa fel köztünk a nagy, ősi uralmat. A juh-
 [nyáját s barna bikák seregét
 És a földet, mit szüleim keziből kiragadva bír-
 [tokod növelted.
 Mind neked engedem én: nosza, hízzál rajta
 [bátran!
 Ám gyarapodjon a házad, egy cseppet se fáj
 [nekem.
 Úgyde a kormánypalcát s a trónt, melyen űlt
 [Aison atyám
 S törvényt tett lovas népének, kölcsönös patvar-
 Nélkül azt mind add ki nékem; [kodás

7. EPODOS.

Add ki, mondom, most, nehogy új bajokat tá-
 [masszon köztünk e dolog!“ —
 Szólt vala, és Pelias szintén nyugodtan válaszolá:
 [„Legyen úgy e dolog!
 Engemet már éltem aggkorának a karja ölel,
 Rajlad az ifjúság virága díszlik. Hadesnek te az
 [isteneit

¹⁴⁷ Kretheus és Salmoneus, Kretheus fiai. Kretheus ivadéka Jason, Salmoneusé Pelias, mivel Salmoneus leányától, Tyrótól (és Poseidontól) nyerte életét. Pelias tehát anyai részről Aiolida s így jogtalanul üzte el trónjáról nagybátyját, Aisont.

Megbékítenéd bizonyára. Mer' arra inte
 [Phrixos,¹⁴⁸
 Aietesnek földiről¹⁴⁹ hozzuk haza őt
 És aranygyapját ama kosnak, amely
 Megmenté a tengerárból

8. STROPHE.

S mostohája¹⁵⁰ gaz csele hurkaiból.
 Ezt beszélte énnekem egy csoda-álom. Megkér-
 [deztem Kastaliának urát,¹⁵¹
 Mit tegyünk? Ő sürgeti, hogy mielőbb hajót sze-
 [reljünk e nagy útra.
 Szánd el e bajra magad! S neked én, megeskü-
 [szöm rá.
 Trónomat és az uralmat átadom. Legyen tanúnk
 Esküvésünk égi őre és törzsünk közös istene,
 [Zeus!“ —
 Elfogadván mindaketten a kötést, elváltak.
 Maga Iason küldé most már

8. ANTISTROPHE

Híradókat szét, hogy a vállalatot
 Szerte hirdessék. Jöve menten a Zeus Kronides
 [három fia, harcban erős daliák,
 Szépszemü Alkmene- meg a Leda-fiak¹⁵² s két
 [férfiú tornyos hajával,
 Ennosidának¹⁵³ a sarjai, büszke, hős vitézek,

¹⁴⁸ Phrixos Athamas fia, Aiolos unokája. (L. a Tulaj-
 donnevek közt.)

¹⁴⁹ Kolchisból.

¹⁵⁰ Ino.

¹⁵¹ Apollont.

¹⁵² Heraklész, Alkmene fia, s Leda fiai: Kastor és Poly-
 deukész. (Dioskurosok, Zeus-fiúk). Atyjuk mindhármó-
 juknak Zeus.

¹⁵³ Poseidonnak.

Tainaros és Pylos a hazájuk, messze tündököl
Hősi hírük — néked, Euphemos s nagyerőjű

[Periklymenos!

S jött Apollontól a lantnak, énekeknek mestere,
Orpheus, a fennen magasztalt.

8. EPODOS.

Elküldötte aranybotu Hermes a hősi vállalatra
[két fiát

Duzzatag ifju erőben: Ekhion volt egyik, a más

[Enytos.

Gyorsan gyűltek a Pangaiosnak¹⁵⁴ a partjainál

[lakozók;

Szíves örömmel engedé útjokra Zethost és

[Kalaist Boreas

Atyjuk, fejedelme szeleknek: vállukon süvöltő
Bíborszínű szárnyaikkal zúgtak elő.

A félistenekben e vágyakozást

Hera lobbantotta lángra.¹⁵⁵

9. STROPHE.

Argóért¹⁵⁶ epedez valamennyi vitéz:

Anyja mellett nem marad egy se kerülve a vészt,

[s habár mindjárt a halál is a bér,

Hős erénynek ott keresé a dicső jutalmát egyik,

[mint a másik.

Iolkosi révbe vonúlt a hajósok színe-virága:

Nézte, dicsérte Iason mind valamennyit. Szí-

[vesen

Jósolt Mopsos megfigyelve szárnyasokat meg

[egyéb jeleket

És haduk' hajóra készte. Hogy pedig már hor-

Ott pihent hajójuk orrán,

[gonyuk

¹⁵⁴ Thrakiai hegység.

¹⁵⁵ Aki nagyon szerette Iasont.

¹⁵⁶ Az Argo nevű hajóért.

9. ANTISTROPHE

A hajó tatján a vezér¹⁵⁷ az arany
Csészét tartva kérte az Uranidák atyját, a vil-
lámló Zeus égi urat,
A haboknak gyors rohamát, szeleket meg az
[Éjet és a tengerek útját:
Szép derűt adjanak önekik és kedves hazatérést.
Üdvöt igérve dörögtek rá a fellegek
És a villám fénysugára vakítva cikáza a menny-
Most parancsolá a jóruk,¹⁵⁸ [bül alá.

9. EPODOS.

Hogy ragadják kézbe lapátjukat: így keltett
[szívökben jó reményt.
Lett is e szóra azonnal a fürge habok közt nem-
[pihenő evezés.
Déli széltől hajtva Axenosnak¹⁵⁹ a torkolatát
Érte el a hajójuk. Ott Poseidonnak szent berket
[emelt a kezük;
Mert ép' a közelbe' kapák a vörös thrákéi¹⁶⁰
Kőből épült új oltárnak tűzhelyivel. [nyáját
Nagy veszélynek nézve szemébe, fohászt
Küldtek a hajók urához,

10. STROPHE.

Szétzuzó erejétül az összefutó
Sziklapárnak¹⁶¹ mentse meg őket. E két szirt élt
[s a szeleknek ordítózó vihara

157 Iason.

158 Mopsos.

¹⁵⁹ A még nem-vendégszerető („Axenos“) Fekete-tengernek a torkolatát. Később vendégszerető (Euxeinos) lett belőle.

¹⁶⁰ Thrákéi = thrákiai.

¹⁶¹ A Symplegasoknak nevezett összecsapódó szirtek-
től, melyek az Argo átjutása után maradtak mozdulat-
lanul helyükön.

Nem száguld náluk sebesebben. Azonban a fél-
 [isteneknek útja
 Végük' idézte elő. Azután Phasis folyamhoz¹⁶²
 Érték el; ottan a barna kolchisi néppel mérkö-
 [zött
 Hősi karjuk: Aietes szeme látta. De Vénus, a
 [leghegyesebb
 Nyilvesszők úrnője, lehozta az égből a tarka
 Négyküllős kerékre kötve.¹⁶³ [nyaktekercset

10. ANTISTROPHE.

Emberek közé legelőször is ő
 Hozta megőrzítő madarát s az okos Iasont tani-
 [totta szólani bűvös ígét.
 Hogy kiirtsa Medeia szívéből a gyermeki tiszte-
 [letet s Hellasnak a vágya
 Szíve tüzét Peitho¹⁶⁴ olajával szítogassa.
 Így a leány tanítá, mint oldja meg apja paran-
 [csait:
 A kemény fájdalom ellen bűvös irat vegyített
 [s olajat,
 Hogy bekenje véle testét. S megfogadták esküvel
 Hón óhajtott nászkötésük'.

10. EPODOS.

Aietes középre vitette az érc ekét s a két bikát;
 [azok
 Sárga pofájukból fújták az égő láng lobogó
 [tüzeit

¹⁶² Kolkhisba, Aietes országába.

¹⁶³ A nyaktekercs nevű madarat szerelmi varázs eszköznek tartották s azt hitték, hogy Aphrodite ez alkalommal hozta le magával az égből, hogy vele örületes szerelmet keltsen Medeiában Iason iránt. A madár gyors fejmozgatása okozhatta azt, hogy összeköttetésbe hozták az érzelmek szünetlen hullámmásával, mely a szerelmes szívet zaklatja. Hogy vízonszerelmet idézzenek elő, egy keréknek négy küllőjére kötötték a szárnyait és a lábait és varázsigék éneklése közben gyorsan forgatták.

¹⁶⁴ A rábeszélést megszemélyesítő istennő.

11. EPODOS.

A szekérúton hazatérni sokáig tartana; mert az
 És tudok egy rövid ösvényt.¹⁶⁶ [óra in
 Költészetben túl-
 [teszek én sokakon.
 Nos, levágta csellel a tarka, tűzszemű férget¹⁶⁷ a
 [hős,
 Arkesilas!¹⁶⁸ s hazavitte Medeiát: szívesen ment
 [s vitt Peliasra halált.¹⁶⁹
 Elértek az Okeanoshoz és a Vöröstengerhez,
 Lemnos hölgyeihez, kik férjeiket megölték.¹⁷⁰
 Versenyezve ott csupa testi mezért
 Megmutatták hősi volluk',

12. STROPHE.

És szeretkezének. A nap vagy az éj
 Sors szerint idegenbe' foganta a magvat, melyből
 [a ti üdvötök is fakadott.
 Mert Euphemos nemzete sarjada ott s azontul is
 [mindig virágzott.
 Majd lakedaimoni férfiaknak lakhelyére
 Mentek idővel s gyarmatosíták Kalliste szigetét.¹⁷¹

¹⁶⁶ A költő félbeszakítja részletes elbeszélését és a végét röviden sommázza.

¹⁶⁷ A sárkányt. („Pusztítsa el isten a kegyetlen férget.” Arany.)

¹⁶⁸ A költő ismét Arkesilashoz fordul.

¹⁶⁹ Pelias halálát Médeia idézte elő.

¹⁷⁰ A megsértett, elhanyagolt Aphrodite olyan kellemetlen szaggal büntette a lemnosi nőt, hogy férjeik tőlük elidegenedve Thrakiából hozott rabnőkkel éltek. Ezért a nők bosszút álltak és megölték férjüket, csak királynőjük, Hypsipyle mentette meg atyját. Ő rendezett az argonauták számára versenyjátékokat.

¹⁷¹ Az argonauták és a lemnosi nők ivadéakai előbb Spártába, majd Kalliste (= Thera) szigetére költöztek, ahonnan aztán Battos vezetése alatt Kyrenét gyarmatosították.

Igy adá meg néktek Phoibos, hogy Libyának tág
 [mezeit
 Műveljétek égi kegyből és Kyrene isteni
 Városát kormányozzátok

12. ANTISTROPHE.

Bölcs belátás célszerű módjaival.
 Oidipusnak bölcs esze lakja szived' most!¹⁷²
 [Hogyha lombos tölgynek az ágait egy
 Éles fejsze levágja, eléktelenítve pompás alkatát
 [a fának,
 Megmarad akkor is érdeme, bár gyümölcsöt nem
 [terem,
 Mert vagy a téli tüzet táplálja törzse végül is,
 Vagy pedig királvi ház ozslopsora közt idegen
 [falakat
 Bús teherként hord, fejével támogatva, hogyha
 A helyét otthagya pusztán. [már

12. EPODOS.

Népeidnek nagyszerű orvosa vagy s Paian¹⁷³ a fé-
 [nyed' tiszteli.
 A sajgó sebeket csak kímélettel enyhíti a puha
 [kéz.
 Kis erővel könnyű megrendíteni nagy államokat,
 Talpra nehéz állítani megint, ha csak váratlanul
 [vezetőinek egy
 Mennybéli nem ad segedelmet, a kormányt meg-
 A dicső Kyrene legyen tovább is [ragadva.
 Legfőbb tárgya gondjaidnak!

¹⁷² Meg kell oldanod a rejtvényt, mint Oidipus megoldotta a Sphinxét. Arkesilaos ugyanis számkivetette a félreismert Damophilost, aki aztán Thebaiban Pindarosnál talált vendégszerető befogadásra. A költő kéri számára Arkesilaos kegyét, a számkivetett Damophilost ágaitól megfosztott tölgyhöz hasonlítva, melynek sebeit csak a fejedelmi kéz gyógyíthatja meg.

¹⁷³ A gyógyító Apollon.

13. STROPHE.

Vedd szivedre ezt a homerosi szót:

„Minden ügynek tiszteletet szerez — ugymond —

[a követ, hahogy nemes érzületű.¹⁷⁴

A múzsának is érdeke a helyes szószóló. Tudja

[ám Kyrene,

Tudja a Battida-törzs palotája Damophilos

Szép, nemes érzületét. Mert ifju ő ifjak között,

A tanácsurak között olyan, mint százados éltű

Elnémítja ő a rágalom rikoltó hangjait, [öreg;

Tudja a gonoszt gyűlölni;

13. ANTISTROPHE.

A nemessel visszavonást sohse kezd,

Nem halasztgat semmi helyest; hiszen elfut a jó

[alkalom hamar. Ismeri őt

És kíséri hű utitársaul, ám nem szolgaként.

[Mondják, keserves

Tudni a szépet, azonban a kényszertől legyőzve

Künn maradozni.¹⁷⁵ Valóban Atlas ő, eget vivő,

Elszakítva a honi földtől, elszakítva a birtoki-

[tól.¹⁷⁶

Zeus feloldá a titánok sergét. Egykor, majd

Csillapúl a szél haragja,

[megint

13. EPODOS.

Más vitorlát húz a hajós.¹⁷⁷ A kinok kinját hogy

[végigszenvedé.

¹⁷⁴ Poseidon mondja ezt Homerosnál (Ilias 15, 207). Pindaros költeménye is nemes követ, helyes szószóló akar lenni.

¹⁷⁵ Hazájától megfosztva.

¹⁷⁶ Atlas t. i., kinek az eget kell a vállán tartani, számkivetve van az égi istenek közül, de később ő is megnyerte Zeus bocsánatát és kegyét.

¹⁷⁷ Elmulnak a zavarok, melyek Damophilos számkivetésében közre játszottak.

5. PYTHÓI ÓDA

A KYRENEI ARKESILASNAK KOCSIGYŐZELMEKOR.

Ugyanazt a győzelmet ünnepli, melyet az előbbi (I. annak bevezetését) s arra volt szánva, hogy a kyrenei Apollon Karneios ünnepével kapcsolatban tartandó győzelmi ünnepen énekelje az ünnepi kar. Míg a 4. pythói óda csak röviden érinti Arkesilaos győzelmét, s magával a fejedelemmel sem sokat foglalkozik, addig ebben a tulajdonképeni győzelmi dalban nagyobb tér jut a fejedelemnek és győzelmének is, sőt Karrhotos, a király sógora és a győzelem közvetlen kivívója is bőven megkapja dicséretét és érdemeinek részletezését. A költemény Arkesilaos érdemeinek elismerésével kezdődik. A költő finom tapintata már meglevőknek rajzolja azokat a tulajdonságokat, melyeknek a meglétét vagy kifejlesztését Arkesilaosra nézve mind a fejedelem, mind népe érdekében kívánatosaknak tartja. A 2. epodosszal kezdődő mitikus kitérés szoros összefüggésben van a költemény tárgyával: t. i. Arkesilaos őseivel, a Kyrenét és a kyrenei dynastiát alapító Battosszal (eredeti nevén: Aristotelesszel) foglalkozik, aki az egész családra áldást hozott. Mivel pedig Battost Apollon jósszava küldötte Libyába, következik Apollon magasztalása. Apollon jóslata vitte a dórokat Spártába, Argosba és Pylosba, a thebai Aigidákat (kikkel Pindaros is rokon) szintén Spártába, majd Therába, s onnan Battos vezérlete alatt (a Karneia ünneppel együtt) Kyrenébe.

Így tér át a költő Kyrene dicsőítésére. A therai gyarmatosok nem pusztaságba mentek oda, hanem már régibb alapítók ivadékait találták ott, akik az Antenorral oda telepedett trójaiak utódjainak vallották magukat (hogy jogosan-e vagy mitikus fictio alapján, az más kérdés). Az új alapítók magukévá tették e nekik tetsző hagyományt, hērószokúl fogadták el a régi alapítókat és áldozatokkal tisztelték emléküket. Pindaros részletezi az újabb alapítónak, Battosznak az érdemeit is, melyeket a város fejlesztése, szépítése érdekében kifejtett s azzal a gondolat-tal, hogy a Kyrene piacán és nagyszerű kőútja mellett nyugovó királyok sírjukban is örömmel hallják utódjuknak, Arkesilaosnak pythói győzelmét, visszatér az ő dicsőítésére s azzal a (két év múlva teljesült) óhajtással végzi költeményét, vajha Arkesilaos Olympiában is nyerhetne győzelmi koszorút.

1. STROPHE.

A gazdagság nagy hatalom,
Ha a halandó ezt a sors ajándokát
Tiszta erénnyel párosítva
Gyarapítja jó barátokat
Szerző társaul.
Isteni sorsú Arkesilas!
Te boldog életed
Első fokától kezdve szüntelen'
Dicsőséggel tetézve nyerted el azt,
Mert megsegít aranyfogatú Kastor kegye,
'Téli zápor után aki áldott tűzhelyed'
Dicső verőfényével hinti bé.¹⁸⁰

¹⁸⁰ A költő az Arkesilaos ellen kitört, de isten segítségével megszűnt lázadásra céloz. Kastor a hajósoknak is védelmet ad a viharban (Hor. Carm. I, 3) s mint híres lóhajtó, a kocsiversenyben is győzelmet adhat.

1. ANTISTROPHE.

Illőbben viseli a bölcs
 Az isten-adta nagy hatalmat is.
 Tégedet, aki mindig a jog
 Utain jársz, dús jóllét ölel,
 Mert nagy városok
 Téged uralnak s tiszteletet
 Parancsoló szemed
 Igaz királyi lélek tűköre,
 Amely tenéked részedül jutott.
 Boldog ma is, hogy a híres Pytho versenyén
 Elnyeréd fogatoddal a büszke babért s fogadod
 A férfiaknak ünneplő karát,

1. EPODOS.

Phoibos játékival.¹⁸¹ Ne is feledd ezért
 Majd Kyrenébe', mikor Aphrodite
 Kedves kertiben zeng téged a dal,
 Phoibost áldani, mint minden jónak okát!
 Társid közül kivált Karrhotos¹⁸² iránt légy
 Hálás szeretettel, aki, hogy hazul eljött,
 Lassueszű Epimetheus leányát, a „Kifogást”
 Nem hozta magával a Battida-házba;¹⁸³
 Nem, felhajtva hűs vizét
 Kastaliának, a kivivott
 Hősi babérral homlokodat koszorúzta.

¹⁸¹ A lanttal és a táncsal.

¹⁸² Karrhotos, Arkesilaos sógora, ki a delphii kocsi-versenyben lovait hajtotta és győzelemre vitte.

¹⁸³ Karrhotosnak nem kellett, mint a kudarcot vallottaknak, mentegetőznie és kifogásokat, ürügyeket keresnie, hogy a kudarcot szépítse; a kifogást a költő a lassueszű s a helyesre csak utólag eszmélő Epimetheus leányának nevezi; Epimetheus testvére, Prometheus ellenben az előrelátás, bölcs megfontolás képviselője.

X
2. STROPHE.

Tizenkétszer került meg
 Ép gyep-lüszárral a versenyfutás terét.
 Semmise tört el a kezében
 Szerszámi közül. Mind az, mivel
 Mint művész-kezek
 Mesteri alkotásaival
 Krisának ormin át
 Az isten mély völgyébe szállt alá,
 Ott függ a ciprus-ház ragyogó falán.¹⁸⁴
 Hozzá közel van az egy törzsből való szobor.
 Mellyet Kréta-sziget nyilazó lakosai
 Helyeztek ott el szent ajándokul.

2. ANTISTROPHE.

Illő, hogy ahhoz, aki jót
 Müvelt, elismeréssel járuljunk mi is.
 Rád veti fényét, oh Karrhotos,
 A széphaju Kharisok kegye.¹⁸⁵
 Boldog vagy, kinek
 Nagyszerű fáradoalmak után
 Emléket állít a dal!
 Mert míg negyven versenytárs felborúlt,
 Neked nem rendült meg szived és egész kocsid'
 Sértetlenül megtartva céljához vivéd:
 És immár, befejezve dicső küzdelmidet.
 Otthon vagy ismét Libyának térein.

¹⁸⁴ Karrhotos az épségben maradt versenykocsit Apollónnak ajánlotta föl szent adományul (anathema) s valamelyik görög állam kincsesházában állította fel, melynek falai — úgy látszik — ciprusfával voltak bevonva. A mindjárt említett egy törzsből faragott szobor a régi xoanonoknak mása lehetett.

¹⁸⁵ A Kharisok kegye különösen a dicsőítő dalban tűkröződik.

2. EPÓDOS.

Bajoktól senki sem ment és nem lesz soha.
 Nem volt az az ős Battos¹⁸³ jósorsa sem,
 — Abban is együtt járt a derű s a ború —
 Bárha népei tornya s idegenek
 Szemefénye volt. Biz' az orditozó oroszlán
 Rettegve futott el hangja hallatára,
 Amikoron megereszté a tenger hullámi felől.¹⁸⁷
 Apollon okozta e döbbenetét a vadaknak,
 Ő, az áldásos vezér,
 Hogy Kyréne urának adott
 Jósszava teljesedés nélkül ne maradjon.¹⁸⁸

3. STROPHE.

Sulyos bajoknak írjait
 Ő adja férfiaknak, nőknek egyaránt,
 S nyújtja a lantot, akiknek akarja.
 Meg az édes dálnak ihletét;
 És a szívekbe olt
 Békehozó jogtiszteletet.
 A jós barlangnak is
 Vezére. Ő telepíté a dicső
 Pylosba Aigimios s Herakles sarjait.¹⁸⁹
 És ő hirdeti, hogy Spártából származik
 Az én nevemnek kedves híre is.

¹⁸⁶ Arkesilaos öse, Kyrene és a kyrenei Battida-dynastia alapítója. (L. a 4. pythói óda bevezetését.)

¹⁸⁷ A dadogó Battos Pausanias szerint a líyai oroszlán láttára támadt ijedelmében nyerte vissza a normális beszédet. Pindaros a hőshöz méltóbban úgy adja elő a dolgot, hogy Apollon oly csodás erőt adott Battos hangjának, hogy Libyába érkeztekor már a hajón, a tenger fölött megeresztett hangja megijesztette a vadállatokat.

¹⁸⁸ Azaz bebizonyúljon, hogy Kyrene alapítására való utasítása Battos hangját s így beszédjét is megerősítette, sőt félelmessé is tette.

¹⁸⁹ Szóval a Heraklidákat az ő jósszava utasította, hogy Peloponnesosba vándoroljanak.

3. ANTISTROPHE.

Mert onnan származának el
 Egykor Therába őseim, az Aigidák,¹⁹⁰
 És nem az Ég akaratja nélkül,
 Hanem isteni sors volt a vezér.
 Onnan vettük át
 Áldozatos, szép ünnepedet
 Apollon Karneios!
 S dicsőíthetjük annak víg torán
 Kyrene pompás, nagyszerű városát.
 Lakoznak abban ércmezű Antenorfiaiak,
 Trójai gyarmatosok: Helenával jöttenek,
 Hogy romba dőlni látták városuk'.¹⁹¹

3. EPODOS.

S e lóhajtó ősnemzedéket¹⁹² ott azok
 Áhítatos áldozatokkal tisztelik
 S visznek nékik jámborúl adományt,
 Gyors hajóin akiket vezetett
 — Megnyitván a mély tengert — Aristoteles.¹⁹³
 Sok isteni berket, szép-tágast alapított,
 És a nagy isten Apollon üdvöt adó menetének¹⁹⁴

¹⁹⁰ Spártából származnak az előbb Thera szigetén, majd Thebaiban lakó Aigidák, kikkel a költő is rokon. Spártában volt honos Apollon Karneios-ünnep is, onnan került Therára s onnan Thebaiba. A Therából kivándorló Battidák 631-ben Kyrenébe is magukkal vitték ezt az Apollon-ünnepelést. Az Aigidák eredetileg thebai nemzetiség, mely a dór vándorlókkal együtt jutott Spártába s ott meghonosodva, őzüket, Aigeust is spártai születésűnek vallották. Ezt Pindaros szerint Apollón szava is megerősítette.

¹⁹¹ Tróját.

¹⁹² A trójai alapítókat, mint hērőszokat.

¹⁹³ Aristoteles: Battosnak eredeti neve. Tehát: a Kyrene-gyarmatosító Battidák tisztelik a régibb, trójai hőőket, az első alapítókat.

¹⁹⁴ Az Apollont ünneplő körmenetnek.

Vágott egyenes kő-utat,¹⁹⁵ amely paripáknak
 Hangozék patáitól.
 Ott a piac végén nyugszik
 Egymaga, amióta elérte halála.

4. STROPHE.

Amíg csak élt, boldog vala,
 Holtába' most már mindenek-tisztelte hős.
 Tőle külön más szent királyok
 Nyugszanak sokan:
 Sírhelyük ott van a város előtt.¹⁹⁶
 S a hős erényire
 Ha édes himnuszok lágy dallama
 Hullatja zengzetének a harmatát.
 Meghallják azt a sírban nyugovók:
 Hallják ön-üdvüket s fiok, Arkesilas
 Méltó hírnevét. Neki tiszte most a fiúk
 Dalába' Phoibost dicsőíteni.

4. ANTISTROPHE.

Pytho jutalmát megnyeré,
 Mely minden költséggel fölr: győzelmi dalt.
 Őneki dícsérettel adózik
 Minden bölcs eszű.
 Mondom, amit mond mind a világ,
 Elméje s nyelve is
 Az évek számán jóval túlteszen.
 A bátorsága szárnyakat ad neki:

¹⁹⁵ Ennek az útnak, — mely királýsíroktól szegélyezve Kyrene piacától a várostól távolabb eső Apollon-tempomhoz vezetett, — nagyszerű maradványait ma is megbámulják az ott utazók.

¹⁹⁶ Pindaros nem járt Libyában, de a kyrenei dolgokról részletes információt nyert Karrhotostól és Damophilostól.

Száll, mint a sas száll más madarak között.
 A küzdelemben, mint a fal, ellenáll;
 Szépérzéket az édes anyjától örökölt;
 Mint kocsihajtó, láttuk, mily ügyes.¹⁹⁷

4. EPODOS.

A honi szép játékok minden kapuján
 Bemérészkedett.¹⁹⁸ Kegyes istene szívesen
 Áldja sikerrel most is az ő erejét.
 Oh boldog Kronidák, tettei- s terveiben
 Boldogulást adjatok neki mindig,
 Hogy a gyümölcspusztító téli fúvalom
 Le ne fagyassza ez ifju élet zsenge rügyét.¹⁹⁹
 Zeus bölcs esze kormányozza a kedvelt
 Férfiaknak életét.
 Hozzá esdek: a Battida-ház
 Nyerje meg ezt a jutalmat Olympia síkján!²⁰⁰

¹⁹⁷ Ezt következtetni lehet a nyilván általa begyakorolt lovak teljesítő-képességéből.

¹⁹⁸ A Kyrenei versenyjátékok minden nemében részt vett.

¹⁹⁹ Újabb célzás a kyrenei belső zavarokra.

²⁰⁰ Ez a kívánság két évvel később (460) valóban teljesült, de ezt a győzelmet Pindaros nem énekelte meg.

6. PYTHÓI ÓDA

AZ AKRAGASI XENOKRATESNEK KOCSIGYŐZELMÉRE.

Xenokrates, Theron akragasi (agrigentumi, ma Girgenti) tyrannus testvére, az Emmenidák családjából — 490-ben nyert győzelmet négyesfogatával Delphiben. Szicíliai lovak talán ez alkalommal jelentek meg először görögországi versenypályán. A lovakat Xenokrates fia, az alig fölserdült szép ifjú Thrasybulos vitte Delphibe és ő maga vitte őket győzelemre is. A versenynek tanuja volt az akkor legfeljebb 32 éves Pindaros is, kinek szívét a szép Thrasybulos nagyon megnyerte, mint ezt a 2. isthmosi óda is mutatja. Pindaros a helyszínen költött és előadott költeményében alig is foglalkozik Xenokrates-szel, őt elsősorban Thrasybulos érdekli: ódájának tárgya voltakép Thrasybulos gyermeki szeretete, melyet — mindenesetre lelkes ifjúi túlzással — az apjáért életét áldozó trójai hősnek, Antilochosnak példájával illusztrál. Igaz, hogy a kocsiverseny nem volt veszélytelen dolog, nem ritkán halálos balesetekre is adott alkalmat (gondoljunk csak arra a költött, de a valóság vonásait magán viselő elbeszélésre, melyben Sophokles Elektrájában a Nevelő Orestes halálos szerencsétlenségét olyan megragadó erővel rajzolja), de mégis nagy a különbség a valóság és egy eshetőség között. Azonban ki venné rossz néven e túlzást a költőtől és tárgyához illő bájos költeményétől?

Pindarosra nézve igen jelentős volt az ifjú szicíliai királyfival való megismerkedés, mert ez

hozta őt közelebb Sziciliához és fejedelmeihez,
kik életében és költészetében oly kiváló helyet
foglalnak el.

1. STROPHE.

Hallgassatok rám! Mert a tüzesszemű Aphrodite
Telkét, vagy a Kharisokét
Szántjuk,²⁰¹ íme, megint, közeledve a hangosan
Morajló föld szentséges köldökihez:²⁰²
Ottan a boldog Emmenidáknak, a folyótul öleli
Akragasnak²⁰³ és neked, óh Xenokratesem,
Már áll a kincses
Ház²⁰⁴ telve pythói dalokkal
Apollon isten arannyal gazdag völgyiben.

2. STROPHE.

Nem söpri azt el a rászakadó zivatar sebes árja,
A fellegi tábor erős,
Zordon serge, a szél dühe nem ragadozza el
Kőgörgetegével a tenger mélyeibe.
Tiszta sugárban fürdő homloka,²⁰⁵ óh Thrasy-
[bulosom,²⁰⁶
Hirdeti majd a családra s atyádra nézve dicső
Győzelmet, amellyet
Krisába²⁰⁷ nyerél fogatoddal
S nagy hírneve kél az embereknek ajkain.

²⁰¹ A Kharisok telkét szántja a költő, mikor költeményt ír. Aphrodite említésére a szép ifjú Thrasybulos ad alkalmat.

²⁰² Delphihez, hol a föld közepét képviselő szent omphalos (a föld köldöke) volt.

²⁰³ Akragas neve a városnak is, a folyónak is.

²⁰⁴ Delphiben egyes városok kisebb ú. n. kincsesházakat állítottak fel Apollon tiszteletére vagy iránta való hálájuk jeléül. Ilyen kincsesházhoz hasonlítja a költő Xenokrates hírnevét, melyet dalok ünnepelnek.

²⁰⁵ A kincsesháznak, azaz Xenokrates hírnevének.

²⁰⁶ Delphiben (Pythóban).

²⁰⁷ Xenokratés fia.

3. STROPHE.

Te most atyádnak nyujtva kezed', ama régi in-
 Váltod valóra, melyet [tést
 — Úgy mondják — a vadonban Philyra sarja [kötött

Szivére az árva Peleus-fiunak.²⁰⁸

„Mennybeliek seregébe' kivált tiszteled te a Kro-
 [nidát,

A tüzes villámnak, a mennydörgésnek erős
 Uralkodóját;

Aztán szüleidnek is add meg

E tiszteletet, míg isten őket élteni.“²⁰⁹

4. STROPHE.

Hős Antilokhos szívében is ép' ilyen érzület élt
 Hajdanta, ilyen kegyelet,
 Atyjáért aki életet áldozta, mert megállt
 Az aithiops vezér, az emberölő
 Memnon előtt. Nestor lova, melyet Páris meg-
 [nyilazott.

Gátja volt kocsijának. Amaz közelíte, ölő
 Dárdát emelve.

Messenia hős öregének

Megrendüle szíve, kiáltá menten a fiát.

5. STROPHE.

S nem hangozott el hasztalan' a levegőben a szó:
 Megállt amaz isteni hős,
 Hogy megváltsa halállal az atyja életét.

²⁰⁸ Philyra fia, Kheiron rábízott növendékének, Akhil-
 lesnek, aki árva, mert szüleitől távol nevelkedik.

²⁰⁹ A Tízparancsolat első és negyedik pontja!

Midőn ez órjas tettet elköveté,
 Akkori ifjaknak gyönyörű-szép példaadója vaia,
 Millyen a valódi, gyermeki hű szeretet.
 Ez régen elmúlt!
 De most Thrasybulos a régi
 Dicső példának leghívebb követője lett.

6. STROPHE.

Nagybátyja²¹⁰ hírnevére törekszik, a dús vagyon-
 Bölcs-józanul élni tud ő; [nal
 Nem göggel s nem jogtalan' élvezi ifjukorát;
 Múzsák ligetében szed bölcs lelki gyönyört.
 És hozzád, Poseidon, a lóversenynek urához, igaz
 Odaadással járul, óh Földrengető!
 Arany kedélye,
 Bajtársi körébe' ha múlat,
 A méh művészies alkotásával felér.²¹¹

²¹⁰ Thēon akragasi király, kit a 2. és 3. olympiai óda énekel meg.

²¹¹ A költő Thrasybulos aranyos, harmonikus kedélyét a méhek sejtalkotásának tökéletes művészetével hasonlítja össze.

7. PYTHÓI ODA

AZ ATHÉNI MEGAKLESNEK, A NÉGYESFOGAT
GYŐZTESÉNEK.

Az Athén történetében nagy szerepet játszott, híres Alkmeonidák (vagy Alkmaionidák) törzséből való Megaklest, Hippokrates fiát, a marathoni győzelmet követő pártviszályok folyamán 486-ban cserépszavazattal (ostrakismos) 10 évre számkivetették, mint tyrannus-barátot. Ez nem volt szégyen, sőt félelmetes egyéni kiválóság jele, egyúttal azonban a népszerűtlenné válás bizonyítéka. Megaklest a számkivetés nem gátolta meg abban, hogy ugyanabban az évben négyesfogattal ne versenyezzen Delphi porondján. Győzelmet is aratott és a versenyeken jelenlevő Pindarost kérte föl a dal megírására, mely a mindjárt ott, Delphiben tartott ünnepség díszéül szolgáljon. A rövid kis költemény mindazt magában foglalja, ami Megaklesre és családjára nézve ez alkalommal lényegesnek mutatkozott. Az Alkmeonidákat már 541-ben elűzte Athénból Peisistratos. Azok ekkor Phokisban telepedtek le s magukra vállalták, hogy az 548-ban tűzvész martalékává lett Apollon-templomot helyreállítják. Vállalkozásukat fényesen teljesítették, mert a tuffaköből épült templomnak homlokzatát parosi márványból építették újra. A régibb és újabb győzelmekben tehát mintegy Apollon hálája nyilvánult. Sajnos, az emberek kevésbé hálásak, sőt a nagy érdemek

nyomában ott jár az irígység — mondja sajnálkozva a költő. De hiába, zavartalan örömnincs a földön.

STROPHE.

A nagyszerű Athén legszebb előhang
A dalnak alapjait
A hatalmas Alkmeonida-ház
Számára lerakni
Győztes paripákért.
Hol lelne a lant dicsőbb honi tájat
Vagy házat a föld színén,
Mely egész Hellasba' nagyobb
Hírnévnek örülne?

ANTISTROPHE.

Mert mindenütt elterjedett a híre,
Mily nagyszerű házat
Építettek Erekhtheus fiai
Szent Delphibe' néked,
Óh Phoibos Apollon!
Csábít az öt isthmosi győzelem és amaz egy,
Mely a fényes Olympián
Juta nékik²¹² Zeus kegyiből.
S két kirrhai szintén:

EPODOS.

Mind a tiéd, Megaklesem ez és a te őseidé.
Óh nagy öröm nekem
Szép új sikered, de fáj.
Hogy nagy tettek nyomán
Ott jár az irígység. Emberi üdv,
Mondják, ha hosszan tartva virúl,
Nem hoz mindig csak napsugarat
S bűt hint az örömbe.

²¹² Ahol valószínűleg négyesfogattal Alkmaion (Alkmeon) győzött még. 592-ben.

8. PYTHÓI ÓDA

AZ AIGINAI ARISTOMENESNEK, AKI GYŐZÖTT A
FIÚK BIRKOZÓVERSENYÉBEN.

A fiúkorból még ki nem nőtt, de a győzelmek egész sorára visszatekintő aiginai Aristomenes, Xenarkes fia a Meidylidák családjából 446-ban nyerte győzelmét a fiúk delphii birkozóversenyén. A versenyjátékokon megjelent, már jóhatvanas Pindaros megírta az ünnepi költeményt, a fennmaradt epinikionok utolsó darabját, melyet ugyanakkor az évnek őszén az Aiginában rendezett ünnepségen énekeltek. Erősen megnyilatkozik benne Pindarosnak, az „Aigidá”-nak a dór Aigina iránt való szeretete, annyival inkább, mert a régebben hatalmas és gazdag Aigina szigete prestige-ét elvesztve már tíz év óta Athén fennhatósága alatt állott, s bár autonómiája volt bizonyos fokig, régi dicsőségének visszasugárzását csak egyes fiaiban láthatta, akik a nagy nemzeti játékokon magukat kitüntették. Ezért kezdi és végzi a költő költeményét Aiginával, s kíván neki békés nyugalmat, boldogulást és szabadságot. Közbe foglalja a győztes dicséretét és azt a mitikus példát, mely azt bizonyítja, hogy a velünk született, örökölt derékség többet ér az eltanultnál. S az agg költő maga előtt látva a reménnyel teljes ifjút, bár e remények teljesüléséért esdekel az istenekhez, fennkölt rezignációval fejezi ki, mily törekeny és mulandó minden földi üdv s mennyire semmi az ember. „Árnyéknak az álma.” Csak égi kegye-

lem adhat neki tartaimat és életének értéket.
Hogy ezt az istenektől saját nemes törekvésével
kell kiérdemelni, azt itt nem, de másutt többször
kifejezi.

1. STROPHE.

Oh kegyes Nyugalom,²¹³ Dike
Lánya, városokat növelő,
Ki kezedbe' tartod a harc
S tanácskozások kulcsait egymagad:
Aristomenésnek
Pythói babérját vedd kegyesen!
Mert jól tudod, mely időben
Légy kedves és szelíd
S szelídséget mástól mikor kívánj.

1. ANTISTROPHE.

Ám ha látsz olyat, akinek
Zord haragot táplál szive,
Te szembeszállsz szigorún
Vad erőszakával s tenger mélyibe
Taszítod a gőgöst.
Porphyrion²¹⁴ is megjárta, midőn
Ingerle vesztire téged.
Csak oly haszon gyönyör,
Melyet szives kéz jószántából ad.

1. EPODOS.

Erőszakával előbb-utóbb
Porba hull a gőg.
Typhos, a százfejű szörny.

²¹³ A megszemélyesített Hesykhia, a jog és igazság
istenasszonyának, Dikének leánya.

²¹⁴ A gigások királya (l. Tulajdonnevek jegyz.).

Nem menekült meg e sorstól,
 Épúgy, mint a gigás- király sem.
 Leverte a villám
 S nyilával Apollon, ki ma jó szívvel fogadá
 Xenarkhosnak a magzatát:²¹⁵
 Kirrhából hozza ő koszorút
 Parnassos lombjaiból s vele ünnepi dór kíséret.²¹⁶

2. STROPHE.

Nincs ez a jogszerető sziget²¹⁷
 A Kharisoktól messzire;
 Részese az Aiakidák
 Nagy erényeinek. Kezdetől fogva ragyog
 Fényében a hírnek.
 Énekli a dal, mily hősfiaikat
 Nevelt, kik győzni tudának
 A versenyek terén
 S viharzó háborúkbán egyaránt.

2. ANTISTROPHE.

S hősöknek sora díszíti.
 Úgyde nem érek most reá,
 Hogy ünnepeljek a lant
 Meg a dal szavával annyi jelest:
 Unalmat idéznék
 Föl tán vele. Azt rovom le, mivel
 Néked tartozom, óh fiam,
 Dicső új tettedet
 Hogy szárnyra keltse dalművészetem.

²¹⁵ Aristomenest.

²¹⁶ Az aiginaiak dór eredetűek voltak.

²¹⁷ Aigina szigete nincs a Kharisoktól messze, azaz fogékony a szép, főleg a költészet iránt. Az egész strófa Aiginát dicséri.

2. EPODOS.

Anyád testvéreinek²¹⁸ nyomán
 Küzdelmidbe' nem
 Hozál az olympiagyőztes
 Theognetosra szégyent,
 Sem hős Kleitomakhosra, ki Isthmoson
 Aratott diadalmat.
 A Midylidák²¹⁹ házál emeléd, beváltva a szót,
 Mellyet hirdete Amphiaraios²²⁰
 Látván a hét kapunál viadalra kelő fiakat;

3. STROPHE.

Argosból hogy az epigonok
 Második útra keltenek.²²¹
 Ezt mondta a harc folyamán:
 „A nemes jellem természeti kincs:
 Atyjátul örökli
 Azt a fiú. Látom a tarka kígyót
 Alkmeon ragyogó pajzsán;²²²
 Győzelmesen elől
 Haladva tör Kadmos kapúihoz.

3. ANTISTROPHE.

És Adrastos, a hős, kit előbb
 Földre nyomott a sorscsapás,²²³
 Kapván jobb jóslatokat.

²¹⁸ Theognetosnak és Kleitomakhosnak, kik szintén győztes birkozók voltak.

²¹⁹ A győztes Aristomenes családja.

²²⁰ Amphiaraoست, a Thebai ellen küzdő hét vezér egyikét einyelte a föld, de ő azért tovább élt ott, mint jós, s jósol az új thebai hadjáratra induló utódoknak (epigonosoknak).

²²¹ Ezt a második thebai hadjáratot énekelte meg az Epigonoi c. éposz.

²²² Alkmeon pajzsára egy tarka kígyó volt festve.

²²³ Az első thebai hadjáratban, mely kudarcot vallott, Adrastos volt a fővezér.

Bizakodva remél. De otthona majd
 Nagy gyászba borítja,
 Mert a danaok közt ő szedi csak
 Össze holt fia²²⁴ csontjait.
 Ám istenek kegye
 Sértetlen haddal eljuttatja őt

3. EPODOS.

Abas város²²⁵ nagy téreire.“ —
 Amphiaraos ily
 Jóslatra nyitá ajakát.
 Magam is édes örömmel
 Nyujtom Alkmannak²²⁶ koszorúmat
 S hintem tele dallal.
 Szomszédom is ő, javaimnak gondviselője.
 Megjelent, mikor indulék
 A föld sokoldalú köldökihez
 S mondott bölcs jóslatokat örökölt művészeti-
 [vel.²²⁷

4. STROPHE.

És te, Messzelövő,²²⁸ ki lakod
 Látogatott, szép templomodat
 Pythónak a völgyeiben,
 Neki ott te a leggyönyörűbb örömet
 Nyujtád; de honában
 Már rég' neki adtad ünnepeden
 A pentathloni küzdelem
 Édes jutalmait.
 Uram, kérlek, vedd rám kegyes szemed',

²²⁴ A Thebai alatt elesett Aigialeuséit.

²²⁵ = Argos, és királyáról, Abasról.

²²⁶ Alkman = Alkmaion = Alkmeon.

²²⁷ Alkmannak nyilván heroon-ja vagy jóshelye volt Pindaros házának közelében. A költő megkérdezte, mikor a delphii versenyekre indult s a hérosz kedvező jóslatokat mondott neki, mert a jóstehetséget apjától, Amphiaraosztól örökölte.

²²⁸ Apollon.

4. ANTISTROPHE.

S kellő hangnemet adj dalom
 Minden fordulatára nekem!
 Dike vezérli ugyan
 A kar édes dallamit, ámde az Ég,
 Xenarkesem, esdek,
 Őrizze tovább is üdvötöket.²²⁹
 Aki csekély munkával is
 Szépet, dicsőt szerez.
 Okosnak véli azt sok balga fő,

4. EPODOS.

Bölcs eszközökkel az életét
 Mert fölvértezé.²³⁰
 De a sors nem az emberen áll,
 Az csak az Ég adománya,
 Amely fölviszi ennek a dolgát,
 Azt porba alázza.
 Te nyerél Megarában diadalmi szép koszorút,
 Nyertél a marathóni sikon;
 Herának honi versenyein²³¹
 Győztél, Aristomenes, hármas viadal során.

5. STROPHE.

Két pár testre csapál le:²³²
 Földig alázva hulltak el,
 S Pytho nem juttata oly
 Hazatérést nékik, mint teneked.
 Megtérve az anyjuk
 Keblére, mosolygó, édes öröm

²²⁹ Adjon nektek győzelmeket, melyeket megénekelhetek.

²³⁰ Ez balga hit, mert senki se tudja, mit hoz a jövő

²³¹ Az aiginai Heraia-ünnepen, hol harcjátékok folytak.

²³² A költő visszatér a birkózóverseny részleteire.

Nem fogadá: kerülő utakon,
S kerülve ellenük'
Bútól emésztlve bujkálnak tovább.²³³

5. ANTISTROPHE.

Aki új diadalnak örül,
Szárnyat ad annak a remény,
Mely boldogan viszi fel
Nemes eszmék tiszta légköribe,
Kincsnél becsesebbre
Vágyva. A halandó üdve hamar
Meggyarapodhatik, épen oly
Hamar a földre hull,
Ha összezúzza felsőbb akarat.

5. EPODOS.

Mi vagy, te, egynapi lény? S mi nem?
Árnyék álma vagy,
Óh ember.²³⁴ Hogyha az Ég
Rád veti üdve sugárát,
Akkor fényes a földi sorsod.
Mézédes az élted.²³⁵
Aigina anyám,²³⁵ óh te vezesd szabad útaidon
E várost, s teveled Zeus,
És a régi király, Aiakos,
Peleus, a derék Telamon s Peleusfi Achilles,
[a hős.

²³³ A legyőzöttek szűgyenletes kudarcának rajza. Ezek bujkálva, kerülő utakon tértek haza, már csak azért is, mert gúnyolódásnak voltak kitéve.

²³⁴ Híres pindaroszi sententia.

²³⁵ Az ellentét el van hallgatva: isteni kegyelem nélkül az élet csak nyomorúság.

²³⁶ Aigina nimfa, aki a szigetnek nevét adta. Tőle és Zeustól származott Aiakos, ettől Peleus és Telamon, Peleustól Akhilles. A költő arra kéri Aiginát, hogy e hősrozsokkal együtt védje meg Aigina veszélyben forgó szabadságát.

9. PYTHÓI ÓDA

A KYRENEI TELESIKRATESNEK, A FEGYVERES FUTÁS GYŐZTESÉNEK.

A kyrenei Telesikrates, Karneiates fia, miután különböző helyeken már több győzelmet aratott, a pythói (delphii) versenyjátékon első lett a fegyveres futásban (melyet pajzsosan, sisakban, lábvértesen kellett végezni) 474-ben, mikor Pindaros sziciliai útjából Thebaiba visszatért. Ott tartották meg a győzelmi ünnepet, melyen Pindaros költeményét énekelték.

Az a körülmény, hogy Telesikrates kyrenei volt, alkalmat ad a költőnek arra, hogy egy pár bevezető sor után Kyrene városának dicséretéül elmondja Kyrene nimfának, Kyrene úrasszonyának történetét, akit a szerelmes Apollon *Thessaliából* elragadott Libyába, hogy ott Aristaiosnak, a pásztorok istenének adjon életet és Kyrene városnak tisztelt heroinája legyen. Ebben Pindaros egy delphibéli éposznak, a Hesiodos nevét viselő Ehoié-nak azt a tendenciáját tette magáévá, mely arra irányult, hogy a kyreneieket *Thessaliából* származtassa. A 3. epodos közepén visszatér a költő Telesikratesre s felsorolja korábbi sikereit. A thebai Iolaos-ünnepen való győzelem említése alkalmat ad neki Iolaos, Herakles és Theba szóbahozására s ezzel kapcsolatban egy kis ön-apológiára. Említettem, hogy Pindaros ez időben tért haza a sziciliai fejedelmi udvarokból. Polgártársai — úgy látszik — részint irígykedve, részint gyanakodva, sőt szemrehányásokkal fogadták a vagyonossá lett köl

tőt. Rossz hazafinak mondták, mert sziciliai ódáiban egy szava se volt Thebai dicsőítésére. Ezért hivatkozik rá, hogy Thebaira három költeményt is írt és Heraklesnek egy új himnusz ígért. Az 5. strófa 3-dik sorában Telesikrates őseinek dicséretére fordítja a szót s Alexidamos genialis győzelmét rajzolja, mellyel egyúttal Antaios szépséges lányának a kezét is kivívta. Mennyiben van azoknak igazuk, akik ebből, valamint Danaos leányainak pályadíjul való kitűzéséből és Apollonnak Kyrenével való nászkötéséből Telesikratesnek szóló buzdítást olvastak ki arranézve, hogy győzelmét ő is boldog nászkötéssel kamatoztassa, azt nem dönthetjük el. (V. ö. Mezger: Pindars Siegeslieder p. 250—1.). Annyi tagadhatatlan, hogy a költemény nyomatékosan hangsúlyozza a kedvező pillanat *καιρός* felhasználásának fontosságát (4. Strophe). Ezért nevezi Mezger ezt az ódát „das Hohelied vom *Καιρός*“-nak.

1. STROPHE.

Telesikratest fogom énekelni, •
 Ércpajzzsal ki Pythóban célhoz ért,
 A mélyöví Kharisok ha segítenek.
 Boldog a férfit, büszke reá — lovat űzve —
[Kyrene,²³⁷
 Kit Leto fürtös fia²³⁸ elragadott a Pelion viharos
[szakadékaiból
 S vitte arany kocsiján a mezőknek a lányát s
[nyájakba', gyümölcsbe' nagyon dús
 Földre tevé: legyen ő
 Annak legfőbb asszonya
 És legyen lakója földünk szép, virágzó harma-
[dának.²³⁹

²³⁷ Kyrene nimfa, a város megszemélyesítése.

²³⁸ Apollon.

²³⁹ Azaz Libyának (= Afrikának). A régiek három világrészt ismertek, Európát, Ázsiát és Afrikát.

Nyomba' kiálta, kihíva lakábul az isteni

[Kheiront:

„Jöszte csak a szent barlangból, Philyra fia, s

[nézd csak e ritka-derék lány hős erejét!

Meg nem ijedve hogy' áll az a fő s fiatal szive

[mennyre megveti a veszedelmet!

Abba' tanyát sohse ver

A viharzó félelem.

Mely halandó szülte vajjon? Mely nemzetségből

[eredhet?

2. ANTISTROPHE.

Hogyan él e bérci vadon zugában?

Benne honnan ily csodás erő?

Ölelő karral szabad-é közelíteni

És leszakítani a mézizü, drága virágot e kéznek?"

Szólt az erős Kentauros, néki feelve szelíd

[szeme jószágos mosolyával ekép':

„Phoibos, a szent szerelemnek a kulcsait a bölcs

[Peitho tartja titokba' magánál;²⁴⁵

S azt bizony istenek és

Emberek közt egyaránt

A szemérem tiltja: nyiltan tépni ilyen szűz

[virágot.²⁴⁶

2. EPODOS.

Mert tégedet, aki hazug sohsem lehetsz,

Erre a szóra az édes vágy beszélt rá.²⁴⁷ Azt kér-

[dezted, honnan eredt ez a lány,

Óh uram, te, ki jól tudod azt, mire válnak min-

S ismered mindennek útját: [denek,

²⁴⁵ Peitho, a rábeszélés istene. Értelme: a szerelem ajtaját nem a szenvedély vad erőszaka, hanem szelíd és okos rábeszélés nyitja meg.

²⁴⁶ Tehát csak szemérmesen és titokban.

²⁴⁷ Kheiron — a költő felfogása szerint — figyelmezteti Apollont mindentudására, melyről Apollon mohó vágyában megfeledkezett.

Hogy tavasszal a föld kebeléből hány virág
 Tengerekben és folyamoknak ölen [fakad,
 Hány fővényszemet visz a hab meg a szél
 [fuvalma és mikor mi jó.
 Ismeri bölcs eszed azt.
 Ám ha a versenyt föl kell venni veled,²⁴⁸ nosza
 [halljad:

3. STROPHE.

Hogy e lánynak férje lehess, jövől e
 Völgy ölére; majd a tengeren át
 Viszed őt pompás kertjébe Zeusnak.²⁴⁹
 Ott ama rétkörítette halomra vivén a sziget-
 [nek²⁵⁰
 Népeit, úrnőjükké tészed a híres arát, kit a ter-
 [mékeny Libyának²⁵¹ arany
 Háza fogad be jelenleg örömmel, a földnek egy
 [részét neki adja legottan.
 Bírja sajátjaul azt,
 Ami őt megilleti:
 Nem szegény gyümölcsösökben s állatoknak jó
 [tanyája!

3. ANTISTROPHE.

Gyereket szül ott, kit az anyja öléből
 Hermes elvisz és Gaiára bíz
 S a dicső Hórákra, a fenn ragyogókra.
 Ott azok ölbe veszik, bámulva a szép csecsemőt.

²⁴⁸ Jósolni neked, a jósok istenének.

²⁴⁹ Libyában.

²⁵⁰ Thera szigetének a népét Battos vitte gyarmatoso-
 kül Libyába, ahol Kyrene városát alapították.

²⁵¹ Kyrene nimfát egyelőre Libya (é föld megszemé-
 lyesítője) fogadja s ad neki termékeny lakóhelyet. Ké-
 sőbb Apollon jóslata ösztönzi Battost, hogy a therai ki-
 vándorlókkal Kyrene városát alapítsa, melynek a nimfa
 lesz tisztelt heroinája.

Hintegetik nektárral s ambroziával az ajkait és
 [örök életüvé teszik őt,
 Minl maga Zeus vagy Apollon a szent, öröme
 [a jóknak, s hogy legyen őre a nyájnak,
 Agreus és Nomios
 S Aristaios²⁵² néven ő.“ —
 Ily szavakkal buzdítá, az édes nász hogy célra
 [jusson.

3. EPODOS.

Mit sürget az isten, nyomba' valósul az,
 Útjai mert rövidek. Még aznap minden teljese-
 [désre jutott. Libyának arany
 Palotája kötötte frigyük, hol a versenyek híres
 Városában²⁵³ ő leve úrnő.
 Ennek szerzett most diadalkoszorút Karneiades
 Sarja²⁵⁴ az isteni Pytho pályaterén,
 Mert Kyrenét mondta honának a győztes.
 [Szívesen is fogadja az
 Őt, ha a büszke babért
 Elviszi Delphiből szép-asszonyu honja diszére.

4. STROPHE.

A nagy érdem bő anyag a szavakra,
 Ám a jó költő kis dolgot is
 Ki szeret színezní. Az alkalom-adta
 Mérték leghelyesebb.²⁵⁵ Szem előtt tartotta Iolaos

²⁵² Agreus (vadász), Nomios (pásztor) és Aristaios voltakép külön istenségek, kiket a költő — nyilván a delphii Ehoié alapján — egybeolvaszt s Apollonnal hoz szoros kapcsolatba.

²⁵³ Kyrenében.

²⁵⁴ Telesikrates.

²⁵⁵ Arra, hogy mindenben az alkalom-kívánta helyes mérték (a görög *Καιρός*) az irányadó, Iolaos példáját hozza fel a költő, aki halottaiból is életre kelt, hogy Eurystheust, aki az athéniektől a Heraklidák kiadását követelte, levágja.

Ezt, amikép Thebai tanusítja, a hétkapus. Amikor
 [Eurystheus feje porba bukott
 Kardja hegyétül,²⁵⁶ a földbe temették, a kocsi-
 [hajtó Amphitryon közelébe,
 Mert az is ott nyugodott
 És nagyatyja volt neki,
 Vendége a sárkányfajnak,²⁵⁷ a lovas Thebai
 [lakója.

4. ANTISTROPHE.

Vele és Zeusszal is egyesülvén
 Bölcs Alkmene egy időbe' szülé
 Viadalban erős ikreknek a párját.²⁵⁸
 Balga, ki Herakles hírét elodázza magától
 És el tudja feledni a Dirke dicső vizeit, melyek
 [őt meg Iphiklest fölnevelék. Bizony én
 Zengem a hírnevüket, valahányszor az ő kegyük
 [engem megsegített. Sohse hagyjon
 Engem el a Kharisok
 Tiszta fénye.²⁵⁹ Mondom én:
 Aiginában s Nisos halmán²⁶⁰ hármas hírt szerzél
 [honodnak.

4. EPODOS.

S tettel kerüléd ki a néma hallgatást.
 És a közérdekű hőstettet ne borítsa homályba
 [ellenség, se barát sohase,
 Megbecsülve a tengeri agg²⁶¹ szavait, melyekkel
 [int,

²⁵⁶ Iolaos kardjától.

²⁵⁷ A thebaiak a Kadmos által elvetett sárkányfogakból keltek ki, ezért sárkányfaj. Amphitryon Argosból elűzve ment Thebaiba.

²⁵⁸ Amphitryontól Iphiklest, Zeustól Heraklest.

²⁵⁹ A költészet boldogító ihlete.

²⁶⁰ Megarában, az oltani versenyjátékokon.

²⁶¹ Nereus, tengeri isten.

Hogy dicsérjük tiszta szivünkéből
 Ellenségünk' is, ha jogos, ha szép tettet mű-
[vel.²⁶²
 Láttalak én az Athena ünnepein²⁶³
 Győzni gyakorta, s mindenik asszony szótlánul
[is leánya férjeül
 Vagy maga gyermekeül,
 Óh Telesikratesem, csak téged ohajta szivében.

5. STROPHE.

Az Olympiasok meg a mélyölü Gaia²⁶⁴
 És honodnak minden versenyén
 Diadalt aratál. De míg oltogatom
 Dalszomjamat, ösztönöz egy hang,²⁶⁵ élesszem
[fel a multból
 Hírneves őseid emlékét. Kivonúltanak ők Irasá-
[nak a városába, hogy ott a hires
 Szűznek, az Antaios gyönyörű lányának meg-
[kérjék a kezét, akit annyi
 Hős fejedelmi rokon
 S idegen sovárga már
 Nőül venni, mert remekszép, ritka látvány volt
[a szemnek.

5. ANTISTROPHE.

Az aranykoszorús Hebe gyümölcsit
 Óhajták letépni ők.²⁶⁶
 De dicsőbb nászt tervezte atyja a szűznek:
 Hallva, milyen gyorsan sikerült az öreg
[Danaosnak

²⁶² Nagy szó egy görög ember ajkán.²⁶³ Kyrenében.²⁶⁴ Szintén Kyrenében ünnepelték.²⁶⁵ Valószínűleg a győztes Telesikrates rokonának a hangja, aki a győzelmi dalt Pindarosnál megrendelte.²⁶⁶ Vagyis: élvezni az ifjú leány szerelmét.

Argosi földön negyvennyolc lányának a férjhez
 [adása,²⁶⁷ előbb, hogysem delelőre jutott
 A nap az ég boltján, oda állítá a leánysereget
 [végére a térnek

S szóla azoknak, akik
 Kérni jöttek lányait,
 Döntse el versenyfutásuk, hogy melyik lányát
 [ki nyerje.

5. EPODOS.

Antaios is így akart a leányhoz
 Illő férjet: a célhoz állítá őt drága ruhával ékes
 [pályadíjúl.

És kijelenté: az nyeri el, ki szaladva először
 Érinti ruháját ujja hegyével.
 Ekkor Alexidamos befutotta könnyen a pályatért
 S vitte kezénél fogva a drága szüzet
 Át a lóhajtó nomadok tömegin. Azok koszorú-
 [kat, lombokat

Szórtak a hősre sokat,
 Kit már Nike szárnya²⁶⁸ gyakran emelt diadalra.

²⁶⁷ T. i. másodszori férjhez-adása, mert a Danaos-leányok (Danaidsok) atyjuk parancsára megölték férjüket a nász éjjelén. Az ötven leány közül hiányzik kettő: Hypermestra, ki férjét, Lynkeust szerelemből megkímélte és Amymona, akit Poseidon tett magáévá.

²⁶⁸ A győzelem szárnyas istennője.

10. PYTHÓI ÓDA

A THESSALIAI HIPPOKLEASNAK, AKI GYŐZÖTT
A FIÚK KETTŐSFUTÁSÁBAN.

Hippokleas (Hippokles), az előkelő Phrikias fia, a Peneios felső folyásánál fekvő Pelinnából (vagy Pelinnaionból) 498-ban győzött a delphii pályatéren a fiúk kettősfutásában. Az oligarchikus Thessaliában uralkodó Aleuadák (Thorax, Eurypylos és Thrasydaios), főleg a köztük legkiválóbb Thorax, kivel való belső barátságát a költő nyíltan hangoztatja, volt Pelinnában a győzelmi ünnep rendezője; nyilván rokonuk vagy barátjuk volt a győztes fiú, illetőleg az atyja, Phrikias. Thorax rendelte meg az ünnepi költeményt is Pindarosnál, ki akkor maga sem volt több 24 évesnél, úgyhogy a jelen költemény a legrégebb a pindarosi epinikionok közt s egyúttal az egyetlen, amelyben thessaliai győztesről van szó. Az ünnepségen (valamint valószínűleg a versenyen is) a költő is jelen volt s maga tanította be és vezette az ünnepi kart.

Thessalia, a győztes fiú és többszörösen győztes apa dicsérete után az a gondolat, hogy Phrikiaszt nagyobb boldogság nem érheti a földön (mert mint Schiller is mondja: „Des Lebens ungemischte Freude ward keinem Sterblichen zu teil“), alkalmat ad a költőnek a mesés hyperboreusok életének rajzára, akik már a földön az istenekéhez hasonló életet élnek, de akiknek Eldorádójába az utat csak isten-vezérelte hősök (pl. Perseus) találhatták meg. Perseus említése hízeleggetett a magukat tőle származható Aleua-

dáknak. A beszótt mitikus elbeszélést (mely sokféle megítélésben részesült) félbeszakítva visszatér a költő az ünnepeltre, kinek további diadalokat kíván, majd kitűnik (4. antistrophe), hogy az arisztokrata költő szívéhez maguk az Aleuadák s kivált Thorax, állnak legközelebb, akiknek erőskezű uralma (mint már az 1. strófa kiemelte) Thessalia boldogságának legbiztosabb záloga. „Kezdőnek a költeménye . . ., de már az egész Pindaros benne van.“ (Wilamowitz).

1. STROPHE.

Oh áldott Lakedaimon!
 Boldog Thessalia! Mert hisz' *ott*
 S *itt* ugyanegy törzs sarjai
 Uralganak: a hős Herakles maradéki.²⁶⁹
 Illetlen-e őket zengeni most? De hisz' ím,
 Pytho és az Aleuadok²⁷⁰ és Pelinna hív,
 Hippokleasz hogy ünnepelni a férfiaknak
 Híres daloló karát szenteljem öneki.²⁷¹

1. ANTISTROPHE.

Mert küzdelmeket éldelt
 S az egybesereglett nép előtt
 Őt hirdette a kétszeres
 Stadion hőséne a Parnassosnak a völgye.²⁷²
 Apollon! — az emberi dolgok kezdete és
 Vége virúl, ha segíti az istennek kegye —
 Tanácsodat követve vívta ki ő e tettet:
 Örökölt nemesség atyja nyomába juttatá.

²⁶⁹ Lakedaimonban is, Thessaliában is Heraklidák uralkodnak, azért van rajtuk az istenek áldása.

²⁷⁰ Thorax, Eurypylos, Thrasydaios.

²⁷¹ Thessalia dicsőítése annyiival jogosabb és alkalomszerűbb, mert az Aleuadák egy Pelinnaion- vagy Pelinnabeli Pythogyőztesnek rendeznek ünnepet.

²⁷² Mely visszhangzott a győztes nevének hirdetésétől.

1. EPODOS.

Hisz' Olympia síkján kétszer nyert koszorút
 Aresi mezben [Phrikias²⁷³
 S a Kirrha szirtje alatt
 Elvonuló himes mező
 Versenyfutásban adott diadalt neki.
 Kísérje tovább is a jó szerencse
 S házuk virúljon az áldott, büszke jóllét dús ölén!

2. STROPHE.

Hellasknak gyönyöréből
 Ekkép' kivéve részüket
 Istenirigység sorsukat
 Ne dúlja fel sohasem! Csak az isteni lélek
 Nem ismeri a bajokat. De a bölcsek előtt
 Boldog a férfit és dalokra érdemes,
 Ki fürge lábbal, karral a diadalt kivívja
 S a bátor erőnek drága babérját elnyeri.

2. ANTISTROPHE.

És megérte, hogy ifjú
 Fia Pythóba' kivívta, lám,
 A diadalmi koszorút.
 Kaput neki nem nyit az érc ég boltozata,
 De mind ama fénynek, amelyben része lehet
 Földi szülöttnek, a révpártját elérte már.
 Se tengeren, se szárazon nem lelheted meg
 A csodás utat a hyperboreus-nép tájaig.²⁷⁴

²⁷³ Phrikias, Hippokleas atyja, mint hoplitodromos (teljes nehézfegyverzetben futó) győzött Olympiában, a Kirrha szirtje alatt, azaz Delphiben rendez versenyfutásban.

²⁷⁴ A messze-északon lakóknak képzelt mesés hyperboreus-népet nagyon boldog életűnek képzelték, s azt hitték róluk, hogy szamarakat áldoznak Apollonnak.

2. EPODOS.

Náluk lakomázott Perseus egykor, a népvezető.
 Megjöve s látta,
 Amint azok ott szamarak
 Áldozatával kérlelék
 Az isteneket. Vigaságuknak s dalaik
 Dicséretinek Phoibos nagyon örvend
 S jókat nevet fülesék esetlen furcsaságain.

3. STROPHE.

Nincsen azonban a múzsa
 Számúzve náluk azért: szüzek
 Karai táncot lejtenek
 Keringve a lant s fuvolának a hangjaira.
 Arany babérral övezve fürtjeiket
 Vidoran élvezik a lakomák vigalmait.
 E szent fajhoz sohasem közelít sem a bús öreg-
 [ség,
 Sem a kór; nem is tudják, mi a baj s a küzdelem.

3. ANTISTROPHE.

Nem hódolnak a bosszút
 Álló Nemesisnek.²⁷⁵ E boldogok
 Földre szállt Danae fia²⁷⁶
 Athena vezette, szívében lelkes erő.
 Úgy ment, s lenyakazva Medusát, vitte fejét
 — Tarka kígyók meredeztek rajta fürt gya-
 [nánt —
 És a szigetlakókra²⁷⁷ vitte a kő-halált.
 Sohse bámulatos szerintem a földön semmi sem.

²⁷⁵ Telát nem bosszúállók.

²⁷⁶ Perseus (l. a Tulajdonnevek közt).

²⁷⁷ Seriphos sziget lakóira, kivált Polydektesre és környezetére: (l. a Perseus-cikket a Tulajdonnevek közt).

3. EPÓDOS.

És nem hihetetlen, hogyha a mennybeli istenek
Teljesítették. [azt

Szüntesd csak a gyors evezést.

Vesd ki a horgonyt a hajó

Orráról, zátonyok ellen védekezz!

Mert szárnyas himnuszaid különben,

Miként a méh, majd egy virágról másra szálla-
[nak!²⁷⁸

4. STROPHE.

Ám ha e dalnak édes

Hangját Ephyre kara²⁷⁹ zengi majd

A Peneios partjain:

Remélem, a Hippokleas koszorúja dicsőbb

Lesz még dalom által az ő kortársai közt,

Bámulatosb az idősbek előtt, s ifjú szüzek

Keblében édes gondot kelt. Kinek egy, kinek

Más vágyakozás izgatja titkon a szívét.

4. ANTISTROPHE.

Aki vágyai célját

Eléri, ragadja meg azt legott

És el ne eressze a jelent,

Mert senki se tudja előre a jövőt.

Thorax baráti szívében bízva-bizom,²⁸⁰

Aki művészetemet segítségül hívá,

Hogy a Pieridák négyesfogatát befogja nekem,

Ki szeret szerető szívet és vezetőt szívesen vezet.

²⁷⁸ A költő — szokása szerint — önmagát figyelmezteti, hogy messze ne kalandozzon tárgyától.

²⁷⁹ Ephyra (Ephyre) = Krannon thessaliali város.

²⁸⁰ A jövőt nem tudjuk, semminek az állandóságában nem bízhatunk, de Thorax barátsága kivétel: abban meg lehet bízni.

4. EPODOS.

A próbakövön válik meg a tiszta arany s egyenes
Lelkü nemesség.²⁸¹
Dicsőitem én a derék
Két testvért,²⁸² kik Thessaliát
Előbbre viszik s gyarapítják államát.
Mert csak nemes emberek kezében
Van a városoknak kormányrúdja biztos, jó he-
[lyen.

²⁸¹ Mint a próbakő az arany valódiságát, úgy mutatja meg a tapasztalat a jellemet.

²⁸² Thorax két testvérét.

11. PYTHÓI ÓDA

A THEBAI THRASYDAIOSNAK, AKI GYŐZÖTT
A FIÚK FUTÓVERSENYÉBEN.

Az előkelő, módos thebai családból való Thrasydaios, Pythonikos fia, 474-ben győzött a fiúk futóversenyében, s Pindarosnak ez alkalomból írt ódáját az Apollon templomában, az Ismeneionban tartott ünnepen énekelték. Pindaros ekkortáiban érkezett szülővárosába a szicíliai tyrannusok udvarából. Örömmel ragadhatta meg az alkalmat, hogy városának fiát és így városát is ünnepelhesse, annyival inkább, mert polgártársai sanda szemmel néztek a tyrannusok meggazdagodott barátjára. Ezeknek fejt ki önérzetesen polgári és hazafias álláspontját a 4. strophében és a 4. antistrophében. A világ bizony sokszor téved ítéletében, pl. irigylendőnek tartja a tyrannusok életét, vagy azt hiszi, hogy Pindaros, mert tyrannusokkal barátkozik, a tyrannusnak is híve. A magas polcon levők tettei általában gyakran fonák megítélésben részesülnek. Klytaimestra és Orestes tettét is többféleképp ítélték meg, „mert biz’ az emberszólás általános a földön“ (2. epodos). S ha ezt Klytaimestrának, a „szörnyeteg asszony“-nak tettével kapcsolatban halljuk, érteni kezdjük az Oresteianak látszólag önkényes, szerves összefüggés nélkül való beszövést, ami annyi hibáztatásban részesült, mintha csak arra szánta volna a költő, hogy a világ megszólását provokálja vele. Mindenesetre le kell tennünk arról a régi véle-

ményről, mely minden esetben elengedhetetlennek tartotta a Pindaros által epinikionjaiba beszótt mitoszoknak a tárggyal vagy az eszmével való szerves kapcsolatát s nem fáradt bele, hogy ennek kimutatására (főleg ebben a költeményben) a legkalandosabb eseteket rekonstruálja. Érdekesek mindenesetre Pindaros Oresteíájának más hagyományoktól eltérő adatai. (L. az Orestes cikket a Tulajdonnevek közt.) Aiskhylos Oresteíája persze még nem volt meg: addig még 16 évnek kellett eltelnie.

1. STROPHE.

Kadmos lányai, oh Semele, szomszédja olymposi
 S te, Ino-Leukothea, [nőknek,
 Nereus lányaival tenger-mélybe' lakó,
 S hős Herakles anyja, jöjjetek el
 A kincstárba²⁸³ most,
 — Ahol Meliának²⁸⁴ arany
 Tripúsai állnak, — amellyet Phoibos legkivált
 [becsül:

1. ANTISTROPHE.

Szent jósok igaz helye ez, melyet Ismèneionnak
 Harmonia lányai!²⁸⁵ Ő [nevezett el.
 Hívja most is gyülekezésre a honi
 Hősi asszonyoknak sergeit,
 Hogy dicső Themist,
 Pythót, meg a föld igazat
 Mondó közepél²⁸⁶ zengjétek, hogyha majd az est
 [leszáll,

²⁸³ Apollonnak Ismencion nevű templomába.

²⁸⁴ Melia nimfa Apollontól szülte Ismenost és Tenerost

²⁸⁵ Harmonia lányai = Kadmos lányai.

²⁸⁶ Ezt a delphii 'omphalos' (a föld köldöke) jelezte.

1. EPODOS.

Tiszteletére Thebainak
 Meg a kirrhai versenyeknek.
 Engem Thrasydaios emlékeztet a harmadik
 Koszorúval, amellyet az ősi tűzhelyhez hozott,
 A győzelemre, amellyet Orestes, a lakón
 Vendég,²⁸⁷ aratott mezején Pyladesnek.²⁸⁸

2. STROPHE.

Atyját²⁸⁹ mikoron megölék őt, Arsinoë kivette
 Irtóztató keziből,²⁹⁰ [anyja
 S mint hű dajka, kimenté gyászhozó cselek kö-
 Érc bárdjával amikor az Priamos [zúl,
 Lányát, Kassandrát
 S férjét, a dicső Agamemnont
 A sötét Acheron zordon partjára juttatá:

2. ANTISTROPHE.

A szörnyeteg asszony! Az ingerelte haragra tán
 Hogy Iphigeneia halált [szívét,
 Halt honától messze, az Euriposnak partjain?²⁹¹
 Avvagy az új szerelemnek éldelete
 Szédílette meg:
 Szörnyü bűne ifju nőknek,
 Mely sohasem menekülhet a világnak nyelvítő!

²⁸⁷ Orestes P. előadása szerint lakón, azaz lakedaemoni, s ennek megfelelőleg Agamemnont nem Argosban, hanem a lakón Amyklaiban (ma Vafio) öli meg Klytáimestra.

²⁸⁸ Pylades atyja, Strophios a Parnassos tövében lakott s annak közelében tartották a pythói versenyeket.

²⁸⁹ Agamemnont.

²⁹⁰ Sophokles szerint Elektra menti meg Orestest.

²⁹¹ Aulisban. Boiotia kikötő-városában.

2. EPODOS.

Mert biz' az emberszólás
 Általános a földön,
 És nő az irígység a szerencse fényivel.
 Alacsony sorsú zugolódhatik — észrevétlenül!
 Így halt a hős Atrida, végre megjövé²⁹²,
 S a híres Amyklai látta halálát.

3. STROPHE.

És sírba vitte a jós szüzet is,²⁹³ miután Tróját
 Feldúlta s a porba tiporta [Helenáért
 Kincses palotáit. A gyermek Orestesnek jó
 Agg barátja, adott menedéket a [Strophios.
 Parnassos tövén.
 Később belemártja vasát
 Az anyja szívébe, s véríbe fojtja Aigisthost, a
 [gázt.]

3. ANTISTROPHE.

De íme, barátaim, én, ki előbb egyenest a cél
 Eltévelyedém utamon!²⁹⁴ [íránt haladtam,
 Úgy lehet, hogy a szél fuvalma sodrott messzire,
 Mint a naszádot a tenger habjain.
 Gondolj, múzsa, rá,
 Ha ezüsttel megfizetett
 Hangod' lekötéd, hogy arra szárnyaljon csupán
 [dalod.]

3. EPODOS.

S zengje most Thrasydaiost
 S atyja pythói babérját:
 Szerencse mosolyg rájuk s hírük fennen ragyog.

²⁹² Trója tizévi ostroma után.

²⁹³ Kassandrát, Priamos leányát.

²⁹⁴ Maga a költő is — persze nem egészen komolyan
 — eltévelyedésnek mondja az Orestes dolgaira való ki-
 térést.

Hisz' Olympia nagyszerű versenyein régebben is
Fényes diadalt arattak a célt elérve ők
Száguldó paripák fogatával.

4. STROPHE.

Könnyű mezükbe' leszállva Pythóban a
Hellasnak egész seregét. [stadionra, legyőzték
Szívem isteneimhez mind' csak szép javakért
És, ami abban a korban²⁹⁵ elérhető. [eseng,
Államokban is
Tovább virul a közepes sors.
Épen azért nem irigylem a tyrannus életét.

4. ANTISTROPHE.

Szolgálatomat csak a közjónak fogom én szen-
Elzárkozik ettől irígy [telni örökké.
Elvakulás.²⁹⁶ Ki az, aki feljutván a csúcsra, ott
Nyugton ül s a dölyftől mentve marad?
Az,²⁹⁷ noha napja leszáll,
Szép határt ér és örökkül
A legbecsesbet, a tiszta nevet hagyhatja övéinek.

4. EPODOS.

Szárnyra ezért²⁹⁸ veszi a dal
Iphiklesfi Iolaost, [delem,
És téged, oh hős Kastor s Polydeukes²⁹⁹ fej-
Ti dicső istenfiak, akik váltakozva egy
Napot Therapnai városában töltötök,
S a következőt az olyposi ormon.

²⁹⁵ Amelyben épen vagyok.

²⁹⁶ Az irígy, aki egyúttal a legnagyobb mértékben
önző is, vak telhetetlenségében elzárkózik a közjó szol-
gálatától, mert azt hiszi, hogy minden, ami másnak jut,
az ő megrovidításával jár.

²⁹⁷ Akinek ez mégis sikerül.

²⁹⁸ A közjó iránt szerzett érdemekért.

²⁹⁹ L. Iolaos, Kastor, Polydeukes címszókat a Tulaj-
donnevek tárában.

12. PYTHÓI ÓDA

AZ AKRAGASI MIDASNAK, A FÚVOLAVERSENY
GYŐZTESÉNEK.

Az ismeretlen származású akragasi Midas auletes (fúvolás vagy inkább: klarinétos) 490-ben ugyanazon a pythói versenyjátékon győzött a zeneversenyen, amelyen a 6. pythói ódában ünnepelt Thrasybulos vitte győzelemre atyja fogatát. Ezért valószínűnek kell tartanunk, hogy Midas éppen Thrasybulos kíséretében ment a pythói versenyekre. Maga a győztes auletes személye nem érdekli a költőt: nyilván alacsony származású vagy éppen felszabadult rabszolga volt, akinek atyját sem lehetett szóba hozni. A költő azzal kezdi, hogy magasztalja a gyönyörű fekvésű Akragast (Girgentit), amelyet ez időben még csak hírből ismert, azután elmondja az *aulos* (fuvola, klarinét) és a *nomos polykephalos* (sokfejű dallam) eredetét. A *sokfejű* jelzőt vagy változatos hangjai miatt, vagy azért kapta a melódia, mert több szakaszból állott, mint a mi symphoniáink és sonatáink. Az egészet egy általános sententia fejezi be. — Ez az egyetlen költeménye Pindarosnak, melyben nem győztes bajnokot, hanem művészetével kitűnt zenészt ünnepel. Indító oka nem is annyira maga a művész, mint inkább az ifjú herceg, Thrasybulos lehetett.

1. STROPHE.

Óh kérlek, a földnek városi közt te, a legragyo-
 [góbb,³⁰⁰
 Székhelye Persephonénak,³⁰¹ jólehelő Akragas
 Partján, paloták halmán ki lakol, fejedelmi
 [büszke nő,
 Istenek és a halandók tiszteletét ki birod,
 Fogadd a híres Midas koszorúját, Delphiben
 [nyeré
 És őt, akinek művészete Hellason³⁰² győzelmet
 Pallas Athene találta fel azt, hogy a vad [ült.³⁰³
 Gorgonoknak gyászos jajdalát utánzá.

2. STROPHE.

Akkor hallotta kitörni kígyóktól övezett,
 Rettenetes fejükből a metsző kín visításait,
 Hogy Perseus egyiküket ³⁰⁴ lenyakazta s elhoz-
 [ván fejét,
 Tengerölelt Seriphosra vitte a szörnyü halált.³⁰⁵
 Megsemmisítette eképen Phorkys csoda-
 [fajzatát;³⁰⁶
 Majd megtorolá Polydektes torját, anyja rab-
 [sorát,
 Kényszerített frigye súlyos szégyenét:
 S ezt a szép Medusa-fővel³⁰⁷ vitte véghez

³⁰⁰ Akragas (Girgenti) megszemélyesített városa. Folyója is Akragas.

³⁰¹ Akinek Zeus adta Sziciliát ajándéknak.

³⁰² Hellason, azaz Hellas fúvolásain.

³⁰³ A győztes ünnepi menettől kísérve Persephone templomához megy, mely előtt a kar ezt a dalt elénekli. Azután a győztes leteszi koszorúját Persephone lábához.

³⁰⁴ Medusát. L. a Perseus-cikket a Tulajdonnevek közt.

³⁰⁵ T. i. Seriphos szigetének urát, Polydektest és környeztetét a Medusa-fővel kővé változtatta.

³⁰⁶ A gorgonokat.

³⁰⁷ A képzőművészet is szépnek ábrázolta Medusát. (Pl. Medusa „Rondanini“.)

A Danaë sarja, ki — mondják — aranyesőből
jeredt.

Pallas a nagy veszedelmekből kisegítve a hőst,
Kit kedvele, készíté hangszert, hangzatos szavu
[fúvólát.

Mellyel az Euryale³⁰⁸ torkából előretörő
Éles jajokat sikerült utánzani isteni ajkinak.
És ezt a találmányt ő az embereknek adta át.
E nevet adva neki: az „ezerfejű síp“,
Melly a népet küzdelemre hívogatja.³⁰⁹

A hang ércloglalatú nád sípjából tör elő:
A Kharisok gyönyörű várossa³¹⁰ alatt terem az,
Kephisosi berkek ölen s híven kíséri a táncokat.
Emberi sors, ha talán boldog lehet is, soha sincs
Baj nélkül az. És ha az isten egynek a dolgát
[felviszi is.

Sorsát lehetetlen az embernek kikerülnie. Jó idő,
Mely neki azt is, amit sohsem remélt,
Teljesíti, és amit várt, megtagadja.

³⁰⁸ A másik gorgon, kihez itt hozzáértendő a harmadik is: Stheno.

³⁰⁹ A spártaiaknál sippal hívták csatára a harcosokat. Itt azonban inkább békés versenyküzdelmekről van szó.

³¹⁰ Orkhomenos a Kopais-tó partján. Ott termelt a legjobb szipnak (aulcs) való nád.

III.

NEMEI ODÁK

1. NEMEI ÓDA

A SYRAKUSAI KHROMIOSNAK, A KOCSIVERSENY
GYŐZTESÉNEK.

Khromios, Agesidamos fia, Gelonnak, majd Hieronnak is tábornoka volt s Hieron hugát birta nőül. 476-ban syrakusai házában, valószínűleg Hieron jelenlétében ünnepelte nemeai kocsigyőzelmét, az ott időző Pindarost bizván meg az ünnepi költemény megírásával. (Ugyanőt ünnepeli a 9. nemei óda.)

Az óda első, kisebb fele (a 2. epodosig) a győzelmet, Sziciliát, majd a győztest magasztalja, dicséri vendégszeretetét, erejét, okosságát, s védi ócsárlói ellen. A 2. epodosban mindez váratlanul félbeszakad, hogy mindvégig Heraklesnek, a hősök hőségének adjon helyet. A rá vonatkozó előadás színes elevenségét minden időben dicsérték a kritikusok, de máig sincs megállapodott vélemény affelől, mi köze van Khromiosnak és győzelmének Herakleshez. *Wilamowitz* szerint semmi. A költő — szerinte — eleget téve az alkalmiságnak, hallgatói épülésére a legkiválóbb hősnek a képét rajzolja meg, az ő küzdelemmel teljes életét, mely az olymposi béke honába juttatta. Ha azonban arra gondolunk, hogy a hősök hőségének e megkapó rajza épen egy jeles hadvezérnek dicséretéhez van kapcsolva, önkéntelenül igazat vagyunk hajlandók adni Dissennek, hogy Herakles rajzában, ki nagy küzdelmek után jut a megérdemelt béke és bol-

dogság birtokába, Khromios küzdelmes pályája tükröződik. A költő sokkal tapintatosabb, hogyszem ezt expressis verbis kifejezze: ez nagyon sok lett volna. S ez lehet az oka, hogy Herakles után nem tér vissza többé az ünnepeltre. Khromios, aki Heraklest ősenek vallotta, megérthette a költő allúsióját, sőt mások is sejthették. Kézelfogható hízelgést senki se vethetett a szemére.

1. STROPHE.

Alpheos dicső pihenőhelye,
Fényes Syrakusa virága, Ortygia,¹
Artemis ágya,² veled,
Delos testvére,³ készül a lant szava most
Zengeni nagy dicséretét [hálaul,
Szélsebesen rohanó paripáknak, etnai⁴ Zeusnak
Mert Nemeia és kocsija Khromiosnak buzdít
[ünnepi dalfogatommal
Hirdetnem jeles érdemét.

1. ANTISTROPHE.

Az istenek itt alapvetők
E férfiúnak bámúlatos érdemivel.⁵
Biztosítéka *siker*
A hír ormának. Szívesen emlegeti
Múzsza a hősi tetteket.

¹ Ortygia szigetét, Syrakusai városának legrégibb alkotórészét azért nevezi P. az Alpheos pihenőhelyének, mert a mítosz szerint a peloponnesosi Alpheos (mint folyamisten) a tenger alatt átfolyva, ott érte utól a szerelme elől menekülő Arethusa nimfát.

² Artemis tiszteletének főhelye.

³ Mert Delos megszületése helye Artemisnek.

⁴ Etna hegye: a szicíliai Olympos.

⁵ E győzelemnek alapját az istenek kegye és Khromios kiváló deréksége vetette meg.

Hints csak fényt e szigetre, amelyet Zeus, az
 [olymposi fejdelem
 Persephonénak adott⁶ s feje fűrtjeivel bölintvén
 [esküvel is megígérte.
 Hogy Sikelia⁷ kövér mezeje

1. EPODOS.

Egykor gazdag városoknak kérkedik ormaival.
 És adott [vét leli;
 Néki Kronos fia népet, amely a harcokban ked-
 Küzd lóháton, és aranyos olajága Olympiának
 Ráborúl [gyakran
 A fejére. Sokra van alkalom itt,
 S nem hazudva célt dobok.⁸

2. STROPHE.

Beléptem a vendéget szerető
 Háznak kapuján, dalaimba' dicsérni urát,
 Hol kitűnő lakoma
 Vár engem, ahol idegent is olyan szívesen
 Lát vendégeül a ház. [merő.⁹
 Füstre locsol vizet az, ki a jókat ócsárolni vak-
 Egyik ebbe', másik amabba' művész.¹⁰ Legjobb
 [egyenest haladva utunkon
 Küzdni saját erőnk szerint.¹¹

⁶ Nászajándéku, mikor Hades nőül vette.

⁷ = Szicília.

⁸ Szicília férfiai sokszor adnak alkalmat győzelmeik deséretére. A kar a költő nevében beszél: annyi itt az érdem, hogy nincs szükség semmi túlzásra, mikor őket latoljuk.

⁹ Khromios érdemeit némelyek szeretik kisebbiteni; de aki az igaz érdemeket ócsárolja, az úgy tesz, mint aki a tűz helyett a füstöt akarja oltani, arra hordja a vizet s így a tűz tovább lobog.

¹⁰ Egy ember nem lehet mindenben egyaránt kiváló.

¹¹ Kiki azt a hivatást teljesítse, melyet tehetsége kijelölt számára.

2. ANTISTROPHE.

Mert tethhez erő kívánatos,
 Tanácshoz az ész, amelynek az Ég megadá
 Látni a messze jövőt.
 Agesidamos fia, a te valódban e két
 Szép tehetség egyesül.
 Én sohse vágyom a kincs özönével házamat
 [megtölteni.¹²
 Élvezzem magam azt, ami van s a barátaimat
 [segítve kísérjen a jó hír.
 Vágy és Küszködés közös.¹³

2. EPODOS.

Herakles emléke csábít: véle időzni szívem
 Úgy sóvárg!
 Hősi erényinek ormain ősi dicsőség napja kél
 [vele.
 Anyja vajúdó méhéből mihelyest kikerült a nap-
 Zeus fia [világra
 S véle együtt megszületett
 Iphikles is, mint iker :

3. STROPHE.

Bibor pólyáiba' sem maradt
 Elrejtve az égi királyné, Hera előtt.¹⁴
 Szörnyü haragja kigyúlt
 S a sárkányok párját odaküldte legott.
 A nyitott ajlókon át
 Ők beosontak a tágterü házba, vágyva sóvár
 [testüket

¹² Tehát te se erre törekedjél. Úgy látszik, e figyelmeztetés nem ok nélküli volt.

¹³ A küszködő embereknek mindig vannak vágyaik, kívánságaik, melyeket csak az emberbarát elégíthet ki.

¹⁴ Hera ellensége volt Alkmene isteni magzatának.

Rágyűrűzni a két csecsemőre. De ő¹⁵ fölvetve
 [fejét, nekiláta legelső
 Küzdelmét megállani.

3. ANTISTROPHE.

Nyakon ragadta a két kigyót
 A két kezivel, melyeken soha senki se győz,
 S fojtogatá, valamíg
 Lelkük ki nem szállt szörnyeteg ajkaikon.
 Végtelen nagy félelem
 Fogta el a nőket, kik az ágynál állottak segíteni;
 Mert maga Alkmene kiugorva mezíten' az ágy-
 [ból, védni akarta a szörnyek
 Mérgétől szülötteit.

3. EPODOS.

Fegyvert fogva nyomba' futottak Theba vezérei
 Ott elő. [mind
 Amphitryon az acélt hüvelyéből rántva ott vil-
 [logtatá
 S éles kín hasította szívét. Hisz' az otthoni bajt
 Sinyli mind; [a háznép
 De mindjárt messze száll a bú,
 Hogyha mást sújt a csapás.

4. STROPHE.

Kínban, gyönyörben a szíve repes:
 Bámúl a fiúban látva a ritka hevet
 És a hatalmas erőt.
 Megcáfolák im' a hiradók szavait¹⁶
 A mennybéliek maguk !

¹⁵ Herakles.

¹⁶ Akik neki azt jelentették, hogy a sárkányok elpusztítják az ikreket.

Hívja a szomszédját, a dicső Zeus csalhatatlan
 Prófétáját, Teiresiaszt. Nekik az megmondta, mi [jósoló
 [lészen a sorsa
 A gyerekek egykoron.

4. ANTISTROPHE.

Hány jogtapodó vad szörnyeteget
 Irt majd ki a szárazon és a tengereken;
 És a halálba taszít
 Olyan embereket, kik göggel, jogtalanul
 Járnak álnok úton. [sergivel
 S Phlegra mezőin az istenek amint a gigászok
 Harcra kelnek, akkor az ő lövedékei által a
 [földnek a lombja piroslik
 A fiaknak¹⁷ véritől.

4. EPODOS.

Ő maga meg — mondá a jós — a béke ölében
 Életet él [örök
 S bére az óhajtott nyugalom lesz nagyszerű
 [küzdelminek.
 A boldogság lakhelyén viruló Hebét nyeri nőül
 És Zeus
 Jobbján megülve a nász torát,
 Hódol szent törvényinek.

¹⁷ A Föld (Gaia) fiainak, a gigászoknak, kik ellen az isteneket Herakles is segítette.

2. NEMEI ÓDA

AZ AKHARNAI TIMODEMOSNAK, A PANKRATION
GYŐZTESÉNEK.

Az attikai Akharnai községben született, de Salamis szigetén élő Timodemos, Timonoos fia, atyjának és őseinek dicső nyomdokain haladva valószínűleg még a salamiszi csata éve (480) előtt fényes győzelmet nyert a nemeai pankration (birkózás és öklözés) versenyében, melyet Pindaros a hely színén rögtönzött költeményben ünnepelt. Ezt a Nemeában tartott ünnepségen, az ünnepi menetben (komos) énekelték. A skholiasta tudtunkra adja, hogy Timodemos, a költő jóslatát fokozott mértékben beváltva, Olympiában is nyert koszorút.

1. STROPHE.

Mint a Homerida-mesterek,
Sok összefűzött dalnak szavalói,
Többnyire Zeus nevével kezdik: úgy ez a férfi
A szent versenyeken vívott
Győzelmeknek alapkövét
A nemeiai Zeusnak
Dal-zengett ligetébe' nyeré meg.¹⁸

¹⁸ Valamint a rhapsodosok, a homerosi époszok előadói, Zeusnak szóló énekkel kezdték előadásukat, úgy Timodemos is a Zeus tiszteletére rendezett nemeai versenyjátékokon kezdte meg atlétai pályáját.

2. STROPHE.

Hogyha atyáinak ösvenyén
 A sors egyenest vezérli futását
 És megadá, hogy díszle lehessen a fényes Athén-
 Akkor, Timonoos fia, [nek:
 Rád a leggyönyörűbb virág
 Vár az isthmosi síkon
 S vár a pythói versenyeken még.

3. STROPHE.

Orion útja se térhet el
 Nagy-messzire a hegyi Pleiasokétól.¹⁹
 S lám, Salamis, bizony az tud harcosokat ne-
 Aias hírneve eljutott [velni.
 Trójai Hektornak füleig.²⁰
 Téged erőd, Timodemos,
 Hősnek hirdet a pankrationban.²¹

4. STROPHE.

Rég' híres Akharnai derék,
 Hős harcosiról; de vitézi tusákban
 A Timodemos-sarjak — mondják — legdere-
 A parnassosi bérc alatt²² [kabbak.
 Vívott küzdelmek során
 Négy győzelmet arattak
 S a daliás Pelopsnak a völgyén²³

¹⁹ Épen olyan bizonyos, hogy Timodemos győzelmét még több fényes győzelem fogja követni, mint ahogy az égbolton az Órion nagyobb csillagképe követi a Pleiasokat. A Pleiasok „hegyiek”, mert eredetileg Atlas hegytán leányai. (L. Orion címszót a Tulajdonnevek közt.) Timodemos csakugyan nyert később győzelmet Olympiában is.

²⁰ Aias salamisi volt. Aias és Hektor mérkőzéséről az Iliás 7. énekében van szó.

²¹ Birkózás és öklözés.

²² Pythóban (Delphiben).

²³ Az isthmosi játékokon.

5. STROPHE.

A korinthusi pályabírák
Már nyolcszor adák nekik a koszorújuk'.
Hét koszorút Nemeia adott; Zeus versenyi ott-
Még többet. Nosza áldd Zeust [hon²⁴
Polgárság, hogy ilyen dicsőn
Jött meg Timodemos!
Édes hangon zengjen az ének!²⁵

²⁴ Attikában.

²⁵ A költő felszólítja az ünnepi menetet, a komost, hogy énekelje a hagyományos üdvözlést, mely így hangzott:

Tenella te győztes, légy üdvöz Herakles király,
Te és Iolaos, két harcos vitéz!

Tenella te győztes, légy üdvöz Herakles király!
(Tenella körülbelül = hurrá!)

3. NEMEI ÓDA

AZ AIGINAI ARISTOKLEIDESNEK, A PANKRATION
GYŐZTESÉNEK.

Az Aigina szigetéről való Aristokleides (dór: Aristokleidas), Aristophanes fia, mint pankratiasta, azaz birkozó és öklöző győzelmeket nyert Megarában, Epidaurosban és Nemeában. Pindaros költeménye a nemeai győzelmet ünnepli. A győzelem idejét nem tudjuk (Wilamowitz combinációja szerint 475 Kr. e.), csak az bizonyos, hogy a költemény nem mindjárt követte a győzelmet (az utolsó strófában a költő mentegeti is késedelmét), hanem egy pár évvel később a győzelemnek az aiginaiak által rendezett emlék-ünnepére (évfordulójára?) készült, melyre Pindaros — régebben tett ígéretét beváltva, — ódáját Thebaiból elküldötte. Az ünnepséget az Apollon templomával kapcsolatban álló Thearionban (vagy Theorionban), hivatalos helyiségükben rendezték az ú. n. theorosok theoros kollégájuk, Aristokleides tiszteletére. Az aiginai theorosok hivatalos hatáskörét nem ismerjük, de nagyon valószínű, hogy vallásos ügyekben intézkedő állami megbízottak voltak, akik az állam nevében Delphivel is összeköttetést tartottak fenn. Pindaros költeményét lant és fuvola kíséretében ifjak kara énekelte. A költő ezért mindjárt „anyjához”, a múzsához fordul s arra kéri, segítse az aiginai ifjak karát. Azután tér át Aristokleidesre, aki mindent elért, amit halandó elérhet. Ezzel elégedjek is meg, mert az emberi

vágyak teljesülésének korlátjai vannak. Herakles oszlopainak említése, melyen túl ember nem hatolhat, alkalmat ad a költőnek arra, hogy kedvelt hősének dolgaira is kitérjen. De csakhamar visszatér Aiginának és Aigina hőseinek dicséretére, akik egy aiginai ódából sem hiányoznak. Így beszél Peleusról, Telamonról és Akhillesről. Benne látja fő bizonyítékát annak a gondolatnak, hogy minden eltanult tudásnál többet ér a velünk született nemes és bátor lelkület. Nyilván ennek a bizonyítékát szolgáltatta az ünnepelt győztes is, kire nézve az aiginai hősök említése csak megtisztelő lehetett. Az utolsó triászban visszatér P. Aristokleidesre, kit életbölcseségre oktat, s dalát, mint tejből és mézből álló italáldozatot Kleiónak, annak a múzsának ajánlja föl, aki Aristokleidest győzelemre segítette.

1. STROPHE.

Oh isteni múzsa, jó anyánk, esedezve kér szá-
[vam:

Jöjj Nemeia ünnepén e dórok-lakta szigetre,
Szíves partira Aiginának. Ime, várva-vár
Asopos árjainál az ünnepi édes hangzatú dalok
Sok ifjú mestere itt,²⁶ epedezve hangod után.

Ki erre szomjuhozik, ki még arra :
Harci győzelem legtöbb gyönyört a dalba' lel.
Ez a legméltóbb kísérete érdemnek s koszorú-
[nak.

1. ANTISTROPHE.

Fakaszd ki te bőven szellememből a dalnak
[kincseit,
És a felhős ég dicső urának, a te Atyádnak²⁷

²⁶ Az aiginai ifjak éneklő kara, mely a múzsától várja a hang megadását, a himnusz megkezdését.

²⁷ Zeusnak, a múzsák atyjának.

Kezdd el a tetsző himnuszt! Én *ezeknek*²⁸ nyuj-
 [tom át:
 Kísérje a lant meg az ének! Légyen e munka
 [kedves öneki:²⁹
 Dicséreti e földnek, hol hajdan a myrmidonok
 Lakoztak.³⁰ Azoknak ősi hírnevén nem
 Ejte szégyenfoltot Aristokleides, amidőn
 A pankration tusáit állta, mert vele voltál.

1. EPODOS.

Rázuhanó öklöknek erős csapásai ellen
 Nemeia mély völgyéből hozta ki balzsamirúl
 A győzelem virágait.
 Ámde ha szép alakod s ahoz illő tetteid által
 Aristophanes fia, feljutál is a hős
 Férfierény csúcsára: könnyü mégse lesz
 Eljutnod az úttalan
 Habok árján, túl Herakles oszlopin.³¹

2. STROPHE.

Az isteni hős ezeket hires útja véghataraként
 Állítá fel, amikor megfékezé a hatalmas
 Tengeri szörnyeket, átkutatá a mély vizek ár-
 [jait
 S a föld határit megszabá. De lelkem, oh mily

²⁸ A költő a közvetítő a múzsa és a daloló ifjak közt.

²⁹ Zeusnak.

³⁰ Zeus úgy adott népet fiának, Aiakosnak, hogy Aigina sziget hangyáit emberekké, a myrmékeket myrmidonokká változtatta.

³¹ Aristokleides elérte Herakles oszlopait (Gibraltar), melyekkel a hős a lakott föld határait megjelölte. Azokon túl senki sem hatolhat. Az emberi vágyakat határok korlátolják.

Idegen partokra terelted az útam?³²
 Vidd csak Aiakoshoz és ivadékihoz ezt a dalt!
 Az igaz beszédnek tárgya a jók dicsérete legyen!

2. ANTISTROPHE.

Külföldi után kapkodni kevésbbé illik a férfi-
 [hoz.
 A honit keresd!³³ Ott méltó díszet találsz, hogy
 [az édes
 Lantra bízd. Ragyog ősi dicsőség fénysugariban
 Peleus király, amikor kívágja tövéből az órját
 [lándzsanyélt,³⁴
 Ő, aki sereg nélkül, egyedül Iolkost³⁵ bevév,
 S lebírta Thetist, a tengeri tündért.³⁶
 Laomedont pedig — Iolaos hű bajtársaként —
 Telamon veszté el, küzdve hatalmas, hősi erő-
 [vel.³⁷

2. EPODOS.

Ércnyilas amazonok hada ellen is elviselte,³⁸
 S a félelem, mely másokat megejt, sohasem
 Vezetett erőt bátor szívére.

³² A költő maga is észreveszi, hogy tárgyára nézve Herakles dolgai nem aktuálisak. Aiginai emberről lévén szó, aiginai hősök emlegetése lesz helyénvaló.

³³ Aigináról lévén szó, maradjunk Aiginánál. Mert ha derék embereket akarunk dicsérni, Aiginán kívül nem kell messze csapongnunk. Lehetséges, hogy a figyelmeztetés éppen az idegen dolgok után kapkodó aiginaiaknak szól.

³⁴ Homeros szerint (Ilias 16, 143) ezt a lándzsanyelet Kheiron adta Peleusnak. Pindaros Peleus javára módosítja a hagyományt. Peleustól kapta fia Achilles; rajta kívül más nem is tudta forgatni.

³⁵ A költő itt is túlozza Peleus érdemét.

³⁶ Lásd a Peleus címszót a Tulajdonnevek közt.

³⁷ Lásd a címszókat a Tulajdonnevek közt.

³⁸ Telamon Heraklest és Iolaost, mikor Herakles az amazonok ellen ment, hogy királynőjük, Hippolyte övét elragadja.

Ah, sokat ér a velünk született nagy lelki derék-
 [ség!
 Ki csupán könyvekből okos, homályos uton
 Tétova lépésekkel imbolyog tova;
 Biztos lábon sohsem áll,
 Sok fáradozása merőben kárba vész.

3. STROPHE.

A szőke Akhilles, Philyra házában,³⁹ mint kis
 [gyerek,
 Játszva művelt nagy tetteket. Kezébe' rövid vasu
 [kopját
 Forgata sokszor, oly sebesen, miként a szelek
 [vihara.
 Megmérközött diadalmasan a vad oroszlánokkal,
 [öldösé
 A vadkanokat s odahurcolá hörgő tetemük'
 Kronos fiához, a Kentauroshoz.
 Ezt hatéves korban, aztán élte végeig!
 Hüledozve nézte Artemis azt s a bátor Athena,

3. ANTISTROPHE.

Hogy öldökölte, gyors lábbal elérve, a szarva-
 [sokat, kutyák
 S háló nélkül. Ős korból való ez a hagyomány
 [is:
 Sziklabarlangjában a bölcs Kheiron nevelé föl
 Iasont, azután Asklepiost, kit megtaníta rá,
 Mily gyógyító irat adjon a kórnak enyhületül.
 Majd Nereus gyönyörű leányát⁴⁰
 Adta férjhez; nagy hőssé nevelte magzatát⁴¹
 És minden széppel, jóval a lelkét gazdagította:

³⁹ Mert Philyra fia, Kheiron kentauros nevelte.

⁴⁰ Thetist Péleushoz.

⁴¹ Akhillest.

3. EPODOS.

Hogy tova szállván Trója alá szárnyán a szelek-
 [nek,
 Megállja helyét, ha hallja Lykia és Phrygia
 S a dardanosok⁴² kopjájának
 Vad süvitését; és ha a lándzsás aithiopokkal
 Megütköze, vesse szívébe határzataként,
 Hogy Helenos nagybátyja, a daliás vezér
 Memnon nem tér soha meg
 Honába, Aithiopia földre.⁴³

4. STROPHE.

Onnan ragyogott fel az Aiakidáknak fényes
 [csillaga,
 Mert a te véred ő, Zeus, s versenyed az, melyet
 [ünnepel a dal,⁴⁴
 A honi föld örömét ha az ifjak ajkai hirdetik.
 E győzelem kivívója, Aristokleides is dalt érde-
 [mel,
 Ki ezt a szép szigetet dicső hírnévvel övezte
 S fénybe borítá Phoibos Apollon
 Szent Thearionát.⁴⁵ Próbán válik meg a siker,
 Ki miben halad meg másokat és ki jut leg-
 [előbbre.

4. ANTISTROPHE.

Mint gyermek a gyermekek, mint férfi a fér-
 [fiak között,
 És öregek között öreg, amint a földi halandó

⁴² A trójaiak.

⁴³ A trójaiaknak Hektor halála után segítségére menő Memnon aithiopiai királyt is Akhilles ölte meg. Memnon nagybátyja volt Helenosnak, Priamos jós fiának, mert Memnon anyja, Tithonos (Eos férje) testvére volt Priamosnak.

⁴⁴ Zeustól származik Akhilles s a nemei játékokat Zeus tiszteletére rendezték.

⁴⁵ L. az óda bevezetését.

Osztályrésze gyanánt kijut.⁴⁶ Hosszú idő ne-
 [gyedik
 Erényre is tanít: *a jelenre gondoljon kiki!*
 Tebenned, kedvesem, egyesül ez mind.⁴⁷ Üdv te-
 [neked!
 Ime tiszta tejet küldék elegyítve
 Színmézzel, körötte habzó harmat gyöngyözik.⁴⁸
 Dalom ím' ez ital, aeol fuvolának a hangja ki-
 [séri.

4. EPODOS.

Késtem, ugy-é? Hisz' a sas sebesen száll a mada-
 [rak közt,
 S jó-messziről kémelve, éles karmaival
 Lecsap áldozatára hirtelen. [dön.⁴⁹
 Károg a varju s mélyen alant legelészik a föl-
 Tereád győzelmes erőd jutalma gyanánt
 — Úgy akará Kleio, a magasban trónoló —
 Nemea, Megara s Epidauros⁵⁰
 Küldi a hősi dicsőség fénysugarát.

⁴⁶ Valamint a versenyekben, úgy az életben is a gyer-
 mek a gyermekek, (fiúk), a férfi a férfiak, az öreg az
 öregek közt tünhetik ki abban, amire hivatása van. A
 háromféle korhoz illő három erény után az élet tapaszt-
 talatai egy negyedik erényre is megtanítanak bennün-
 ket, hogy a jelenhez alkalmazkodjunk, azt gondoljuk és
 érezzük, amire az alkalmas pillanat (a *καιρός*) jelen van.

⁴⁷ Tehát megérdemled az elismerést és dícséretet.

⁴⁸ Italáldozat Kleiónak, a múzsának.

⁴⁹ A költő magát a sashoz, vetélytársait a károgó var-
 jakhoz hasonlítja. Az ő dala, ha későn jön is, eléri a cél-
 ját, mint a sas. A varjúnak fő vágya, hogy saját gyomrát
 megtöltse.

⁵⁰ Aristokleides győzelmeinek színhelyei.

4. NEMEI ÓDA

AZ AIGINAI TIMASARKHOSNAK, AKI GYŐZÖTT
A FIÚK BIRKOZÓVERSENYÉN.

Az aiginai Timasarkhos, az akkor már meghalt Timokrates fia, a Theandridák családjából származott, amelyben hagyományos volt a versenyeken való kitűnés, sőt a zene és költészet művelése is. Maga Timasarkhos is aratott már előbb is győzelmet Athénben és Thebaiban. Így Pindarossal már régebben alkalma volt megismerkedni, sőt megbarátkozni (1. a 3. strophét). Atyja valószínűleg már régebben meghalt, mert a költő nem fejez ki semmi részvétet vagy sajnálkozást. Ebből azt következteti Wilamowitz, hogy Timasarkhos már túl volt a fiúkoron. A győzelem és a költemény idejét nem tudjuk.

A mitikus rész, mint a 3. nemei ódában, röviden Heraklesszel foglalkozik, majd az Aiginával szoros kapcsolatban levő Aiakidákra tér át s szól Teukrosról, Aiasról, Akhillesről, Neoptolemosról, bővebben Peleusról, kivel az Aiakidák dicső sorsa a légmagasabbra emelkedett, mert Thetis istennőt nyerte hitvesül s lakodalmán az istenek is résztvettek. Visszatérve a Theandridákra, dicsérettel emlékezik meg a költő az Isthmoson győztes Kalliklesről, Timasarkhos nagybátyjáról, kit saját atyja, Euphanes énekelt meg s a győztes ifjúnak mesteréről, az athéni (vagy aiginai) Melesiasról, kit már ismerünk a 8. olympiai ódából s kivel még találkozni fogunk a 6. nemeaiban.

A költeményben erősen megnyilatkozik Pindarosnak hivatására büszke önérzete, mely magasra emeli irígy versenytársai fölé, s melylyel bátran hirdeti, hogy az ő dala a megénekeltek fejedelmekkel helyezi egy sorba mert a szavaknak az élete hosszabb, mint a tetteké. A dal halhatatlanító hatalma a költemény eszmei tengelye.

1. STROPHE.

Kiállott fáradalomra legjobb ír az öröm;
 A múzsa leánya, a böles
 Poézis enyhíti, lágyan
 Érintve, a sebeket.
 A fáradt tagokat langy vízár úgy nem üdíti,
 Mint a lantnak hangja-kisérté diadalének.
 Mert rövidebb élet jut a tettnek, mint a szavak-
 [nak,
 Hogyha a lélek mélyiből
 Meríti a nyelv Kharisok kegyével.

2. STROPHE.

Előhangúl legyen ez szentelve a Kronida
 Zeusnak, Timasarkhos erős
 Karjának és Nemeának!
 Vedd szívesen, Aiakidák
 Bástyás városa, idegenek jogát aki véded.⁵¹
 Oh ha atyádra, Timokritosra, sütné ma is még
 Fénysugarával a Nap, mily örömmel zengene
 Ennek a dalnak hangjaihoz [lantján
 Simúlva a győzelem üdvriadója!⁵²

⁵¹ Aigina nagy tengeri kereskedelmet űzött s olyan intézkedéseket hozott, amelyek az idegeneknek sok tekintetben kedveztek.

⁵² Timokritos, a győztesnek atyja, értett volt a lantjátékhoz.

3. STROPHE.

Midőn neked Nemeának síkja s a fényes Athén
 Nagy hírnevű városa küld
 Győzelmeidért koszorúkat;
 És Thebe, a hétkapus is
 Híres sírhelye mellett a hős Amphitryonnak⁵³
 Aigina tiszteletére fejedre foná koszorúit.
 Mint barát léptél a barátoknak küszöbére,
 Menve a vendéget szerető
 Városba, Herakles csarnokába.⁵⁴

4. STROPHE.

Övéle⁵⁵ dúlta fel egykor a vitéz Telamon
 Tróját s a méropsi hadat⁵⁶
 És Alkyonest leteperte,
 A háboru rettenetét,
 Ki még annak előtte lesujtá szikladarabbal
 Tíz meg két négyesfogatát két-annyi vitézzel,
 Lózabolázókkal. Járatlan volna csatákban,
 Aki e szót még kétlené;
 Mert kell, hogy ütést álljon, ki ütést ad.⁵⁷

5. STROPHE.

De tiltja hosszasan elbeszélnem ezt a szabály⁵⁸
 És tiltja a röpké idő is.

⁵³ Thebaiban az Iolaos tiszteletére rendezett Iolaia nevű versenyjátékokat Amphitryon sírjának közelében tartották, mert Iolaos is abban pihent.

⁵⁴ Thebaiban a Herakleionba.

⁵⁵ Heraklesszel. Tehát az Aigina és Thebai közötti barátság régi keletű.

⁵⁶ Kös sziget lakóit. L. „Merops“-ot a Tulajdonnevek közt.

⁵⁷ Herakles nemcsak ütni tudott, hanem állotta is az ütést. (Magyar közmondás!)

⁵⁸ A győzelmi ének szabálya tiltja a hosszabb kitérést.

Csábítja varázslat a lelkem
 Újholdra leérni dalom.⁵⁹
 Mégis, bárha a tenger síkja röpíti naszádod',
 Állj te csak ellen a kísértésnek!⁶⁰ Elleneimnek
 Feje fölött haladok ragyogó fényben, hiszem,
 Sanda szemekkel szőjje irigy [egykor.
 Tervét az irigy a sötét homályban.⁶¹

6. STROPHE.

Szétfoszlik a semmibe az! Lelkembe amilyen
 Öntöttek a sorshatalmak, [erőt
 Bizton tudom azt: az idő
 Meghozza a teljesülést.
 Édes lantom, azért csak szőjje lyd zeneszóra
 Végig a dalt; legyen olyan, hogy becsülje
 [Oenone⁶²
 S Kypros, ahol Telamon fia, Teukros messze
 [honától
 Vitte a kormányt, míg az ő
 Hont, szép Salamist Aias⁶³ keze óvja.

7. STROPHE.

Akhilles az Euxeinos fényes szigetén⁶⁴ lakozik;
 A phthiai föld a Thetis

⁵⁹ A költő nem is ér rá a hosszabb kitérésre, mert újholdra ígérte költeményét, amikor a győzelmi ünnep Aiginában ki volt tűzve.

⁶⁰ A költő önmagát szólítja meg. Jó szélben nehéz ellenállani a célon túl való kalandozásnak.

⁶¹ Úgy látszik, Aigina szigetén is voltak a költőnek irigyei, akik abban reménykedtek, hogy Pindaros megígért győzelmi dala nem érkezik oda kellő időben.

⁶² Aigina költői neve.

⁶³ Aias Telamon fia. Teukros Aias féltestvére, kit Telamon számkivetett (mivel Aiaszt holtan Trója alatt kellett hagynia), Kypros szigetén alapított új hazát.

⁶⁴ Leuke szigetén (ma: Hattyúsziget a Duna torkolata előtt).

Országa; Neoptolemos⁶⁵ meg
 A téres Epeiros ura,
 Ahol jólegelőjű hegység lánca huzódik
 Dodonátul egész' az ión tengernek öléig.
 Pelionnak alatta Iolkost hogy leigázta
 Harci erővel Peleus,
 A thessalosoknak adá sajátul;

8. STROPHE.

Mert Hippolyte, Akastos hitvese törbe csalá:
 Rábirta urát, Pelias
 Sarját, lest vessen a hősnek,
 Mely ellen a daidalosi
 Kardja se védi meg őt.⁶⁶ De kimenté Kheiron a
 [vészből.
 S Zeus akarátja szerint így teljesítette a sorsot:
 Megzabolázta a szörnyű tüzet, meg a mérges
 Karma hegyét s a villogó [oroszlán
 Fogaknak ijesztő, vad harapását.⁶⁷

9. STROPHE.

A büszke Nereidának⁶⁸ így elnyerte kezét
 S látá ama nagyszerű kört,
 Amelyben az égi királyok
 Ültek, meg a tengeriek,
 S nyujták néki dicső adományait s az uralmat.
 Ámde nyugatra, Gadeirán túl, már nem hatol
 [ember.⁶⁹

⁶⁵ Vagy Pyrrhos, Achilles fia.

⁶⁶ L. a megfelelő címszókat. Hippolyte ármánykodását elbeszéli a köv. nemei óda.

⁶⁷ Thetis ellenállott Peleusnak s tűzzé, oroszlánná, kígyóvá változott.

⁶⁸ Thetisnek, Nereus tengeri isten leányának.

⁶⁹ Gadeira mellett vannak Herakles oszlopai (Gibraltar), melyeken túl ember nem hatolhat. Az aiginaiak sem törhetnek azon túl, az Aiakidák elérték a legnagyobbat.

Rajta, tereld a hajód' Európa partira vissza!
 Aiakosnak utódairól
 Mindent úgysem tudok elbeszélni.

10. STROPHE.

A Theandridákhoz, amint megigértem, íme, jö-
 Szíves hirodó Nemea, [vék
 Olympia s isthmosi pálya
 Testedző versenyiról.
 Ők ottan meg is állták harcaikat, sohse tértek
 A diadal koszorúi nélkül vissza honukba,
 Hol, Timasarkhos, a törzsöd, halljuk, az ünnepi
 Részesed. S hogyha Kallikles [karnak
 Bátyádnak is — azt kívánod — emeljek

11. STROPHE.

Oly oszlopot, amely a párosi márványnál ragyo-
 — Mint tűzbeli próba után [gőbb,
 Legtündöklőbb az aranyfény:
 Akképen az ünnepi dal
 A derekat fejedelmek mellé szokta emelni —:
 Hallja meg akkor az árny⁷⁰ odalenn, Akheronnak
 [a partján,
 Ajkaimon zengő dalomat, mely hirdeti hírét.
 Hogy koszorúját ráfóná
 Poseidoni versenyein Korinthos.

12. STROPHE.

De Euphanes, a te ősöd, akkoriban szívesen
 Megénekelé a dicsőt.
 Másnak kortársai mások.⁷¹

⁷⁰ Kallikles.

⁷¹ Én nem voltam Kalliklesnek kortársa, tehát csak hírhől ismerem.

Kiki, hol maga volt a tanú,
Azt hiszi, ő hivatott ecsetelni legérdemesebben.
Az, Melesiaszt dícsérvén, hogyan állana harcot!⁷²
Fonva szavát ügyesen, győzetlen a szócsata síkján,
Jóakaró a derék iránt,
Ádáz ellenfele rosszakaróknak!⁷³

⁷² Euphanes, ha élne, mennyire dicsérné dalában Melesiaszt, Timasarchos tanítómesterét!

⁷³ A költő nyilván magát rajzolja Euphanesben.

5. NEMEI ÓDA

AZ AIGINAI PYTHEASNAK, A PANKRATION
GYŐZTESÉNEK.

Az aiginai Psalychidák előkelő családjából való Pytheas Lampon fia, kinek ugyanezt a győzelmet Pindaros versenytársa, Bakkhylides is ünnepi 1897-ben napfényre került költeményeinek 13-dik darabjában, míg Pytheasnak öccsét, Phylakidast Pindaros 4. és 5. isthmosi ódája éneklí meg. Bizonyos, hogy Pindaros bizalmas baráti viszonyban volt Lampon családjával, melynek itt több tagja részesül a költő dicséretében. Pindaros ódáját az aiginai ünnepi menetben énekelte a kar, mely a győztesrel és koszorújával Aigina fő héroszának, Aiakosnak heroonjába vonult.

Pytheas győzelme (melyet Wilamowitz 485 körüli időre tesz) dicsőséget szerzett Aiginának és Aigina héroszainak, az Aiakidáknak, kiket az aiginai dór nemesség őseinek hirdetett s kiknek trójai harcai az aiginai Aphaia-templom oromfalainak szoborcsoporthozataiban is ábrázolva vannak (Müncheni glyptothéka). Talán épen ezekre céloznak az óda bevezető sorai. Így ismét könnyű az átmenet az Aiakidák dicsőítésére. A költő elhallgatja a rútat (Peleus és Telamon testvérgyilkosságát) és csak a széppel, Pelcusszal foglalkozik, aki a vendégjog tiszteletével (Hippolyte szerelmi ajánlatának visszaútásával) kiérdemelte a vendégjog örékét, Zeusnak kegyét és a Thetisszel való frigyet. Végül a

költő visszatér a győztes családjára s elődeinek dicséretére, nem feledve el az athéni Menandrost sem, az ifjú Pytheas tornamesterét. Az óda főgondolata, ami a mítoszt a jelennel, *Lampon* családjának fényes sikereivel összeköti, nyilván a 3. strófa e sorában van kifejezve: „Mindenbe döntő: átöröklött végzetünk.“ (Horatius: „Fortes creantur fortibus et bonis“.) Ezt bizonyította Peleus esete s ezt most a Lampon családé. Bevált az Aiakidák esdeklése, mellyel Zeustól Aigina számára hős sarjadékot és a hajózás hírnevét kérték (1. antistrophe). S a vendégjogot tisztelő Peleusnak megfelel Aigina szigetének vendégszeretete is.

1. STROPHE.

Márvány művésze nem vagyok,
Talpkővén erősen álló szobrot emelni kezem-
[mel nem tudok:
Ám nosza, drága, kicsiny dal, bármi naszádra
[vagy csolnakra szállva
Aiginából útra kelj s vidd szét a hírt,
Hogy Lampon izmos sarjadéka, Pytheas,
— Bár még pehely sem hímezi arca színét, —
Nemea síkján, pankrationban, fényes győzelmet
[vivott ki.⁷⁴

1. ANTISTROPHE.

Megtisztelé Kronos-, Zeus-
S szőkefürtös Nereiseknek sarjait, Aiakidák hős
[magzatit,⁷⁵
És a szülőhona földjét, melly idegennek is oly
[kedves tanyája.⁷⁶

⁷⁴ A költő dala nincs helyhez kötve, mint a szobrász alkotása, s nemcsak megörökíti az ünnepeltet, hanem mindenfelé elterjeszti a hírét.

⁷⁵ Az Aiakidák Kronos és Zeus ivadékai.

⁷⁶ Aigina élénk kereskedelme következtében.

2. ANTISTROPHE.

Csalá ki édes hangjait.

Kezdve Zeusszal ők először énekelék a dicső,
[a szent Thetist ;
S a buja Hippolyte,⁸⁵ Kretheusnak a lánya, mikép
[akarta Peleust

Törbe csalni és cselt szöve álnokul

Hogy' ámitotta hitvesét, Magnesia

Fő-fő urát,⁸⁶ hogy Peleus ellene tört

És szenvedélytől ösztökélve ifju testét áhította.

2. EPODOS.

Pedig ép' ellenkezőleg: ő könyörgött, lángolóan
Esdve a férfi kegyét! De azt fellázítá a vakmerő
[beszéd

S eltolta magátul a nőt, tisztelve Zeus vendég-
De megludá a felleget ég [jogát.

Nagy fejedelme, a végtelen életü Zeus

S bölintve fejével ígérte néki azt,

Hogy mielőbb neje lesz aranyorsós Nereisek közül
[az egyik.⁸⁷

3. STROPHE.

Rávette Poseidont, sógorát,⁸⁸ [sokat
Aki Isthmos dór földjére látogatóba jön Aigaiból
Ünnepi víg rajok ott fúvolaszóval mennek az
[isten elébe,

S hős erőnek folynak bátor versenyei.

⁸⁵ Mint Phaidra, Anteia, Stheneboia vagy a bibliai Potifárné. (L. a Tulajdonnevek közt).

⁸⁶ Akastost.

⁸⁷ Thetis.

⁸⁸ T. i. Thetis sógorát, mert Poseidonnak a felesége, Amphitrite, szintén Nereus-leány volt.

Mindenbe' döntő: átöröklött végzetünk.
Te Aiginából, Euthymenes,⁸⁹ egyenest
Nike ölébe hullva gazdag daltermést tudál aratni.

3. ANTISTROPHE.

Bátyád is büszke reád, Pytheas,
Hogy nyomába léptél⁹⁰ és övéle örül az egész
[rokonsereg.⁹¹
Kedveze Nemea néked s a honi verseny Apollon
[tiszteletére.⁹²
Részben otthon győztél kortársaid hadán,
Részint a Nisos szép völgyében.⁹³ Mily öröm,
Hogy városodnak nagyra tör a fia mind!
De szép jutalmad' ne feledd el Menandroznak⁹⁴
[megköszönni!

3. EPODOS.

Athén a hazája valóban az első tornamesterek-
[nek.
Most, ha dicsérni Themistios⁹⁵ kívánod, rajta
[csak, ne tétovázz!
Hangod' csak ereszd meg, az árboc-csúcsig vász-
[nadat feszítsd!

⁸⁹ Pytheas anyai nagybátyja, aki Pytheasnak most ünnepelt győzelme után, de még ennek az ódának elkészülte előtt nyert egy második aiginai győzelmet. „Nike ölébe hullva” — azaz fölényesen aratva fényes győzelmet.

⁹⁰ Mert Euthymenes már korábban is győzött. Egyébiránt a szöveg és értelmezése nagyon kétséges.

⁹¹ A Pelcusszal rokon aiginai nép.

⁹² Apollon Delphinios tiszteletére rendezett verseny.

⁹³ Megarában.

⁹⁴ Pytheas mestere Athénból.

⁹⁵ Pytheas anyai nagyatyja. A költő a karhoz intézi biztató szavait.

Mond: pankrationban s öklivel
Két diadalt Epidaurosban nyere.
S most vidd el a zöld koszorú fonadékát
Szőkefürtű Kharisok énekivel Aiakosnak tem-
[plomába!⁹⁶

⁹⁶ Pytheas koszorúját tedd le e dal hangjainak kíséretében áldozati adományképen a honi hősnek, Aiakosnak heroonjába, az Aiakeionba.

6. NEMEI ÓDA

AZ AIGINAI ALKIMIDASNAK, AKI GYŐZÖTT A FIÚK
BIRKOZÓVERSENYÉN.

Az aiginai Bassidák előkelő (magukat a Heraklidáktól származtató) családjából való Alkimidas győzött Nemeában, a fiúk birkozóversenyén. Elődei a győzelmek egész sorával dicsekedhettek, úgyhogy az ő győzelme már a 25-ik volt a családban, de különös volt, hogy a családnak egymást felváltó nemzedékei hol a dústermésű, hol az ugarként pihenő földhöz voltak hasonlók. Így pl. Alkimidasnak az atyja, kit a költő nem is nevez meg (a skholiasta szerint: Theon) nem mutatott fel győzelmet, ellenben nagyatyja, Praxidamas az első aiginai volt, aki Olympiában győzött (544-ben). Pausanias még látta fából faragott régi szobrát.

Az ódában alig van mitoszi kitérés. Egy pár szó esik Aigináról és az Aiakidákról (Akhillesről, aki Memnont elejtette); a költőnek elég anyag az ünnepelt ifjú és családja. Rajtuk kívül végül még a híres tornamester, Melesias kapja meg a neki járó bókot (mint a 4. nemeai és 8. olympiai ódában).

A költemény, valamint a győzelem idejét eddig nem sikerült megállapítani. Wilamowitz 474 után nem sokkal későbbi időre teszi a költemény írását.

1. STROPHE.

Külön van
 Emberi s isteni faj: habár mindannyian
Egy anyának⁹⁷ a gyermekei,
 Nagy válaszfal a hatalom:
Semmi az ember, amíg
 Mindörökre szilárd és biztos az érc
 Mennyboltozat. Ámde azért
 Vagy nagy ész, vagy testi erő
 Közelebb vihet Égnek a sergeihez,
 Bár sohse tudjuk a célt, amerre nekünk
 Nappalon vagy éjszakában
 A pályafutást kijelölte végzetünk.

1. ANTISTROPHE.

Mutatja
 Mostan is Alkimidas, hogy törzse ép' olyan,
 Mint a föld, a sokat fizető:
 Váltakozva egyszer egész
 Évre való gabonát
 Nyujt a vetése az emberek ételeül,
 Máskor kipihenve magát
 Új erőt gyűjt. E fiatal,
 Deli hős Nemeának a versenyiról
 Jött ide: látni való, oly cél fele tört,
 Mellyet Zeus tűzött ki néki,
 És nem maradott üres a vadász keze.

1. EPODOS.

Atyja utáni nagyatyja, Praxidamas vala példaadó:
 Annak a nyomdokait követé.
 Olympia-győztesül ő legelőbb hozza lombkoszorút
 Aiakidáknak az Alpheos árjaitól;⁹⁸

⁹⁷ A földanyának, Gaiának.

⁹⁸ Azaz Praxidamas Olympiában győzött. Sokleides ennek az atyja, Sokleidesé: Agesimakhos.

És öt koszorút font Isthmos a fürtjeire.
 Hármat Nemea.
 Kihozá a homályból
 Sokleidest,⁹⁹ aki legnagyobb
 Agesimakhosnak a sarjai közt.

2. STROPHE.

Mert három
 Bajvívó fia¹⁰⁰ ért a dicsőség ormira,
 Aki küzdeni megtanult.
 Isteni kegyből nincsen egész
 Hellas-szerte család,
 Melynek ökölviadalban annyi fia
 Nyert volna dicső koszorút.
 Azt reménylem, e büszke szavam,
 Valamint kiröpített nyillövedék,
 Célba talál. Óh, múzsa, e dalfuvalom
 Árajait arrafelé¹⁰¹ irányítsd!
 Az eltemetett dicsőknek tetteit

2. ANTISTROPHE.

Az ének
 S szájhagyomány dicséri érdemük szerint.
 Nincsen a Bassida-nászba' hiány
 Ebben: híres, régi család,
 Telve hajója saját
 Himnuszival.¹⁰² Jeles érdemeik sora bő
 Anyag a Pierída-liget
 Lelkes művelőinek.¹⁰³
 Isteni Pytho síkjain is
 Ennek a törzsnek a sarja, Kallias
 Győzött szíjazott ökölrel:
 Szereték aranyorsós Leto gyermeki.¹⁰⁴

⁹⁹ Sokleides maga nem nyert győzelmi koszorút.

¹⁰⁰ Agesimakhos, Praxidamas és Alkimidas.

¹⁰¹ Alkimidas háza felé.

¹⁰² Olyan győzelmi dalokkal, melyeket maguk érdekeltek ki.

¹⁰³ A Pieridák, azaz múzsák ligetét a költők művelik.

¹⁰⁴ Apollon és Artemis, a pythói játékok védői.

2. EPODOS.

És azután, hogy az estve leszállt, Kastalia hab-
 Ünnepelé a vidám sokaság; [jainál
 S tisztelte Kreon sarját¹⁰⁵ a habvert tengeri hid
 A posidóni berek szent ünnepén,¹⁰⁶
 Mellyet bikaáldozattal ül meg a nép.
 Az ősi Phlius
 Lombos hegye alján¹⁰⁷
 Ismét megkoszorúzta fejét
 Az oroszlán-ette fünek levele.

3. STROPHE.

Sok ösvény
 Nyílik a dalnok előtt, hogy e dicső sziget¹⁰⁸
 Díszait gyarapítsa még,
 Mert az Aiakidák ragyogó
 Érdeme rendkívüli
 Sorsra juttatá honi földjüket.
 A földön, a tengereken
 Hírnevük nagy-messze repül.
 Hisz' az aithiopokhoz is eljutott,
 Mert deli Memnonjuk nem térhete meg.¹⁰⁹
 Ily csapást mért öreájuk
 Akhilles, amint kocsijáról földre szállt

¹⁰⁵ Kalliaszt.¹⁰⁶ A „habvert tengeri hid“ az Isthmos, melyet az aigeusi és az ión tenger habjai vernek. A „posidóni berek“ a Poseidonnak szentelt isthmosi játékok helye.¹⁰⁷ Nemeában, hol a híres oroszlánt Herakles megölte.¹⁰⁸ Aigina.¹⁰⁹ A trójaiak segítségére menő Memnon aithiops királyt Achilles ejtette el.

3. ANTISTROPHE.

S leszúra
 Lándzsahegyével a fényes Eos magzatát.¹¹⁰
 Ezt az utat ismerem én:
 Járták már hamarább is a rég'
 Mult korok énekesi.
 Én buzgó gonddal követem nyomukat.
 Mondják, a hajónk elejét
 Csapkodó hullám ereje
 Legerősben nyugtalanítja szívünk'.
 Én örömet hozom ím' a vállaimon
 Kettős terhem'¹¹¹ s híradóként
 Húszon felül ím' ötödiknek hirdetem

3. EPODOS.

A szentnek nevezett viadalban elért kitünő dia-
 Amelyet Alkimidas aratott [dalt,
 Díszére a törzsnek. Zeus ligetében¹¹² a mostoha
 [sors
 Téged, oh gyermekem — és Polytimidasom —
 Megfoszta Olympia drága virágaitól.
 De nem sebesebb
 Tengerben a delphin;
 Mint a derék Melesias;¹¹³
 A kéznek, erőnek ügyes kocsisa.

¹¹⁰ Eos (a hajnal) fia: Memnon.

¹¹¹ Az Aiakidák és Alkimidas magasztalását.

¹¹² Olympiában is nyert volna koszorút Alkimidas és rokona, Polytimidas, ha a sors kevésbbé erős ellenfeleket jelölt volna ki számukra.

¹¹³ A híres bajvivó-mester.

7. NEMEI ÓDA

AZ AIGINAI SOGENESNEK, AKI GYŐZÖTT A FIÚK
PENTATHLON-VERSENYÉBEN.

Sogenes Thearion fia, az Euxeinidák családjából, az első aiginai fiú volt, aki pentathloni győzelmet vívott ki 485 táján. Apja és ősei nyilván nem tűntek ki versenyeken, mert különben az ő győzelmeiket is főlemlítené az ifjú Sogenes dicsérete mellett az óda. Sőt Sogenes dicséretére sincs is sok szava a költőnek: annak is egy része általánosságokba olvad. A költemény nagyobb része egészen más személlyel és üggyel, mondhatni: a költő személyes ügyével foglalkozik, melyet a régibb magyarázatok még nem tudtak kellőképen megvilágítani. Szerencsére legújabb időben papyrus-foszlányokon napvilágra került az a költemény-töredék, mely kulcsa ez óda megértésének. Ez a 6-ik paian, melyet Pindaros 490-ben írt egy éhinség alkalmával Apollon haragjának kiengesztelésére. Abban a költő az Aiakida Neoptolemosról is megemlékezik és Delphiben történt erőszakos halálát az isten bosszújának mondja azért a kegyetlenségért és szentségtörését, melyet Neoptolemos követett el, midőn az agg Priamost saját házi oltára mellett levágta. Az aiginaiak ezt sérelmesnek találták, ami nem csoda, mert az Aiakida Neoptolemos (vagy Pyrrhos), Akhilles fia, nekik tiszteletben tartott héroszuk volt; meg is nehezelték ezért a költőre s megvonták tőle és költészetétől az elismerést. Ez rosszul esett neki, aki ugyanabban a paianban nem feledkezett meg az

aiginaiak és Aigina dícséretéről. Most, öt év eltelte után a fiatal Sogenes győzelme s az ennek kapcsán kapott megbízás adott neki alkalmat arra, hogy a régi vád ellen védekezzék és megírta palinódiáját, nem törődve azzal, hogy olyan tárgyat visz bele költeményébe, amely azzal legkevésbé sem hozható szerves összefüggésbe.

Maga a mentegetődzés sem mondható egészen sikerültnek, bármilyen érdekes adata a költő életének és viszonyainak. Mert azzal, hogy Neoptolemos halálát itt egészen másképp adja elő s a sors gondviselésének tulajdonítja (mely Neoptolemost Delphiben nyugvó hérósszá akarta tenni), nem igazolja előbbi állításainak jóhiszeműségét, nem vallja be a *peccavi*-t, s nem ismeri el, hogy Neoptolemos emlékét sértette volna, hanem szinte értelmetlenségből származó félreértésnek tünteti fel az ellene emelt vádat. Igaz, hogy a sorok közt nem nehéz kiolvasni ezt: akkor nem helyesen voltam informálva a történetek felől, most úgy adom elő a dolgot, ahogy azóta helyesen megismertem! S az aiginaiak nyilván elfogadták ezt a *rectificatiót*, mely nemzeti hiúságukat kielégítette.

1. STROPHE.

Oh bölcs moiráknak a társa, Eileithyia, hív szá-
Hera leánya, a hatalmasé, [vam.
Életadója magzatoknak! Nélküled [münk,
Napsugarat sem, éjszakát sem látna most sze-
És húgod, a szép Hebe bájainak sem örülne szí-
[vünk.

De nem törünk egy cél felé valamennyien
A sorsnak igája alatt hol egy, hol más korlát me-
De a te kegyed segítettén Sogenest, [red.
Thearion sarját, zengi dalom pentathloni győze-
[delmét.¹¹⁴

¹¹⁴ Pentathlon (ötösküzdelem) = ugrás, futás, diskosdobás, kopjavesítés, birkozás.

1. ANTISTROPHE.

A dárdavető Aiakidák dalszerető szép városát¹¹⁵
 Lakja. Azoknak lelke mind rajong
 Küzdelemért a hősi versenyek terén.
 Aki sikert arat, mézédes tárgyat vet belé
 A múzsák csermelyébe. Mert a daloknak zeng-
 [zete nélkül

Homályba borúlnak a legdicsebb hőstettek is.
 Méltó tükör *egy* van, amely a szép tettet tükröz-
 Ha aranydiadému Mnemosyne kegye [teti,
 Zengő dalokban nyújtja a küzdelmek gyönyörű
 [jutalmát.

1. EPODOS.

Okos hajós figyeli a holnaputáni szelet,
 S a nyereségvágy nem vakítja el.¹¹⁶
 Gazdag és a szegény egy vég felé halad.
 Ámde a hír, mit Odysseus Homerosunk
 Édes énekiben nyere,
 Túlteszen, azt hiszem én, a szenvedésén.

2. STROPHE.

Koholt meséire dísz hint szárnyaló művészete,
 Szelleme megbüvöl, megejt a szava.
 Emberi elmén többnyire nagy vakság borong.¹¹⁷

¹¹⁵ Aiginát.

¹¹⁶ A pillanatnyi haszonnál fontosabb rá nézve a jövő biztosítása. Így a bölcsre nézve is fontosabb a jó hírnév, mely fennmarad, mint az anyagi haszon. A jó hírnév megszerzése t. i. anyagi áldozatokba is kerül, melyektől nem szabad visszariadnia. A gazdagot és a szegényt egy vég várja, de a fennmaradó hírnévért szenvedni is érdemes.

¹¹⁷ Az emberek gyakran nem ismerik fel a valódi érdemet. A görögök is Odysseust tüntették ki Akhilles fegyvereivel s így Aias, Akhilles után a legvitézebb, sértett önértékében öngyilkos lett. (Homerosnak kétes dicséretet juttat Pindaros, mert annak is része van az emberek balvéleményének előidézésében).

Mert az igazságot ha lehetne tisztán látniok,
 A hős Aias nem dőfte volna szívébe a kard acél-
 Harag dúlván keblét a fegyverek miatt; [ját.
 Ő, akit Akhilles után, mint legvitézebb bajnokot
 Vittek Zephyros fuvalmai gyors hajón,
 El Trója alá, a szőkehajú Menelaos hitveséért.¹¹⁸

2. ANTISTROPHE.

Hades hulláma utólér minden embert, elsodor
 Egyaránt dicsőt és dicstelent.
 Tiszteletet nyer mégis a halál után,
 Hamva fölött kinek isten hírvirágokat fakaszt.
 Ezért menék a tágasöblü földnek a köldöké-
 [hez,¹¹⁹
 Mert ott pihen Pytho mezején Neoptolemos,¹²⁰
 Miután Priamosnak városát feldúlta, hol sokat
 Küszködtek a hellének. Tova szállva hajón
 S elvéte Skyrost,¹²¹ Ephyrának partira ért
 [hosszan bolyongva.

2. EPODOS.

Molossiának lett ura nem sokáig ő,
 Ámde családja bírja mindig a trónt.
 Ő elment vala Apollonhoz Delphibe,
 Vitte a trójai préda legjavát.
 Pört támaszta az áldozat,
 S néki szívébe dőfé egy ember a kését.

¹¹⁸ A Paris által elrabolt Helena visszavívása végett.

¹¹⁹ Delphibe (Pythóba).

¹²⁰ Vagy Pyrrhos, Akhilles fia. (L. a Tulajdonnevek közt). Pindaros Neoptolemos sírjához ment, hogy a hős dolgaira nézve megtudja a valót.

¹²¹ Neoptolemos Skyros szigetén lakott. Ephyra = Krannon.

3. STROPHE.

Nagyon busulának ezért a vendéglátó delphiek,
Úgyde a sorsnak evvel tartozott.

Kelle, hogy a jövőben egy aiakida király
Teste pihenjen az ősi szent bereknek földiben,¹²²
S Apollón isten nagyszerű temploma mellett ott
Héroszi áldozó-toroknak öreül, [lakozzék
Szent jog hagyománya szerint.¹²³ Három szóval
[megmondhatom:

Ott örködik ő, a verseny igaz tanuja.¹²⁴
Aigina, kimondom bátran, a hősi erényre hazul-
[ról

3. ANTISTROPHE.

A legszebb útra találtak hős fiad, Zeus sarjai.
A pihenés ám mindig jól esik
Bármilyen dologban. Bármivel eltelünk hamar,
Aphrodite virágaival¹²⁵ meg a lépes mézzel is.
Más-más adományokat nyerénk születéskor a
[sors kezéből.

Ki ezt, ki azt. A teljes boldogságot *egy*
Ember sohse nyerheti el. Én senkit sem tudok,
A moira örökre megadta volna ezt. [kinek
Téged, Thearion,¹²⁶ elegendő áldással tetézt.

3. EPODOS.

Bátor szived mindig a dicsőre, szépre tör
És az értelem őrt áll biztosan.

¹²² A sors akarta, hogy egy Aiakida (Neoptolemos az Aiakida Akhilles fia volt) Delphi földjében pihenjen. Tehát a véletlennek látszó baleset isteni végzés volt P. szerint.

¹²³ Tehát a Delphibéliek nagyon megbecsülték az aiginai Aiakidát. Halála csak jobban megdicsőítette.

¹²⁴ Mintegy döntő bírása.

¹²⁵ Azaz: a szerelem gyönyöreivel.

¹²⁶ A győztes Sogenes atyja.

Ez legyen elég! Győzelmedért, ha talán nagyon
 [éles a hangom,
 Én kész vagyok arra is, hogy visszavegyem
 [szavam.
 Könnyű koszorút fonogatni. Várj csak! A múza
 Aranyba foglal hófehér ivort [fon nekem:
 S virágait a liliomnak, tenger harmatiból ki-
 [emelve.¹³⁰

4. EPODOS.

Nemeia kívánja, hogy el ne feledje Zeust
 Zengő himnuszaid halk szózata.¹³¹
 Illendő a nagy istenek legfőbb urát
 Itt, eme földnek ölén¹³² szelíden dallanunk.
 Mert mondják, hogy Aiakost
 Tőle foganta volt méhében az anyja.¹³³

5. STROPHE.

Aiakost, ki az én hires honomban volt uralkodó
 És testvére,¹³⁴ bizalmasa volt a hős
 Heraklesnek. Emberen ember hogyha segít,
 Úgy bizonyára nincs a földön semmiféle kincs,
 Mely változatlanul szerető szomszédunkkal föl-
 [érne.
 S ha isten is tanusíthat ilyen szíves érzületet,
 Akkor közeledben, Herakles, gigász-hadakat le-
 Ott lakhatik ősei isteni lakhelyén [verő,
 És boldogan élhet Sogenes atyja iránt gyöngéd
 [szeretettel.

¹³⁰ Könnyű egyszerű dicsőítő dalt írni. Én nem olyat írok, mint más. Az én műzsám nekem aranyból, elefántcsontból és fehér korallból rakja össze a lydiai fejdíszhez (mitra) hasonló, változatos éneket.

¹³¹ A nemeai győzelemért Zeust illeti hálaének.

¹³² Aigina szigetén.

¹³³ Aiginai nimfa.

¹³⁴ Mert egy atyjuk volt: Zeus. Aiakost hőrozként tisztelték Thebaiban is mint πολίαρχος-t (város ura).

5. ANTISTROPHE.

Mert mint a quadriga járma közt a rúd, úgy fek-
 Háza is a két templomod között [szik az ő
 Ép' a középén.¹³⁵ Téged illet, istenült,¹³⁶
 Hera dicső urának, hogy kiesdekeld kegyét
 És a ragyogó-szemü lánynak.¹³⁷ Megsegited te a
 [földi embert,
 Ha súlyos inség terhe nyomja a vállait.
 Oh adj nekik életerőt! Koszorúzza boldogsá-
 Űde ifjukor és borútlan alkonyat! [gukat
 És gyermekeiknek gyermekei tartsák meg a
 [mostani díszük,

5. EPODOS.

S ez a jövőben még ragyogóbb, dicsőbb legyen!¹³⁸
 Azt az én szívem sohsem ismeri el,
 Hogy Neoptolemost sértém kegyetlenül.¹³⁹
 Ám ugyanazt csépelni négyszer-ötször is
 Nagy szegénység, mint gyerekek
 Csacska meséiben a „Dios Korinthos“.¹⁴⁰

¹³⁵ Sogenesék háza a két Herakles-templom közt állott.

¹³⁶ Az Olymposra jutott Herakles.

¹³⁷ Pallas Athenának.

¹³⁸ Újabb versenygyőzelmek által.

¹³⁹ L. az óda bevezetését.

¹⁴⁰ Valami gyermekdálnak vagy mesének „mumus“-sal ijesztő refrainje.

8. NEMEI ÓDA

AZ AIGINAI DEINISNEK, A VERSENYFUTÁS
GYŐZTESÉNEK.

A fiúkorból csak imént kilépett aiginai Deinis, Megas fia, a Khariadák törzséből két győzelmet nyert a nemeai versenypályán. Az aiginai Aiakeionban tartott győzelmi ünnepe, mely mellesleg nem rég' meghalt atyjának is szól (ki szintén győzött volt Nemeában) — mint Wilamowitz mondja — csak alkalom a költőnek arra, hogy Aiakosnak, Aigina nagy hērőszának hódoljon s hozzá az aiginai államért és népért imádkozzék.

A bevezető strófa után, mely az ifjú Deinis viruló szépségét tükrözteti s Aiakosnak és Aigina régi fényének és hatalmának rövid, de praegnans rajza után a költő kifejezi szándékát Deinis és Megas ünneplésére. A második triászban várnók a szokásos mítosz beszövését. E helyett a költő félbeszakítja magát és polemiába kezd a rosszakarató irigyekkel, akik épen a jó költeményeken rágódnak s a kaján rágalom és kisebbités példájaként (mint a 7. nemeai ódában) ismét a derék Aias tragikus esetét hozza fel, kinek szerény, szóban szegény becsületessége prédája lett a hímes leplű hazugságnak. Nyilván akadtak olyanok, akik kétségbe vonták Pindaros igazságszeretetét, mellyel a jelen és a múlt embereit megítélte. Ezeknek szól a lecke. A harmadik triászban saját magára alkalmazza a mondottakat, s Zeushoz fohászkodik, ne engedje, hogy az

ő szívébe valaha befészkelje magát mások rossz-
akaratu leszólása. S most egy gyönyörű végren-
delet és végső kívánság. Mindennél, tehát a má-
sutt annyiszor ambicionált költői hírnévnél is
kívánatosabbnak tartja azt, hogy polgártársai
becsüljék pártatlan igazságszeretetéért s gyerme-
keire jó hírnevet hagyhasson örökségül. Szép és
megható epilógusa ez egy etikus tartalomban
gazdag életnek. A két utolsó strófa az ünnepe-
ltekre visszatérve a költészet áldását, balzsam-
ként ható gyógyítóerejét hangsúlyozza.

A költemény idejét nem tudjuk, de annyi két-
ségtelennek látszik, hogy a költő aggkorának
terméke.

1. STROPHE.

Aldott Ifjukor,¹⁴¹ Aphrodite mennybeli üdvének
[híradója,
Aki a szűzek s ifjak szempillái fölött lakozol,
S ezt elringatod édes kényszer karjaiban, de
[halálra gyötröd amazt!
Mily boldogító nem véteni el
Semmi dologban a percet,
És elnyerni mily nagy üdv
Áldásos, nemes szerelmet!

1. ANTISTROPHE.

Igy lebegék körül Aphrodite szép adományának
[hozói
Zeus s Aigina nászágyát. És kézre meg észre derék
Hős született: Oinone királya.¹⁴² Hányan ohaj-
[ták látni az ifju vitézt!

¹⁴¹ Megszemélyesítve: a görög Hora

¹⁴² Oinone (Ágina) királya: Aiakos.

Hivatlanul a körülötte lakó
Hős daliáknak a színe-java
Jött s önként ajánlkozott,
Hogy parancsszavát fogadja.

1. EPODOS.

És jöttek a bérces Athén
Népeinek vezérei
És Spártából a Pelopida-nagyok.¹⁴³
Aiakos szent térdeit illetem én, esedezve a ked-
[ves városért,
Polgáraiért és Lydia hangjaival
Hímezett fejdísz¹⁴⁴ hozok, íme, ajándokul neki,
Hogy Deinist s atyját, Megast
Megkoszorúzza nemeiai pályafutásért.
Mert tartós az ember üdve,
Hogyha magvát istenekkel vetjük el.

2. STROPHE.

Igy Kypros szigetén Kinyrasra istenek keze
[halmoza áldást.
Itt lélegzet-venni megállok, félbeszakítva sza-
[vam.
Elmondták sokan ezt sokfélekép': újat kitalálni,
[a próbakövön
Mely megbizonyúl, kockázatos az!
Az irigynek a dal — csemegéje:
Mindig a jóba köt bele,
Nem keres viszályt a rosszal.

¹⁴³ Pelops utódai.

¹⁴⁴ A költő ódáját lydiai fejdísszel (mitra) hasonlítja össze, mely aranyból, elefántesontból és korállból volt összeállítva.

2. ANTISTROPHE.

Megmará Telamon fiát¹⁴⁵ is és a saját kardjába
[taszítá.
Óh rút visszavonásban a derekat, ha szóba' sze-
[gény,
Csak feledés borítja, míg a hazugság hímes leple
Titkos szavazással Odysseusé [jutalmat arat.
Lőn az Akhilles örökje;
El nem nyerve a drága diszt,
Hős Aiasnak vére omlott.

2. EPODOS.

Pedig hadakozva, e két
Hős milyen máskép' ütött
Ellensége meleg húsába sebet
Érces lándzsája hegyével az ép' elesett Akhilles¹⁴⁶
[holtteste körül
S más harci vihar pusztító fergetegén!¹⁴⁷
Persze rég' megvolt a lágy szavakat hangoztató
Ellenséges rászedés,
Cselszövő, gonosz indulatú leszólás,
Mely a dicsőt a porba rántja
S nagyra fújja hitványaknak érdemét.

3. STROPHE.

Zeus atyám, ilyen érzület sohse légyen e szívben!
[Járjam az élet
Egyszerű útját és ne maradjon rossz hírnév örökül
Gyermekeimnek, csak dicsőség! Más aranyért
[könyörög, nagy birtokokért:

¹⁴⁵ Aíast, kit az igazságtalan ítélet halálba kergetett.

146 Jogos alak.

¹¹⁷ Azaz: mennyivel különb hős volt Aias, mint Odysseus.

9. NEMEI ÓDA

AZ AITNAI KHROMIOSNAK KOCSIGYŐZELMÉRE

Ez az óda az 1. nemeai ódában ünnepelt Khromiosnak, Hieron tábornokának szól, aki azonban ezt az újabb győzelmét nem Nemeában, hanem Sikyonban, a mitikus Adrastos által Apollon tiszteletére alapított versenyjátékon vívta ki, ahol ezüst csésze volt kitűzve jutalmul. (Hogy, hogy nem, ezt az ódát a köv. kettővel együtt ide sorozták be az ókori kiadók.)

Pindaros költeménye csak egy pár évvel a győzelem után készült arra az alkalomra, mikor az új Aitna város betelepítésével és rendezésével megbízott, ott lakó Khromios sikyoni győzelmének talán évforduló-ünnepét ülte körülbelül a 474. és 471. évek keretében. A költemény visszatükrözteti az ünnepség lefolyását. Az első strófában a kocsiján elől haladó Khromios mintegy diadalmenetben kíséri az ünnepi menet végig a városon; az utolsó strófa jelzi a Khromios házához való megérkezést és az ott tartott lakoma kezdetét.

A sikyoni játékok említése alkalmat ad a költőnek arra, hogy elmondja Adrastos és Amphiaraios dolgait (lásd a Tulajdonnevek közt) és a hét hadvezérnek Thebai ellen indított gyászos végű hadjáratát. Ennek említése viszont arra készíti a költőt, esdekелjen Zeushoz, hogy adjon az új városnak békés fejlődést, tartsa távol tőle a pún Karthago részéről fenyegető háborút. Nem mintha a sziciliaiak félnének a veszedelem

től, hiszen ugyanaz a becsvágy (aidos) lelkesíti őket, mely Khromiost is lelkesítette hadi pályájának fényes sikereiben. De most annyi munka és fáradalom után ő is megérdemli, hogy az öregkor nyugalját s a béke áldásait élvezze. Ezek közé tartozik a mai ünnepség öröme és dicsősége is.

1. STROPHE.

Múzsasereg, Sikyonbul, Apollontól nosza
[menjen
Víg csapatunk¹⁵¹ az új Aithába — ott idegent
[befogadni minden ajtó tárva van —
A Khromios boldog lakába, dalolva dicsőség
[himnuszát!
Mert győztes fogatára szállva jelenti a dalt az
[Anyának és ikerszülöttinek,¹⁵²
Kik egyaránt örködnék a magas Pytho fölött.

2. STROPHE.

Régi e mondás: „Nem szabad a nagy tettre
[borítani
A felejtésnek porát!“ A múzsa csodás szava
[annak legméltóbb kísérete.
Rajta tehát, zendüljön a lant, meg a fúvola és
[tisztelje meg
A lovas ünnepi versenyeket, melyeket Phoibos-
[nak Asopos árjainál Adrastos állított.¹⁵³
Gondolva erre fénnel ékesítem azt a hőst,¹⁵⁴

¹⁵¹ Az ünnepi menet, a „komos“.

¹⁵² Khromios győzelme adott alkalmat arra, hogy Letónak és ikerszülöttének, Apollonnak és Artemisnek kardalt énekeljenek.

¹⁵³ Sikyonban.

¹⁵⁴ Adrastost, a „Hetén Thebai ellen“ hadjárat fővezérét.

3. STROPHE.

Ki Sikyon uraként új ünnepet állíta ottan
S férfierőnek, tündöklő fogatoknak versenyiver
[hírnévre emelte városát.
Mert kerülé a szörnyü viszályt és Amphiaraozt,
[a merészt
S elfuta argosi ősi lakából. A Talaos-fiakat¹⁵⁵
[kiveté trónjukbul a zendülés dühe.
De ősi jognak is véget vet a hatalmasabb.

4. STROPHE.

Nőül adák Eriphylét — zálogaúl a frigyüknek —
Amphiaraoszhoz, férjének gyilkosául, a szőke
[görögség legnagyobb vezérei
És sereget vezetének a thebai hét kapu ellen,¹⁵⁶
[jósjelük
Bárha nem vala kedvező. Kronion villáma se
[bátoritá, hogy ily őrült hadjáratot
Indítsanak, sőt tiltva-tiltá vállalatjukat.

5. STROPHE.

Igy sietett bizonyos romlásba egész sokaságuk
Ércfegyverben, lószerszámmal; ám sohse térve
[honukba Ismenosnak partjain¹⁵⁷
Holttetemükkel az égre fehéren szálló füstöt híz-
[lalák.
Mert hét máglya¹⁵⁸ nyelé be az ifjui testeket.
[Amphiaraosnak a föld kebelét hasítá meg
[Zeus
Erős villáma és lovastul eltemette őt.

¹⁵⁵ Talaos: Adrastos atyja.

156 A 'Hetek' hadjárata.

157 Thebaiban.

¹⁵⁸ Amphiaraoست ugyan a föld nyelte el, de azért a mítosz nem hat, hanem hét máglyáról szól.

6. STROPHE.

Igy a Periklymenos dárdája se érte a hátát,
 Hős lelkét szégyenbe döntve. Mert fut az isteni
 [sarj is, rettegést ha kelt az Ég.
 Oh Kronion, ha lehet, hárítsd el a messze jövőben
 [a pún kopiák
 Vészes viharát,¹⁵⁹ a halálos mérkőzést — s
 [esedezve könyörgök, — áldd meg Aitna
 [gyermekait
 Hosszú időre a jogrend békés áldásával!

7. STROPHE.

Add meg e népnek: örüljön a honi ünnepi fény-
 [nek.
 Vannak ott lovas vitézek, kiknek a lelke a földi
 [kincseknél nagyobbra tör.
 Tán hihetetlen e szó!? Mert a nyereség a Sze-
 [mérmet¹⁶⁰ ejti meg,
 A hirnév egyedüli szülőjét. Az, ki ott Khromios-
 [nak az oldalán gyalog, lovon, hajón
 Küzdött, megismerhette vad harcok tusáiban,

8. STROPHE.

Vajjon ez isteni nő¹⁶¹ öntött-e szívébe kitartást
 Ares ádáz ökle ellen? Nem nagy azoknak a
 [száma, kiknek módot lel szívük
 És kezük arra, mikép fordítsa a tornyosuló vész-
 [nek viharát

¹⁵⁹ A pún karthagóiak részéről fenyegető támadást.

¹⁶⁰ Az isteni lénynek gondolt, megszemélyesített Sze-
 mérmet, az Aidost, mely a becsvágy, becsületérzés fogal-
 mát is magában foglalja.

¹⁶¹ Aidos.

Ellenségi fejére. Beszélük, a Xanthos partjain
 [egykor Hektornak virúlt ily hírvirág,
 És most meg itt, a szép Heloros sziklás part-
 [jain,¹⁶²

9. STROPHE.

— Ezt a helyet Rhea útjának nevezik, — Khro-
 [miosra
 Ép' e csillag hinte fényt már ifjui, zsenge korá-
 [ban. Sok tettét, mit szárazon
 Művele avvagy a szomszéd tengereken, máskor
 [beszélem el.
 Ifjui fáradalom, ha helyes vala, szép, derűs na-
 [pokat szerez egykor még az aggastyánnak is.
 Ismerje el: csodás egy istenáldás szállt reá!

10. STROPHE.

Mert aki dús vagyonához hírnevet is nyer a föl-
 [dön,
 Nem szabad halandó lábbal még magasabbra ki-
 [tűzött cél után törtetnie.
 Symposionhoz a békés nyugalom illik. Az ifju
 [győzelem
 Fölvirúl, ha kíséri a lágyszavu ének. Bátor a
 [hang, ha az öblös kráterből meríthetünk.
 Vegyítsétek tehát a tornak édes hírnökét!¹⁶³

11. STROPHE.

És az ezüst poharakban, amelyeket Khromios-
 [nak

¹⁶² A Heloros folyónál Hippokrates, gelai király győzte le a syrakusaiakat s a győztes fél lovasságát Gelon Khromios apósa vezérelte. Mint ifjúember, Khromios is ott harcolt.

¹⁶³ A bort.

Győzedelmes ménjei hoztak egykor a szent
[Sikyonból Apollon kiérdemelt
Szép koszorúival, osszátok ki a szőlő lelkes mag-
[zatát.
Oh Zeus, add, hogy ez érdemet a Kharisokkal
[zengve emelje a lantom sok más dicséret
[fölé¹⁶⁴
S dalommal eltaláljam a múzsák kitűzte célt!

¹⁶⁴ Más költők dicsérete fölé.

10. NEMEI ÓDA

AZ ARGOSI THEAIOSNAK. A GYÖZTES BIRKOZÓNAK.

Valamint az előző és a következő „nemei” óda, ez sem nemei győzelmet ünnepel, hanem egy bizonyos Ulias fiának, az *argosi* Theaiosnak korábbi sikeres küzdelmek után az argosi Hera-ünnepen birkózóversenyben kivívott két győzelmét. A költőnek — mint látható — nem volt mondanivalója a győztesnek atyjáról (épen csak a nevét említi); annál nagyobb dicséretet juttat Theaios anyai őseinek, Antiasnak és Thra-syklosnak s kivált Pamphaës nevű őseinek, ki-nek theoxeniáját — a család kegyeletes hagyományai szerint — a Dioskurosok, Kastor és Polydeukes személyes megjelenésükkel is megtisztelték.

A költemény öt triásza megannyi különálló szakasz. Az elsőben Argosról és dalra méltó, híres embereiről van szó. A másodikban Theaiosról, eddigi és remélhető jövő (olympiai) győzelmeiről. A harmadikban anyai őseinek diadalairól; de a 3. epodos már áttér a család mitikus klenódiumára, a Dioskurosokkal való szíves vendégi viszonyára. Nem csoda, ha az, aki ilyen családból eredett, bajnoki hírnévre törekszik, hiszen e törekvés fő támogatói épen a család iránt kegyes Dioskurosok. *Mert az istenek sarkjai hívek és megbízhatók.* Ennek az állításnak gyönyörű bizonyosságául beszéli el a 4. és 5. triász, megkapó drámaisággal Kastor és Polydeukes földi életének végső akkordjait, melyek megható

harmóniában fejezik ki az istenfiak önfeláldozó hűségét.

Homerosz Iliasz szerint (3, 243—4.) a Dioskurosok már nem élnek; Lakedaimonban vannak eltemetve. De a Kypria c. éposz úgy beszélt róluk, hogy az egyik napot a sírban töltik, de a másikat mint istenek az Olymposon. Ugyanott volt elbeszélve az Aphareus-fiakkal, Idasszal és Lynkeusszal való viszályuk, melyet Pindaros is elmond, de úgy, hogy történetükről lehetőleg le-törli a hozzájuk méltatlan foltokat. Szerinte a Dioskurosok nem állnak lesbe az Aphareus-fiak ellen egy tölgyfaodúban, hanem Kastor békésen ül egy tölgyfatörzsön, mikor ellenségei rátámadnak és halálra sebesítik. Polydeukes csak akkor támad ellenük, mikor szörnyű tettüket megtudja, melynek fő meglorlója maga az igazságos Zeus leszen, ki a bűnösöket villáma tüzével elhamvasztja, míg fia esdeklő szavára a holtra vált Polydeukesbe életet lehell.

A Dioskurosoknak e ragyogó ódája a költő aggkorának terméke. Pontos ideje ismeretlen.

1. STROPHE.

Danaos meg az ötven fényes trónu lány várossa
[legyen dalotok

Tárgya, Kharisok, Argos, az isteni Hera szék
[helye, annyi dicső

Hősi tettnek érdemivel ragyogó.

Perseus¹⁶⁵ Medusa-kalandja sokáig tartana;¹⁶⁶

Hát az a sok város, melyet Egyiptomban épít
[hős Epaphos.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Perseus is argosi, mert nagyatyja, Akrisios Argos királya volt.

¹⁶⁶ Ha el akarnám beszélni.

¹⁶⁷ Iónak, az argosi Inakhos leányának és Zeusnak fia (l. a. Tulajdonnevek közt).

S dicsérhetném Hypermestrát, ki a tört
Nem voná ki a hüvelyből — egymaga!¹⁶⁸

1. ANTISTROPHE.

Ragyogószemű, szőke Pallas hős Diomedest ott
[örök életűvé tevő;
Theba földje, meghasogatva Zeusnak mennykö-
[vitől, benyelé
Amphiaraost, háború fergetegét.¹⁶⁹
Kérkede hajdan e város sok gyönyörű
[asszonnyal is:
Zeus, ki Alkmenét s Danaét meglátogató, tanu-
És e város egyesíté Lynkeust [sítja szavam';
S Talaost a józan ész s jog útjain,

1. EPÓDOS.

[Zeus is
S nagygyá tette Amphitryont. Maga a boldog
Béjuta nemzetségibe, míg amaz a Telebúsokat
Öldökölé a csatában. Akkor az égi király
Öltve a férjnek alakját, a palotába
Ment Herakles hősi magvával; s felesége emen-
Hebe lett az Olymposon, [nek¹⁷⁰
Leggyönyörűbb az egekben anyja, Hera ol-
[dalán.

2. STROPHE

Biz' erőtlén ez ajk mind elbeszélni, Argos szent
[talaján ami szép
És dicső ment végbe, s a hosszú beszédnek bére
[gyakorla csömör.

¹⁶⁸ Azaz Danaos lányai közül egymaga nem ölte meg férjét, Lynkeust.

¹⁶⁹ A jós Amphiaraos is argosi eredetű volt.

¹⁷⁰ Heraklesnek.

3. STROPHE.

Oh Theaios, anyád nagyhírű ősinek be sokszor
 [adott koszorút¹⁷⁸
 Hős küzdelmükért kegye a Kharisoknak s Tyn-
 [dareos-fiaké!
 Antias s Thrasyklos¹⁷⁹ ha nekem rokonom,
 Argos engemet sohse látna lesütni a szemem.
 Hány remek győzelmet arattanak ők Proitos
 [paripát nevelő
 Városában,¹⁸⁰ majd Korinthos völgyiben,¹⁸¹
 S a kleonai versenyrendezők előtt!¹⁸²

3. ANTISTROPHE.

Sikyonbul ezüst boroskelyhekkal tértek meg
 [diadalmasan ők,
 Pellenéből meg puha gyapjuköpenyt vittek haza
 [vállaikon.¹⁸³
 Ám ezernyi érc-jutalom bele nem
 Fér a dalba — felsorolása sokáig tartana —:
 Annyi díjat tüze ki Kleitor, Tegea, Achaia vá-
 És Lykaion Zeus futópályáinál [rosai
 Győztes lábuk és karuk munkájáért.

3. EPODOS.

Hogyha Kastor és Polydeukes szívesen betért
 Pamphaëshez vendégül, csoda-é, ha e család
 Bajnoki hírre törekszik? Tágterű Spárta jeles
 Versenyinek hiszen ők¹⁸⁴ a rendezői,

¹⁷⁸ Kastor és Polyeukes.

¹⁷⁹ Theaios anyai ősei. „Büszke volnék, ha velük ro-
 koni kötelék fűzne össze“ — mondja P.

¹⁸⁰ Argosban.

¹⁸¹ Isthmosban.

¹⁸² Nemeában.

¹⁸³ Az achaiai Pellenében ez volt a pályadíj.

¹⁸⁴ Kastor és Polydeukes.

Heraklesszel és Hermesszel ép' ez a tiszt juta
 S pártolják a derék, igaz [nékik;
 Férfiakat. Hívek ám az isteneknek sarjai.

4. STROPHE.

És napjaikat felváltva majd fenn töltik a Zeus
 [édes atya
 Mellett, majd a földnek a hantja alatt, Thera-
 [pnainak a rejtekiben.
 Egyazon sors részese mindenikük.
 Mert Polydeukes, Kastor amint elesett, inkább
 [akart
 Ily sorsot, mint istenül élni örökké a magas ég-
 [nek ölén.
 Azt — haragra gyúlva nyája veszteért —
 Érchegyű gerellyel Idas döfte le.

4. ANTISTROPHE.

A Taygetos-tetőről látta őt meg Lynkeus: egy
 [tölgyfának a törzsökín ült;
 Mert hisz' élesebb szemü földi halandó nem vala
 [nála sehol.
 Ő s az öccse hirtelen útnak eredt
 S végrehajták nyomban a rettenetes merény-
 [letet.¹⁸⁵
 Szörnyen is lakoltak a Zeus keze által ott Apha-
 [reus fiai.
 Rajtuk ütött Polydeukes. Szembeszálltak ők
 Védekezve, ahol atyjuk sírja volt.

4. EPODOS.

Felszakíták ketten a hádeszi márványoszlopot¹⁸⁶
 S mellbe sujtották Polydeukest: szét nem zúz-
 [haták.

¹⁸⁵ T. i. hogy Kastort halálosan megsebesítették.

¹⁸⁶ Atyjuk, Aphareus márvány sírkövét.

Meg nem inogva rohant rájuk s kopiája vasát
 Nyomban a Lynkeus oldalába döfte.
 És Idasra Zeus sistergő mennyköve sújta tüzével:
 Elhagyottan elégték ott.
 Nagy feladat, ha erősbbe földi ember szembe-
[száll.

5. STROPHE.

Polydeukes a hős testvérhez nagy-sietve ízibe'
[visszafutott:
 Ott találta: nem vala halva ugyan, de már csak
[alig lihegett.
 Böven ontá' könnyei áradatát
 S jajgatott: „Atyám, Kronides, szomorú gyá-
[szunkba', mondd,
 A váltság mi lesz? Űram, övele együtt halni kíván-
[kozom én.
 Nincs becsünk, ha elveszett a jóbarát,
 Mert a bajban csak kevés hívünk marad,

5. ANTISTROPHE.

Aki osztozik a veszélyben.“ Ekkép szólt s Zeus
[atyja elébe jövén,
 Ezt a szót mondá: „Te vagy a fiam! Ezt *azután*
[nemzette a férj,
 És halandónak szülte világra anyád.
 Ám legyen, válassz szabadon, tenéked megen-
[gedem.
 Hogyha kerülni vágyol a sírt s a gyűlölt vénség
[szomorú idejét,
 S vélem kívánsz élni az Olymposon,
 Mint Athena és Ares, a lándzsahős:

5. EPODOS.

Légyen a tiéd e sors! De ha testvéred miatt
Aggva, mindenben csakis ővele kívánsz oszto-
[zást:

Életed egy fele teljék véle e hantok alatt,
Más fele égi, arany palotámnak ölében.“
Szólt, és az nem tétozázott, nyomba' határoza
És, mert Zeus akará, kinyílt [lelke.
Két szeme ércövű Kastornak s a hangja vissza-
[tért.

11. NEMEI ÓDA

A TENEDOSI ARISTAGORASNAK PRYTANISSZA
AVATÁSAKOR.

Mint az előbbi két költemény, ez is minden különösebb ok nélkül került a „nemeai“ ódák közé. Nem is epinikion, hanem a Tenedos sziget által prytanissza (városi felügyelővé) választott Aristagoras hivatalba-lépésének megünneplésére készült költemény. A Prytaneionban énekeltek, ahová a városi tanács tagjai az egy évre megválasztott új előljárót ünnepi menetben elkísérték. Aristagoras, Agesilaos (Agesilas) fia,¹⁸⁷ a Sparta melletti Amyklaiból kivándorolt és Tenedoson megtelepedett híres Peisandrida-család ivadéka, ifjabb korában hazájában és környékén már számos kisebb-nagyobb győzelmet is nyert, de szüleinek féltő gondja megakadályozta abbeli szándékában, hogy a nagy nemzeti játékokon is megpróbálkozzék, pedig — mint a költő állítja — ilyen kiváló család sarja kétségkívül sikert aratott volna.

A művészi szerkezetű költemény három, szigoruan elhatárolt triászra oszlik. Mindegyik nagy lendülettel indul s keserű rezignációval végződik, mintha jelezné az aggkornak azt a pesszimizmusát, melyet az emberi nagyratörő tervek összeomlásának tapasztalása támaszt az élet alkonyatán. Hiszen a költőnek egyik legutolsó költeménye van itt előttünk, melybe erős személyi

¹⁸⁷ Nem Arkesilaosé (Wilamowitz megállapítása a B. codex alapján).

motivumok is belejátszottak. Az öreg Pindaros Argosban ismerkedett meg egy bajnoki pályára készülő ifjúval, Theoxenossal, ki a tenedosi Aristagorasnak öccse volt s a *kalokagathia* iránt annyira fogékony költőt egészen elbájolta. A 123. töredék egy hozzá intézett költemény maradványa. A legenda szerint ennek az ifjúnak karjaiban hunyt el az agg költő Argosban. Aristagoras nyilván öccsének köszönhette, hogy prytanisi installációját Pindaros lantja örököltette meg.

1. STROPHE.

Lánya Rheának, Hestia, prytaneion öre te,
Zeus s a véle trónoló Herának a húga, könnyör-
[gök,
Lásd kegyesen te lakodban Aristagorast, meg
Társait, kik trónodhoz közelnek [az ő
Tiszteletüknek adóival,
Híven őrizvén Tenedost;

1. ANTISTROPHE.

És a legfőbb isteni nőt ital-öntve tisztelik
S áldozat illatával. Zeng lantjuk szava s véle az
Úlve örök lakomákat Zeus Xenios jogait [ének;
Gyakorolják.¹⁸⁸ Add, hogy esztendőt-szaka
Hívatalát vigye ő dicsőn
S bántalom ne érje szívét.

1. EPODOS.

Boldog az atyja bizonnyal, Agesilas, hiszen oly
Szép, olyan csodás az alakja, helyén van szíve is.

¹⁸⁸ Azaz a vendégszeretet jogait idegenekkel s más államok küldötteivel szemben, kiket a prytaneionban állami költségen vendégeltek meg.

Am aki gazdag is és mást meghalad a deli-volta
 S versenyeken diadalt aratva hatalmas erőt
 El ne feledje, hogy halandók tagjai [mutat,
 És végtére földet ölt majd a tetemére mezül.

2. STROPHE.

Amde polgártársai őt jogosan dicsérhetik
 S édes hangzatú dalok megzenghetik a diadal-
 [mast;
 Mert a körötte lakoknál eddig Aristagorás
 S híres törzse már tizenhat győzelem
 Része lőn mint birkozó
 S pankrationban versenyző.

2. ANTISTROPHE.

A derék ifjú hogy Olympia s Pytho versenyin
 Föllépjen, szülői aggodalom vala gátja.
 Esküszöm, azt hiszem én: Kastalia kútfejinél¹⁸⁹
 S Kronos lombos halmánál¹⁹⁰ ha megjelen,
 Vissza dicsőbben érkezik
 Véle küzdő társinál,

2. EPODOS.

Hogyha megüli vidáman Herkules ünnepeit
 És fényes babérfonadék koszorúzza fürtjeit.
 Egyiket, im' hiu bizakodás veti vissza az üdvtől,
 Azt pedig, aki nagyon kevésre becsüli önmagát,
 Ép' e gyáva kishitőség fosztja meg
 A sikertől, visszarántva célja előtt a kezét.

¹⁸⁹ Delphiben.¹⁹⁰ Olympiában

IV.

ISTHMOSI ÓDÁK

1. ISTHMOSI ÓDA

A THEBAI HERODOTOSNAK, A KOCSIVERSENY
GYÖZTESÉNEK.

A keosiak megbízták volt Pindarost, hogy írjon számukra himnuszt a delosi Apollonra.¹ Talán már hozzá is fogott a megbízás teljesítéséhez, mikor barátjának, a thebai Herodotosnak az isthmosi játékokon nyert kocsigyőzelméről (Kr. e. 458.) értesült. A költő nyilván baráti érzelme felbuzdulásának tesz eleget, másrészt, mint maga mondja, hazája iránti kötelességének tekinti, hogy a keosi megbízásnak eléje tegye Herodotos ügyét, kinek különös érdeméül tudja be, hogy sajátkezűleg hajtotta s vitte győzelemre fogatát, mert nem telt neki rá, hogy külön kocsihajtót fogadjon. A jómódú thebaiak erre gúnyos megjegyzéseket tehettek, azért veszi védelmébe a költő, érdeméül tudva be, hogy a hőskor híres lóhajtóinak a spártai Kastornak s a thebai Iolaosnak (Herakles féltestvérének) példáit követte. Ez ad neki egyúttal alkalmat, hogy, Kastornak és Iolaosnak himnuszát is beszőjje. Megemlékezik Herodotos derék atyjáról, Asopodorosról is, aki Plataiainál egy thebai lovas csapatot vezérelt s akinek, mint perzsabarátnak, Thebai kapitulációja után számkivetésbe kellett mennie. Sok viszontagság után Orkhomenosba vonult, családja ősi fészkébe. Fia azonban visszaszármazott Thebaiba s úgy látszik, atyja vagyoni

¹ L. a 4. paíant (Újabb papyrus-leletek.).

helyzete vagy a magáé lehetővé tette számára — ha szűkebb keretek között is — a különben eléggé költséges lovassportot, mely kisebb győzelmek után most hozta meg számára az első nagyobb sikert. Pindaros őszinte baráti szívvel kíván neki még nagyobbat Delphiben vagy Olympiában.

1. STROPHE.

Thebe, aranypaizsos szülőanyám te!
Nincs nekem a te ügyednél fontosabb,
Bérce Delos, melynek időm' oda szántam,
Rossz neven ezt ne vegye!
Drágább a jónak, mint a szülő, lehet-é?
Phoibos földje,² bocsáss meg! Az Ég ha segít,
Ezt is, amazt is teljesítem szívesen,

1. ANTISTROPHE.

A viz-ölelte Keosban járva táncát
Fürtös Apollon-uramnak a hajós
Néppel, s Isthmost zengve a tengeri ár közt,
Amely az ünnepein
Kadmos-fiaknak³ hat koszorút ada már
Díszeül honomnak, ahol született
Hős fia Alkmenának, a félni nem tudó;⁴

1. EPODOS.

Az, akitől egykor remegett Geryon bős ebhada⁵
Ámde a quadriga-győztes Herodotost akarom ma
[zengeni,

² Delos szigete, ahol Phoibos született.

³ Thebaiaknak.

⁴ Herakles.

⁵ Mely Geryon (Geryones) marháit őrizte, melyeket Herakles elhajtott. A mythographusok különösen egy Orthros nevű szörnyeteg kutyát emlegetnek; Heraklesnek le kellett nyilaznia e szörnyeteget, hogy a marhákhoz juthasson.

Aki sajátkezűleg kormányzá a gyeplüket: őt
 Kastorral együtt vágyom azért
 Vagy Iolaossal dicsérni.
 Nem volt ezeknél Lakedaimon s Thebe szülötti
 Különb a lóhajtásba' senki. [közt

2. STROPHE.

Sok diadalt is arattak a versenyekben
 S ékesíték tripusokkal házukat
 És arany vázákkal, arany poharakkal.
 Illatozó koszorút
 Mennyit nyerének! Fényesek érdemeik
 Meztelen-futásban a pályateren
 Vagy ha nehéz fegyverben futnak pajzsosan.

2. ANTISTROPHE.

Hát a kezükből a dárda hogy' röpüle!
 S messze hajítva süvölte a kőkorong!
 Nem volt pentathlon; valahány viadal volt,
 Annyi a pályadíj is.⁶
 Hányszor jelentek meg, fejüket sűrű lomb
 Díszítvén, Dirkének az árjainál,⁷
 Hányszor az Eurotasnak árnyas partjain!⁸

2. EPODOS.

Iolaos, a sárkánytul eredt ivadéknak földije,
 S Kastor, az akhai nép közt aki Therapne ma-
 [gas várát lakod,

⁶ Mikor a pentathlon nevű ötös küzdelmet behozták (diskos-, dárдавetés, futás, ugrás, birkozás), csak az kapott jutalmat, aki mind az ötben győzött. Azelőtt külön díja volt az egyes küzdelmeknek.

⁷ Thebaiban (Iolaos hazájában).

⁸ Spártában (Kastor hazájában).

Légyetek üdvöz! Im' én Poseidont, Isthmos szent
 Veszem lantomnak húrjaira [ligetét
 S Onkhestosnak partvidékét,
 S e férfi ünnepén fennen dicsérem a boldog apát,
 Az irígylendő Asopodorost,

3. STROPHE.

S Orkhomenos honi földjét, amely egykor
 Őt befogadta a szörnyű vész idején,
 Mérhetetlen tengeri árban amint már
 Süllyedezett a hajó.
 De im' e törzsnek hajdani csillaga most
 Régi fényében ragyog újra reá.
 Aki megállta a bajt, az óvatosb leszen.

3. ANTISTROPHE.

Teljes erőből erényre aki tör
 S munka se, költekezés se sok neki,
 Illik irígység nélküli szívvel adóznunk
 Néki dicséreteket.
 Könnyű ajándék nagyszerű küzdelemért
 A költőnek jó szava, mely a dicső
 Tettet emelve a közüdvnek áldoz.

3. EPODOS.

Minden munkáért jól esik a jutalomdíj
 Pásztornak, madarásznak, földmivelők s halá-
 [szok népinek.
 A kinos éhségtől szabadúlni törekszik mind,
 Ki versenyekben, háboruban [aki él.
 Szerze hírnevet magának,
 Legszebb jutalmul kapja polgár s idegen ajkairól
 Dicséretük kedves virágát.

4. STROPHE.

Am bizony illik a földrázó Poseidont,⁹
A röpülő fogatok védő urát,
Szomszédunkat, áldani hálaszavunkkal;
Fiad', Amphitryon,¹⁰
Tisztelni és a minyasok mezejét,¹¹
Demeter eleusisi szent ligetét
És Euhoia sokszor befutott terét;

4. ANTISTROPHE.

S Protesilas¹² phylakéi templomáról,
Mellyet Akhaja emelt, zeng még dalom.
Hány remek sikert ada Herodotosnak
Hermes a versenyein!
Mind dalba szőnöm szűkre szabott az idő.
És gyakran ép' az, szó amiről nem esik,
Szebb gyönyörűségben fürösztí a szívet.

4. EPÓDOS.

Hát érje meg, hogy a szépszavu Pieridáknak¹³
Szállva magasra a szárnyán, Delphi s Olympia
[lombkoszorúival
Megrakodottan emelje még dicsőbbre Thebe
Ám aki otthon kincsein ül [hirét!
És a mások fáradalmat
Gúnyolja, nem gondolja meg, mily dicstelen
Lelkét Hadesnek tartozásul! [adja oda

⁹ Mint az isthmosi versenyek fő védő urát.

¹⁰ Heraklest (voltakép Zeus fiát) és Iolaost, kiknek tiszteletére Thebaiban versenyjátékokat tartottak.

¹¹ A minyasok a biotliai Orchomenos ős lakói, hol az ős Minyas király tiszteletére rendeztek halotti játékokat.

¹² L. a Tulajdonnevek közt.

13 Múzsák.

2. ISTHMOSI ÓDA

AZ AKRAGASI XENOKRATESNEK, A KOCSIVERSENY
GYŐZTESÉNEK.

Nem epinikion, hanem alkalmi költői levél Thrasybuloshoz, Theron akragasi tyrannus unokaöccséhez, az ekkor már elhalt Xenokrates fiához talán az atyja emlékére rendezett ünnepségre, valószínűleg ez alkalommal való előadás céljából. Minthogy a költemény Xenokrates győzelmei közt az „isthmosi“-t említi először, azért sorozhatták a régiek ide, az isthmosi ódák közé.

Több mint 20 év telt el azóta, hogy Pindaros ünnepelte (6. pythói ódájában) Xenokratesnek azt a pythói győzelmét, melyben apja fogatát az ifjúság virágjában díszelgő Thrasybulos maga vitte diadalra s a költő lelkes elismerését, sőt rajongó hódolatát is kiérdemelte. Azóta sok változás történt Sziciliában. A demokrácia felülkerekedésével az uralkodó család trónvesztett lett. Thrasybulos atyja, Xenokrates meghalt. Thrasybulos mindamellett hercegi rangjának megfelelő életet élt Akragasban, bár az utolsó strófában említett „sanda irígység“ arra mutat, hogy az ex-tyrannus családra a polgárság nem nézett jó szemmel. Ezért bátorítja a költő Thrasybulost, ápolja nemeslelkű atyjának emlékét s ezt a róla szóló költeményt se rejtse véka alá.

Változott azóta Pindarosnak a Xenokrates-házhoz való viszonya is. Nemcsak Theron 468-iki győzelmének megéneklését bízták másra, t. i. Bakchylidesre, hanem Xenokrates isthmosi

győzelmét is a félelmesebb vetélytárs, Simonides énekelte meg, kinek két jellemző tulajdonságát ismerjük: az egyik, hogy sokáig várakoztatta megrendelőit, a másik, hogy busásan megfizette őket. S most Simonides és Bakkhylides ültek a nyeregben s Pindaros régi érdemei (2., 3. olympiai, 6. pythói óda) feledésbe merültek, ép' úgy, mint a költeményben nagy elismeréssel említett kiváló kocsihajtó Nikomakhoséi. A költő szavaiból — bármily finomak is — kiérzik a keserűség. Ezért emlegeti mindjárt a bevezetés a nem bérért dolgozó mûzsa letünt korát. De a keserűséget és a panaszt megfelelő fokú önértzet és önbecsülés ellensúlyozza s ha a 6. pythói óda az ifjú Thrasybulosnak, ez atyjának, a példaadó Xenokratesnek beszédes emlékoszlopa.

1. STROPHE.

Ha régi poéta a mûzsafogatra szállt, Thrasy-
 Megragadván a dicső [bulosom,
 Lantot, könnyedén röpité ki nyilát,
 Édesen hangzó dalokban öntve ki lágy epedését
 A gyönyörű fiúért, kit vágyra keltő
 Ifju bájjal ékesített Aphrodite.

1. ANTISTROPHE.

Mert akkor a mûzsa se volt még kapzsi, bérért
 S mézszavu Terpsykhore [dolgozó
 Nem bocsátá áruba lágy dalait:
 Nem borítá még ezüstnek sápadozó színe [arcuk',¹⁴
 Most meg akarja, hogy Argos emberével¹⁵
 Valljuk azt, mi legközelebb jár a valóhoz:

¹⁴ A spontán módon írt daloknak.

¹⁵ Aristodemossal, kit a hét bölcs közé soroztak.

1. EPODOS.

„Pénz, csak a pénz biz' az ember“ — szólt, a
 [vagyon s a barát hogy elhagyá.
 Ám te megérted a szóm'. Mindenki tudja,
 Isthmoson Xenokratesnek
 Mily győzelmet juttatott Poseidon urunk,
 Dór zellerből küldve dicső koszorút,
 Hogy díszül hajába fonja,

2. STROPHE.

Tisztelve a jólovu férfit, Akragasnak csillagát.¹⁶
 A dicső Phoibos pedig
 Krisa síkján¹⁷ nyujta fejére babért.
 S tiszteletben részesülve a fényes Athénben,
 [Erekhtheus
 Sarjainál, oka nem volt a panasza
 A fogatját védve hajtó férfi ellen;¹⁸

2. ANTISTROPHE.

Mert Nikomakhos igazán helyesen kezelte gyep-
 Ismerék őt,¹⁹ mint szives [lűit.
 Házigazdát, jól a Kronosfi Zeus
 Elisi frigykötői, akik az ünnepi rendre ügyelnek,
 S édes örömríadóval üdvözölték,²⁰
 Aranyos Nikének amint ölébe hullott —

¹⁶ Xenokratest, kinek e győzelmét már Simonides is megénekelte.

¹⁷ Delphiben, a pythói játékokon.

¹⁸ A mindjárt említendő Nikomakhos ellen, aki fogatát győzelemre vitte.

¹⁹ Nikomakhost, aki Olympiában 476-ban Theron fogatával győzött (1. a 2. és 3. olympiai ódát).

²⁰ Mikor győzelmét kihirdették.

2. EPODOS.

Ott, ama földön, amelyet olymposi Zeus ligeté-
[nek mondanak.²¹

Két fia ott aratá Ainesidamosnak

Halhatatlan hősi hírét.

Mert, Thrasybulos, a ti házatokba' nagyon

Rég' ismertek az ünnepi víg menetek

S hangja édes énekeknek.

3. STROPHE.

Ha múzsa-sugallta dalát a költő győztes férfiak
Höslakába elviszi,

Gátja nincsen, ösvenye sem meredek.

Mint Xenokrates jósága túltesz a többiekén, oly

Messzire vágyom a diskosomat kidobni.²²

Polgártársi tisztelettel környezék őt,

3. ANTISTROPHE.

Panhelleni módon, a lótenyésztésnek nagy mes-
[terét.

Isteneknek szent torát

Jámboran megülte. Ha dúlt a vihar,

Nem voná be a vitorlákat szives asztala mellett.

Messze a Phasisig elhatolt nyaranta,

Télen a Nilus partjáig elhajózott.²³

²¹ Olympiában.

²² Annaira túl akarok tenni azokon, akik őt megénekelték.

²³ Xenokrates kifogyhatatlan vendégszeretetét olyan hajóhoz hasonlítja a költő, mely fáradhatatlanul jár a világ egyik határszélétől a másikig: északon a Phasis (ma: Rion) folyó torkolatáig, délen a Nilusig.

3. EPODOS.

Bárha a sanda irigység gyakran erőt vesz az
[emberek szivén,
Óh ne borítsd feledésbe atyád erényét
S ezt a dalt! Nem azért irám meg,
Hogy nyugodjék nálam némán, hangtalanúl.
Nikasippos,²⁴ hogyha megérkezel, ezt
Add tudtúl a jó barátoknak.

²⁴ Annak a neve, akire a költő e költeményét rábízta, hogy vigye el Sziciliába.

3. és 4. ISTHMOSI ÓDA

A THEBAI MELISSOSNAK, A KOCSIVERSENÝ
GYÖZTESÉNEK.

Ez a költemény a régebbi kiadásokban kettőt tesz ki, úgy, hogy a három első strófa 3-dik, a többi 4-dik isthmosi ódának van besorozva. Constantinus Bulle (1869—70) mutatta ki, hogy a teljesen azonos mértékben írt s ugyanazon személynék, Melissosnak szóló két költemény voltaképen egy. Valószínű, hogy Pindaros már elkészült Melissos isthmosi győzelmét ünneplő ódájával, mikor hírét vette újabb, nemeai győzelmének. Ez késztette arra, hogy a kész költemény elé egy bevezető strófa-triászt állítson, amelyben a nemeai győzelemről is szó van.

A thebai Melissos, Telesiades fia, a Kleonymidák előkelő családjának volt ivadéka, mely anyai részről a Labdakidákat is ősei közé számította. Már az első epódos felsorolja a család régibb győzelmeit, majd kiváló tulajdonságaikról van szó s hírnevükről, mely Herakles oszlopaiig elhat. Többre, nagyobbra törekedni már nem is lenne okos dolog. Azonban nagy gyász és veszteség érte a kiváló családot, mikor négy hős sarját háborúban (Plataiainál 479) elveszítette. Ezek t. i. a thebai arisztokrata-családok fiaival együtt a perzsák oldalán harcoltak. A viharos idők elmúltával ismét fölébredt a rózsatermő szép tavasz. Itt felsorolja Pindaros az ismét erőre kapott családnak újabb sikereit, versenygyőzelmeit. Úgy látszik, Olympiában, Delphiben nem

koronázta siker bajnoki törekvéseiket. A költő az igazságtalanul mellőzött Aias példájával vígasztalja őket (mint a 7. és 8. nemeai ódában). A 4. antistrophe magára Melissosra tér át, kinek alakja alkalmat ad neki a Heraklesszel való összehasonlításra s Herakles egy pár dolganak említésére. A thebaiak épen arra a kétnapos emlékünnepre készülnek, amelyet az Elektra-kapu közelében Herakles fiainak oltárain áldozva versenyekkel ünnepelnek, amelyeken Melissos már serdületlen-korában kitüntette magát.

A költeményt, melyben egy ősi thebai család már-már kialudt fényének újból való felragyogását ünnepli, nem sokkal 474 után írhatta Pindaros.

1. STROPHE.

Hírneves küzdelmekről vagy kincsekről ki boldogítva
A sötét gögöt leigazza szívében, érdemes
Honfitársainak dicséretére.
A nagy erények, oh Zeus, kezedből jönnek.
Annak boldogsága tartósabb, aki féli az isteket;
A gonosznak
Elvirúl az üdve hervadó virágként.

1. ANTISTROPHE

Hősi tettért a deréknek dalt illik cserébe adnunk.
És dicséernünk őtet az ünnepi pompának során.
Két diadalt ada sorsa Melissosnak:
Szíve repeshet az édes, boldog örömtől,
Mert az Isthmos erdejéből lombkoszorúk övezék
És az oroslán [a fejét.
Mély völgyében Thebait hirdetik honának,²⁵

²⁵ Nemeában kihirdették mint győztest, megnevezve honát. Nemeában tanyázott az az oroslán, melyet Herakles megölt.

1. EPODOS.

Győzván fogatával. Az ősök hírneve nem
Szenvede általa szégyent.
Tudjátok Kleónymos
Versenypályákon nyert hírét.
Mint vérei — anyjuk után — Labdakosnak,²⁶
[kineseikből lóra áldoztak sokat.
Ám hosszú idő folyamán
Változó az ember sorsa. Isten sarja, az nem sért-
[hető csupán.]

2. STROPHE.

Istenimtől van, Melissos, nékem útam számtalan [sok,
— Mert megkönnyítéd te az isthmosi pályán én-
A ti erényiteket megénekelnem: [nekem
Mert a Kléonymidák mindig ezekkel
Ékesen járnak istennel végig az életutat. De ma
Holnap más szél [egy,
Ember éltét erre, majd amarra hajtja.²⁷

2. ANTISTROPHE

Rég' tisztelve Thebe-szerte — mondják — a vi-
[déki népnek
Pártfogói valának a lármás gögtől menten ők.²⁸
És valamennyi bizonyosság száll a földön
Most avagy egykoron élt hős férfiaknak
Végtelen nagy hírnevéről, teljesen élvezik ők
Herkulesnek [maguk azt.
Oszlopáig²⁹ elhat e ház hőserénye.

²⁶ Kleonymos neje Labdakos nemzetségéből származott.

²⁷ Ki van leve a sors változásainak, mint már a Labdakidák s újabban (2. epodos) a Kleonymidák tapasztalták.

28 A Kleonymidák.

²⁹ Az akkor ismert világ végéig (a Gibraltarig).

Olykor megejt erősbet is
 Hitványnak ügyes csele. Ismeritek ti a hős Aiaszt,
 [erős kezét ki vérben fürdeté,
 És öreg éjtszaka hogy
 Kardját a szívébe dőfte, szégyen érte őt a Tróját
 [vívó hellen nép előtt.³²

5. EPODOS.

Másnap' megerednek az évi versenyek is,

Hősi erőnek a dolga.

Homlokán mirtusz-virág,³⁹

Ott Melissos kétszeres

Diadalt aratott s azelőtt a gyermekek közt is

[kitűnt, a kormányosnak bölcs szavát

Mert megfogadá okosan.

Orseasszal⁴⁰ őt ezért együtt dicsérem, hintve

[rájuk a dal édes harmatát.

³⁹ A thebai Elektra-kapunál győzőnek jutalma.

⁴⁰ A 'kormányos', azaz Melissos atléta-mestere.

5. ISTHMOSI ÓDA

AZ AIGINAI PHYLAKIDASNAK, A PANKRATION
GYŐZTESÉNEK.

Phylakidas, az aiginai Lampon fia, öccse annak a Pytheasnak, akinek pankration-győzelmét az 5. nemeai óda ünnepli, két pankration-győzelmet nyert az isthmosi játékokon: ezeket énekli meg Pindaros az apa fölkérésére ebben s még ezt megelőzőleg a 6. isthmosi ódában. Az óda kezdetén egy olyan istennőhöz fohászkodik a költő, akit alig ismerünk máshonnan: Theiához, akit Hesiodos, Helios és Selene anyjának, tehát minden világosság forrásának mond. Pindaros is mint Helios anyjához fohászkodik hozzá, akitől minden fény, minden derű, tehát a bajnoki győzelmek maradandó fénye is származik, mintha csak érezné a teremtés nagy folyamatát, melynek megindítója a „Legyen világosság!” Magát a győzelmet nem Theia, hanem általában az istenek, főkép Zeus adja, tehát nem egyéni érdem: ezért a győztes óvakodjék az elbizakodástól.

A költő a győztes dicsérete után, — Aigináról lévén szó, — áttér az Aiakidák magasztalására, előbb azonban más hőskről is megemlékezik annak bizonyágául, hogy hősöknek és bajnokoknak egyaránt a dicsőség a legfőbb jutalma s e dicsőséget főkép a dal örökíti meg. Következik az Aiakidák (Telamon, Akhilles), s maga Aigina dicsérete, mely Aiginának abban az érdemében kulminál, hogy hajóhadának része

volt a salamiszi győzelem (480) kivívásában. Athénnek, Aigina szerencsés vetélytársának dícsérete elmarad, de nem marad el — épúgy, mint a versenygyőztes egyénekekkel szemben — a mérsékletre intés és a végzetes elbizakodottságtól való óvás, mely e kor másik nagy költő-prófétájának, Aiskhylosnak, Perzsák c. drámájában egy pár évvel később oly meggyőző erővel hirdette Xerxes gögjének bűnhődését s azt a mérsékletet és hálás szerénységet, mellyel a győztes fél az isteneknek tartozik. — Pindaros ódája valószínűleg 476-ból való; Aiskhylos Perzsák c. darabja 472-ben került színre.

1. STROPHE.

Heliosnak anyja, te soknevű Theia!
 Az aranyat miattad tartja az emberiség
 Mindeneknél többre a földi javak közt.
 Küzdve a tengereken
 A hajók s a szekérbe fogott paripák is
 A gyors versenyforgatagban bámulatra tiszte-
 Által lesznek érdemesekké. [leted

1. ANTISTROPHE.

Általad nyer ünnepi versenyeken dísz
 S hön óhajtott hírt, kinek sok lombfonadék
 Hullt fejére,⁴¹ mert keze győze avagy gyors
 Lábbal elérte a célt.
 Isten ítélhet csak a férfi-erőben.⁴²
 Két dolog van, amely éltünk illatos virágaira
 Áldásos gondot viselhet:

⁴¹ Ezeket az ünneplő közönség hozza, hogy velük a győztest ékesítse.

⁴² T. i. a versenyzők között.

1. EPODOS.

Boldogulás s szeplő nélküli hírnév.
 Zeus ne kívánj lenni! Megvan mindened,
 Hogyha sorsodnak kegye ezt megadá.
 Földihez csak földi való.
 Istmoson kettős dicsőséged virul, oh
 Phylakidas! Nemeába' neked s Pytheasnak,
 Aki ott vítt pankrationt.⁴³ De az én
 Szűmnek az Aiakidák nélkül nem ízlik a dal.
 A Kharisok vezetének a jog és rend

2. STROPHE.

Híres városába, a Lamponidákhoz.⁴⁴
 Istenesség tiszta útján hogyha halad,
 Fáradalmiért a jutalmat a dalba
 Önteni itt az idő.
 Dalt nyertek jutalmul a hajdani kornak
 Hős vitézi, s hangosan zeng lanton s hangzatos
 A magasztaló dicséret. [fuvolán

2. ANTISTROPHE.

A költőnek ihletet ad e dicsőség,
 Hogy megzengje lantján Zeus akaratja szerint.
 Aitoloknak ünnepi áldozatában
 Oineidák⁴⁵ a dicsők;
 Thebaiban nagy tisztelet éri Iolaost,
 A lóhajtót, Argosban hős Perseust, Spártában
 Zeus-fiat: Kastort s Polydeukest. [a két

2. EPODOS.

Aiginában Aiakos és Aiakidák
 Fennkölt lelke fénylik. Kétszer feldulák
 Ők csatázva Trója erős falait.

⁴³ Birkozás és öklözés.

⁴⁴ Az aiginai Lampon-családhoz.

⁴⁵ Oineidák: Oineus fiai, Tydeus és Meleagros.

Egyszer Heraklest követék,
 Majd az Atridákat.⁴⁶ Szállj a magasba te most!⁴⁷
 Kyknost, Hektort, mondd, ki ölé meg a harcban.
 És ki a mór Memnont, amaz ércmezű hőst
 S a Kaykosnak az árjainál hős Telephost
 Vajh' ki sebezte meg érces lándzsa-heggyel?⁴⁸

3. STROPHE.

Im' ezeknek volt a hazája a híres
 Aigina szigetje. Rég' ott áll a torony.⁴⁹
 Más nem mássza meg azt, csak hősi derékség.
 Sok nyilat őriz a szám
 Még, hogy róluk szózatit ékesen ontsa,
 Most a harcban is bizonyosság Aias városa, szép
 Aiginának a hajósi [Salamis:

3. ANTISTROPHE.

Védtek meg, hogy Zeus iszonyú viharának
 Jégesője számtalan férfit leverte.⁵⁰
 Ám a bölcs némán örül a diadalnak!
 Zeus, a világ ura, ád
 Jót és rosszat.⁵¹ Ámde az ily diadalmak
 Szívesen látják az édes mézbe⁵² mártott éneke-
 Fáradozva küzdhet az, ki [ket.

⁴⁶ Telamon Heraklest kísérte Laomedon elleni vállalatában; Akhilles az Atridákat.

⁴⁷ A költő önmagához szól.

⁴⁸ Mindezt Akhilles tette.

⁴⁹ A hősi derékség képzelt tornya.

⁵⁰ Az aiginai hajóhadnak része volt a salamisi győzelem kivívásában (Herodotos 8, 93, 112). A költő Aiginát dicsérvén, nem tartja helyénvalónak, hogy Aigina vetélytársának, Athénnek az érdemét hangsúlyozza.

⁵¹ Tehát nem szabad a győztesnek elbizakodnia, s a sikert saját érdemének tulajdonítania.

⁵² A mézet a régiek konzerválásra is használták. Tehát a 'mézbe mártott' ének a dicsőséget is jobban fenn tartja.

3. EPODOS.

Kleonikos⁵³ sarjait a viadalban
Ismeré meg. Mert homályban nem marad
A nagy munka és az a költekezés
A reménység gondjai közt.
Megdicsérem Pytheast is,⁵⁴ aki ügyes
Kézzel, ésszel Phylakidasnak a sujtó
Öklözésben útmutatója vala.
Vigy neki is koszorút,⁵⁵ szalagos homlokfüzért,
S új diadalmi danát röpíts feléje!

⁵³ Kleonikos Lampon atyja, Phylakidas nagyatyja.

⁵⁴ Pytheas volt öccsének mestere.

⁵⁵ A költemény elvivőjéhez szól.

6. ISTHMOSI ÓDA

AZ AIGINAI PHYLAKIDASNAK, A PANKRATION
GYŐZTESÉNEK.

Az előbbi 5. ódában ünnepelt aiginai Phylakidas akkori győzelme előtt már négy évvel, 480-ban is nyert az isthmosi játékokon pankration-győzelmet s ezt énekli itt meg Pindaros. (Lampon idősebb fiát, Pytheast nemeai győzelméért az 5. nemeai óda ünnepli.) A költő mindjárt az 1. strófában kifejezi azt a reményét, hogy a harmadik áldomást Phylakidasnak olympiai győzelmére fogják megtartani. Ez a jóslat nem valósult. Lehetséges, hogy Xerxes hadjárata meg is akadályozta az aiginaiakat abban, hogy az olympiai versenyeken részt vegyenek. — A költőt különben nem annyira a győztes Phylakidas, mint inkább a derék apa, Lampon érdekli. A költemény voltakép a gondos apa megérdemelt örömének és dicséretének himnusza. Már az 1. antistrophe az ő apai boldogságának fennmaradásáért cseng s az utolsó két strófa benne rajzolja az ambiciózus, gondos apa mintaképét. — Aiginai győztesről lévén szó, már eleve föltehetjük, hogy Pindaros nem fog megfélemedezni az Aiakidákról. Ki is jelenti (1. epodos), hogy „Aiginára lépve”, azaz aiginai bajnokot énekelve szent törvényének tekinti az Aiakidák magasztalását. Ezúttal Telamonról emlékezik meg, mint Heraklesnek segítő társáról s együtt végzett vállalkaitat felsorolván, visszatér a két hős találkozására s (egy 7. századbeil „Hesiodos“-féle Ehoie

alapján) a nála megszokott eleven, drámai sceneriával varázsolja szemünk elé Heraklesnek azt az italáldomását, mellyel Telamon számára öhozá hasonló győzhetetlen, hős fiúnak születését esdekelte Zeustól s a Zeus-küldte sas, mint jósjel megígérte az esdeklés teljesülését (t. i. Aias világrajöttét). Nem „bele-interpretálás” talán, ha Telamonban Lampon idealizált képére ismerünk s Herakles jóslatában a költő jóslatát látjuk tükröződni, mellyel Phylakidasnak olympiai győzelmet vaticinált. Se non è vero, è ben trovato.

1. STROPHE.

Miként szokás dús, ünnepi férfitoron,
Múzsá-dallal másodszor teljék a poñár
Lampon⁵⁶ győztes nemzetségeért. Nemeába' tené-
[ked üritők, Zeus, az elsőt,
Hol virágos, szép koszorút aratánk.
És most Poseidonnak megint
S Nereisek seregének, amért a legifjabbik ese-
[mete,
Phylakidas győzött. Hadd légyen a harmadik,
Mézédes énekkel tele, Zeus nagyurunknak áldo-
S hozzon szerencsét Aiginára.⁵⁷ [más

1. ANTISTROPHE.

Ki fáradsálmát s költekezést szívesen
Vállal istenekkel szerzett érdemekért,

⁵⁶ Lampon a győztes Phylakidas (és Pytheas) atyja.

⁵⁷ Symposionokon először az olymposi Zeusnak öntötték italáldozatot; a második rendesen a Földnek és a hőroszoknak, a harmadik Zeus Soter (Szabadító)-nak szólt. A költő ezt mondja: Nemeában vegyítettük az első kratert Pytheas nemeai győzelmére (l. 5. nemeai ódát). Ma keverjük a másodikat Phylakidas tiszteletére. A harmadikat egy remélt olympiai győzelem ünneplésére óhajtja áldozni.

S hírvirággal ékesíti istene, már az az üdv part-
 [ján vete horgonyt,
 Mert kegyébe vette az égi sereg.
 Ily sorsért esd Kleonikos
 Gyermeké,⁵⁸ így akar ő meghalni, így kívánja az
 Eljövését. Hívom én is a dicső [ősz
 Klothót s a két hugát⁵⁹ könyörögve: a drága jó-
 Hő óhaját hogy teljesítsék. [barát

1. EPODOS.

S szent törvényül tisztelem, Aiakidák,
 E szigetre lépve, dicső névetekre
 Hinteni a dicsérő himnuszok áradatát.
 Tízezer, száz lábnyi széles útja vonúl a hires,
 [vitézi tettnek
 Túl a Nilus forrásán s a hyperboreusokon is;⁶⁰
 És nincsen oly barbár, idegenszavu nép nincsen
 Melyhez nem jutott el az isteni vő — [sehol,
 Boldog Peleusnak hősi hírneve;

2. STROPHE.

Vagy a tied, Aias és a tied, Telamon!
 Ezt magával vitte hajóján Trója alá
 Herakles a tirynsiekkal, jó hadi társaul a viadal-
 [bau, annyi hősnak
 Bajt szerezve, Laomedont, a ravaszt
 Hogy megtorolja bűnéért.
 És bevéve vele Pergamost,⁶¹ a meropsokat is
 Megtalálta hegy-nagyságu pásztorát [leveré;⁶²
 Phlegrai-mezőnek, Alkyóneust, s keze nem pi-
 A nyíl süvöltő, zord idegjét. [henteté

⁵⁸ Lampon.⁵⁹ Tehát a három sorsistennőt (moirát.)⁶⁰ Tehát a föld legdélibb részétől a legészakibbig ismerik az Aiakidák hírnevét.⁶¹ Trója várát.⁶² Kos szigetén.

2. ANTISTROPHE.

De hogy hajóra hívta az Aiakidát,⁶³
Ott találta őket épen a lakomán.
És amint ott állt oroszlánbőr-borítottan a hős,
[Telamon felszólította,
Kezdje meg nektárral az áldozatot
Kezébe adta serlegét,
A ragyogó aranyat, megtöltve habzó bornedüvel.
Égre tárva győzhetetlen két kezét
Szólt Herakles: „Óh, Zeus, édes atyám, esdő
Már máskor is ha teljesítéd: [szavam

2. EPODOS.

Most, oh most hallgasd meg ez esdeklést:
Boldogítsd e férfit, e drága barátot,
Egy derék fiút hadd szüljön Eeriboia neki!
És a testét tégyed erőssé, mint ez a bőr,⁶⁴ amely
[engemet körülvesz,
S mely Nemeában első küzdelmemnek a díja
[vala;
S hős bátorság lakja szívét!“ — E szavára küldö
Egy hatalmas sást, madaraknak urát.⁶⁵ [isten
Édes öröm nyilallta át a hős szívét,

3. STROPHE.

S mint egy próféta szólt, fölemelve szavát:
„A gyermek, kiért esengesz, meglesz, Telamón!
És a feltűnt sasmadárról hadd legyen a neve
[néki: a nagyhatalmu Aias,⁶⁶
Rémitő a marcona férfitusán.“
Hosszúra nyúlna a nagy tettek sorát elmondani
[most,

⁶³ Itt visszatér az elbeszélés a trójai vállalat kezdésére.

⁶⁴ A nemeai oroszlán bőre.

⁶⁵ Mint kedvező jósjelet.

⁶⁶ P. Aias nevét a sastól (aietos) származtatja.

Hisz' Phylakidast, Euthymenest és Pytheast
 Jöttem dicsérni,⁶⁷ múzsa! Rövid legyen és velős
 Követve Argosnak szokását.⁶⁸ [a szó

3. ANTISTROPHE.

Az isthmosi pankrationban a két daliás
 Ifju és bátyjuk háromszor nyere büszke babért,
 Majd Nemeia lombos ölében. És a dalok milyen
 [áradatát hozták világra!

Kharisok édes harmatival locsolák
 A Psalychidák honát.⁶⁹
 Nagyra emelve Themistios lakát itt élnek is ők
 Isten-áldta városukban. Lampon is
 „Munkálva fárad“ — nagyra becsülve a Hesio-
 S a két fiát buzdítva inti. [dos szavát⁷⁰

3. EPODOS.

Városának így gyarapítja díszét,
 És idegennek gondviselője, barátja.
 A józan mérték a célja és el is éri e célt
 Észnek útján jár a nyelve. Bajnoki sorban
 [olyan, mint a kövek közt
 A vasat meggyőzni bíró naxosi köszörűkö.⁷¹
 Szent Dirke vizét hintem tireátok, amelyet
 [Mnemosynének
 Mélyölű szűz lányai⁷² küldtek ide,
 Jó fal-övezte Thebainak kapúihoz.⁷³

⁶⁷ Phylakidast ebben az ódában dicséri, Pytheast az 5. nemeaiban; Euthymenes nagybátyjuk, Themistios fia, is győzött Nemeában.

⁶⁸ Az argosiai is szerették a velős rövidséget, mint a lakedaimonok (laconismus).

⁶⁹ Aiginát. A Psalychidák nemzetségéhez tartozott Lampon családja.

⁷⁰ Hesiodos, Munkák és Napok 412 „Gondosság gyarapítja a munkát“.

⁷¹ Lampon maga nem lépett síkra mint bajnok, de fiát, Phylakidast ő képezte ki bajnokká. A naxosi köszörűkövet tartották legjobbnak.

⁷² A múzsák.

⁷³ Thebaiból olyan költeménnyel üdvözlöm Lamponékat, amelyet a múzsák sugalmaztak.

2

7. ISTHMOSI ÓDA

A THEBAI STREPSIADESNEK, A PANKRATION
GYŐZTESÉNEK.

A thebai Strepsiadésnek itt megénekelt isthmosi győzelme 454 táján történhetett. A költőnek, ki a családdal nyilván jó viszonyban volt, van az ifjú győztes számára egy pár bensőséges dicsérő szava, de még sokkal inkább hasonló nevű nagybátyja számára, aki az Athén ellen Oinophytánál vívott gyászos csatában esett el s társaival együtt a legdicsőbb honfrierényt gyakorolta. De ez a Strepsiadés is csak exponense Thebai szomorú sorsának. Ezzel kezdi is a költő. Az ősi, dicső Thebai, mely isteneknek és hősöknek adott életet s amely az Aigidák nemzetségével egykor Spárta hatalmát megalapította, hálátlanságot kapott jutalmul. Spárta a tanagrai győzelem kivívása után (457) cserben hagyta: ennek következménye volt az oinophytai vereség s Thebainak Athén uralma alá jutása. S íme — mondja a költő — mi mégis ünnepelünk, élvezzük azt a jót, amiben sorsunk még részesít, tudva, hogy a közös vég mindnyájunkat elér; de lelkünkben él a remény, mint Amphiaraosznak, aki azzal a tudattal szállt, mint herosz, Thebai földjébe, hogy fia az epigonosokkal együtt majd kivívja helyette a győzelmet. Bízunk a történelem igazságszolgáltatásában. „*An einem solchen Liede kann unsereins sich trösten*“ — mondja Wilamowitz.

1. STROPHE.

A sok-ösi dicsőség közt melyikben
Talált, te szerencsés Thebe, lelked legnagyobb
[gyönyört?
Tán mikor a fürtös Dionysost szülted
Érc hangjaitól körülzajongott⁷⁴ Demeternek a
Vagy mikor Őt fogadtad, [társaul?⁷⁵
Zeust öreg éjjel, arany havának pelyhiben,⁷⁶

1. ANTISTROPHE.

Ahogy Amphitryon küszöbére lépve
 Nejét keresé, hogy őt Herakles anyjává tegye?
 Vagy Teiresiasnak bölcs esze volt örömdre?
 Avagy Iolaos, a lóhoz értő?
 Avagy dárda vitézi, a spárták?'' Vagy mikor
 [annyi hívétől
 Megfosztván, a kivívott véres harc után,

1. EPODOS.

Adrastost lovas Argosába kergetéd?
Avvagy mikor a dór gyarmatot Lakedaimon
Földjén megerősítéd?
És mikor fiaid, Aigida-hősök,
Amyklaít bevezék, követve phoibosi jóslatokat?⁷⁸
Alszik a régi dicsőség,
S az emberek elfelejtik csakhamar azt,

⁷⁴ Demetert érc hangszerekkel ünnepelték.

⁷⁵ Dionysos (Bakkhos) Iakkhos néven szintén eleusisi istenség.

⁷⁶ Mint Danaéhoz arany eső, úgy Alkmenéhez arany hó alakjában szállott le Zeus.

⁷⁷ 'Spárnák' (= elvetettek) t. i. a Kadmos által elvetett sárkányfogakból kikelt vitézek, a thebaiak ősei.

⁷⁸ Az Aigidak azok a thebai hősök, akik a dór vándorlášhoz csatlakozva, a dórokat segítették s Amyklait elfoglalva a spártaiak hatalmát megalapították. Ezért most a spártaiak hálátlansággal fizettek Thebainak.

Oh rettenetes kín érte a szívem' akkor!
Most a vihar elmúlt s jó időt ád
Poseidon nekem. Éneklek, fejemet koszorúval
[Övezve.
Üdvöm' irigyen az Ég bárcsak ne bántaná!

3. ANTISTROPHE.

Ami jót hoz a nap, élvezve nyugodtan
Haladok tova életemnek sorsrendelt határaig.
Ránk vár a halál egyként valamennyiünkre,
Csak a sors különböző. Ha messze
Törsz, kicsiny vagy elérni az érc-mezőt, hol
[az isteneknek
Trónja áll. Ledobá a szárnyas Pegasos

3. EPODOS.

Gazdáját, ki az égi lakba tört, Zeus
Olymposi trónusáig, Bellerophontest.
Oly éldeletet, mi nem
Jogos, azt keserű vég szokta érni.
Loxias, kit arany fürtöknek dísze borít, dicső,
Kérlek, oh adj hivednek⁸¹
Majd szép koszorút pythói versenyiden!

81 Strepsiadesnek.

8. ISTHMOSI ÓDA

AZ AIGINAI KLEANDROSNAK, A PANKRATION
GYŐZTESÉNEK.

Nagy zivatarok elmultával, de még mindig sötét felhőktől borított ég alatt, mély honfibanatból ocsúdva írta Pindaros ezt a megható költeményt Telesarkhos fiának, az aiginai Kleandrosnak 478-iki isthmosi győzelme alkalmából. Az ifjú Kleandrosról, aki csak most lépett a férfikorba s még atyja házában lakott, nem tudunk löbbit, mint amennyit a nyilván nem megrendelésre készült költemény tudunkra ad. Vele és családjával nem sokat foglalkozik a költő, de végül szép emléket állít (a hős Akhillesszel kapcsolatban) Nikoklesnek, Kleandros hősi halált halt unokatestvérének. A győzelem említése s az ünneplésére való felhívás után mindjárt az első strófa a válságos katastropháról szól, melynek Thebai csaknem áldozatúl esett. A 479-ben kivívott plataiai győzelem után ugyanis elhatározták a görögök a perzsákkal tartó Thebainak lerombolását. A határozatot nem hajtották végre: a Thebai feje fölött lebegő Tantalos-követ elhárították. Hellas nem is cselekedhetett magához ilyen méltatlan dolgot! A költő dermedtségéből magához tér és csüggedés nélkül lantot ragad, hogy a kedves aiginaiakhoz szóljon. Természetesen az Aiakidákról fog nekik zengeni, hiszen Thebai és Aigina testvérek s mind a ketten Zeus szerelmével dicsekednek. Ebbe a dicső hőskorba menekül a költő a sivár jelenből s — egy „ho-

merosi“ Titanomachiát követve — elmondja Peleus és Thetis házasságának történetét s rajzolja Akhilles hősi pályáját, akit elhunyt után sem feledtek el a számára halhatatlanságot biztosító dalok. Az utolsó strófa visszatér Kleandrosra és családjára s mint mondtuk, örök emléket állít a dalban Nikoklesnek.

1. STROPHE.

Vezesd, oh ifju, társaidat Kleandros
 Küzdelmeinek koronájaként
 Fényes csarnokába az ő
 Atyjának, Telesarkhosnak, hogy az ifjunak
 Adjátok meg az érdemelt
 Szép jutalmat Isthmos ölen
 S Nemeába' kivívott győzelémért.
 Én is, bárha szívem mély bánattól keserű,
 Megteszem, amire kér, s hívom őt, az arany
 Múzsát. Megszabadulva sulyától a gyásznak
 Mért legyünk koszorútlanok s ápoljuk a bú
 És emésztő gond virágít?
 Mult bajokat feledve, kedveset
 Zengjünk a népnek annyi szenvedés után.
 Hisz' mely fejünk fölött lebegett,
 Elhárította már a Tantalos-követ⁸²
 A kegyes isteni kéz:

2. STROPHE.

Hellasnak ezt nem is lehetett megtenni!
 De nékem az elmúlt ijjedelem
 Megbénítá lelki erőm'.
 Legjobb mindig a jelenre tekinteni.

⁸² Athén nem valósította azt a határozatát, hogy a perzsákkal tartó Thebait lerombolja.

Rajtunk csügg ravaszúl az Idő
 És emészti életutunk'.
 De a bajon segíteni lehet,
 Hogyha a szabadság napja süt le reánk:
 Csak mindélig a jó reményt ápolja szívünk!
 Aki Thebe neveltje, kell, hogy, Aiginának
 Nyujtsa a Kharisoktól nyert virágkoszorút.
 Mert Asoposnak leányi
 Közt a legifjabb volt e két iker⁸³
 És Zeus királynak megtetszettek egyaránt.
 Ő egyikük⁸⁴ telepíti a szép
 Dirke vizéhez: légyen a jólovú
 Város urasszonya ott.

3. STROPHE.

Téged⁸⁵ pedig vitt Oinopia⁸⁶ szigetére
 És tőle szülted Aiakosod',
 Legkedvesb fiát az Egek
 Mennydörgő urának, aki az istenek
 Közt is eldönté a viszályt.⁸⁷
 Hős fiak, vitéz unokák
 A zordon Ares híveiként
 Mindig férfiasan megállották helyüket
 A jajjal tele, vérengző tusák közepett,
 Józanság s okos elme volt szívükbe oltva.
 Erre gondola ép' a boldog isteni kar,
 Hogy Zeus és a büszke Poseidon
 Versenyezett Thetis szerelmeért.
 Mert mindakettő nőül áhitotta őt,
 Igát tőn rájuk a szerelem.
 De nem maguknak biztosítá ezt a célt
 Isteni gondolatuk,

⁸³ Thebai és Aigína.

⁸⁴ Thebait.

⁸⁵ Aiginát.

⁸⁶ Aigína szigetének másik költői neve (Oinone is).

⁸⁷ Ennek részleteit nem ismerjük.

4. STROPHE.

Mivelhogy hallgatának a Sors szavára.
 A bölcs Themis közölte velük
 A Végzet határozatát,
 Mely szerint apjánál sokkal erősb fiat
 Szül Thetis, ki hatalmasabb
 Fegyvert forgat, mint az Egek
 Villáma és a szörnyü szigony,⁸⁸
 Hogyha Zeus veszi nőül őt, vagy bármelyike
 Zeus testvéreinek. „Hagyjátok abba tehát!⁸⁹
 Ám ha földi halandó nője lesz, fiának
 El kell esnie majd a véres harc mezején,
 Bár kezére Ares mássa
 S lába, miként a villám, gyors, erős.
 Tanácsom az, hogy az Aiakida Peleus
 Hadd bírja isteni hitvesül őt,
 Kinél — mondják — nem táplált jámborabb
 Férfit a jolkosi sík.

5. STROPHE.

Siessenek legottan a kentaurosnek⁹⁰
 Nagy barlangjához gyors követek:
 Nereus leánya nehogy
 Ujra ránk akarja róni a visszavonást;
 Ám a hold teli fényinél⁹¹
 Oldja meg éjjel szüzi övét
 A boldog hősnek karjaiban.“ —
 Így szólt a Kronidákhoz akkor az isteni nő⁹²
 És szemöldökeikkel ráintének a nagy
 Istenek, s a szavak gyümölcse nem vesze kárba.

⁸⁸ Tehát Zeusnál is, illetőleg Poseidonnál is hatalmasabb.

⁸⁹ Themis bírására irányuló terveteket.

⁹⁰ Kheironnak, ki mint sok más hősnek, Peleusnak is tanítója.

⁹¹ A lakodalmakat holdtöltekor tartották.

⁹² Themis.

Mondják, hogy maga a két fejedelem⁹³ közösen
 Gondozá nászát Thetisnek.
 Zeng azután a költők ajkain
 Akhilles ifju hős-voltának hírneve.
 Ő Mysiának a sík mezejét,
 A szőlőtermőt Telephos sötét
 Vérivel öntözé;

6. STROPHE.

Az Atridáknak a honba utat nyitott
 S kimentve Helénát, Trója ideg-
 Szálát szelte át a vasa,⁹⁴
 Amely annyiszor gátlá a sikon, midőn
 Véres harci tusára szállt,
 Porba sujtván karja erős
 Memnont, Hektort, sok más derekat.
 Őket Persephone lakába küldte a hős,
 Jó fuvalma az Aiakidák naszádjainak,
 S így a saját törzsét s Aiginát tette dicsőbbé.
 És elhunyt után se feledték őt a dalok:
 Ott állottak a máglya mellett,
 Sírja fölött Helikon leányai⁹⁵
 S dicsőséges gyászdalt zokogtak ajkaik.
 Helyeslik im' az egekbe' lakók,
 Hogy a Dicsőt dicsérje holtan is
 Dalban a mennyei kar.

7. STROPHE.

Ezek hozák nekem is ma a hírt, s ime jó
 A múzsafogat megzengeni hős
 Nikokles emlékezetét.

⁹³ Zeus és Poseidon.

⁹⁴ A legkiválóbb hősök elejtésével.

⁹⁵ A múzsák.

Tiszteljétek őt, ki az isthmosi völgy ölén
Dór zellerkoszorút kapott.
A körülakókat is ő
Győzé le egykor rettenetes
Ökle csapásival, úgy üzvén, mint forgatagot.
Szégyent nem hozza rá dicső nagybátyja jeles
Sarjadéka.⁹⁶ Barátjai közzül fonjon egyik
Most olajkoszorút Kleandros pankration-
Diadalára! Máskor is már
Alkathoosnak versenyén⁹⁷ kitűnt
S Epidaurosna legényivel megbirkozott.
Dicsérni tartozik őt a derék:
Gyakorolni a szépet nem mulasztja el.
Míg virul ifjukora.

⁹⁶ Kleandros.

⁹⁷ Megarában.

V.

VÁLOGATOTT TÖREDÉKEK

I.

ISTHMOSI ÓDÁKBÓL.*

1.

Fénylik híre Aiakosnak, fénylik a tengernek^{*}
Aigina, Hyllos- s Aigimiosnak [parancsoló
Dór népei isteneik
Pártfogása alatt telepíték e helyet.¹
Tisztelik ők azok törvényeit,
Idegenek joga és az igazság szent előttük. Bát-
[rak és derekak,
Miként a delphin; bölcsen itélni tudók
Múzsák ügyében s versenyekben.

II.

A HYMNOSOKBÓL.

29. 30.

HYMNOS A THEBAIAKNAK.

Ismenos legyen tárgya dalomnak, avagy
Aranyorsós Melia? Kadmos? A Föld ivadéki?
Thebai, a sötét diadémú?
Herakles mindenre merész ereje?
Dionysosnak ünnepi víg örömmárja,
Vagy tán hókaru Harmoniának a násza?

*

* Nyilván egy aiginai győztest dícsérő ódából.

¹ Epidauros-ból.

Először a Moirák aranyos fogaton
Fölvitték a bölcs Themist az olymposi úton
Árjátul az Okeanosnak

A szent lépcsőkhöz, hogy az égi király,
A megszabadító Zeus első neje légyen.³

Ő szülé a Horákat, rajtuk arany diadém s a
[gyümölcsök özönje ...

42.

Dobra ne üsd, ha csapást zudított fejedre a sors,
S tartsd eszedben, mit a szivedre kötök.

A szépet, a kellemest kiáltsd ki nyiltan, hogy
[mindenki hallja,

Ámde ha ránk szakad istentől eredőleg a balsors,
Jobb azt a hallgatás homályával borítnunk.

43.

Oh fiam,

Légyen elméd, mint az állat teste a sziklafalon,
Ügy érintkezzél te a honfiaiddal.

Aki jelen vagyon, azt te csak dicsérd,

Máskor aztán mást hihetsz.⁴

² Kadmoszal. E nászon az istenek is jelen voltak, mint Pelcus és Thetis lakodalmán.

³ A sorsistennők, a moirák, mint nász-istennők első hitvesül Themist viszik Zeushoz, a Horák leendő anyját. (V. ö. Hesiodos Theog. 901). A következő részben nyilván fel voltak sorolva Zeus feleségei és gyermekei, köztük a múzsák és Athena. A költemény bizonyára párhuzamot vont a földi nász (Kadmos és Harmonia) és Zeus első násza közt s valószínűleg a Zeus által fenntartott világrend magasztalásával végződött.

⁴ Amphiaraios adja e tanácsot fiának, Amphilokhosnak, valamint talán az előbbi is (42.).

III.

A PAIANOKBÓL.

61.

Mi a bölcsesség te szerinted, melyben egyik a
 Kicsivel mulhatja csak felül? [mást
 Nem kutathatod ki halandó ésszel az isten
 Terveit úgysem, mert hisz' földnek a gyermeke
 [vagy.

IV.

A DITHYRAMBOSOKBÓL.

75.⁵

Karunkra tekintsetek, istenek,
 És küldjétek le rá az Ég áldó kegyét,
 Kik itt időztök illatos
 Szent ölén a magasztos
 Athena városának
 S járjátok nagyhirű, művészi-szép piarcát.
 A tavasznak ez illatozó
 Szép ibolyáit im' vegyétek
 S tekintsetek rám, aki Zeus
 Küldöttéként jövök ünnepi dallal.
 S hívjuk az istent,⁶ a repkénykoszorúst,
 Kit Bromiosnak, Eriboasnak hívnak a föld népei.
 Jövék, hogy énekeljem a legdicsőbb Atya
 S a kadmosi leánynak drága fiát.⁷

⁵ Egy athéni Nagy-Dionysos ünnepre készült, melyet ez alkalommal (nem tudjuk, miért?) Athén piacán ünnepeltek. Máskor t. i. Dionysos szent kerületében tartották ezt az ünnepet az Akropolis déli lejtőjén.

⁶ Dionysost (Bakkhost).

⁷ Zeus és Semele fiát, Dionysost.

Szemem' ki nem kerüli, hogyha nyíladoz
 A bíborleplű Hóra-szüzeknek csarnoka
 S az illatos tavasz kifakasztja virági díszét,
 A halhatatlan föld öle megtelik akkoron
 Ibolyával és fejünkre rózsavirág borúl.
 Ének kíséri a fúvola hangját
 És Semelét, az aranydiadémost zengi a kar.

76. 77.

AZ ATHÉNIEKNEK.⁸

Oh tündöklő, ibolyakoszorús, megzengeni érde-
 Hellas bástyája, híres Athanai, [mes,
 Isteni szép csoda-város!

... hol Athénnek a gyermekei letevék a sza-
 Ragyogó alapkövét . . . [badság

78.

Halld szavam, oh hadi lány „Alalá“!⁹
 Lándzsakezdő, a haza hős fiait
 Aki halálba taszítod áldozatúl a honért . . .

83.

A THEBAIAKNAK.

Volt idő, hogy sertéseknek hívták a boiótokat.¹⁰

⁸ Az Athént dicsőítő dithyrambosból (475 és 460 közti időből). Az athéniek e költeményt proxeniával és állítólag 10.000 drachmával honorálták. Későbbi időben szobrot is emeltek Pindarosnak Athén piacán.

⁹ A megszemélyesített csatakiáltás. Valószínűleg egy dithyrambosból való.

¹⁰ Célzás van erre még a 6. olympiai óda 5. strófájában. A költő valószínűleg arra hivatkozik, hogy az ő művészete véget vet e csúfolódásnak. Wilamowitz szerint a 75. töredék hiányzó részéből származhatik.

Y.

PROSHODIONOK.

87. 88.

DELOSRA.¹¹

Légy üdvözölve, isteni kéz remeke,
Legkedvesebb Leto fia, lánya szívének,
Tengernek a lánya, a földnek mozdulatlan ritka
[csodája, akit
Delos' neven hívunk, de az égi lakók a barna
[föld fénnel teli csillagának...¹²

Régente ide s tova hányta a viharvert tengeri
[síkon a hab,
De amikor Koiosnak a lánya¹³ vajúdván a lábát
[rátevé e szigetre rohanva,
Akkor a föld gyökerétől
Négy oszlop szára nőtt egyenest
Érc lábakkal és fejére vette a bércet azonnal.
Mennyei sarjait¹⁴ ott szülé meg az isteni asszony.

89.

APHAIÁRA AZ AIGINAIÁKNAK.¹⁵

Dalt kezdeni, dalt befejezni vajh' lehet-é reme-
[kebb tárgy,
Mint Letót, a mélyölút s a gyors kancának
[zengeni ösztöklőjét? ¹⁶

¹¹ Wilamowitz szerint nem proshodionból, hanem himnuszból való töredék.

¹² Asteriának.

¹³ Leto, mikor Herától üldözve olyan földet keresett, hol ikreit megszülhessen.

¹⁴ Apollon et Artemis.

¹⁵ A romjaiban ma is meglevő s Münchenben lévő tympanon-csoportozatáról híres Aphaia-templom számára írt kultuszénekből.

¹⁶ Artemist, Leto leányát.

90.

DELPHIRE.

Aranyos Pytho, Zeusra
 Kérlek, aki jövőbe látsz:
 Aphroditével s a Kharisokkal egyetértve
 A Pieridák prófétájaként
 Fogadj be engem égi, dicső karodba.

VI.

PARTHENEIONOK.

95. 96.

PANRA.¹⁷

Pan, Arkadia főura,
 És szent templomok őre te

Kisérete a nagy istenanyának,
 Kharisoknak drága gondja . . .
 Boldog! téged az istenanya szimatos
 Ebének hívnak az égiek . . .

VII.

HYPORKHEMÁK.

106.¹⁸

A Taygetonról hozz lakóni
 Ebet: a vadak ellen nincs annál ügyesebb,
 Skyrosnak kecskéje a legkülömb, [okosabb.

¹⁷ L. a 3. pythói óda 4. antistrophájának elejét. Pan-nak maga a költő emelt templomot Thebaiban, kapcsolatban az istenanyának kultuszával, akit Pindaros a phrygiai Kybelével azonosított. Pan egyúttal őre („szimatos ebe“) az istenasszony templomának.

¹⁸ Egy Hieronhoz intézett költeményből.

Hogyha bő tejet kívánsz.

Argos ád fegyvert, Thebai szekeret, de a remek
[faragású, cifra kocsiknak

A sokat termő Szicília a hazája.

107.

A THEBAIAKNAK.

A thebaiakat, akikhez még nem jutott el az ión természetphilosophusok híre, nagy rettegésbe és aggodalomba ejtette a 463 április 30-ikán történt napfogyatkozás. Ha a rettegésben nem is, az aggodalomban nyilván Pindaros is osztozott s a várható csapások elhárítása végett vagy a thebai kormányhatalom megbízásából, vagy saját elhatározásából egy könyörgő éneket írt abból a célból, hogy azt Apollon Ismenios oltáránál fúvolakisérettel elénekeljék. Ezt a régi grammatikusok a Paianok közé sorozták. Wilamowitz Boeckh-öt követve hyporkhemának tartja. Ebből maradt fenn az itt következő töredék első darabja. Ahol megszakad, ott van vagy 15 sornyi hiány. A második szakaszt újabb papyrusleletnek köszönhetjük.

Nap sugára te, anyja a földi szemeknek, égi
[csillag, legdicsőbb!

Napszaka, mondd, miért rejtéd el arculatod?

Mért szegted a férfierőnek

Szárnyát, mért a tudásnak az útjait?

Rohanva homályba borúlt utadra

Mi újat, oh mi szokatlant tervezel?

Kérlek a Zeus nevére: gyors paripáidat úgy hajtsd,

Thebaira hogy áldást és üdvöt hozzanak,

Oh mind a világ csodája te!

De ha arra mutatsz, hogy háboru lesz,
 Avvagy aszály vagy rettenetes havazás
 Vagy kárhozatos, rút visszavonás:
 Tengerek öntik el a föld téreit,
 Megfagy a föld vagy a déli szelek haragos
 Özönébe' kipusztul a mag
 És a vizár ha mindent elsöpört már,
 Új emberi nem keletkezik:
 Sohse hulljon a könny! Viselem közös emberi
 [sorsomat.

*

Rám bíz a az az isten,¹⁹ akit Melia
 Örök nyoszolyája boldogított:
 Társítsam a fúvolaszóval az éneket²⁰
 S lelkem gondolatit — tiértetek!²¹
 Hozzád könyörgök, Messzelövő,
 Múzsáktól sugallt művészetemmel
 Jósszékedhez közeledve.
 Melia, Okeanos leánya, itt szülé
 A bölcs tolmácsot, Tenerost,²² a hatalmas-erőt,
 Miután, oh Delphi nagy istene, véled aludt nyo-
 [szolyája ölén.
 Néki adád²³ Kadmos fiait, lobogó-hajú
 Atyám, meg a zethosi Thebe²⁴ falát,
 Jutalmul a józan férfinak.
 A tengerek istene szinte becsülte őt
 Valamennyi más fölött
 S Euriposznak partjait összevonta . . .²⁵

¹⁹ Ez arra mutat, hogy a költő az állami hatalomnál magasabbnak engedve írta meg költeményét. „Az az isten”: Apollon.

²⁰ A kar szájába adott éneket, mely a költő gondolatait fejezi ki.

²¹ A thebaiakért

²² Thebai jóshérosz.

²³ Reá bízta.

²⁴ Zethos: Amphion testvére. Thebai falai maguktól rakódtak fel Amphion lantjának szavára.

²⁵ A hiány miatt nem értjük, mire vonatkozik.

108.

Bármely dolognak hogyha isten
Mutatja kezdetét, utad könnyebb lesz
Derékséget kiküzdeni
S szebb és dicsőbb a béfejezés.

110., 109.²⁶

Annak, aki nem próbálta meg, édes a háboru,
[ám aki benne volt,
Megrendül a szíve hallatára, hogy közelget.

✱

A honfi, hogyha elűzte honja egének felleget,
Keresse a szép lelkületű Nyugalomnak tündöklő
[arculatát;
Számkivesse szivébül a bosszuló viszályt,
Nyomor anyját, ifjúságnak rossz nevelőjét.

VIII.

ENKOMIONOK.

120., 121.

*Alexandrosnak, Amyntas fiának.*²⁷

Boldog Dardanidák nevét viselő,
Akinek atyja Amyntas . . .

✻

²⁶ Xerxes hadi készülődéseinek idejéből, mikor arról volt szó, ellenálljon-e Thebai vagy meghódoljon. Pindaros amellettt, hogy semleges álláspontot foglaljanak el.

²⁷ Alexandros makedoniai király († 454), aki valamely nagy nemzeti játékon győzelmet nyert. A „Dardanidák” nevét viselte, mert a trójai Parisnak másik neve Alexandros. (Bakkhylides is megénekelte.)

A derékhez illik, hogy remek
 Dallal ünnepeljük,
 Mert csak e tisztelet él a világon halhatatlanúl,
 Agyon hallgatva meghal a nagyszerű tett.

122.

A KORINTHOSI XENOPHONNAK.

Az a Xenophon, kinek győzelmét a 13. olympiai óda éneкли meg, azt a fogadalmat tette a Korinthusban nagy tiszteletben álló Aphrodite istennőnek, hogy győzelme esetén 50 új hierodulost szerez az ő templomának és a vele kapcsolatos sacralis bordélynak a szolgálatára. Ez ígéret teljesítésekor az ötven új leánynak belépését tömjénáldozat kísérte s ekkor énekelték (kik? nem tudjuk, de Wilamowitznak sem lehetjük el, hogy maga a költő) ezt az Athenaiosnál töredékesen fennmaradt enkomiont (Wilamowitz szerint: skoliont, mint maga költemény is nevezi magát).

Ti, a dús Korinthusnak nagyon is keresett
 Leányai, Peithónak cselédi!
 Gyakran füstöltök, ti a tömjén sárga szemével,
 Gyakran száll fohászotok a szerelemnek mennyei
 Mert Aphrodite helybehagyja, [anyja felé,
 Nektek, leányok, gáncstalanúl a gyönyört,
 Hogy édes óráknak gyümölcsét
 Szedhessétek a nyoszolyának édes ölében.
 Minden szép, mit szükség kíván...²⁸

*

²⁸ Közmondássá lett: οὐκ ἔάνναγκα πᾶν καλόν (Goethe, Tasso: „Erlaubt ist, was gefällt“.)

Képzelem, mit szólnak Isthmos gondviselői:²⁹
 Ily hizelgő bévezetés minek egy skolionhoz, e női
 Bizalmasává mért szegődtem...? [világ

*

A próbakő mutatja a tiszta aranyt...

*

Kypros istenasszonya, a te berkeidbe
 Xenophon vezeté be e leánysereget; száz tagja
 [van,³⁰ egy hija sincs,
 Könyörgését mert teljesítéd.

123.

A TENEDOSI THEOXENOSNAK.

Az ifjú Theoxenos a 11. nemeai ódában ünne-
 pelt Aristagorasnak öccse, ki a szépért lelkesülő
 agg költőre olyan nagy hatást tett. A legenda
 szerint az ő karjai közt érte utól a halál Pinda-
 rost az argosi színházban.

STROPHE.

Virágait a szerelemnek, szűm, miért nem
 Tépted a lét tavaszán?
 Ám aki tündöklő szemébe nézett
 Theoxenosnak és a vágy
 Nem hányja habján, annak a szíve kihűlt
 Tűzhely fölött acélból avvagy zord vashól for-
 [máltatott;

²⁹ A Korinthos közelében rendezett isthmosi játékok rendezői.

³⁰ A kedélyes hangnak megfelelő tréfa: t. i. 50 leánynak 100 lába van. (Dornseiff komolyan érti és 100 leányról beszél.)

ANTISTROPHE.

És a ragyogó szemü Aphrodite nyilván
 Semmibe sem veszi őt.
 Kincsek után töri tán magát szakadatlan'
 S asszonyként arcátlanúl futos
 S fontoskodólag végzi hiú ügyeit. [dok,
 Én érzem istennőm hatalmát és viaszként olva-

EPODOS.

Ha szép fiúkban látom az ifju tavasz
 Bájos virulását. Ime tehát Tenedosban is ott
 Trónol Kharis és Peitho az Agesilaos fia arcain!

124. a), b).

THRASYBULOSNAK.

E bordal az akragasi Thrasybulosnak, Theron
 unokaöccsének, Xenokrates fiának szól, kiről a
 6. pythói óda is magasztalva emlékezik meg. (L.
 a 6. pythói óda bevezetését.)

Oh Thrasybulos, egész kocsit dalokkal
 Rakva küldök fűszereül lakomádnak. Társaidnak
 Szinte kedves kellető lesz, hogy Dionysos nedű-
 A nagy athéni kupából hajtogassák. [jét
 Akkor a kebelből a gyötrő gond sötét csapatja
 És aranykincses javainknak tengerén együtt ha- [elszáll
 Míg kijutunk a hazug partokra végül. [józunk,
 Gazdag lesz ott, aki vagyontalan itt, viszont ki
 [gazdag...

És magasra csapong a szívünk a szőlőnedv nyi-
[lától.

Akármilyen dús volt lakománk, azután
Még kedves egy kis utófalat.

125., 126.

A SYRAKUSAI HIERONNAK.³¹

(A lantot)

Terpandros találta, a lesbosi, azt fel;
Hallva a lydoknak lakomáin
Húrjain a magas hárfának zendülő hangok
[sorát.

Lelj gyönyört az életúton. Férfiunak
Főüdve itt: vidáman élni.

127.³²

Legyen szabad a szerelemnek
Hódolni, míg tavaszunk van.
Szívem, sohse törj te az évek
Számánál magasabbra.

IX.

THRENOSOK.

129., 130.

(A Hadesben üdvözültekről van szó.)

Napsugárba' fürdenek ott, amig itt lenn
Éjtszaka van; csupa bíbor
Rózsával tele réten.

³¹ E Hieronnak szóló bordalban arról a hangszerről
volt szó, melyet Terpandros talált fel, s melyen most Pin-
daros játszik.

³² A költő ifjukorából.

Élnek a város előtt, hol [árnyát
 Színarany a fa gyümölcse s cédrus lombja hinti
 S ki lóba', ki birkozásba' találja kedvét; mást a [kocka
 Avvagy a lant hangja mulattat és valamennyi
 [gyönyörnek nékik nyílik a virága.
 Szétömlik a földön az édes illatár
 S oltárain isteneiknek az áldozatok nagy-messze-
 [ható tüze lángol...

*

És lomha folyói az éj sötétinek³³
 Szívják bé a végnélküli homályt.

131.³⁴

... Boldog sorsban nyerve bajoktól megváltó [avatást.
 És bár a test, a hatalmas enyészet martaléka lesz,
 Él mégis az élet képemása; mert csak ez isteni [származatú.
 Míg a test tevékeny, alszik, ámde az alvó testnek
 [az álmiba' megmutatja
 Hogy közelg a döntés a rossz- s üdvnek az útja
 [között.

133.

Persephone akitől vétségeért engesztelést
 Elfogad, annak a lelkét újra napvilágra³⁵ bo-
 [csátja fel, kilenc

³³ Az alvilág rajzából: a Tartaros.

³⁴ Valószínűleg összefügg a 129. töredékkel s első sora az üdvözültek sorsának rajzát folytatja. Azután azt mondja: Testünk halandó, de van benne valami, ami nem hal meg, az élet *képemása* (εἰδωλον : így nevezi Homeros is az alvilági árnyakat), mely alszik, ha a test működik, de ha ez alszik, akkor álmokképekben megmutatja neki a jövőt.

³⁵ Új életre.

Év ha letelt. Így válnak ezekből itt kitünő feje-
[delmek.

Gyors futók és isteni ihletű költők.

S a jövőben³⁶ a világ mind héroszoknak hívja s
[szentül tiszteli őket.

137.

(Egy olyan athéninak halálára írt költeményből,
aki be volt avatva az eleusisi mysteriumokba.)

Boldog az, aki ilyet látván hunyt el, mert ismeri
És kezdete isteni-voltát. [végét életének

BIZONYTALAN DARABOKBÓL.

141.

Isten, ki az embernek mindent megad,
Kellemet önt a dal szavába.

142.

Sötétlő éjszakából isten,
Ha úgy akarja, támaszthat fényes derűt,
S a tiszta nap tündöklő sugarát
Felhős homályba vonja bármikor.

143.

Ők nem ismerik a nyavalyát, a bajt,
A terhes aggkort: az Akheron
Zúgó vizárját elkerülték.³⁷

³⁶ T. i. ha földi életüket befejezték. Wilamowitz szerint ebben az előadásban Empedokles hatása tükröződik.

³⁷ Azokról a héroszokról lehet szó, akik haláluk után tovább élnek a Boldogok Szigetein.

155.

Hogy' tetszhetném neked,
 Mennydörgő Zeus isten?
 Hogy' a kedves múzsaseregnek
 S hogyan a Megelégedésnek,
 Tudni szeretném ...

159.

Az igaz embert igazolja az idő.

166., 167.

Ám hogy a kentaurosok megízlelék zamatát az
 [erős boritalnak,
 A tejet asztalaikról nyomban a földre söpörték
 És neki esve nyelék az italt az ezüst szaruból,
 [míg el nem kábulának.

*

Az meg, Kaineus, hogy a nyers fahusáng
 Érte, a lába alatt megnyílt földszakadékba
 [besüppedt.

169.

A törvény, mely mindeneken
 Úr, emberen, isteneken;
 A leghatalmasabbnak is ő szab irányt
 Igaz kezével. Erre mutatnak a hős
 Herakles, tettei. Elhajtá biz' ő Eurystheus
 Kyklopsi csarnokához fizetetlenül
 — Nem kérve Geryonestül előbb — a nyáját.

172.

Ifjan az isteni Peleus sok ragyogó diadallal
 Tündökölt: először Alkmene fiával
 — — — — — Trója híres mezején.

Ment azután a vitéz Amazonnak övéért;
Ott vala Iason nagyhirű vállalatában
S elhozá Medeiát Kolchisból vele.³⁸

180.

Mindeneket ki ne tárj szükségtelenül akárkinek,
Olykor a leghelyesebb a hallgatás; csak harcra
[lovall a beszéd, mely győzni akar.

181.

Otthoni dícséretbe belévegyül egy kis megrovás.

195.

Oh Thebe, te jószekerű, aranyöltözetű,
Szent dísze a földnek ...!

198.

Nem mint idegen
S múzsák dolgaiban tanulatlan, voltam a híres
Thebe neveltje ...

199.³⁹

Ott a vének bölcsesége
Tündököl s az ifju emberek gerellye,
És a kartánc, múzsa meg Aglaia ...⁴⁰

³⁸ Pindaros itt Peleusnak tulajdonítja testvérének, Telamonnak tetteit.

³⁹ A spártaiakról mondja.

⁴⁰ Költészet és zene.

205.

Oh kezdete minden erénynek,
Te szent Igazság! durva hazugságok kövén
Össze ne törd az én hűségemet.

212.

Üresfejű emberek
Társa: irígység...

213.

Igaz úton ér-e a magasba fel,
Avagy a görbe ravaszkodásén
Az emberi nem: bizony elmém
Eldönteni azt sehogyse tudja.

215.

Máshol más a törvény: mindegyik a saját jogát
Helyesli...

216.

Bölcsek nagyon helyeslik ezt a mondást: „Semmi
[túlság!]

217.

Édes Kyprisnek ellopott kegye.

220.

Meg nem változtatható az,
És gáncs nem érhet olyat, amit a dicső föld
Nevel s a tengerek nagy árja.⁴¹

⁴¹ Protestál a pythagoreusoknak egyes ételekre vonatkozó tilalma ellen?

221.

Ennek az ád üdvöt, ha sebes paripákkal elnyeré
[a pálmát,
Annak, ha élhet tündöklő palotában, kincsei hal-
Másnak az ád örömet, ha a sík [maza közt;
Tengeri árt épségben szeldeli gyors hajóval.⁴²

223.

Szolgasorsra jutnak a fegyverek által;
Ámde van, ki megsebesül az arany
Csábító ragyogásaitól.

225.

Kinek istene üdvöt készül adni,
Előbb sötét gyásszal borítja annak a szívét.

227.

Ifjui korba' megállott ernyedetlen fáradalom
Elnyeri a jutalmát: tettei egykor
Égnek a csillagi közt ragyognak.

229.

Megnémul a nyelve kudarcban a férfiúnak,
Még barátjait se kívánja látni.

232.

Nem veszt erőt sem a tűz,
Sem érc fal a végzetén.

⁴² V. ö. Hor. Carm. I., 1.

VI.

ÚJABB PAPHYRUS-LELETEK¹

¹ A papyrus-leletekből napvilágra került *paianokat kiadták Grenfell és Hunt (The Oxyrhynchus Papyri V. 11. és köv. l.) s utánuk mások. (L. Diehl: Supplementum Lyricum. Bonn 1910.)

2. PAIAN

AZ ABDERITÁKNAK.

Kyros hadvezére, Harpagos 543-ban leigázta Teost, Athén kisázsiai gyarmatát. A teosiak egy része (Anakreonnal) Thrakia partjaira menekült s Abdera nevű várost alapított. Ennek a teosi gyarmatnak még Pindaros idejében is kemény harcokat kellett vívnia a bennszülött thrákokkal (paionokkal?). A teosiak ekkor a híres Pindaroshoz folyamodtak, tőle kértek paiant, hogy avval ellenségeik ellen az istenek segítségét kikönyöröggék. A paian a város hőroszához, Abderoshoz, Poseidon és Thronia nympa fiához van intézve, s a Derainos melléknévvel tisztelt Apollonnak egyik ünnepén való előadásra készült.

1. STROPHE.

Oh te, ércmezü Abderos, Thronia nympa
S Poseidón gyermeke,
Véled kezdve zengem e paiant
Ión lakosidnak²
Derainos Apollon és Aphrodite (tiszteletére) ...
(hiányzik 18 vers).

² Abdera város lakóinak.

1. EPODOS.

(Abdera beszél:)

. mostan
 Thrakia földje a hazám, hol a szőlő s a vetés
 Bő termést ad. Bár a jövő is
 Mindig derüsen mosolyogna reám!
 Még fiatal város vagyok,
 De láttam anyámnak az anyját
 Mint emészti harci tűz.³
 Ám helyt aki áll barátiért
 És elleninek nekivág keményen,
 Nyúgalom jön a baj nyomán,
 Ha helyyes a mérték.
 Iéie Paian, iéie Paian!
 Ne szűnjön a Paian!

(13 vers töredékes, érthetetlen.)

2. ANTISTROPHE.

. . . . de a Józanság s a Szemérem
 Virága az égnek
 Tartós derűjében
 Virágzik hervadatlanúl.
 Add meg, istenem, ezt!
 Már messze távoza tőlünk
 A rég' meghaltak iránt
 A rosszmájú irígység.⁴
 Szülőire tiszteletet
 Hozzon csak a férfi!

³ Anyámnak, Teosnak anyját, anyavárosát Athént, mikor a perzsák 480-ban fölperzselték.

⁴ Belső viszályokra céloz.

2. EPODOS.

Ök⁵ háborúval szerzék e kövér
Földeket és a jóllét
Magvaival veték be; az Athoson túl kergeték⁶
Lándzsás paionok hadi népét
Isteni dajkájuktól.⁷ Bárha a Végzet új
Bajt hozza, túrték férfiasan
S az istenek azt jó végre vitték.
Aki dicsőt vivott ki,
A dalban örökké tündököl.
Órájuk a legragyogóbb dicsőség
Hinté fénysugarát Melamphylosnak⁸ alatta.
Iéie, Paian, iéie, Paian!
Ne szűnjön a Paian!

3. STROPHE.

„Ám ha megközelíti a folyót, kicsiny had
Szét fogja szórni ott
Nagy hadsergüket.“⁹ — A hónap első
Napján emez ígét
Hirdette a szűz Hekatè, a biborlábú, kegyes
Istennő, aminek
Teljesülnie kellett.

(Hiányzik 15 vers.)

3. EPODOS.

. oda hív az ének
Illatozó Délosra, s a Parnassos magas
Szikláí körül a kerekszemü delphi

⁵ A szülők, őseink, Abdera alapítói.

⁶ Bajos elhinnünk.

⁷ Városuktól, Abderától.

⁸ Thrakiai város.

⁹ Hekate jóslata, melynek teljesülnie kellett.

Hajadon-seregek ropják sebesen
Körben a táncukat, érces
Hangjukon édes dalt zeneg ajkuk.
Abderos, te a szépért
Készségesen adj hálát nekem
S vezesse erőd a lovas hadi népet
Végső harcaiban dicső,
Szép győzedelemre!
Iéie, Paian, iéie, Paian!
Ne szűnjön a Paian!

4. PAIAN

A KEOSIAKNAK DELOSRA.

Erre a költeményre adott megbízást Pindarosnak Keos szigete (voltakép annak Karthaia nevű községe), amikor a költőnek sürgősebb dolga akadt, t. i. a thebai Herodotos győzelmének megéneklése (l. az 1. isthmosi ódát). Azt végezte el tehát előbb, de ígéri, hogy ennek a megbízásnak is eleget fog tenni. Bizonyára szívesen is tett eleget, hiszen nagy elégtétel volt az ő számára, hogy vetélytársainak (Simonidesnek és Bakkhylidesnek) szülőföldje tőle kért dalt Delos istene számára. Simonides ugyan talán már nem is élt († 469), de élt Bakkhylides, igaz, hogy számkivetésben. A költemény híven visszatükrözteti azt a hatást, melyet a természet bőkezűségében kevésbé részesült Keos szigete öreá tett. Mindamellet a kar szájába adva, kifejezésre juttatja a honi földhöz való ragaszkodás dícséretes voltát s ennek illusztrálására egy történetet talál ki, mely szerint a keosiak őse, Euxantios, Minosnak és Dexitheának a fia, mikor a közt kellett választania, hogy Kréta szigetén apja örökségének egy részét megkapja, vagy a kis Keos szigetén maradjon, melyen született és élt, ez utóbbit választotta. (Vajjon nem Homeros Odysseusa lebegett a költő szeme előtt, kit Kalypso a halhatatlanság ígéretével sem tudott a sziklás Ithakától eltántorítani?)

Lobogóhaju Phoibost s Artemist
Oh Delos, ünnepelje a tánc s a dal...
(10½ sor nagyon töredékes.)

Karthaia,
Az bizony egy rövid kis hegygerinc a föld ölén,
De én Babylonnal sem cserélném föl soha.
(5 töredékes sor.)

Elmondhatom én, a hegyet lakó: kitünök
Derékségemmel a hellen versenyeken.
Ismert dolog, hogy járom eleget
Múzsáknak a berkeit.¹⁰
Gyámoltalanoknak balzsamirúl ez a föld
Terem életadó Dionysos-italt. [kenyerem.
Nincs bár lovam s a marhalegeltetés sem az én
Úgyde Melampos sem kívánta ám honát
Elhagyni az argosi trónnak kedveért
S elbucsúzni madárjós-székitől.
Ié, ié, ó ié paian!

Honi városa és a házi tűzhelye,
Családja a férfiúnak: biztos zálogok.¹¹
Csak balgatagnak vágva a messzelevő.

¹⁰ Elég hüvös elismerés Simonidesért és Bakkhyli-
désért.

¹¹ Wilamowitz kiegészítése szerint.

En dicsérem Euxantios bölcs szavát:
 A krétaiak noha kérték, ő nem akarta a hat
 Pasiphaë-fiu¹² mellett, mint hetedik,
 Az uralmat bírni a száz város fölött.¹³
 Hozzátette, mitől fél:
 „Zeusnak a harca ijeszti szívem,
 Meg a földet rázó Ennosida.¹⁴

2. ANTISTROPHE.

E földet egész seregével ők
 — Villámsugarával amaz, szigonyával emez¹⁵ —
 A Tartarosba taszíták. Elhagyák
 Jó anyámat és az egész, bekerített házat is.
 Aztán jóllétet ízlelek s magamtól eltaszítám
 A honi pusztá mezőt, ama boldogokét.
 Van-e most valahol nagy birtokom?
 S tartós vajh hogy' lehet az?
 Hagyd, szívem, a cipiuidat,
 Hagyd Peridait is jó legelőivel!

2. EPODOS.

Kevés juta nékem: a tölgynek lombja csak.
 Fájdalmat nem adott sorsom, se vizályt...

¹² Pasiphaë: Minos felesége.

¹³ Kretának száz városa volt.

¹⁴ Poseidon.

¹⁵ Amaz: Zeus. Emez: Poseidon.

5. PAIAN

AZ ATHÉNIEKNEK DELOSRA.

Euboiának Athén által történt gyarmatosításáról van szó, s a költemény euboiái kar számára készült, Wilamowitz szerint: nem Athén számára, hanem az „athéniekről“ szól. Bővebb magyarázatot ő sem ad.

.

Jónok, Athénbeliek
Birtokba vevék Euboiát.
Üdv, délosi isten, Apollon!
Bételepítve juhtermő
Sporadok szigetét, Delosban is úrrá
Lettenek ők, miután szép
Asteriát¹⁶ nekik adta
Lakni aranyhaju Phoibos.
Üdv, délosi isten, Apollon!
Leto gyermeki, kérlek,
Hogy kegyesen fogadjatok engemet, a ti
Hív szolgátokat, amint
Pengetem a hurokat
S paiant zengve közelgek.

(Ez 21½ strófa. Nyolcból állott.)

¹⁶ Delos régibb neve.

6. PAIAN

A DELPHIEKNEK PYTHÓRA.

Egy éhinség alkalmából Delphiben évenként Theoxeniákat (Istenek lakomáit) volt szokás rendezni az összes (jelenlevőknek gondolt) istenek számára. A 490-ben tartott Theoxenia idejében az ünneprendezőknek nem állott rendelkezésre helybeli férfikar. Az Apollónhoz éneklendő paiant az ifjú Pindaros írta meg s úgy látszik, neki sikerült aiginai ifjakkól kart állítani. (Ezért szövi bele költeményébe Aigina magasztalását.) De elvétette a dolgot ifjonti szókimondásával és nagyon megbotránkoztatta éppen az aiginaiakat az Aiakida Neoptolemos halálának elbeszélésével. A Theoxenián természetesen nemcsak az isteneknek tálaltak lakomát, hanem maguk az emberek is lakomáztak. A húscosztásakor, melyre azzal megbízott hivatásos egyének ügyeltek fel, nem egyszer parázs veszekedés támadt. Ilyen alkalommal veszett el a rendezésben valamikor részt vett Neoptolemos, akit a húselosztó Daitasnak fia, Makhaireus szúrt le a késével. Pindaros ebben bűnhődést látott s a bűnt Neoptolemosnak abban a kegyetlen és istentelen tettében találta, hogy az Trójának elfoglalásakor az agg Priamost házi oltáránál leszúrta. Ezért úgy adja elő a dolgot, hogy maga Apollón, Trójának védője, öli meg büntetésül Neoptolemost (vagyis Makhaireus csak az isten akaratát teljesítette). Az aiginaiak nagyon

megnehezteltek Pindarosra a héroszuk ellen elkövetett kegyeletlenségért, s a költőnek csak jó idő múlva, a 7. nemeai ódába foglalt vezeklő palinódiájával sikerült őket kiengesztelni.

Egyébiránt valószínű, hogy ezért a paianért részesült a delphieknek abban a nagy megtiszteltetést jelentő elismerésében, hogy Delphi proxenosává választották s a főpap maga hívta meg évenként a delphii Theoxeniára, melyen egész Hellas jóllétéért is áldoztak és könyörögtek. Sőt halála után is, mint egy hérosznak, kijárt neki az a tisztesség, hogy a lakomán adagot különítettek el számára.

1. STROPHE.

Az olymposi Zeusra, dicső, arany Pytho,¹⁷
 Esedezve kérlek
 — S véled a Khariszokat
 És az édes Aphroditét —:
 Engem e szent percben fogadjatok be,
 A Pieridák zengő szavu prófétáját!¹⁸
 Hallva, hogy Kastalia ére
 Ajakon kizúgó habjainál!¹⁹
 Szünt a legények tánca,²⁰ im' ide jöttem,
 Hogy elhárítsam a szemrehányást
 Rokonidról s becsületemről.
 Szófogadólag, mint az anyának a gyermek,
 Szálltam alá a virágba borúlt
 Phoibosi szent berek árnyaiba,
 Ahol Delphi leányai őt,
 Leto magzatát, gyakorta megünnepelik

¹⁷ A személynek képzelt Delphi.

¹⁸ Az ifjú Pindaros már nagy önérzettel lép fel

¹⁹ A Kastalia forrása mellett, Delphiben.

²⁰ Hiányzik az énekes és táncos ifjak kara.

S a földnek árnyas köldökinél²¹
A dobogót fürgén verik . . .

(Hiányzik 30 vers. Ezekben arról is szó volt, hogy Apollon haragjában vészt is zúdíthat az emberekre. De ezt pusztá emberi szóra nem lehet elhinni.)

1. EPODOS.

És hogy eredt harag égi szivekben is?
Isteni szóra ezt
Bölcs költők elhihetik,²²
De más halandó hasztalanúl kutat.
Oh szűz múzsák, tudtok mindeneket ti:
Felleges úratyátok-
S Mnemosynével együtt
Ép ez a hivatástok.
Most hallgassatok énreám!
Önteni vágyik a nyelvem arany nedűjét a méz-
[nek
Hogy Loxiashoz²³ szállok az ünnepi térre
Isteni szent lakomára.

2. STROPHE.

A dicső Hellásért égnek az áldozatok,²⁴
Mint Delphi népe
Megfogadta, midőn
Éhinség pusztita köztük . . .
(12 vers hiányzik.)

²¹ Delphiben képelték a föld köldökét, azaz közép-pontját.

²² A költőnek tudtára adják a múzsák.

²³ Apollonhoz.

²⁴ A Theoxenián egész Hellasért áldoztak és könyörögtek.

Mikor a danaos-nép
 Feldulá Ilios falait,
 Aiakosnak hős fiába²⁵ lövé nyilát
 A messzelövő isten, Parisnak
 Öltve magára alkatát
 S véget vete harcainak;
 Így későbbi időre tolá
 Ilios elbukását,²⁶

2. ANTISTROPHE.

Mert sötét hajfürtü Thetis dicső fiát,
 Az acháji hadak
 Biztos bástyafalát
 Zord halál karjába dobá.
 Mennyi viszály volt közte s a fehér
 Karu Hera között! Hogy' szembe szegezte ha-
 [talmát

Övele és Poliasszal is!²⁷
 Földre tiporják Dardaniát,²⁸
 Hogyha Apollon meg nem őrzi tőlük.
 Arany felhőjü Olympos ormán
 Zeus, aki trónol. őre
 Isteneknek, nem merte feloldani a Sors
 Rendeletét:²⁹ Iliosnak azért
 Vesznie kelle a tűz lobogó
 Lángjában a szép Helenáért.
 És midőn a hős halottat, a Pelidát,³⁰
 Sokat siratva sírja hantja födé,

²⁵ Akhillesbe, Aiakos unokájába. Apollon Paris alakját öltötte magára, mikor Achillest lenyilazta.

²⁶ Tehát védte, ameddig csak lehetett.

²⁷ Apollon, aki Tróját pártolta, szembeszállt a görögök pártfogóival, Herával és Pallas Athenával.

²⁸ Tróját.

²⁹ A végzet határozata az volt, hogy Trójának el kell vesznie Paris bűne miatt, ki Helenát elrabolta.

³⁰ Akhillest,

Szálltak a tengeren Skyros
Szigetére³¹ gyors követek
S hozák a hőserejű
Neoptolemost magukkal.

2. EPODOS.

Ő azután feldúlta Iliost;³²
De nem láthatta többet az édes,
Drága anyát s az apja mezőin a lovat ülve
Érchorította hadát
Nem szedi össze a myrmidonoknak.
Közel Tomaroshoz, molossosi földre
Jutva, ki nem kerülé a vihart,
És nem a tegzes, messzelövő királyt.³³
Mert meg is esküdött
Az isten: aki az agg
Priamost megölte a házi
Oltárnál, ne jusson el az soha szíves
Otthonába, sem élte
Aggkorához! — Emberivel hogy
Összeveszett jutaléki miatt,³⁴
Ott lenyilazta az isten a föld
Széles köldökinél, szent kerületje körében.
Ié, iéie! oh ifjak, most kiáltsatok
Paiant sokszorosan!

3. STROPHE.

Te dicső nevű, szép sziget,³⁵ a dór tengeren
Te uralgva fekszel,

³¹ Ott volt Akhillesnek Deidamiától született fia, Pyrrhos vagy Neoptolemos.

³² Azaz részt vett a feldúlásában, mely a jóslat szerint az ő vitézségéhez volt kötve.

³³ Apollont.

³⁴ A Theoxenián a hússosztáskor.

³⁵ Aigina. Akkoriban még övé volt a tenger uralma.

Fényben tündökölő
 Csillaga a hellen Zeusnak!
 Épen ezért nyugalomra sem engedünk,
 Paian-vacsorátlanúl,³⁶ s a daloknak árját
 Elfogadva valld be nekünk:
 Tenger uralmát hogy' szerezed?
 És hogy' a vendégjog-szerető nagy erényt?
 Az, aki mindenek intézője,
 Kronion, a messzire-dörgő,
 Biztosítá neked áldását. Az asoposi parton
 Ő ragadá el a csarnokiból
 Azt a szép hajadon-leányt,
 Aiginát. És a levegőnek
 Aranyos haju árnyával borítá hátatok',
 Midőn ott halhatatlan ágyatokon...³⁷

(A hátralevő 44 verssor részint hiányzik,
 részint érthetetlenül csonka.)

9. PAIAN.

Lásd a 107. töredéket.

³⁶ Paiant énekelve vacsora gyanánt.

³⁷ Ovidius szerint (Met. 6. 113.) Zeus tűz-alakban közeledett Aiginához, Asopos folyamisten leányához. Erre vonatkozik a levegőnek „aranyos hajú árnya”. — A hátralevő részben a Zeus és Aigina nászából származó aiginai hősről (Aiakos, Peleus, Telamon) lehetett szó.

PARTHENEIONOK.³⁸

(NŐI KAROK).

1.

A THEBAI AIOLADAS-CSALÁDNAK.

(Csak a vége maradt fenn).

Különbözők

A halandók tiszteleti.

Mindig irigyen nézik a férfit,

Ki derék; s kinek érdeme nincs, fekete

Leplivel borítja a némaság.

Szeretettel kérem én

A Kronidák áldó kegyeit

Aioladasra s egész fajára

Kellő ideig. A napok sora bár

Halhatatlan, ám a test halandó.

Gyermektelenül akinek

Háza nem hullott a porba, kényszerű

Sorstól eltiporva,

Az él, kikerülve a bajt meg a kint...³⁹

³⁸ Kiadta Grenfell és Hunt: The Oxyrhynchus Papyri IV. 53. sk. Diehl: Supplementum Lyricum, Bonn, 1910. s mások.

³⁹ Csak az halhatatlan, akinek utódai vannak, akik tisztelik és fenntartják emlékét a neki szentelt halotti kultusz útján.

2. PARTHENEION

A DAPHNEPHORIA ÜNNEPÉRE.

A Daphnephoria (babérhordás) minden kilencedik évben Boiotiában, főleg Thebaiban rendezett Apollon-ünnep volt. Ünnepi menetben vonultak Apollon Ismenios templomába, az Ismeneionba. A menet élén egy ifjú gyermek halad, akinek még apja élt, mint daphnephoros. De a nehéz olajfabotot (ζωπώ), mely babérrel, virággal, szalagokkal dúsan meg volt rakva, (tetején ércgolyó és róla csüngő apró golyók: a nap és az égi testek?) nem ő vitte, gyöngye karjai elfáradtak volna, hanem valamelyik közeli rokona (esetleg az atyja). Ezt követte a daphnephorikont éneklő hajadonok kara, szintén babérág a kezükben.

Az ünnep a Tempe-völgyéből hozott friss babér bevitelével voltakép a fiúgyermek által képviselt Apollon bevonulását jelképezi az ő szent helyére. Mivel ő a telet a hyperboreusoknál tölti, voltakép minden tavasszal újra bevonul thebai templomába; de megelégedtek azzal, ha ennek ünnepét minden nyolc évben csak egyszer tartják meg.

A főszemélynek, az istent képviselő fiúnak megválasztása nagy kitüntetést jelentett az illető családra nézve. Itt a fiú: Agasikles, atyja: Pagondas, nagyatyja: Aioladas. A babéros-botot Damaina fia, vagyis a kitüntetett gyermek atyja viszi. A szűzek karának vezetője Andaisistrata.

— Az előkelő család közeli, valószínűleg rokoni viszonyban volt a költővel. A költemény idejét a költő aggkorára teszi Wilamowitz (462 után).

1. STROPHE.

Mert ime jön Loxias⁴⁰
S hozza jóságos kegye
Thebainak az áldást.

1. ANTISTROPHE.

Én hamar felövezve köntösöm,⁴¹ vevék
Puha kezembe remek borostyános botot
Megzengeni Aioladas
S Pagondas-fia⁴² hírneves
Ólát, paripáit.
Szűz fejemre borúlva diszül
Illatos virágkoszorú,
Lótos-fuvolámat
Hadd kísérje az énekem
Sziréni danával.

2. STROPHE.

Elnémítja ez a Zephyros zugását,
Elnémítja a tél viharától dermedő,
Tombolva fuvó Boreast
És a tenger örületes
Hullámait elsimítja ...

(Hiányzik 10 vers.)

⁴⁰ Apollon; mert a daphnephoros az ő képviselője.

⁴¹ Természetesen a szűzek kara beszél.

⁴² Pagondas nevű fia.

3. STROPHE.

Régi korokkal a szóm sok szépet tudna még
 Feldiszítani művészileg. De Zeus csupán
 Tudója a többinek.
 Hozzám egyedül leány-
 Dolgok illenek és csak azt
 Beszélheti nyelvem.

3. ANTISTROPHE.

Dicséretre ha méltó nő vagy férfiú,
 Meg nem vonhatom érdemüktől énekem.
 Hű tanújaul érkezém
 Agasiklesnek a táncba most
 És drága szülőinek, hogy olyan
 Szíves vendégszeretők.
 Mert nagy tisztelet éri rég'
 És most is a környék
 Népei közt a sebes paripák
 Fényes diadalmit.⁴³

4. EPODOS.

Mellyeket a híres Onkhestosnak partjain
 És Itonia nagyszerű szentháza körül
 S a pisai pálya terén
 Ékesített sok szép koszorú.
 (Alig érthető csonka sorok következnek).

⁴³ A szűzek kara dícséri Pagondas' házának vendégszeretetét és kivívott versenygyőzelmeit.

5. ANTISTROPHE.

Damaina sarja,⁴⁴ áldott lábbal menj elől
 S lépteimet te vezesd! Első lányod követ
 És utánad lépeget
 Szandáljában a lombkoszorús
 Babérfa nyomában,
 Andaisistrata . . .⁴⁵

⁴⁴ Pagondas, Agasikles atyja.

⁴⁵ A szöveg különböző magyarázata szerint vagy Pagondas első lányának, a karvezetőnek, mint hiszem, vagy anyjának a neve, (Wilamowitz).

VII.

LEGÚJABB PAPYRUS-LELET

DITHYRAMBOS A THEBAIAKNAK.

Ennek a dithyrambos-töredéknek, melyet Grenfell és Hunt az Oxyrhynchos Papyri XIII. kötetében (35. skk. 1.) publikáltak először, egy pár hiányos értelmű sora már a régi töredékek közt szerepelt, mint 79. fragmentum s újabb lelet következtében ha nem is teljes kiegészülést, mindenesetre jelentős bővülést nyert, úgyhogy ma a ránk jutott töredékeknek egyik legnevezetesebb darabja. (Kiadta Schroeder is a Pindaros Pythien I. Excursusa gyanánt Berlin, 1922 p. 115).

A régi dithyrambos — mondja benne Pindaros — hosszadalmas, vontatott (kellően nem tagolt) volt és nyelvjárásbeli ízetlenségek éktelelítették, amilyen pl. az *s* (=sz) hangnak durva (parasztos?) ejtése. Ez a kritika még a hermionei Lasos (Pindaros állítólagos mestere) előtti időre vonatkozik, mert Lasosról tudjuk, hogy szintén ellensége volt ennek az erősen sziszegő hangoztatásnak; hiszen arra is vállalkozott, ami a görögben nem kis feladat, hogy olyan dithyrambost írjon Demeter istenasszonyra, amelyben egyetlen egy *sz* hang sem fordult elő. Pindaros nem üldözi az *sz*-et, csak erős, talán a Velence-vidéki olaszok *subito*-jából ismert *s* a magyar *ś*-hez hasonló) kiejtését. Nyil-

ván arra számított, hogy ő majd megtanítja a rendelkezésére álló kart a lágyabb kiejtésre.¹

A fejlettebb ízlésnek megfelelő dithyrambosra mindjárt Pindaros adja meg a példát. Költeménye egy Bakkhos-ünnep pompázó rajzával kezdődik, melyet maguk az istenek ülnek az Olymposon a lelkek fejedelmének, a bor istenének tiszteletére. Az ünnep rajza feltűnően hasonlít az első pythói óda olymposi megnyitójához, csak hogy az ottani „apolloni” hangok itt „dionysosi” átírásban ütik meg fülünket. Aztán egyszerre lenn vagyunk a földön, a költő városában, aki kijelenti, hogy a múzsa hívására jött áldást könyörögni Hellasra és Thebaira. S halljuk mindjárt Thebai dicsőségét: ott tartotta Kadmos menyegzőjét a mennyei Harmoniával, (melyen az istenek is részt vettek) s ott látogatta meg Zeus Alkmenét, hogy Heraklesnek életet adjon. Itt megszakad töredékünk. A továbbiakban nyilván Dionysos születéséről is szó volt, s egy fennmaradt cím bizonyossága szerint hosszabb mitoszi elbeszélés következett Heraklesnek arról a munkájáról, mellyel az alvilág őrét, Kerberost a felvilágra hurcolta. A befejezés — a költő fentebbi kijelentése szerint — kétségkívül üdvöt és áldást esdekelt az istenektől Hellasra és Thebaira.

E dithyrambos nem sokkal az 1. pythói óda, tehát 470 után készülhetett.

1. STROPHE.

Régen úgy szólt, hosszúra nyúlva kötélként,
A dithyrambos

¹ Való, hogy a görög két magánhangzó közt mind ritkábban és gyöngébben ejtette az sz-t s az attikai dialectus Pindaros korában nem θάλασσα-t, hanem θάλαττα-t mondott.

Durva sz-ektől sziszegve
 Emberek ajkairól.
 Kapuk a szent fordulón² ma újra nyílnak
 S úntalanul csikorognak, tudva azt,
 Hogy Zeusnak a trónja körül
 Uranidák³ is ünneplik Bromiost.⁴
 Ott a nagy isten-anyánál,⁵ fáklyafényben
 Zenditik a korybantok a dobokat,
 A sok csörgettyű kelepelve belézúg.
 Zúg belé a Naiasoknak
 Hangos ujjongása, akik örületes
 Alalá-val⁶ üvöltnek
 S tántorogva hányja mind
 A fejét.⁷
 És belé cikázik a villám tüze,⁸
 Aresnek kezében a kopja ragyog,
 És Pallasnak hangzik a mellin a pajzsa:
 Körbe' rajta tízezer kigyó süvöltöz.⁹

1. ANTISTROPHE.

Jő a kósza Artemis,¹⁰ ott terem egyben
 Bakkhans-hévvél
 És oroszlánit befogva
 Ünnepli Bromiost.
 Örül az, táncolni látva ünnepén a
 Dúvadat is. Engem a múzsa híva el,
 Bölcs szók kiszemelt követét:

² Évforduló ünnepen, tavasszal, a Nagy-Dionyszián.

³ Uranos (az Ég) ivadékai, az istenek.

⁴ Bakkhost vagy Dionysost.

⁵ Kybele, kinek Pindaros Thebaiban templomot emelt.
 Papjai a korybantok, kik őt nagy zene-bonával ünneplik.

⁶ Voltakép hadi kiáltás.

⁷ Bakkhansnők módjára.

⁸ Zeus kezéből.

⁹ A ráhelvezett Medusafő kígyófürtjei.

¹⁰ Az erdőkben, hegyek közt kószálni szerető Artemis
 sem marad távol.

Esdjek áldást, üdvöt a táncszerető
Hellaszi földnek és fogatokban dús Thebainak.
Mondja a hír, hogy az égi Harmoniát¹¹
Hitvesül itt nyerte a nagyszivü Kadmos.
Thebe hallá Zeus szavát is
S szüle nagyhirü sarjat.¹²
Dionysos . . .

¹¹ Aphrodite leányát Kadmos, Thebai alapítója.

¹² Heraklest.

A TULAJDONNEVEK BETÜRENDES MAGYARÁZATA*

* E rövidre szabott kis cikkek nem kimerítők; egyrészt elhagyják a köztudomású dolgokat, másrészt leginkább azokra az adatokra szorítkoznak, amelyek az illető pindarosi helyek megértésére nézve tárgyi szempontból fontosak. Épen ezért egy néhány köznévi magyarázatát is beiktattuk (pl. pentathlon, múzsa, moira).

RÖVIDÍTÉSEK MAGYARÁZATA :

O. = olympiai óda

P. = pythói óda. Ha nincs mellette
szám, akkor = Pindaros.

N. = nemeai óda

I. = ísthmosi óda.

A

Abdera, thrakiai város, melyet 656-ban alapítottak; újra gyarmatosították 546-ban a perzsa Harpagos elől menekülő teosiak, akik a bennszülött paionokkal hosszas harcokat folytattak. (2. paian.)

Abderos, a thrakiai Abdera teosi gyarmatvárosnak hőroza.

Admetos (Admatos) a thessaliai Pherai király, Pheres fia, Pelias leányának, Alkestisnek férje; résztvett az argonauták vállalatában.

Adrastos, argosi király, Talaos fia. Amphiaraoz jóa által trónjától megfosztva anyai nagyatyjához, Polyboshoz menekült Sikyonba s annak trónját örökölte; majd kibékült Amphiaraozzsal s nőül adta hozzá hugát. Eriphylét. Leányait a hazájukból elűzőtt Polyneikeshez és Tydeushez adta nőül. Vezére lett a „Hetem Thebai ellen“ (Aiskhylos drámája) címen ismert hadjáratnak, melynek célja a thebai trónról elűzőtt Polyneikes visszahelyezése volt. A vállalat kudarcot vallott, a vezérek elestek, csak Adrastost mentette meg isteni származású lova. Tíz évvel később újabb sikeres hadjáratra indult Thebai ellen az elesett hősoök fiaival, az epigonosokkal. Meghalt Sikyonban, ahol hőrozként tisztelték.

Agamemnon, Argos és Mykene (P.-nál Amyklai) király, Atreus fia, Menelaos testvére, a Tróját ostromló görög hadak fővezére, aki a hadjárat sikerének érdekében leányát, Iphigeneiát Aulisban Artemisnak feláldozta. (A

mondának más változata szerint Artemis megmentette az áldozatra szánt szüzet és a taurosok földjén templomának papnőjévé tette. A mythosnak e variánsán épül fel Euripides és Goethe drámája.) A trójai háború alatt neje, Klytimestra, férje unokaöccsével, Aigisthossal szövetekezett s szinleg leánya halálának megtorlása végett, voltaképen bűnös viszonyának érdekében férjét hazatértekor rabnőjével, a jós Kassandrával együtt megölte. (11. P.) Ez Pindaros szerint Amyklaiban, mások szerint Argosban vagy Mykenében történt.

Agasikles a thebai Pagondas fia, az az ifjú, aki a 104. d. Partheneionban, mint az ünnepi menet vezetője szerepel.

Agesias (Hagesias), a syrakusai Sostratos fia az Iamidák híres jós családjából, Hieron királynak barátja. Olympiai győzelmét a 6. olympiai óda énekli meg. A Hieron utódja, Thrasydaios alatt támadt fölkelésben (466) vezett el.

Agesidamos, 1. a syrakusai Khromiosnak, Hieron tábornokának atyja. (1. és 9. N.) 2. Olympiában győztes lokros-epizephyrios.

Agesilaos (Hagesilas), a 123. töredékben megénekelt szép ifjúnak, Theoxenosnak atyja Tenedos szigetén.

Agesimakhos (Hagesimakhos), az aiginai Soikleides atyja, a Nemeában győztes Alkimidas öse. (6. N.)

Aglaia, *Euphrosyne* és *Thaleia* a három *Kharis* (lat. Gratia), Zeus és Eurynome leányai, az élet vidám jelenségeinek (tánc, játék, lakoma stb.) istennői, a kellemnek és bájnak, eredetileg magának a földnek megszemélyesítői, Aphrodite kísérői, kik a múzsákkal együtt az Olymposon laknak. Tiszteletük főhelye a boiotiai Orchomenos volt. (14. O.)

Aiakidák, Aiakos aiginai király ivadékai, nev.: *Telamon* és fia, *Aias*; *Peleus*, fia *Akhilleus* (*Akhilles*) s ennek fia, *Neoptolemos* (*Pyrrhos*). (L. e címszókat.)

Aiakos, Zeusnak és Aiginának, Asopos folyam-isten leányának fia, Aigina szigetének ősrégi királya, az Aiakidák őse. Aigina (régii nevén Oinone, Oinopia) szigetén született, melyet kérésére Zeus népesített be a myrmidonokkal azaz hangyákból lett emberekkel. Fiai nejétől, Endaistól *Peleus* és *Telamon*, *Psamathétől Phokos*. Ezt azok megölték s ezért atyjuk számkivetette őket. Aiakost jámborsága és igazságossága az istenek kedveltjévé tette. Istenek viszályában is döntő bíróként szerepelt s halála után az alvilágnak egyik bírója lett. Aigina szigetén hőroszként tisztelték s emlékére ünnepet szenteltek. P. minden aiginai győztest ünnepelő ódájában magasztalja Aia-kost és az Aiakidákat.

Aias, 1., *Telamon* salamisi király és *Eriboia* fia, Aiakos unokája, a Trója alatt vívott harcokban *Akhilles* után a görögök legnagyobb hőse. Ő volt legméltóbb pretendens arra, hogy az elesett *Akhilles* híres fegyverzetét örökölje, de az Atridák a simaszájú *Odysseust* tüntették ki a remek örökséggel. Az önérvetében halálosan megbántott *Aias* ezért öngyilkos lett. (Hogy előbb megháborodva a juhokat kaszabolta ellenségei gyanánt, mint *Sophokles* tragédiája előadja, azt P. nem említi, nyilván, mert a hős emlékéhez méltatlannak tartja.) P. többször nagy elismeréssel szól róla, mint az igazság vértanujáról, míg a fondorkodó *Odysseust* csak megrovással emlegeti. A 6. isthmosi óda szépen rajzolja azt a jelenetet, mikor *Hera-kles*, mint vendég, *Telamonnak* *Aias* születését megjósolja.

Aias, 2., a lokrosok királyának, Oileusnak fia, kiváló harcos Trója alatt, kit a lokrosok hőrszukként tiszteltek.

Aides, *Hades*, *Pluton*, Kronos fia, az alvilág fejedelme; Persephonét, Demeter istenasszony leányát Sziciliában, Enna mezején elrabolta és az alvilág úrnőjévé tette.

Aietes, Helios (Nap) fia, kolchisi király, Medeia atyja.

Aigai, Poseidon kultuszáról híres akhajai város.

Aigidák, **Aigeidák**, thebai nemzetség, melynek egy része a vándorló dórokkal Peloponnesosban telepedett le. Ez a lakedaimonivá lett ág azt hirdette, hogy őse, Aigeus az ő új hazájukban, Spártában született és ezt a delphii jósszék szava szentesítette. Valószínű, hogy az Aigidák egy része a 6. században Thera szigetére s onnan Kyrenébe (Afrikába) vándorolt. P. az Aigidák ivadékának vallja magát. (5. P., 3. antistr.)

Aigimios, Doros fia, a dórok őse a Pindos hegy tövében. Hálából, amért Herakles megsegítette a lapithák ellen, fiává fogadta a hősnek fiát, Hyllost. Ettől és Aigimios két fiától, Pamphylostól és Dymastól vette nevét a dórok három törzse. Ezek aztán Peloponnesosba vándoroltak s Amyklait elfoglalva ott alkottak dór államot, melynek középpontja Spárta volt. A dórok mindig és mindenütt szívesen ragaszkodtak Aigimios törvényeihez.

Aigina, 1. tengeri kereskedelméről híres sziget Attikától délre Aphaia híres templomával. Városalapító őse Aiakos, Zeus és Aigina nimfa fia. Az athéniek 457-ben tönkretették az aiginaiak hajóhadát és falaik lebontására kötelezték őket. Ezzel megszűnt Aigina tengeri uralma. — 2. Aigina, nimfa, ki Zeustól Aiakost szülte.

Aigisthos, Thyestes fia, aki a Trója alatt harcoló Agamemnon ellen annak nejével, Klytaimestrával szövetséget kötött gyilkos merényletre, melyet aztán Klytaimestra hajtott végre. Agamemnon fia, Orestes mindkettejükön véres bosszút állott.

Aigyplos = Egyiptom.

Aineas, Aineias, karvezető az arkadiai Stymphalosból, aki syrakusai Agesiasnak olympiai győzelme alkalmából Stymphalosban győzelmi ünnepet rendezett. (6. O.)

Ainesidamos, Theron akragasi tyrannus és Xenokrates atyja.

Aioladas, a thebai Agasikles nagyatyja. (104. d. partheneion).

Aiolos, iolkosi király, Hellen fia, Kretheus, Athamas, Salmoneus, Sisyphos és Perieres atyja. Kretheusnak a fia volt Aison, ennek fia Iason.

Aipylos, Elatos ős arkadiai király fia, Phaisana királya.

Aison, Kretheus fia, iolkosi király, Iason apja, kit Pelias megfosztott a tróntól,

Aithiopia, (= Szerecsenország) Afrika déli és délkeleti része.

Aitna, 1. (= Etna) Sikelia (Szicilia) tűzhányó hegyóriása.

Aitna, 2. az 1. Hieron alapította város az Etna déli oldalán.

Aitolia, hegyes tartomány Közép-Görögországban, melyet az Akheloos folyó választ el Akarnaniától.

Akastos, Pelias iolkosi trónbitorlónak fia, résztvett az argonauták vállalatában; Peleusnak (1. o.) életére tört.

Akhajosok, akhajok, a görögök akhajai törzse Peloponnesosban, Thessaliában, Epeirosban, melynek Akhaios volt az ősatyja. Az egész görögséget is jelentheti.

Akharnai, attikai község (demos).

Akheron, az alvilág egyik folyója.

Akhilleus, Akhilles, „Pelida“ atyjáról, „Aiakida“ öséről, az aiginai Aiakosról, Peleus phthiai (thessaliai) király és Thetis tengeri istennő fia, legvitézebb a Tróját vívó görögök közt. A hős pályára Kheiron kentauros nevelte. Ő ejti el Hektort, Kyknost, Memnont. Legkedvesebb barátja: Patroklos; fia (Deidamiától, Lykomedes király leányától) Neoptolemos (Pirrhos). Paris nyila okozza halálát egyedül sebezhető helyén, sarkán találva. Halála után a Pontos Euxeinosnak Leuke nevű szigetén él tovább.

Akragas, sicíliai *folyó*; mellette épült a hasonló nevű város (ma: Girgenti), melyben a Dioskurosoknak templomuk volt. Különben is szent városnak tartották, mert Zeus egész Szicíliával együtt nászajándékul adta a Hades által elrabolt Persephonénak.

Akron, a szicíliai, kamarinai Psaumis atyja, (4., 5. O.)

Aktor, Menoitios atyja, Patroklos nagyatyja.

Aleuas, thessaliai fejedelmi család (Aleuadák) mely Heraklestől származtatta magát. P. idejében Thorax uralkodott e családból.

Aletes (Alatas), ősrégi korinthosi heraklida király.

Alexandros vagy Paris, trójai királyfi, Priamos és Hekabe fia; mint vendég Menelaos spártai király udvarában időzván, feleségét, a világszép Helenát elrabolta s ezzel előidézte Trója tízéves ostromát és feldúlását. Philoktetes nyilától esett el.

I. Alexandros, I. Amyntas fia, makedoniai király. A perzsáknak meghódolt, de az athénieket titkon segítette s ezért az athéniek vendégbarátjukká fogadták.

Alexibias, Karrhotos atyja.

Alexidamos, libyai ember, Telesikrates öse, aki az írásai Antaios szépséges leányának kezét versenyfutással küzdötte ki.

Alkaidák, Alkaiosnak, Perseus és Andromeda fiának utódai, főleg Herakles (Alkides, Alcida).

Alkathoos, a megarai versenyjátékok alapítója.

Alkimedon, aiginai fiú, a Blepsiadák előkelő családjából, olympiai birkozóverseny győztese. (8. O.).

Alkimides (Alkimidas), aiginai fiú, a Bassidák családjából, nemeai birkozóverseny győztese. (6. N.).

Alkman, Alkmaion, Amphiaraios jósnak jós fia, ki atyja haláláért anyján, Eriphylén véres boszút állt.

Alkmene, Alkmene, Amphitryon felesége, aki Thebaiban Zeustól szülte Heraklest és Amphitryontól ikertestvérét, Iphiklest. Holta után Thebaiban vallásos kultuszban részesítették.

Alkmeonidák, Alkmaionidák, hatalmas athéni család. Ebből származott Megakles, Hippokrates fia, ki négyesfogatával Delphiben győzött. (7. P.)

Alkyoneus, a föld-szülte, eget ostromló gigászok egyike, Pallene félszigetén, akin a Telamonnal Trójából visszatérő Herakles először nem tudott erőt venni, sőt súlyos veszteségeket szenvedett vele szemben, később azonban Athena segítségével legyőzte.

Alpheios, Alpheos, Peloponnesos legnagyobb folyama Elisben. Olympia mellett folyik el; ott ömlik belé a Kladeos patakja.

Altis (= *alsos* berek), Olympia szent berkének és kerületének neve.

Amazonok, mesés harcias nők, kiknek főlakóhelye Kisázsia északkeleti részén volt Themiskyra kappadokiai városban a Thermodon folyó mellett, ahonnan Skythiába és a Tanais (Don)

mellékére is elszármaztak. A trójaiakat segítették a görögök ellen, királynéjukat, Penthesileiát Akhilles ejtette el. Theseus legyőzte őket s királynéjukat, Hippolytét elrabolta. Herakles és Bellerophon is harcolt ellenük.

Amenas, az Etna alatt I. Hieron által épített Aitna városát átszelő folyó.

Ammon, az egyiptomi Thebe kosfejű istene, akit a görögök Zeusszal azonosítottak és Zeus Ammonnak neveztek. Híres orákuluma volt a libyai sivatag Siwa nevű oázisán.

Amyklai, dórok-telepítette lakedaimoni város (ma: Vafió), ahol P. szerint a Trója alól hazatérő Agamemnon neje, Klytaimestra megölte.

Amyntas, I. Alexandros makedon király atyja.

Amyntoridák, Amyntornak, Astydameia atyjának ivadékai. Astydameia Heraklestől szülte Tlepolemost, Rhodos alapítóját.

Amythan (Amythaon), Messenéből való argonauta, Kretheus fia.

Amphiaraos, Oikles fia, híres, derék jós, az istenek kedveltje. Adrastos királyt elűzte Argosból, de később kibékült vele s hugát, Eriphylét nőül vette. Előre látja a thebai hadjárat kudarcát, azért nem akar benne részt venni, de Polyneikes, a thebai trónkövetelő, egy arany nyakékkal megvesztegeti Eriphylét, hogy bírja rá férjét a hadjáratban való részvételre. Thebai ostromakor a többiekkel együtt A. is megfutamodik s fogatával együtt eltűnik a földnek nyílásában, melyet Zeus az ő megmentésére támasztott. Előleges meghagyása szerint egyik fia, Alkmaion véres bosszút áll anyján. A. eltűnése után is tovább működik, mint földalatti lakó isteni jós, aki álmokból jövőndől. Amphiaraos eredetileg is jós daemon, a boiotiai Oropos földalatti orákulumának ura. Később mondták argosinak, hogy ezzel Adrastos vállalatában való részvételét megmagyarázzák.

Amphitrite, Poseidon felesége, a tenger aranyorsós úrasszonya.

Amphitryon, Alkmene férje, Herakles nevelőatyja, Iphikles atyja. Thebaiban levő sírja mellett emlékére versenyjátékokat rendeztek.

Antaios, Poseidon és Gaia fia, libyai (irasai) óriás, aki az általa megölt idegenek koponyájával díszítette atyja templomát. Szép leányát Alexidamos versenyfutással nyerte el. Mint hogy anyjával, a Földdel érintkezve mindig új erőt nyert, Herakles csak úgy tudta megfojtani, hogy a levegőbe emelte.

Antenor, előkelő trójai, Aiszyetes fia, sok fiú atyja, a béke érdekében Helena kiadását javasolta. Trója bukása után némely adat szerint Libyába vándorolt ki és ott Kyrene első alapítója lett.

Antias, a Nemeában győztes argosi Theaios (10. N.) egyik jeles őse.

Antilokhos, a pylosi Nestor fia, a trójai háborúban saját élete árán mentette meg atyját a haláltól. (6. P.) Homeros Iliásában is szerepel, mint gyors lábú harcos, Akhilles barátja.

Aphaia, főleg Aigina szigetén tisztelt istennő. Templomának romjai megvannak s az oromcsoportozat szobrai a müncheni glyptothekában láthatók.

Apharetidák, Aphareus fiai: Idas, Lynkeus és Pisos.

Aphrodite, **Kypris** (Vénus), a tenger habjából született, Homeros szerint Zeus és Dione leánya, Hephaistos felesége (az Odysseiában) vagy az Aresé, a szépség és szerelem istenasszonya, a trójai Anchisestől Aineias anyja. Kíséretében vannak a Kharisok, Himeros (a vágy); fia Eros (vagy Erosok).

Apollon, **Phoibos**, **Loxias**, a görög világ egyik főistene, a delphii jósszék hatalmas ura, kit P. Zeuson kívül leggyakrabban emleget. Zeus és Leto fia, Artemis ikertestvére. Delos szige-

tén születtek, mely azelőtt uszó sziget volt és Leto szülésekor nyert állandó helyet a tengeren. A. eredetileg a földművelésnek, a nyájaknak istene. Pusztító nyílveisszeivel dögvészt és halált támaszt, de el is hárítja a bajt. (Ezért : *Paian* gyógyító.) Később főkép a világosság istene, ő hajtja a Nap (Helios) kocsiját. Istene a jóslásnak, mert mindentudó, Zeus akarátának közvetítője és végrehajtója, s a művészeteknek, költészetnek és zenének, vezére a mûzsák karának, mestere a héthúrú aranylantanak, őre a törvénynek és jogrendnek, nemzeti istene főleg a dór törzsnek, mely Apollon Karneios néven ünnepelte. Delphii híres jósszéke nagy jelentőségre jutott a görög köz- és magánéletben. Gyarmatalapításokra is nagy volt a befolyása. Delphiben (régii nevéen Pythóban) négy évenként tartották a tiszteletévei egybekötött pythói versenyjátékokat. Barátja az embereknek, Homerosnál pártfogója a trójaiaknak, főkép Hektornak. Poseidonnal együtt ő építette meg Trója falait a ravasz Laomedonnak. A telet egy mesés északi népnél, a hyperboreusoknál szokta tölteni, akik szamarakat áldoznak neki,

Ares, thrák eredetű istenség, a háború vérengző istene, Zeus és Hera fia, Aphrodite férje.

Arethusa, syrakusai forrás Ortygia szigetén, melyről azt mesélték, hogy a peloponneszosi Alpheios folyó kiágazása a tenger alatt. Ugyanis Alpheios folyamisten szerelmével üldözte Arethusa nimfát egészen Ortygiáig, ahol az forrássá változott.

Argo, az első hajó, mely nagy és kalandos tengeri útra indult Iason vezetése alatt Iolkosból a messze Kolkhisba a híres aranygyapjuért. A kalandos vállalat részvevői (50-en) az argonauták. (L. *Iason*.) A történetet P. a 4. pythói ódában beszéli el.

Argos, a peloponnesosi Argolis tartomány városa, tágabb értelemben Peloponnesos egész keleti része, Agamemnon birodalmának egyik székhelye. A perzsa háborúban semleges volt, aztán Athénhez csatlakozott. Síkságai miatt híres lótenyésztő hely volt. A 10. nemeai óda Theaiosnak az argosi Hera-versenyeken aratott győzelmét énekli meg és magasztalja Argost, mely a kiváló hősök hosszú sorát mutatja föl.

Aristagoras, Arkesilaos fia, Theoxenos bátyja, tenedosi prytanis (11. N.).

Aristaios, Apollon és Kyrene fia. Melléknevei (Agreus és Nomios) mutatják, hogy a legelőknék és a vadászatnak istenét tisztelték benne. Néha Zeusszal és Apollonnal azonosították.

Aristokleides (Aristokleidas), az aiginai Aristophanes fia, Nemeában győzött a pankrationban (3. N.).

Aristoteles, más nevén: *Battos* (l. e.), a libyai Kyrene alapítója és királya.

Aristomenes, az aiginai Xenarkes fia, győzött a delphii birkózóversenyben (8. P.).

Aristophanes, Aristokleides atyja (3. N.).

Arkadia, Peloponnesos legnagyobb központi tartománya.

Arkesilaos (Arkesilas), 1. Battos fia, Kyrene királya. Négyesfogattal való delphii győzelmét a 4. P. dicsőíti.

Arkesilaos 2. (*Arkesilas*), a tenedosi Aristagoras atyja.

Arkhestratos, a győztes lokroii Agesidamos atyja. (10. O.)

Arkhilokhos, híres görög költő a 7. század közepén, az iambus (gúnyos) költészet megteremtője.

Arsinoë, Orestes dajkája és P. szerint megmentője (11. P.).

Artemis, Zeus és Leto leánya, Apollon ikertestvére, kit mint halálistennőt az ősidőben emberáldozatokkal tiszteltek (Iphigeneia!). A harcnak, majd a vadászatnak és a holdnak is istennője s védője is a vadaknak, őre a baromfitenyésztésnek. Lenyilazza Tityost és más vakmerőket. Tiszteletének főhelye: Arkadia.

Asklepios, Apollon és Koronis fia, a gyógyítás istene (P.-nál csak „hérosz“), akit Kheiron kentaurus nevelt és tanított a gyógyítás mesterségére. Asklepios tudománya oly nagy volt, hogy még halottakat is feltámasztott s ezért Zeus villámmal sujtotta. Kultuszának egyik kiváló helye Epidaurus, ahol tiszteletére versenyeket is tartottak.

Asopikhos, Orkhomenosból való olympiai győztes fiú. (14. O.)

Asopodoros, a thebai Herodotos atyja. (1. I.)

Asopos, 1. Phliasia és Sikyonia főfolyója, ma: Hagios Georgios (Szt. György). 2. Aiginai folyó. 3. Boiotiai folyó.

Astydaméia, Tlepemos anyja Heraklestől.

Athén, **Athenai** (Athanai) az ión Attika „ibolyakoszorús“ (75. tör.) fővárosa.

Athene, **Athene**, **Athena**, **Athenaia** (Athana), **Pallas Athene**, fegyveresen jött létre Zeusnak Hephaistostól megvasított fejéből, tehát eredetileg harcias, szűz istennő, majd a művészetnek, bölcsességnek fő képviselője. P. egy párszor csak homerosi jelzőjével (*Glaukopis*, ragyogószemű) nevezi.

Athos, Akte-félsziget legmagasabb pontja, hegyfok a makedoniai Khalkidikén.

Atlas, a titán Iapetos és Klymene fia, részt vett a titánok lázadásában, ezért büntetésül bérccé változott s az eget kellett tartania.

Atreides vagy **Atrida** = Atreus fia, Agamemnon és Menelaos.

Atreus; Pelops fia, Agamemnon és Menelaos atyja, Thyestes testvére.

Augeias, Augias az epeiosok királya Elisben, aki Heraklesnek nyájai tizedrészét odaígérte ólájának kitakarításáért, azonban a nagy munka elvégzése után megtagadta az ígért bért. Ezért Herakles haddal tört ellene, legyőzte Augias öccseit a Molionokat (Kteatost és Eurytost) s feldúlta városát.

Axenos (Axeinos) t. i. **Pontos** a „vendégszeretetlen tenger”, melyet később Euxeinosnak, vendégszeretőnek neveztek el: a Fekete-tenger.

B

Bakkhos, l. Dionysos.

Bassidák kiváló aiginai nemzetség, melyből Alkimidas származott (6. N.)

Battos (= Dadogó), eredeti nevén: *Aristoteles*, a libyai Kyrene alapítója és királya. Dadogása ellen a delphii orákulumtól kért orvosszert. Azt kapta válaszul, hogy alapítsa Kyrenét Lybiában. Pausanias beszéli, hogy ott egy oroszánt látott s ijedtében visszanyerte a helyes beszédet. Pindaros másképp adja elő a dolgot, ahogy Battosra nézve megtisztelőbb. (5. P.)

Bellerophontes vagy **Bellerophon**, Glaukos fia, akit Proitos király felesége Anteia bosszúálló besúgására apósához, a lykiai Iobateshez küldött, hogy az veszítse el Iobates veszedelmes vállalatokat rótt reá. Ezek közt volt a tűzokádó Khimaira és a vad Solymosok legyőzése, a szárnyas ló, Pegasos megfékezése az Athēna adta bűvös kantárral. (13. O.) Ezen B. az égbe akart emelkedni, hogy az istenek létéről meggyőződjék, de Pegasos a magasból levetette és halálát okozta.

Blepsiadák, előkelő aiginai nemzetség, melyből az Olympiában győztes Alkimedon származott. (8. O.)

Boibias, Boibe thessaliai tó és város Magnesia-félszigeten.

Boiotia, tartomány közép Görögországban Attika fölött. Közepén van a Kopais-tó, mellette a tartomány székhelye Thebai, Pindaros születése helye. A boiotokat az athéniek korlátolt elméjüeknek hirdették.

Boreas, az északi szél istene, a szelek királya. Fiai *Kalais* és *Zetes* részt vettek az argonauták vállalatában.

Bromios, (= Zajos). Dionysos isten egyik mellékeve, mivel nagy zenebonával ünnepelték.

C

Lásd K. alatt.

Ch

Lásd Kh. alatt.

D

Daidalos, mesés, ős művész, aki Minos krétai királynak a labirinthost építette, melyből fiával, Ikarossal maga készítette szárnyakon menekült ki. (Ikaros a tengerbe veszett.) Különféle eszközök feltalálását is tulajdonították neki.

Damagetos = Demagetos.

Damaina, a thebai Pagondas anyja.

Danaë, Akrisios argosi király leánya, kit Zeus — aranyeső alakjában — Perseus anyjává tett. Akrisios egy ládában fiával együtt a ten-

gerbe dobatta, de mégis eljutottak Seriphos szigetére, honnan aztán Perseus (l. o.) hősi pályájára indult.

Danaos, argosi király, ki kénytelen volt 50 leányát testvére, Aigyplos fiaihoz adni feleségül, de meghagyta nekik, hogy a kezükbe adott tőrrel a nász éjjelén öljék meg férjüket. A Danaosok (Danaidák) ezt meg is tették, de csak 48-an, mert Hypermetra megkímélte férjét, Lynkeust, Amymonét pedig már előbb Poseidon tette a magáévá. Danaos ezután versenyt futást rendezett leányai új kérői közt és az abban elért siker szerint juttatta őket férjhez.

Danaosok = a Danaos királyról így nevezett görögök.

Daphnephoria, boiotiai Apollon-ünnep, melyet minden nyolcadik évben Thebaiban tartottak. (Töredékes leírása a 104. d. sz. Partheneionban).

Dardanidák, a trójaiak neve, Trója ős királyáról, Dardanosról.

Dardanos, Trója egyik régi királya, kiről a trójaiakat is Dardanosoknak, Dardanidáknak nevezték.

Deinis, (Deinias), Megas fia, győztes a nemeai kettősfutásban. (8. N.)

Deinomenes, 1. I. Hieron syrakusai tyrannus atyja. — 2. Hieron fia, kit atyja az általa alapított Aitna város fejedelmévé tett.

Delos, a régebben úszó sziget, a Kykladok egyike, Apollon és Artemis születése helye, az Apollon-kultusz székhelye. Az istenek Asterisnak hívták. Hozzá van intézve a 87., 88. sz. proshodion-töredék.

Delphi, (= Delphoi), Apollon orákulumáról és kultuszáról híres zarándokló helye az egész görögségnek, a Parnassos-hegy délnyugati nyúlványán. Egy Apollon-templomában lévő kúpalakú kőről azt tartották, hogy az jelzi a

föld közepét, ezért a föld köldökének (omphalos) nevezték. Régibb neve: Pytho (az ott tanúzó Pytho sárkányról, melyet Apollon lenyilazott.) Ott magyarázták a papok az Apollontól megszállt szűz Pythia nehezen érthető, jószavait. Ott tartották Apollon tiszteletére négyévenként a pythói versenyjátékokat. Államok, városok és egyesek vetekedve állítottak Delphiben vallásos jellegű emlékeket, anathe-mákat.

Demagetos, rhodosi prytanis, az Eratida-családból, az olympiai ökölversenyben győztes Diagorasnak atyja. (7. O.).

Demeter, a termőföldet reprezentáló istenasszony. Nagyon elterjedt kultuszának főhelye az attikai Eleusis. Leánya Persephone, Hades felesége.

Demophilos, (dór: **Damophilos**), előkelő kyrenei férfiú, akit IV. Arkesilaos király egy lázadásban való részessége miatt számkivetett. P. dícséri nemes lelkületét és kegyelmet kér számára a királytól. (4. P. végén.)

Deukalion, Prometheus fia; feleségével, Pyrrhával együtt csak ő menekült meg a nagy vízözönből. Ők teremtettek új emberi nemet a jósszék tanácsára hátuk mögé dobott kövekből.

Diagoras, Olympiában győztes híres rhodosi ökölvívó, kinek Olympiában szobrot emeltek. (7. O.)

Dike, a jog és igazság istennője, Zeus és Themis leánya.

Diodotos, a thebai Strepsiadesnek az isthmosi versenyeken győztes Strepsiades nagybátyjának atyja. (7. I.)

Diomedes, Tydeus aitoliai király fia, híres görög hős Trója alatt. Adrastos argosi király leányát, Aigialeiát vette nőül s örökölte apósa trónját. Athena nagyon kegyelte és halála után

halhatatlanná tette. Neje cselszövényei elől Itáliába menekült s ott több várost alapított. Diomedeia szigetén isteni tiszteletben részesült.

Dionysos, Bakkhos, Zeusnak és Kadmos leányának Semelének fia, Thebaiban jött világra és sokat küzdött, amíg kultuszát a földön elterjeszthette s az olympusi istenek sorába emelkedett. Őt dicsőítették a dithyrambos nevű karénekkal.

Dioskurosok, (= Zeus fiai), Kastor (l. o.) és Polydeukes.

Dirke, forrás Thebai keleti oldalán.

Dithyrambos, Dionysost magasztaló kardal, melyet a Periandros korinthosi király udvarában tartózkodó Arion képezett ki művészi leg (Kr. e. 600). Ez volt a dráma csírája.

Dodona, Zeus híres orákuluma Epeirosban, Thesprotiában, hol a tölgyfa leveleinek suttogásából jósolt az aszkéta Sellok papi rendje.

Doros, a dór törzs ősatya, Hellen fia, Xuthos és Aiolos testvére. Hárman a három fő görög törzs (dór, ión, aiol) ősatyjai.

Doryklos, tiryinsi ökölvívó, Herakles társa.

E

Ekhemos, a Herakles rendezte első olympiai versenyek egyik győztese Tegeából.

Ekhion, Hermes fia, argonauta.

Elatos (Eilatos), Arkas fia, Elatea alapítója, Aipyros és Iskhys atyja.

Eleithyia, Eileithyia, Zeus és Hera leánya, Hebe testvére, a vajúdó asszonyokat megsegítő istenség. (Voltakép. Herával, Artemisszel azonos).

Elektra-kapu, Thebai egyik kapuja, melynek közelében versenyjátékokat tartottak.

Eleusis, Demeter híres kultuszhelye Attikában.
Elis, peloponnésosi tartomány. Benne volt az Alpheios folyó és Kladeos patak egybefolyásánál, a Kronos-hegy tövében *Olympia*, a P. szerint Herakles alapította nagy nemzeti versenytételek színhelye. (Voltakép már előbb is volt ott hasonló intézmény a Kronos-kultusszal kapcsolatban.)

Emmenidák, előkelő akragasi nemzetség, melyből Theron tyrannus és testvére, Xenokrates származott. (3. O.) Az Emmenidák Kr. e. 580 táján Rhodos szigetről vándoroltak be Sziciliába, mindamellett a thebai Labdakidák királyi családjából származtatták magukat.

Endais, Aiakos aiginai király felesége. Peleus és Telamon anyja.

Ennosida, (= földrengető) Poseidon mellékneve.

Enyalios, Aresnek, mint ádáz harci istennek mellékneve; úgy is előfordul mint tőle különböző harci isten.

Eos (= Aurora), a Hajnal istennője, Memnon aithiops király anyja.

Epaphos, Zeusnak Iótól Libyában született fia, több város alapítója. Epaphos leánya a megszégyesített Libya, kinek földjén therai kivándorlók Kyrenét alapították.

Epeiosok, Epeios utódai, Elisben laktak. Egyik királyuk Augeias volt, aki Heraklest rászedte, azért Herakles porba döntötte városát.

Epharmostos, olympiai győző, a lokros Opusból, Opusnak, a lokrosok ősi királyának leszármazottja. (9. O.)

Ephialtes, és *Otos*, Aloeus gigász-óriás fiai, akik résztvettek az ég megostromlásában, de Apollon lenyíltatta őket.

Ephyra, (= Krannon), Thesprotia városa, melyben a molossosok laktak.

Epidauros, Asklepios híres kultusz- és gyógyító helye, versenyjátékok színhelye Argolis keleti partján.

Epigonosok, a Thebai-vívó s ott (Adrastos kivételével) elveszett hét hadvezérnek utódai, akik újabb hadjáratot indítottak s Thebait el is foglalták. Az Epigonoi c. éposz szolt róluk.

Epimetheus, az „előrelátó és gondolkodó“ Prometheusnak lassúeszű testvére. Leánya: a Kifogás, a Mentegetődzés, vagy Űrügy): Prophasis.

Epiros (Epeiros), északi Görögország nyugati része.

Epizephyrios-Lokrosok, azaz nyugoti, Italiában megtelepült lokrosok, kiknek híres törvényhozójuk Zaleukos volt.

Eratidák, rhodosi nemzetség, mely hajdan a rhodosi Ialysosban uralkodott és magát Heraklestől származtatta. Ebből eredt a híres öklöző Diagoras. (7. O.)

Erekhtheus, ős athéni király, majd hérosz, kiról az athénieket Erekhtheidáknak is nevezték.

Erginos, Klymenos, orkhomenosi király fia. Mindketten résztvettek az argonauták vállalatában. Erginost, aki korán őszült, a lemnosi nők kinevelték, mikor a versenyjátékokon jelentkezett; ő azonban tettel cáfolta meg balvélekedésüket (4. O.), mert még Boreas fiait is legyőzte a versenyfutásban.

Ergoteles, Philanor fia, aki a krétai Knossosból politikai zavarok miatt Sziciliába, Himerába költözött s Olympiában a kitartó futóversenyben győzött (12. O.).

Eriboas Dionysos isten egyik mellékneve (hangos, zajos, zene-bonás).

Eriboia, Telamon aiginai király felesége, a hős Aias anyja.

Erinyes, Erinysek, (= furiák) a rokonvért ontók

és esküszegők sötét, kígyófürtű, büntető istenségei.

Eriphyle, Adrastos argosi király huga, Amphiaraios felesége. Polyneikestől megvesztegetve, rávette férjét a thebai hadjáratra s ezzel vesztét okozta. Ezért fia, Alkmaion — atyja parancsa szerint — véres bosszút állott rajta.

Eritimos, a kerinthosi Oligaitidák családjából, az Olympiában győztes Xenophon (13. O.) nagyatyjának, Ptoiodorosnak egyik testvére, ki több versenyben győzött.

Erytos, Hermes fia, az argonauták egyike.

Euadne, Poseidonnak és Eurotas leányának, Pitánának leánya, aki aztán Apollontól a híres jó Iamos anyjává lett.

Euboia, a második legnagyobb görög sziget, mely Thessaliától az attikai partig húzódik s a görög szárazföldről az Euripos nevű keskeny tengerszoros választja el. Több városában (pl. Khalkis, Eretria) voltak versenyjátékok.

Euphanes, az aiginai Timasarkhos őse, győzelmi dalok énekese (4. N.).

Euphemos, Poseidon és Europa fia, az argonauták egyike.

Euphrosyne, Zeus és Eurynome leánya, a Kharisok egyike.

Euripos, az Euboiát a görög szárazföldről elválasztó keskeny tengerszoros. Mellette volt a boiotiai Aulis nevű kikötő, ahol a Trója ellen induló görög haderő gyülekezett. Ott áldozták fel Agamemnon leányát, Iphigeneiát.

Europe, Europa, Tityos leánya, aki Poseidontól Euphemoszt szülte a Kephisos partján.

Eurotas Lakonia főfolyója.

Euryale, a Gorgonok egyike.

Eurypylos, Poseidon fia, ős kyrenei király.

Eurystheus, argosi király, aki Hera mesterkedése következtében előbb jövén világra Herakles-

nél, Zeus előleges kijelentése következtében a legnagyobb hatalom birtokába jutott s Heraklesre a 12 nagy munka végzését róttá.

Eurytos, l. *Molionok*.

Euthymenes, a Nemeában győztes (5. N.) aiginai Pytheas derék anyai nagybátyja.

Euxantios, Minos és Pasiphae egyik fia, ki nem fogadta el a neki följánlott krétai uralmat. (4. paian.)

Euxeinida, Euxeinos fia, a Nemeában győztes aiginai Sogenes (7. N.).

Euxeinos pontos (Euxeinon pelagos), a Fekete tenger.

G

Gadeira, Gades (ma Cadix), púnok alapította város Hispániában Erythea (ma: Leon) szigetén, melynek táján Herakles oszlopait képzeltek. Ezeket t. i. Herakles a lakott világ véghatárai-ként állította fel (= Gibraltar).

Gaia (Ga, Ge), a megszemélyesített s istennek képzelt Földanya.

Ganymedes, P. szerint Laomedon trójai király fia (nem Tros-é); oly szép ifjú volt, hogy Zeus megszerelte és sasalakban az égbe ragadva, pohárnokává tette.

Geryones vagy **Geryon**, a Föld-szülte gigászok egyike, Erytheia szigetének hármastestű királya, kinek a hármasfejű s kígyófarkú Orthros kutya által őrzött gulyáit Herakles elhajtotta.

Gigászok, a Föld-szülte óriások nemzetsége, akik az eget is megostromolták Phlegra vulkanikus mezején, de az istenek Herakles segítségével levertek őket. Királyukat, Porphyriont Apollon nyilazta le. A százfejű Typhost Zeus az Etna alá temette. Harcukat a pergamoni oltár híres fríze ábrázolja (Berlin).

Glaukos, Lykiából való trójai harcos, Hippolochos fia, Bellerophontes unokája, Priamos szövetsége, ki a Telamoni Aias kezétől esett el.

Gorgon, Gorgonok, három testvér: *Stheno*, *Euryale* és *Medusa*, Phorkys és Keto kígyófürtű leányai az Okeanoson túl. Halhatatlanok, csak Medusa halandó. Ezt Perseus ölte meg (véréből támadt a Pegasos nevű szárnyas ló) s fejét, melynek látása mindenkit kővé változtatott. Athena tette a pajzsára.

II

Haliothios, az első olyimpiai versenyen győztes Samosnak atyja.

Harmonia, Ares és Aphrodite leánya, kit Zeus Kadmoshoz, Thebai alapítójához adott nőül s lakodalmukon az istenek is megjelentek.

Hebe, Zeus és Hera leánya, az istenek egyik pohárnoka, az ifjúság istennője, a megdicsőült Herakles neje az Olymposon.

Hekate, Perses titán és Asteria leánya, éjjeli varázslatok istennője, tanácsadó, jogörző, vadászat, halászat, kapuk, utak, útkeresztezések őre, vajúdó anyák és gyermekek védője.

Hektor, Priamos trójai király és Hekabe fia, Andromakhe férje, Trója híres védője, kit Akhilles — Patroklosért bosszút állva — el ejtett.

Helena, Zeus és Leda leánya, Menelaos spártai király felesége, kit Alexandros (Paris) trójai királyfi megszöktetett s ezzel Trója ostromát és vesztét idézte elő. Helena aztán visszakerült előbbi férjéhez.

Helenos, Priamos és Hekabe fia, Hektor testvére, az Iliasban szereplő jós.

Helios, az ó-görög napisten, Hyperion és Theia fia, Selene és Eos testvére, ki Rhodosszal nemzi a Heliasokat.

Hellas, Görögországnak Hellenről. Deukalion fiáról elnevezett középső része, később egész Görögországnak is neve.

Helikon, kies boiotiai hegység, melyet a múzsák lakóhelyének képzeltek. Rajta fakadt a múzsák két forrása, az Aganippe és a Hippokrene.

Hellen, Deukalion és Pyrrha fia, a hellenek törzsökös őse, Aiolos, Doros és Xuthos (a három görög törzsfő) atyja.

Hellotia, Athena Hellotis tiszteletére Korinthusban rendezett ünnep, melyen az ifjak égő fákkal futottak versenyt.

Heloros, szicíliai folyó.

Hera (Here), Kronos és Rhea leánya, Zeus testvére és felesége, az ég arany trónú királynője, a házasság őre és védője, a vajúdjó anyák megsegítője (Eileithyia, akit tőle külön személyné is fogtak fel). Pindaros Hera leányának mondja (7. N. 1. O.) *Parthenia* (szűz) jelzőjét vagy az arkádiai Parthenion hegyről kapta, vagy onnan, mert mint az argosi föld istennője, még nem élt házasságban Zeussal (sőt később elválva is élt tőle). Tiszteletének ősi fészke Argos. Zeus iránti féltékenységében az Alkmenétől születendő és született Heraklesnek ellensége. Ezért úgy intézi a dolgot, hogy Eurystheus szülessék előbb Perseus nemzetségéből s Herakles annak hatalma alá kerüljön. Herakles bölcsőjébe két kígyót küld, de a csecsemő azokat megfojtja. Egyáltalában üldözi a nőket, akikkel Zeusnak viszonya volt. Iót pl. földönfutóvá teszi, Semelének halálát okozza.

Herakles, Pindaros kedvelt hőse, a dór férfiderékség megtestesülése, a thebai Amphitryon

király feleségének, Alkmenének a férj alakjában hozzá közeledő Zeustól született fia, ki már bölcsejében megfojtja a Herától ráküldött kigyókat, míg ikertestvére, Amphitryon fia, Iphikles menekült előlük. Zeus Alkmene születésének napján kijelentette az istenek előtt, hogy a ma születendő gyermek ura lesz minden más embernek. Hera úgy intézte a dolgot, hogy előbb jöjjön világra Eurystheus (Perseus nemzetségéből) s így Herakles az ő hatalma alá került. Így kellett elvégeznie a 12 nagy munkát. De ezeken kívül is nagy tetteket hajtott végre. Így megtisztította Augeias elisi királynak szeméttől ellepett istállóját s mivel Augeias megtagadta az ígért bért, haddal ment ellene, megölte Augeias öccseit, az ellene támadó Eurytost és Kteatost (az összenőtt 'Molionokat', Molos arkádiai hős sz fiait) s felidulta Elist. Az ott ejtett zsákmányt Olympiában Zeusnak áldozta és ő állította fel P. szerint tiszteletére a nagy nemzeti versenyjátékokat. (A 10. O. felsorolja az első verseny győztéseit.) Elhozta az Istros forrásától az első olajfát és elültette Olympiában, hogy legyen mivel megkoszorúzni a versenyek győztéseit (3. O.). Bejárta a földeket és tengereket, megtisztította őket sok szörnyetegtől s a lakott világ elérhető véghatáraiként felállította (a Gibraltarnál) a róla nevezett oszlopokat. Egyéb tettei közül a következőkre van még P.-nál hivatkozás. Részt vett az isteneknek a gigászok ellen való harcában Phlegra mezején. Laomedon (l. e.) hitzegése miatt Telamon és Peleus bajtársaival elfoglalja Tróját. Mivel Neleus pylosi király, Poseidon fia, nem akarta őt Iphitos kiontott véréből megtisztítani, ostrom alá vette Pylost, melyet Poseidon, Apollon és Hades védtek és elfoglalta, Neleust és fiait megölte, az egy Nestor maradt életben.

Heraklidák, Herakles-ivadékok: így nevezte magát a dór törzs, melynek régi királya, Aigimios két fia (Pamphylos és Dymas) mellé örökbe fogadta Hyllost, Herakles fiát s e három fiú lett a három dór phyle törzsatyja.

Hermes, Zeus és Maia fia; Arkadiának Kyllene nevű hegyén született; az istenek hírvivő követe és megbízottja, aki a versenyjátékokra is felügyel s azoknak fő protektora. Leánya: Angelia, a Hir. Arany pálcájával a megholtak lelkét az alvilágba tereli. Ő készítette az első lantot az általa megölt teknősbéka tekenőjéből.

Herodotos, a thebai Asopodoros fia, maga hajtotta fogatával győzött az isthmosi versenyeken (1. I.)

Hesiodos, régi, híres boiotiai költő, a Munkák és Napok c. tanköltemény s a Theogonia szerzője, kit igen gyakran Homerossal együtt emlegettek.

Hestia (=Vesta) Kronos és Rhea leánya, Zeus tisztos, kormánypálcás (skeptron) néni, a házi tűzhely szűz istenasszonya, a család fővédője, sőt a városoknak is oltalmazója. Tiszteletére örök tüzet ápoltak.

Hieron, gelai, majd testvére, Gelon halála után (478) syrakusai tyrannus, ki hatalmát Alsó-Itáliára is kiterjesztelte s Campaniát megvédte az etruszok ellen a kymeai családban (474). Az elpusztított Katane helyén, az Etna tövében Aitnai nevű dór várost alapított, melynek kormányzójává fiát, Deinomenest tette. Viszályba keveredett testvérével, Polyze-losszal, aki Gelon özvegyét vette nőül és a zsoldos-sereg parancsnoka volt. 475/4-ben apósához, az akragasi Theronhoz menekül. Majd legyőzi annak fiát, Thrasydaiost. Meghalt 467. Hieron becsvágyó pártfogója volt a tudománynak és költészetnek. Udvara gyüle-

kezőhelye volt a legkiválóbb tehetségeknek. (Epikharmos, Korax, Simonides, Bakchylides, Pindaros, Aiskhylos). Olympiai győzelmét az 1. O., delphii győzelmét az 1. P. hirdeti. Pindarosnak Hieronnal való viszonyát leginkább megvilágítja a 2. és 3. P.

Himera, szicíliai város a hasonlónevű folyó mellett. Hires meleg forrásai vannak.

Hipparis, szicíliai folyó, Kamarina városa mellett, egyúttal isteni lény a város jóltevője és felépítője, mivel a hegyekből e folyón szállították a fát a syrakusaiaktól többször elpusztított város újraépítéséhez.

Hippodameia, Oinomaos elisi király leánya, kinek kezét Pelops, Tantalos phrygiai király fia elnyerte, miután apját a kocsiversenyben legyőzte (1. O.).

Hippokles (Hippokleas) a pelinnai (thessaliai) Phrikiasnak Pythóban győztes fia (10. P.).

Hippokrates, gelai tyrannus, kinek lovassági vezére, az ifjú Khromios a Helorosnál a syrakusaiakát 492 táján legyőzte.

Hippolyte, Kretheus leánya, Akastos felesége, aki Peleus ellen — mert szerelmét visszautasította — a csábítás vádját koholva, férjét bosszúra ingerelte, mely azonban nem sikerült.

Homeros, a költők atyja. Kora bizonytalan, (9-ik század?), hazája Kisázsia, Iónia (Smyrna). Époszai az Ilias és Odysseia.

Homeridák, a Homeros műveit előadó recitátorok, vándorló rhapsodosok. Éneküket rendszeren Zeus dicsőítésével kezdték.

Hora, Horák Zeus és Themis leányai: Eurynome, Dike és Eirene, rendszeren más istenségek (pl. Aphrodite) kísérői, az ifjúságnak, a virágzásnak, növekedésnek, gyarapodásnak istennői, mintegy a megszemélyesített évszakok.

Hyllos, Herakles és Deianeira fia, a dór törzs egyik őse.

Hyperboreusok, északon élő mesés nép, melyhez Apollon minden télen ellátogat.

Hypereis, forrás Pherai mellett Thessaliában.

Hypermetra, Danaos argosi királynak az a leánya, aki férjét, Lynkeust a haláltól megkímélte.

Hypseus, Okeanos unokája, Peneos és Kreusa fia, lapitha király, az Apollon által megszerzett Kyrene atyja.

Hypsipyle, Thoas lemnosi király leánya, a lemnosi nők királynője, Iason kedvese.

I J

Ialysos, Helios napisten és Rhodos nympa egyik fia a tengerből kiemelkedett Rhodos szigetén.

Iamos, híres jós, Apollon és Euadne fia (6. O.), utódai az *Iamidák* többfelé elágazó híres jósnemzetsége.

Iapetionidák, Iapetos titánnak ivadéakai, Iapetos unokái: Deukalion és Pyrrha, kiktől a lokrisi királyok származtak. Ezekből eredt az opusi Epharmostos (9. O.).

Iason, Aison iolkosi király fia. Aisont öccse, Pelias elűzte trónjáról. Iasont Kheiron kentauros neveite föl. Felnövekedve Peliastól visszakövetelte atyja trónját. Pelias ezt egy föltételhez köti: hozza el Kolkhisból a Phrixos által odavitt aranygyapjat. Így indul Iason összegyűjtött vitéz társaival, az argonautákkal, az Argo-hajón a nagy vállalatra, melyet a 4. P. beszél el.

Idas, a messenei Aphareus fia; Lynkeus testvérével együtt marháik elrablása miatt Kastor és Polydeukes ellen törtek. Idast Zeus sujtotta le villámával.

Ilas, Agesidamos öklöző-mestere (10. O.).

Ilios, Trója neve Ilosról, Trója egyik királyáról.

Ilos, Tros király fia, kiről Tróját Iliosnak is nevezték.

Ino, Kadmosnak, Thebai alapítójának leánya. Testvérének, Semelének halála után ő nevelte a kis Dionysost, Hera ezért bosszúból örülttette Ino férjét, Athamast. Ino Athamas üldözése elől menekülve fiával, Melikertesszel együtt a tengerbe ugrott. Ott azonban nem veszték el, hanem Leukothea és Palaimon néven tengeri istenekké lettek.

Iolaos, Iphiklesnek, Herakles ikertestvérének fia, Herakles bajtársa. Mikor Eurystheus az athéniektől a Heraklidák kiadását követelte, a már meghalt Iolaos életre ébredt és levágta Eurystheust. Ezért a hálás thebaiak nagyatyja, Amphitryon mellé temették és emlékét versenyjátékokkal ünnepelték.

Iolkos, thessaliai város, Aison, majd a bitorló Pelias székhelye, az argonauták vállalatának kiinduló pontja.

Iphigeneia, Agamemnon és Klytaimestra leánya (Homerosnál még nem szerepel), kit atyja a trójai hadjárat sikere érdekében Aulisban Artemis oltárán feláldozott. A monda más változata szerint, melyet Euripides követ, az istennő az áldozatnál szarvasünnővel helyettesítette a szűzet és felhőbe burkolva a taurosok földjére vitte, hogy ott templomának papnője legyen.

Iphikles, Amphitryon és Alkmene fia, Herakles ikertestvére, hadi vállalataiban bajtársa.

Iphimedeia, Aloeus felesége, Otos és Ephialtes óriások anyja.

Iphion, az aiginai olympiagyőztes Alkimedon (8. O.) nagybátyja.

Irasa, libyai város, Augeias király székhelye.

Iskhys, a thessaliai lapitha Elatos fia, az Apollonhoz hűtlen Koronis kedvese, Pindaros arkadiainak mondja, Aipytos testvérének, s ezzel

nagyítja az Apollonhoz hűtelen Koronis bűnét, hogy t. i. egy idegent eléje tett az istennek.

Ismeneion, Apollon jóstemploma a thebai Ismenos folyó mellett.

Ismenos, a Melia forrásból eredő Thebait átszelő boiotiai patak, mely a Dirkével egyesülve a Helyke távába ömlik.

Isthmos, a korinthosi csatorna által ma átszelt földszoros, hol Poseidont kiválókép tisztelték. Az ő fenyőligetében rendezett helyi versenyjátékokat már a 7. században az egész görögségnek harmadévenként megtartott ünnepéivé emelték. A győztest zellerkoszorúval jutalmazták.

Istros (Ister), a Duna régi neve.

Ixion, laphita király, apósát, Deioneust, aki tőle a nászajándékot követelte, csellel megölte. Zeus megtisztította a vérontás szennyétől, sőt asztaltársává és halhatatlanná tette. Ixion azonban szemet vetett Herára és szerelmével üldözte. Zeus Herának felhőből alakított alakjával szedte rá a szerelmezt, majd egy a levegőben örökké forgó tüzes kerékre köttette.

K

Kadmos, Agenor tyrosi király fia, kit apja Zeus által elrabolt leányának, Európának fölkérésére küldött. Mivel ez nem sikerült, nem is tért haza, hanem a jóslat szavait követve, legyőzte a boiotiai sárkányt, fogait elvetette s a belőlük támadt s egymást kaszaboló vitézekből megmaradt öt „spartá”-val (= elvetett) a Kadmeia várát fölépítette, s Thebait megalapította. Zeus kegyéből nőül nyerte Harmoniát, Ares és Aphrodite leányát s lakodalmukon az istenek is megjelentek. De azért az ő családját sem kimélték meg a sors csapásai (l. 2. O. a 2. str.-tól kezdve, 3. P. 5. str. 11. P. eleje).

Kadmos-fiak = thebaiak.

Kaikos, mysiai folyó, mely mellett Akhilles a görög seregnek ellenálló Telephost megsebesítette. Sebét később maga Akhilles gyógyította meg sebet ütött lándzsájának rozsdájával.

Kaineus, megsebezhetetlen lapitha, akit a kentaurusok csak kövekkel és fákkal elborítva ölhettek meg.

Kalais, Boreas fia, részt vett az argonauták vállalatában.

Kallianax, a rhodosi Diagoras egyik öse.

Kallias, a Nemeában győztes aiginai Alkimidas egyik öse (6. N.).

Kallikles, a Nemeában győztes Timasarkhos nagybátyja.

Kallimakhos, az aiginai Alkimedon atyja, ki fia olympiai győzelmét nem érte meg.

Kalliope, a kilenc múzsa egyike, Zeus és Mnemosyne leánya, különösen az elégia, általában a költészet múzsája.

Kalliste (= a legszebb), Thera szigetének másik neve.

Kamarina, szicíliai város, melynek az Olympiában győztes Psaumis (4. O.) főembere, talán tyrannusa volt. *Kamarina* a város megszemélyesített istennője is.

Kameiros, Helios és Rhodos fiának, Kerkaphosnak egyik fia, testvéreivel, Ialysosszal és Lindosszal a három hasonló nevű rhodosi város hőroszai.

Karneiades, **Karneades**, a Pythóban győztes kyrenei Telesikrates atyja.

Karneios, Apollon mellékneve a dóroknál. Az ő tiszteletére ülték a versenyjátékokkal egybekötött, kilenc napig tartó Karneia-ünnepet. Ezt az ünnepet a dór kivándorlók magukkal vitték Thera szigetére s onnan Kyrenébe.

Karrhotos, Alexibias fia, ki sógorának, Arkesilaos királynak fogatát Pythóban negyven versenyző közt elsőnek bevitte (5. P.).

Karthaia, keosi város.

Kassandra, Priamos és Hekabe jós leánya, Agamemnon rabnője; Klytaimestra bárdja alatt vérzett el.

Kastalia, Apollonnak és a múzsáknak szentelt delphii forrás a Parnassoson, melynek vizeről a hellenisztikus korban azt hitték, hogy költői ihletet ad.

Kastor, Amphytrion és Leda fia, ikertestvére a Zeustól származó Polydeukesnek (valamint Helenának és Klytaimestrának), azért együtt Dioskurosoknak (Zeus-fiaknak) is nevezték őket. Kastor a lóhajtás, Polydeukes az öklözés mestere. Elválhatatlan bajtársak minden veszályban és küzdelemben. Önfeláldozó testvéri szeretetükről a 10. N. rajzol gyönyörű drámai képet. Ugyanis Aphareus fiai, Idas és Lynkeus szemükre vetették volt, hogy Leukippos leányait, Phoibét és Hilairát nászadományt nem adva rabolták el. Ekkor a Dioskurosok az ő marhanyájukat rabolták el, hogy apósukat ki-elégítsék. Így támadt köztük a végzetes harc, melyben Idas és Lynkeus elveszett, de Kastor is halálosan megsebesült. Ekkor Polydeukes kétségbeesetten kéri atyját, Zeust, hogy életelen testvérét támassza fel s javára lemond halhatatlansága feléről. A Dioskurosok, mint istenek, az embert minden bajában, háborúban, tengeren, betegségben megsegítik. A vendéglátásnak is hivei és pártolói.

Kastori dal = **Kastoreion**, azokat a versenytálló-tulajdonosokat magasztalta, akik a versenyben maguk hajtották fogatukat. Így nevezi Pindaros Hieronhoz intézett 2. pythói ódáját, mert fejedelmi személyeknél elég volt, ha fogatukat maguk készítették elő a versenyre.

Kentauros, 1. Ixionnak és a Herát ábrázoló Nephelének (felhő) fia. — 2. a magnesia Kheiron (l. e.).

Keos, sziget Kisázsia partjához közel.

Kephis, nimfa.

Kephisos boiotiai folyó, mely a Kopais-tóba ömlik. (Volt egy attikai Kephisos nevű folyócska is.)

Kerberos, az alvilág háromfejű őrző ebe, Typhon és Ekhidna sarjadéka. Herakles egyik nagy munkája az volt, hogy a Kerberost Eurystheus parancsára felhozta az alvilágból.

Khariadák, aiginai nemzetség, melyből a Nemeában győztes Deinias származott (8. N.).

Khariklo, Kheiron kentaurosnek felesége.

Kharis, **Kharisok** (lat. Gratiák): *Aglaia*, *Euphrosyne* és *Thaleia*, Zeus és Eurynome leányai, a kellemnek s az élet minden kedves, vidám jelenségének (tánc, játék, lakoma) istennői. Fő-kultuszhelyük a boiotiai Orkhomenos. (14. O.)

Kheiron, Kronos és Philyra fia, jóltevő bölcs, kentauros, hősök (Akhilles, Iason, Asklepios) nevelője és tanítója, a gyógyítás mestere.

Khimaira, tűzokádó, hármastestű (eleje oroszlán, közepe kecske, hátulja sárkány) szörnyeteg, melyet Bellerophon tes győzött le.

Khromios, I. Hieronnak Sikyonban és Nemeában győztes syrakusai tábornoka (1. és 9. N.). Őreá bizta I. Hieron az általa alapított Aitna városának politikai szervezését.

Kilikia, tartomány Kisázsia délkeleti csúcsában. Egyik barlangjában lakott a Typhos (Typhoeus) nevű óriás.

Kinyras, Kypros és Paphos sziget hires, szép királya. Apollon kedveltje, Aphrodite jós papja, a Kinyradák papi nemzetségének őse, a legrégebb görög zenész. A szép Adonis atyja. Emlékét róla énekelt dalok is fenntartották.

Kirrha, phokisi város, a krisai öbölben, Delphihez közel, a pythói (delphii) versenyek színhelye. *Krisa* azonos vele.

Kithairon, Boiotia, Attika és Megaris közt eső hegység.

Kleandros, az isthmosi pankrationban győztes aiginai fiú (8. I.).

Kleitomakhos, a pythói győztes aiginai Aristenes anyai nagybátyja, ki Isthmosban szintén győzelmet nyert volt (8. P.).

Kleitor, arkádiai város.

Kleodamos, az olympiai futóversenyben győztes orkhomenosi Asopikhosnak elhalt atyja (14. O.)

Kleonai, argolisi város.

Kleonikos, az isthmosi pankrationban győztes aiginai Phylakidesnek nagyatyja, Lamponnak atyja (5. I.).

Kleonymos, kiváló thebai férfiú, a Kleonymidák családjának s így az Isthmosban győztes Melissosnak őse (3. és 4. I.).

Klio, **Kleio**, múzsa, főleg a történelem múzsája s a költők anyja.

Klotho, a moirák (párkák), sorsistennők egyike. Testvéreivel Lakhesisszel és Atroposszal együtt jelen van minden születésnél s szövi az újszülött életének fonalát, ameddig jónak látja. Az újszülött Pelopsot fürdőjéből kiveszi. Hesiodos Zeus és Themis leányainak mondja őket. A jó rendnek, erkölcsnek, rokoni szeretetnek is őrei.

Klymenos, orkhomenosi király, aki fiával, Erginosszal együtt részt vett az argonauták vándorlásában (4. P.).

Klytimestra (ez a név helyes alakja), Amphitryon király és Leda leánya, Agamemnon neje, aki, míg férje Trója alatt harcolt, annak unokaöccsével, Aigisthosszal bűnös viszonyt folytatott s férjét hazatértekor megölte. Fia, Orestes felserdülvén, Apollon parancsára bosszút állt

atyja haláláért s anyját Aigisthossal együtt megölte.

Knossos, Knosos Kréta sziget híres városa, Minos király székhelye.

Kolkhis, Aietes király országa a Fekete-tenger keleti oldalán. Fő folyója a Phasis. Ott volt az arany gyapju, melynek elhozását Pelias Iasonra róttá.

Koiranida, Koiranos fia, a jós Polyeidos.

Korinthos, művészetéről és kereskedelméről híres, gazdag város Peloponnesos északkeleti szögletében, két tenger között, Aphrodite híres kultuszával (13. O.).

Koronis, Phlegyas lapitha király leánya, Apollontól Asklepios anyja. Apollonnak tudtára adta a holló (P. szerint Apollon magától megtudta) Koronisnak az arkadiai Iskhysszel elkövetett hűtlenségét s testvérével Artemisszal pestist támasztatva, halált küldött reá. Asklepiost azonban előbb megmentette és nevelését Kheironra bízta.

Kreon leánya, Megara, Herakles felesége.

Kreta, a Földközi tenger legnagyobb szigete.

Kretheus, Aiolos egyik fia, Hippolyténak Akastos feleségének és Aison iolkosi királynak atyja, Iasonnak nagyatyja.

Kreusa, forrásnimfa, Gaia leánya, Peneiosztól Hypseus lapitha király anyja.

Krisa = Kirrha.

Kroisos, lydiai király 554—541-ig, ki óriási vagyonából sokat áldozott a delphii Apollonnak tiszteletére.

Kronion, Kronides, Kronida, Kronos fia, főleg Zeus, Kheiron is Kronida.

Kronos, Uranos titán és Gaia fia, Rhea férje; atyját megfosztotta égi trónjától, ép így őt is fia Zeus; Kheiron is Kronida.

Kronos halma, az olympiai szent ligettől (Altis) északra emelkedő halom.

Kteatos, l. *Molionok*.

Kybele (Kybebe) *Rhea K.*, az istenek anyja, kül. a Zeusé (krétai monda szerint). A föld zsendülő életének istennője, kinek kultusza Kis-ázsziából származik. Kíséretében vannak a korybas-papok (korybantes), kik őt tomboló orgiákkal tisztelik. Pindaros neki és Paunak Thebaiban templomot emelt.

Kyknos, Poseidon fia Phrygiában, a trójaiak szövetsége, akit Akhilles mindjárt a görögök partraszállása után elejtett.

Kyllene, arkadiai hegy, ahol Maia Zeustól Hermest szülte.

Kyme, campaniai város, mely mellett Hieron 474-ben a karthagói és etruriai hajóhadat legyőzte.

Kypros, Kilikia és Syria partjai közt levő sziget, Aphrodite születése helye.

Kypris, *Kypria* = **Aphrodite**.

Kyrene, 1. a Battos vezetése alatt kivándorló theraiaktól 631-ben alapított libyai város. Arkesilaos király székhelye. — 2. Hypseus lapitha király leánya, kibe — mikor egy oroszlánnaival megküzd — Apollon beleszeret. Kheiron tanácsára Libyába viszi, hogy úrnője legyen a róla nevezett városnak. Frigyök gyümölcse *Aristaios*.

L

Labdakidák, Labdakos thebai király ivadékai (Laios, Oidipus stb.).

Laios, thebai király, Oidipus atyja.

Lakedaimon (Lakonia), Peloponnesos délkeleti, dörög lakta része. Főhelye Spárta, főfolyama az Eurotas. Nevezetes hegysége a Taygetos. Városai Spártán kívül: Pellene, Amyklai, Therapnai stb.

Lakereia, thessaliai város.

Lakthesis, a moirák egyike. (L. Klotho.)

Lampon, a Nemeában győző aiginai Pytheasnak (5. N.) és az Isthmosban győztes Phylakidasnak (6. I.) atyja.

Lampromakhos, az Olympiában győztes Epharmostos (9. O.) közeli rokona.

Laomedon, Ilos fia, Priamos atyja, hirhedt trójai király. Apollon és Poseidon megépítik neki Trója falait (Aiakos is segít az isteneknek 8. O. 2. str.), de ő nem adta meg nekik a bérüket. Ezért Apollon pestist támasztott, Poseidon pedig egy tengeri szörnyeteget küldött, melynek számára a király leányát, Hesionét ki kellett tenni. Herakles megszabadította a leányt, de Laomedon őt is megcsalta s nem adta oda az ígért lovakat, melyeket Zeus adott volt kárpótulásul Ganymedesért. Ekkor Herakles Telamonnal és Iolaossal együtt elfoglalta Tróját.

Lapithák, thessaliai néptörzs, melyen Peirithoos uralkodott. Peirithoos mennyasszonyát, Hippodameiát lakodalma alkalmával el akarták rabolni a Kentaurosok. Ebből támadt a kentaurosok és lapithák harca, melyet az olympiai Zeus-templom nyugati oromfala is ábrázolt.

Leda, Tyndareos felesége, a Dioskurok, Helene és Klytimestra anyja.

Lemnos, sziget Troas partjához közel. A lemnosi nők elhanyagolták Aphrodite szolgálatát, ezért az istennő betegséget küldött rájuk, mely férjeiket elidegenítette tőlük. Ezért férjüket megölték s a hozzájuk betérő argonautákat szívesen látták; királynéjuk, Hypsipyle versenyjátékokat is rendezett meghalt atyja, Thoas emlékére.

Lerna (Lernai) tó az argolisi parton: ott ejtette el Herakles a lernai hydrát.

Leto (Lato, Latona), Apollon és Artemis anyja. Vajudásakor egy föld se fogadja be (Hera átka következtében), csak a még akkor úszó

Delos-szigete. Ott szüli meg Zeus gyermekeit s azóta Delos mozdulatlan. A föld-szülte Tityos L. szerelmére áhitozik, ezért Apollon és Artemis lenyilazza.

Letoidák, Leto gyermekei: Apollon és Artemis.

Leuke (= fehér, fényes) szigete a Fekete-tengeren (Pontos Euxinos) közel a Duna torkolatához (ma: Hattyú-sziget), Akhilles ott élt hálála után örök életet.

Leukothea, *Ino*, Kadmos egyik leánya. L. *Ino*.

Libya, Egyiptomtól nyugatra eső afrikai ország, székhelye *Kyrene* (l. e.).

Likymnios, Elektryon fia, Alkmene mostoha-testvére, kit unokaöccse, Tlepolemos (Herakles fia) haragjában (P. szerint; mások szerint irigységből) megölt.

Lindos, a Heliostól és Rhodostól származó Kerkaphos egyik fia, a rhodosi Lindos nevű város hőrosa.

Lokros, Amphiktion unokája, Zeus és Protophroszónia dédunokája.

Lokrosok, Lokris lakói. Lokris Phokis és Boiotia közt eső partvidék. A lokrosok egy része keleti vagy opusi lokrosok (Opus várossal), más része nyugati vagy ozolosi lokrosok Doris, Phokis és a korinthusi öböl közt. Voltak még *epizephyrios lokrosok* déli Itáliában, kiknek a híres Zaleukos adott törvényeket. Ezeknek *Lokroi* nevű városát Hieron megvédte Anaxilaos, rhegioni tyrannus ellen.

Loxias, a jós Apollon mellékneve.

Lydia, kisázsiai nyugati partján levő ország. Ennek királya volt Tantalos (l. e.), kinek fia, Pelops Görögországba ment s ott országot alapított. Híres volt a fuvalával kísért lydiai zene.

Lykaos Zeus mellékneve a *Lykaion* hegyről.

Lykia, Kisázsia délnyugati részén eső ország, hol Apollon kiváló tiszteletben részesült. A lykiaiak a trójaiak szövetségesei voltak, így pl.

- Sarpedon, Zeus fia ; Glaukos, Bellerophontes unokája.
- Lynkeus**, Idas élesszemű testvére; együtt harcolnak a Dioskurosok ellen.

M

- Magnesia**, a thessaliai magnesek (thessaliai perioikosok, vidéklakók) lakta thessaliai félsziget. Odaváló volt Kheiron kentauros. Híresek voltak lovai.
- Mainalos**, arkadiai hegység.
- Mantineia**, keleti Arkadiának fővárosa.
- Marathon**, a perzsákon 490-ben aratott győzelemről híres község Attika keleti partján. Versenyjátékok színhelye.
- Medusa**, a három Gorgon egyike, a halandó, akit Perseus lenyakazott és fejével ellenségeit kővé változtatta. Szép nő volt, kivel a lóalakú Poseidon a Pegasos nevű szárnyas lovat nemzette.
- Megakles**, az athéni Hippokrates fia, az alkmaionidák híres családjából, ki Delphiben négyesfogattal nyert győzelmet. (7. P.)
- Megara**, a thebai Kreon leánya, Herakles neje, kit Herakles örültségében gyermekeivel együtt lenyilazott. P. szerint (3., 4. I., 5. antistr.) Megara hét fia csatában esett el.
- Megara**, Megaris fővárosa a saroni öböl közelében.
- Megas**, a Nemeában győztes Deinis (8. N.) atyja, ki nem érhetette meg fia győzelmét.
- Melampus**, Amythaon és Idomene fia, híres távolbalátó madárjós és orvos, aki Argos uralmáért sem volt hajlandó hazáját elhagyni.
- Melanippos**, thebai hős, ki Tydeus kezétől esett el Thebai ostromakor.
- Medeia**, Aietes kolkhisi király leánya, híres varázsló, ki Iasont hozzájuttatta az aranygyapjú-

hoz s vele megszökött. Későbbi tragikus sorsáról (hűtlen férje iránti bosszúból gyermekeinek gyilkosává lett) nem szól Pindaros.

Medosok = **Perzsák**.

Medusa, a Perseustól megölt Gorgon Stheno és Euryale testvére.

Meleagros, Oineus és Althaia fia, a kalydoni vadkanvadászat főhőse.

Melesias, jeles athéni (Wilamowitz szerint *aiginaí*) atléta-mester, maga is többszörös győztes.

Melia, thebai nimfa, kit Apollon elrabolt s Ismenos és a jós Teneros anyjává tett. A Thebai melletti Ismeneionban, Apollon jós templomában ő is tisztelet tárgya volt.

Melikertes, Ino-Leukothea fia, ki anyjával együtt tengeri istenséggé lett (Palaimon néven).

Melissos, Isthmosban és Nemeában győztes thebai ifjú a Kleonymidák előkelő családjából (3. I.).

Memnon, aithiopiai király, Eos (Aurora) fia, a trójaiak szövetségese. Megölte Antilochost, Nestor fiát s Achilles kezétől esett el.

Menandros, athéni atléta-mester.

Menoitios, Patroklos atyja, lapitha fejedelem.

Meropsok, Kos szigetén lakó népség, melyet Herakles legyőzött.

Messene, Messenia székhelye Peloponnesosban. Messenei öreg: Nestor.

Metopa, arkadiai folyamistennő, Asopos boiotiai folyamistentől Thebe heroinának anyja.

Midas, Delphiben győztes akragasi fuvalás (12. P.).

Midea, 1. a Tlepolestól megölt Likymnios anyja. — 2. argolisi város.

Minyas, Poseidon fia, Orkhomenos királya. *Minyasok* Orkhomenos, Iolkos és Lemnos régi lakói.

Mnemosyne, a múzsák anyja.

Moirák, sorsistennők, Zeus és Themis leányai: Klotho, Lachesis és Atropos. A születésnek is őrői.

Molionok, Kreatos és Eurytos összenőtt óriások. Poseidon fiai. Molion nevük Molos arkadiai hőstől ered. Heraklesnek nagybátyjuk, Angeias ellen gyűjtött seregét Tiryns mellett lesből tönkretették. Herakles aztán Kleonai mellett legyőzte és megölte őket.

Molossosok, epeirosi nép, kiken egyideig Neoptolemos, Akhilles fia uralkodott.

Mopsos, jós argonauta.

Múzsza (Moisa), **Múzsák**. Zeus és Mnemosyne leányai, az Olympos alatt Pieriában születtek, ezért *Pieridák*. Az éneknek istennői, dicsőítik az istenek tetteit, a költőknek ők adnak ihletet. A múzsák karának vezére Apollon (Musa-getes). A tudományt (pl. történelírás, astronomia) is pártolják. Számukat 9-re tették. Kleio, Euterpe, Thaleia, Melpomene, Terpsikhore, Erato, Polyhymnia, Urania, Kalliope.

Mykene, Mykenai, híres argolisi város, Agamemnon székhelye. Pindaros szerint azonban Agamemnont Amyklaiban ölte meg Klytimestra.

Myrmidonok, Aigina szigetnek hangyákból (myrméx) támadt régi népe, mely Peleusszal vándorolt ki Phthiotisba. Így Akhilles velük vonult Trója alá.

Mysia (Moesia), Kisázsia északnyugati országrésze. A Trója ellen induló görögök először ott kötöttek ki, amit Telephos király meg akart gátolni, de Akhilles dárdájától súlyosan megsebesült.

N

Naias, forrás-nimfa (vizi tündér).

Naxos, legnagyobb a Kykladok szigetcsoportjában.

Neilos (Nilus), Egyiptom híres folyama.

Nemea, Nemeia, kedves völgy Argolisban Kleonai és Phleius közt. Zeus Nemeios berkében tartották minden 3-ik évben az Adrastos király alapította nemeai versenyjátékokat. Nemeában tanyázott volt a Heraklestől legyőzött félelmes oroszlán.

Nemesis, a jogos bosszú istenasszonya, a jogrend őre.

Neoptolemos vagy **Pyrrhos**, Akhilles és Deidamia fia, ki atyja halála után még részt vett a trójai háborúban. Ő ölte meg az agg Priamost házi oltáránál. Később a molossosok királya lett Epeirosban. Delphiben történt megölését elbeszéli a 6. paian, majd szebb színekbe öltöztetve a 7. N.

Nereisek (Nereidák), Nereus tengeri isten ötven leánya.

Nereus, tengeri agg isten, Doris férje, leányai a Nereisek (Nereidák), köztük Thetis, Akhilles anyja s Amphitrite, Poseidon neje.

Nestor, az Iliasból ismert bölcs, öreg pylosi király, kit fia, Antilokhos saját élete árán mentett meg a haláltól.

Nikasippos, Pindaros megbizottja, aki a 2. isthmosi ódát, mely voltaképp költői levél, Thrasybulosnak, Theron akragasi tyrannus öccsének elvitte.

Nike, a győzelem szárnyas istennője.

Nikeus, egyike az első olympiai versenyek győzteseinek.

Nikokles, az Isthmosban győztes aiginai Kleandros nagybátyja, ki szintén győzött volt Isthmosban (8. I.).

Nikomakhos, előkelő akragasi ember, Xenokrates kocsihajtója, Pindaros barátja (2. I.).

Nimfa, nimfák (Nympha), erdőknek, mezőknek, berkeknek, hegyeknek, forrásoknak, fo-

lyóknak, barlangoknak bájos isteni leányai, tündérei, kik hol jó, hol rossz indulattal gyakran részt vesznek az emberek sorsában. Egyesek nagy istenek szerelmére válnak méltókká, így: Rhodos a Helioséra, Kyrene az Apollonéra. **Nisos**, Pandion fia, mesés megarai király, kinek emlékére Megarában versenyjátékokat tartottak.

Nomios, Aristaiosnak, Apollon és Kyrene fiának egyik neve.

Notos, déli szél (Scirocco).

Oanis, Kamarina melletti szicíliai folyó

Oarion = **Orion** (l. o.).

Odyseus, Laërtes és Antikleia fia, Ithaka szigetének ravasz királya, a trójai faló tervének kieszelője, a sima, megejtő beszéd mestere, kinek sikerült Akhilles fegyvereit — a hős halála után — a drága örökségre méltóbb Aias kezéről elűzni (7. és 8. N.).

Oidipus, thebai király, ki — a jóslatot akaratlanul betöltve — atyjának, Laiosnak gyilkosa s anyjának, Iokasténak férje s Thebai királya lett, miután a Sphinx rejtvényét megoldotta. Fiai: Eteokles és Polyneikes; leányai: Antigone és Ismene.

Oikles, Amphiaraos thebai jósnak az atyja.

Orion, erőszakos, óriás vadász, üldözi a Pleiasokat, Atlas hegyi titán leányait, a gyermek Dionysos dajkáit s velük együtt csillaggá változik.

Oineus, Tydeus és Meleagros atyja.

Oinomaos, pisai király, Hippodameia atyja, ki leánya kérőit a kocsiversenyben legyőzte és megölte. Pelops végre legyőzte s leányát és birodalmát elnyerte.

Oinopia és **Oinone**, Aigina sziget régi nevei.

Oionos, Likymnios fia, Midea argolisi város királya, egyike az első olympiai verseny győzteseinek. Heraklest segítette Augeias ellen.

Okeanos, Uranos és Gaia fia, Tethys férje, a folyók atyja.

Oligaithidák, előkelő, számos versenyben győztes korinthosi család, melyből a szintén sok versenyben, olympiai pentathlonban győztes Xenophon származott (13. O.).

Olympia, a nagy nemzeti versenyjátékok színhelye Elisben, Peloponnesosban az Alpheos folyó és a Kladeos patak összefolyásánál, a Kronos halma alatt. Az Iphitos elisi király, majd Herakles által Zeus tiszteletére rendezett, 3, majd 5 napig tartó versenyjátékokat, melyek a különben egymástól izolált görög törzseket egyesítették minden ötödik évben tartották s ez idő alatt minden ellenségeskedés szünetelt. Ott volt Pelops sírja és oltára, Zeus nagy oltára, Zeus és külön Hera temploma. Zeus templomában állott az olympiai Zeus fenséges arany-elefántesont szobra Pheidiastól. A már régebben dívott játékokat 776-ban újították fel s a görögök időszámításának ez az év volt a kiinduló pontja.

Olympos, thessaliai hegy (2973 m. magas), melyet az égi istenek lakóhelyének képzeltek.

Onkhestos, város a boiotiai Kopais-tó mellett (ma: Dimini), Poseidon kultuszáról híres.

Opus, 1. Deukaliontól és Pyrrhától származó messziosz király, kinek leánya Zeustól egy másik Opust szült, aki a nemzetségét fenntartotta (mivel amannak nem volt fiutódja). Ezek-től eredt az Olympiában és Isthmosban győztes Epharmostos (9. O.).

Orestes, Agamemnon és Klytimestra fia, Iphigeneia, Elektra, Khrysothemis testvére, ki atyja haláláért — Apollon meghagyása szerint —

véres bosszút állt anyján és trónbitorló kedvesén, Aigisthoson.

Orkhomenos, a minyasok városa Boiotiában a Kopais-tó északi partján, hol a Kharisoknak kiváló kultuszuk volt. Hérosza is Orchomenos, Minyas fia, kinek sírja mellett versenyjátékokat rendeztek.

Orpheus, Oiagros és Kalliope múzsa fia, mesés énekes, lantjával az állatokat, sőt fákat is megindította. Részt vett az argonauták vállalatában.

Orseas, a thebai Melissos atléta-mestere (3. 4. l.).

Ortygia szigete, Syrakusai városának legrégibb része, később is középpontja és királyi székhelye. A mai Syrakusa is ott épült.

Otos és Ephialtes, Aloeus óriás fiai, kik az eget is megostromolták, de Apollon nyilától elestek.

P, Ph

Pagondas, a thebai Agasikles atyja (104. d. Partheneion.)

Paian, ősrégi bajelhárító istenség, kit később Apollonnal azonosítottak s így Paian a gyógyító Apollon mellékneve lett. A hozzá intézett énekekben, refraine-szerűleg fordult elő az „*ié Paiéon*“ vagy „*iéie Paian*“ kiáltás. Az ilyen éneket aztán magát is Paiannak nevezték, ha más istenhez volt is intézve. Volt olyan paian is, melyet asztali dalként énekeltek és fuvolával kísérték.

Pallas=Athena, Athene istennő. Eredetileg Pallas egy gigász volt, akit Pallas elejtett és megnyúzott.

Pamphaës, a Nemeában győztes argosi Theaios (10. N.), egyik őse, aki a Dioskurokat vendégeként fogadta házában.

Pamphylos és Dymas: Aigimios dór király fiai, aki Herakles fiát, Hyllost harmadik fiává fogadta, s ezek hárman lettek a dór törzs ősatyái.

Pan, Hermes fia, a nyájak, mezők, erdős hegyek és pásztorok jósistene; tiszteletének főhelye: Arkadia. Pindaros neki és Kybelének templomot emelt Thebaiban (3. P.).

Pangaion, hegység Thrakia és Makedonia határán, Boreas székhelye.

Parrhasia, arkadiai vidék.

Parnassos, Parnasos, delphii kétesúcsú hegy; voltaképp hegylánc, mely az Oita hegytől a korinthosi tengerszorosig húzódik. Legmagasabb csúcsa 2460 m. Sokat emlegetett helye a bakkhosi kultusznak.

Pasiphaë, Helios és Perseis leánya, Minos krétai király felesége, aki egy bikába lett szerelmes s a Minotaurus nevű szörnyetegnek adott életet, melyet az athéni Theseus ölt meg. Azonkívül volt hat fia.

Patroklos, Menoitios lapitha király fia, Akhilles testi-lelki barátja. Trója alatt Hektor kezétől esik el s halálát Akhilles torolja meg Hektor megölésével.

Pegasos, a Medusa-Gorgon véréből származott szárnyas ló, melyet Bellerophontes megfékeztet, de mikor az rajta az égbe akart szállani, levetette.

Peirene, híres, bővízű forrás Korinthos mellett (régi kútháza részben ma is látható), mely a Pegasos patájának nyomán fakadt.

Peirithoos, Peirithus, Theseus barátja.

Peisandros, Aristagoras tenedosi prytanis öse, Odysseus egyik társa (11. N.).

Peitho, a rábeszélés istennője Aphrodite kíséretében.

Peleus, Aiakos aiginai király fia. Testvérével, Telamonnal együtt megöli atyja fattyú-fiát, Phokost, ezért el kell menekülniök. Eurytos

megtisztítja őt a vérontás szennyétől, de véletlenül ezt is megöli. Ettől a vérszennyről Akastos iolkosi király tisztítja meg. Annak neje, Hippolyte el akarja csábítani, de mivel ez nem sikerül, mint csábítót vádolja be férjének, az azonban hiába próbálja őt elpusztítani. Zeus állhatatossága jutalmául hozzáadja Neleus tengeri isten leányát, a szép Thetist. Lakodalmukon a Pelion hegyén az istenek is megjelennek adományaikkal. Ebből a házasságból származik a legkiválóbb görög hős, a hosszú boldog élet helyett a rövid dicsőséget választó Akhilles.

Pelias, Poseidon és Tyro fia, iolkosi trónbitorló, miután bátyját, Aisont elűzte. Annak fiát, Iasont, mikor atyja trónját követelte, elküldötte az arany gyapjúért való veszedelmes vállalatra Kolkhisba. Halálát Iason neje, Medeia idézte elő azzal, hogy megfiatalítással kecsegtetve, leányaival feldaraboltatta és megfőzte.

Pelion, thessaliali hegy; ott tartották Peleus és Thetis lakodalmát, melyen az istenek is részt vettek.

Pelinnaion (vagy Pelinna), thessaliali város, a Delphiben győztes Hippokles szülővárosa (10. P.).

Pellána (Pellene), achajai város, versenyjátékok színhelye.

Pelops, Tantalos phrygiai király fia, a Pelopidák ősatyja. Az ismert mítoszt, mely szerint Tantalos, hogy az istenek mindentudását próbára tegye, fiát megfőzte s az istennek felálalta, Pindaros hihetetlennek tartja (1. O.). Szerinte Poseidon megszerette s az Olymposra vitte, de atyja vétett az istenek ellen s ekkor őt is számkivetették onnan. Oinomaos pisai királyt Poseidon segítségével (nem cselfogással, mint a mítosz mondja) kocsiversenyben

legyőzvé, elnyerte országát és leánya, Hippodameia kezét. Oinomaos és Pelops készülőkocsiversenyét ábrázolja az olympiai Zeustemplom keleti oromfala. Pelops emlékére tartották Olympiában 680 óta a kocsiverse-nyeket. Pelops Olympiában volt eltemetve, hol mint törzshérosznak emlékét áldozatokkal tisztelték.

Peneios, Thessalia főfolyama, átfolyik a híres Tempe-völgyén.

Pentathlon, ötös küzdelem: ugrás, futás, diskosdobás, kopjabetés, bírkózás.

Pergamos, Trója vára s maga Trója is.

Periklymenos, Neleus fia, argonauta.

Persephone, Zeus és Demeter leánya, Hades felesége, az alvilág királynéja.

Perseus, kiváló hős, kit az atyja, Akrisios argosi király által elzárt Danae a hozzá aranyeső alakjában bejutott Zeustól szülte. Athena segítségével hőstetteket hajtott végre, Medusa Gorgót megölte, fejével ellenségeit kővé változtatta s anyját megszabadította Polydektes seriphosi királytól, aki őt erőszakkal nejévé akarta tenni.

Phaisana, arkadiai város az Alpheos mellett.

Phalaris, akragasi tyrannus, Kr. e. 570 táján, aki ércbikában süttette meg az embereket.

Phasis, kolchisi folyó.

Pherenikos, Hieron győztes paripája (1. O.).

Pheres, az iolkosi Aison testvére.

Philoktetes, Poias fia, híres íjász, a görög sereggel Trója ellen indult, de útközben kígyómá-
rás következtében kínos betegségbe esett, mely miatt a görögök Lemnos szigetén kitették. Ott tengődött elhagyottan, míg a háború tizedik évében érte nem mentek a görögök (Odysseus és Neoptolemos), mert az ő nyila nélkül (me-

lyet Heraklestől örökölt) egy jóslat szerint nem foglalhatták volna el Tróját.

Philyra, Kheiron kentaurusnak anyja.

Phintis, Agesias kocsisa (6. O.).

Phlegra mezején (Campaniában) volt az istenek harca a gigászokkal.

Phlegyas, lapitha király, az Apollon-szerette Koronis atyja.

Phlius, **Phleius**, argolisi város.

Phoibos = Apollon.

Phokös, Aiakos és Psamatheia fia, kit féltestvérei, Telamon és Peleus megöltek.

Phorkos, a Gorgók atyja.

Phrastor, az első olympiai versenyek egyik győztese.

Phrikias, Olympiában fegyveresfutásban s Delphiben egyszerű versenyfutásban győztes bajnok; Hippokles atyja (10. P.).

Phrixos, Athamas és Nephele fia, Helle testvére. Az Athamastól eltaszított Nephele megmenti gyermekeit moslohájuk (Ino) rossz bánásmódjától egy aranygyapjas kossal, melyen Phrixos eljut Kolkhisba, Aietes királyhoz (Helle útközben a tengerbe esik) s ott Aresnek áldozza a kost. Arany gyapjáért, melyet Aietes egy sárkánnyal őriztet, indulnak az Argonauták Iason vezérlete alatt.

Phthia, thessaliali város, Peleus királyi székhelye.

Phylake, phthiotisi város, ahol versenyeket tartottak.

Phylakides, Isthmosban győztes aiginai (5., 6. I.)

Pieridák = Múzsák.

Pindos, hegység északi Görögországban.

Pisa, Elis városa Olympia közelében s ezért gyakran magát Olympiát is jelenti.

Pitana, város az Eurotas mellett Lakedaimonban.

Pluton (vagy **Hades**), az alvilág királya, Kronos fia, Zeus és Poseidon testvére.

Poias, a híres íjásznak, Philoktetesnek atyja.

Polydektes, Seriphos sziget királya, ki a tengerre bocsátott ládában partra jutott Danaét kis fiával, Perseusszal, pártfogásába vette, de azután Danaét erőszakkal bírni akarta. Ezért Perseus a Medusa-fővel kővé változtatta.

Polydeukes, Zeus és Leda fia, Kastor ikertestvére.

Polias, Athene istennő mellékneve (=városvédő).

Polycidos, jós, Koiranos fia, ki Bellerophontesnek tanácsot adott a Pegasos megfékezésére nézve.

Polymnestos, a Kyrenét alapító Battos atyja.

Polyneikes, Oidipus fia, ki testvérétől Eteoklestől elűzve Adrastos argosi királyhoz menekült, annak veje lett és sereget vezetett Thebai ellen trónja visszafoglalása végett. A vállalat azonban nem sikerült: a két testvér egymás kezétől esett el s a hét vezér közül csak Adrastos maradt életben.

Polytimidas, a Bassidák családjából való aiginaí bajnok.

Porphyrion, a földszülte gigászok királya.

Poseidon, a tengerek hatalmas, földrengető istene, Kronos és Rhea fia, Zeus és Hades testvére. Amphitrite férje. Főkép tengerparti városokban volt virágzó kultusza. Aigaiban híres temploma volt.

Praxidamas, a Nemeában győztes aiginaí Alkimidas nagyatyja.

Priamos, Laomedon fia, Hekabe férje, trójai király, Hektor, Paris és mások atyja. Trója elfoglalásakor Neoptolemos, Akhilles fia vágta le házi oltáránál.

Proitos, argosi király.

Protesilaos (Protesilas), phylakei király, kinek emlékét versenyjátékokkal ünnepelték.

Protogeneia, Deukalion és Pyrrha leánya.

Psalychiadák, Psalychidák aiginai nemzetség, melyből az Isthmosban győztes Phylakides származott (6. I.).

Psamatheia, nimfa, Aiakostól Phokos anyja.

Psaumis, Olympiában győztes kamarinai férfiú (4. és 5. O.).

Ptoiodoros, az Olympiában győztes korinthusi Xenophon nagyatyja.

Pylades, Strophios király fia. Náluk nevelkedett a kis Orestes, kinek Pylades elválhatatlan barátja lett.

Pylos, Nestor királyi székhelye.

Pyrrha, Deukalion (1. o.) felesége.

Pytheas, a nemeai pankrationban győztes aiginai ifjú, a Psalychiadák híres családjából, Lampon fia.

Pythonikos, a Delphiben győztes thebai Thrasydaios atyja. (11. P.).

Pytho, Delphineк régibb neve. Eredetileg az ott lanyázó, Apollontól legyőzött sárkányt hívták Pythónak. A pythói versenyjátékok színhelye. (L. Delphi.)

R

Rhadamanthys, ős krétai király, Zeus és Europe fia, P. szerint alvilági kormányzó. Későbbi hit szerint Minosszal és Aiakosszal együtt alvilági bíró.

Rhea, Kronos felesége, Zeus, Poseidon, Hades anyja.

Rhodos, 1., nagy sziget Karia partjához közel, melyet a dór vándorlás után Argosból gyarmatosítottak; de a monda szerint még előbb gyarmatosította Tlepolemos, Heraklesnek és Astydameiának, Amyntor leányának fia. A rhodosi Telchiseket tartották az érc első megmunkálóinak. — 2. Nymha, Helios kedvese. Tőlük származnak a Heliasok. (L. Helios.)

S

Salamis, a perzsákon 480-ban aratott győzelemről híres sziget, Telamonnak, Aias atyjának királyi székhelye.

Salmoneus, Aiolos és Enarea egyik fia, kinek leánya, Tyro Poseidontól Pelias anyja lett.

Samos, a mantineai Halirhotios fia, ki az első olympiai versenyen győzött négyesfogatával.

Sarpedon, Zeus és Laodameia, lykiai fejedelem, a trójaiak szövetségese. Patroklos elejti.

Semele, Kadmos leánya, Zeustól Dionysos (Bakchos) anyja.

Seriphos, sziget, hol Polydektes uralkodott. Oda menekült kis fiával, Perseusszal a ládában tengerre bocsátott Danaë.

Sikelia = Szicilia szigete.

Sikyon, Sekyon, Sikyonia fővárosa Peloponnesosban, hol pythói versenyjátékokat tartottak s a győztest ezüst csészével jutalmazták.

Sipylos, lydiai hegy és hasonló nevű város.

Sisyphos, ravaszságáról híres korinthusi (ephyrai) király, Aiolos fia, aki még a halált is rászedte s az alvilágból is visszatért.

Skamandros, Troas folyója. (Ma: Mendere).

Skyros, sziget, hol Thetis Achillest Lykömedes király lányai közé rejtette a trójai háború elől. Ott született Akhilles és Deidamia (Lykömedes leánya) fia, Neoptolemos.

Sogenes, Nemeában győztes aiginai fiú. (7. N.)

Sokleides, az aiginai Bassida-családbeli Agesimakhos fia, Alkimidasnak dédatyja (6. N.).

Solymosok, Lykia határán lakó vad hegyi nép, kiket Bellerophontes győzött le.

Sostratos, a syrakusai Agesias atyja. (6. O.)

Spárta, Lakedaimon székhelye.

Sporadok, szétszórt szigetek Kréta körül.

Strepsiades, Isthmosban győztes thebai Diodotos fia. (7. I.).

Strophios, Pylades atyja.

Stymphalos, arkádiai város.

Syrakusai (Syrakusa), szicíliai város, Hieron király székhelye. A város magva: Ortygia szigete.

T, Th

Tainaros, Lakonia déli hegyfoka, hol az Alvilág lejárataát képzelték.

Talaos, Bias fia, Adrastos argosi király atyja.

Tantalos, phrygiai király Sipylosban, Pelops atyja, az istenek kedvelt asztaltársa. Bűne P. szerint nem az volt, hogy Pelopsot az isteneknek feltálalta, hanem hogy boldogságában elbizakodva az istenek asztaláról nektárt és ambrosiát lopott. Ezért elvesztette Zeus kegyét, aki őt halhatatlanná akarta volt tenni s minden örömét megszüntette, mert feje fölé egy lezuhanással fenyegető szirtet függesztett, melytől féltében sem enni, sem inni nem tudott.

Tartaros, a bünhödők helye az Alvilágban.

Taygete, Atlas leánya, kit Artemis aranyszarvú szarvasüszövé változtatott, hogy Zeus szerelmétől megmentse. Hálából aztán Artemisnek egy ilyen mesés állatot adott adományul.

Taygetos, lakedaimoni hegység.

Tegea, arkádiai város.

Teiresias, híres thebai jós.

Telamon, az aiginai Aiakos király fia, Aias atyja, ki féltestvére, Phokos megölése miatt számkivetett lett és Salamis szigetén alapított királyságot. Segített Apollonnak és Poseidonnak Trója falának megépítésében és társa volt Heraklesnak Trója elfoglalásában.

Teleboák, Akarnania lakói.

Telephos, mysiai király, a trójaiak szövetségese, ki a görögök partraszállását gátolta. Akhilles

- lándzsája megsebesítette s gyógyulást is csak attól nyerhetett.
- Telesarkhos**, az Isthmosban győztes Kleandros atyja (8. I.).
- Telesikrates**, Delphiben győztes kyrenei bajnok (9. P.).
- Tenedos**, sziget Troas partjához közel.
- Terpandros**, lesbosi zenész és költő, győztes a spártai Karneia-ünnepen, a lírikus költészet megalapítója, a héthúrú lant feltalálója.
- Terpsias**, a korinthusi Xenophon (13. O.) nagyatyjának, Ptoiodorosnak egyik testvére.
- Terpsikhore**, a muzsák egyike.
- Teukros**, Tlamon fattyúfia Hesionétól, Aias féltestvére. Atyja elűzte, mikor a trójai háborúból Aias nélkül tért haza Salamisba. Ekkor kivándorol Kyprosba s ott új Salamist alapít.
- Teuthras**, mysiai király, a trójaiak szövetségese.
- Thaleia**, **Thalia** a Kharisok (1. e.) egyike.
- Theaios**, Nemeában győztes argosi bajnok. (10. N.)
- Theandridák**, aiginai nemzetség, melyből a Nemeában győztes Timasarkhos származott. (4. N.)
- Thearion** (Theorion), az aiginai theorosok (állami vallásgondozók) hivatalos épülete, mely összefüggésben volt Apollon templomával.
- Thearion**, a Nemeában győztes Sogenes atyja. (7. N.)
- Thebe**, nimfa, Asopos folyamisten és Metope leánya.
- Thebai** (**Theba**, **Thebe**), Boiotiának Kadmos alapította székhelye, a híres hétkapus város, Herakles születése helye. Ellene a trónjáról elűzött Polyneikes indított háborút hét vezér alatt, mely kudarcot vallott. A hét vezér utódjainak, az epigonosoknak hadjárata azonban sikeres volt. Thebaiban született Pindaros.

Theia, Helios és Selene anyja. Pindaros a vilá-
gosság, szemlélődés istennőjét látja benne.

(5. I.)

Themis, Uranos és Gaia leánya, a Horák anyja
Zeustól, az isteni jog, erkölcs, rend, vendégjog
őre, aki Zeus mellett trónol. Ő óvja Zeust és
Poseidont a Thetisszel való egyesüléstől, mivel
Thetistől olyan fiú fog származni, aki nagyobb
lesz az atyjánál s kitől így az istenek félthetik
uralmukat. Ezért adják Thetist Peleushoz.

Themistios, a Nemeában győztes Pytheas nagy-
bátyjának, Euthymenesnek atyja (5. N.).

Theognetos, Olympiában győztes aiginai, a Del-
phiben győztes Aristomenes anyai nagybátyja
(8. P.).

Theoxenos, a tenedosi Agesilaos fia, Pindaros
kedvelt ifja (123. tör.).

Theoxenia, az istenek megvendéglése, a tiszte-
letükre rendezett lakoma.

Thera szigete, ma *Santorin*.

Therapnai, **Therapne**, magaslaton fekvő lake-
daimoni város az Eurotas mellett, a Diosku-
rosok földi tartózkodásának és kultuszának
főhelye.

Theron, az Emmenidák családjából való akra-
gasi tyrannus Kr. e. 488—472-ig, Ainesidamos
fia, olympiai győztes (2. és 3. O.).

Thersandros, Polyneikes és Argeia fia, résztvett
az Adrastos vezérelte második thebai hadjárat-
ban, az epigonosok vállalatában. A trójai had-
járatban Telephos kezétől elesett.

Thessalia, Görögország északkeleti tartománya,
lótényésztéséről híres (ott tanyáztak a kentau-
rosok, silenosok). Pindaros boldognak nevezi,
mert a Heraklidáktól származó Aleuadák
(Thorax és testvérei) uralkodnak benne
(10. P.).

Thessalos, a korinthosi Ptoiodórosnak Olym-

piában győztes fia, a szintén ott győző Xenophon (13. O.) atyja.

Thetis, Nereus tengeri isten leánya, Peleus (l. o.) király felesége, Akhilles anyja. Kezére maga Zeus és Poseidon is vágott, de Themis (l. o.) intésére letettek szándékukról. Thetis azonban nem akart halandó ember felesége lenni és külföldi (oroszlán, kígyó, tűz) alakot öltve küzdött Peleusszal, míg az végre legyőzte.

Thorax, thessaliai uralkodó és Aleuadák családjából (10. P.).

Thrasydaios, 1. Delphiben győztes thebai fiú (11. P.). — 2. Theron akragasi tyrannus fia, Himera, majd 472-től atyja trónján Akragas uralkodója.

Thraszyklos, a Nemeában győztes Theaios egyik öse (10. N.).

Thyone = Semele, Kadmos leánya.

Timasarkhos, Nemeában győztes aiginai fiú (4. N.).

Timodemos, Nemeában győztes akharnaibeli bajnok (2. N.). *Timodemidák*: Timodemos sarjai.

Timokritos, a Nemeában győztes Timasarkhos (4. N.) atyja.

Timonoos, a Nemeában győztes Timodemos atyja (2. N.).

Timosthenes, Nemeában győztes aiginai, az Olympiában győztes Alkimedon (8. O.) testvére.

Tiryns, argolisi város; várának nagyszerű romjai ma is láthatók.

Titánok, az Uranostól és Gaiától származó régiebb isteni nemzedék.

Tityos, Gaia óriás fia, Leto bírására áhítozott, ezért Apollon és Artemis lenyilagták. P. szerint az ő leánya volt Europa, ki Poseidontól Euphemost szülte.

Tlepolemes, Herakles és Astyokhe fia, Telephos testvére; megölte haragjában nagybátyját,

Likymnioszt Tirynsben s Rhodos szigetén alapította Lindost, Ialysost és Kameirost. Trója alatt a lykiai Sarpeden kezétől esett el.

Tomaros, hegy Epirusnak Molossia nevű tartományában.

Triton, mesés tó Afrikában. Egyúttal maga az a halfarkú tengeri istenség is, aki az argonautáknak megmutatja a tóból a tengerre kivezető utat.

Trója (vagy *Ilios*) kisázsiai város Troasban. Nevét Tros királyról kapta. Falait Apollon és Poseidon építették. Telamon is segített nekik, de a halandó kéztől emelt rész gyöngének bizonyult.

Tyndaridák, Tyndareos és Leda fiai, Kastor és Polydeukes; de voltaképp csak Kastor, mert Polydeukes Zeustól származott. (L. Kastor.)

Typhos (Typhon), Typhoeus, kilikiai óriás, Tartaros és Gaia fia, ki Zeusszal harcolt. Zeus legyőzte és ráborította az Etnát. P. szerint Kymétől az Etnáig kifeszítve fekszik.

U

Ulias, az első olympiai versenyen győztes argosi Theaios apja.

Uranos, a Kronos előtti isteni nemzedék uralkodója. Tőle és nejétől, Gaiától (Föld) származik a titánok nemzetsége. Uranos uralmát fia, Kronos döntötte meg.

Uranidák, Uranos sarjadékai, aztán általában az ég istenei.

X

Xanthos (vagy Skamandros) troasi folyó (ma: Mendere) Trója mellett.

Xenarkes, aiginai ember, Aristomenes atyja (8. P.).

Xenokrates, Theron akragasi tyrannus testvére, Thrasybulos atyja (2. O., 6. P., 2. I.).

Xenophon, Olympiában győztes korinthusi férfiú, a többszörösen győztes Thessalos fia, Olympiában kétszeresen győzött (13. O.) s Korinthusban Aphrodite szolgálatára 50 leányt állított (122. tör.).

Z

Zephyros, enyhe, nyugati szél.

Zetes és Kalais, Boreas (északi szél) fiai, argonauták.

Zeus, Kronion, Kronides, Kronos és Rhea fia, Poseidon és Hades testvére, Hera testvére és férje, Kronos uralmát megdöntve az új isteni nemzedék feje, istenek és emberek Olymposon lakozó királya lett. Voltakép a megszemélyesített Ég, felleggyűjtő és villámokat szóró. Fegyvere az aigis nevű paizs. Híres orákuluma Dodonában volt. A földi asszonyok, akikkel szerelkezett (Demeter, Leto, Danaë) voltakép a *Földet* jelentik, mely az Éggel párosul. Kiváló nemzetségek is szerették magukat Zeustől származtatni. Aiskhylosnál és Pindarosnál a Zeus iránti hódolat szinte monotheismussá emelkedik.

TARTALOM

	Lap
Pindaros élete és költészete	5
I. Olympiai ódák 1—14.	37
II. Pythói ódák 1—12.	125
III. Nemeai ódák 1—11.	223
IV. Isthmosi ódák 1—8.	291
V. Válogatott töredékek	331
VI. Újabb papyrus-leletek	353
VII. Legújabb papyrus-lelet	375
A tulajdonnevek betűrendes magyarázata	381

